

VERSENYKÉPESSÉGI JELENTÉS

2020

„Látni, amit mindenki lát, és gondolni, amit még senki sem gondolt.”

Szent-Györgyi Albert

VERSENYKÉPESSÉGI JELENTÉS

2020

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

ISSN 2560-1261 (nyomtatott)

ISSN 2560-127X (on-line)

A Versenyképességi jelentés célja, hogy átfogó és hiteles képet adjon Magyarország versenyképességének olyan dimenzióiról, amelyekre a jegybank hagyományos makrogazdasági elemzéseiben kevesebb fókusz esik, noha meghatározó szereppel bírnak a gazdasági folyamatok alakulása szempontjából. A Magyar Nemzeti Bank 2016-ban jelentette meg a Versenyképesség és növekedés című könyvet a hazai versenyképességi folyamatok elemzése és a továbblépési lehetőségek feltárása céljából, majd a 2019. elején közzétett Versenyképességi program részletes helyzetelemzés mellett konkrét javaslatokat is tesz a versenyképességi fordulathoz szükséges főbb beavatkozási területeken. A Versenyképességi jelentés a könyvben lefektetett elvek és a jegybanki versenyképességi programban azonosított strukturális területek és javaslatok mentén vizsgálja és értékeli hazánk versenyképességi pozícióját.

A versenyképesség alatt a gazdaság hosszútávú teljesítményét meghatározó tényezők összességének színvonalát értjük, amelyek kiterjednek többek között a termelékenységre, az emberi erőforrás mennyiségére és minőségére, a technológiai haladásra, a szabályozói környezetre, a vállalkozói attitűdre, a finanszírozási lehetőségekre, valamint a társadalmi és környezeti fenntarthatóságra. A versenyképességet nemzetközi összehasonlításban vizsgáló felmérésekhez hasonlóan a jelentés számos dimenziót vizsgál, és a számszerű eredmények mellett tartalmazza azok elemzését és értékelését is (időbeli és nemzetközi összehasonlításban).

A Versenyképességi jelentés Baksay Gergely, Közgazdasági elemzésekért és versenyképességért felelős ügyvezető igazgató általános irányítása alatt készült. A Versenyképességi jelentés elkészítésében a Költségvetési és versenyképességi elemzések, a Közgazdasági előrejelzés és elemzés, a Pénzügyi rendszer elemzése, a Digitalizációs igazgatóság, a Biztosítás-, pénztár- és közvetítők felügyeleti, a Pénzügyi infrastruktúrák, a Monetáris politika és pénzpiaci elemzés, a Strukturált finanszírozás stratégiai igazgatóság, valamint a Társadalmi kapcsolatokért felelős igazgatóság munkatársai vettek részt.

A Versenyképességi jelentés készítése során – a 2020. június 30-ig rendelkezésre álló információk alapján – a 2019. évre vonatkozó vagy azt megelőző legfrissebb adatokat vettük figyelembe, így a koronavírus-járvány 2020-ban jelentkező hatásai nem szerepelnek benne.

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló	7
2. A Versenyképességi jelentés keretei	12
2.1. A Versenyképességi jelentés célja	12
2.2. Magyarország versenyképességi helyzetének rövid összefoglalása	15
2.3. Szükséges továbblépési irányok	18
2.4. MNB Versenyképességi Index 2020	22
3. A makrogazdaság helyzete és a versenyképességi rangsorok eredményei	26
3.1. Magyar makrogazdasági környezet	26
3.2. Nemzetközi versenyképességi rangsorok eredményei	32
4. Versenyképességi indikátorok	42
4.1. Új pénzügyi modell	42
4.2. Háztartási megtakarítások aktivizálása	54
4.3. Kkv stratégia	58
4.4. Külgazdaság és gazdaság szerkezet	65
4.5. Munkaerőpiac	72
4.6. Területi és társadalmi felzárkózás	80
4.7. Családbarát program	86
4.8. Egészséges társadalom	92
4.9. Tudásalapú társadalom	101
4.10. Kutatás-fejlesztés és innováció	110
4.11. Állami hatékonyság	116
4.12. Modern infrastruktúra és hatékony energiafelhasználás	122

1. Vezetői összefoglaló

A Magyar Nemzeti Bank Versenyképességi jelentésének célja, hogy átfogó és objektív képet nyújtson Magyarország versenyképességéről. A történelmi tapasztalatok szerint a fejlett országokhoz sikeres felzárkózást a hosszú távon évi legalább 2-3 százalékpontos növekedési többlet biztosíthat. A 2010 utáni átfogó és mélyreható gazdasági reformoknak köszönhetően 2013-tól egyensúlyi növekedési pályára állt Magyarország. 2013 és 2019 között hazánk 3,8 százalékos átlagos GDP-növekedést ért el, ami 2 százalékponttal meghaladta az uniós növekedés átlagát, miközben az ország pénzügyi egyensúlya is erősödött. E gazdaságtörténeti szempontból kivételes eredmény hosszú távú fenntartásához azonban további reformokra, versenyképességi fordulatra van szükség. A 2015 óta tartó jegybanki versenyképességi elemző munka részeként 2019-ben az MNB megjelentette a *Versenyképességi programot* 330 javaslattal annak érdekében, hogy támogassa a sikeres felzárkózáshoz szükséges versenyképességi fordulatot. E fordulat előrehaladásának követésére és számszerű értékelésére az MNB 2019-ben létrehozta saját versenyképességi mérőrendszerét, amely két elemből áll. A mérőrendszer egyik pillérét a *Versenyképességi tükör* alkotja, amely az MNB 330 javaslatának megvalósulását méri. A mérőrendszer másik pillérének a *Versenyképességi jelentés* arra törekszik, hogy a korábban lefektetett elvek mentén tényszerűen elemezze és értékelje hazánk versenyképességi pozícióját.

Az MNB Versenyképességi jelentése 154 versenyképességi mutató segítségével olyan, a gazdasági folyamatokat hosszú távon meghatározó dimenziókat is vizsgál, amelyekre a jegybank hagyományos makrogazdasági elemzéseiben kevesebb fókusz esik. A versenyképesség elemzése a jegybank számára kulcsfontosságú, mert hatással van a gazdaság hosszú távú növekedési lehetőségeire. A versenyképesség és a hosszú távú fenntarthatóság egymással szorosan összefüggő fogalmak, a gazdasági-társadalmi fejlődést szem előtt tartva ugyanis csak az lehet versenyképes, ami hosszú távon fenntartható és fordítva. A fejlett országoknál magasabb gazdasági növekedés önmagában nem elegendő, a versenyképesség javításával a fenntartható fejlődésnek kell előtérbe kerülnie, amely egyaránt figyelembe veszi a gazdasági, a társadalmi és környezeti szempontokat. A kiadványban vizsgált strukturális területek és tényezők meghatározzák a gazdasági szereplők legfőbb döntéseit, a gazdaság potenciális növekedését, mindezeket keresztül hosszú távon a hozamokat és az inflációt is befolyásolják. Az átfogó és objektív helyzetértékelés érdekében a *Versenyképességi jelentésben* a versenyképességi mérőszámok széles köre jelenik meg. A kiadványban a 2017-es első publikációhoz képest közel 50 százalékkal nőtt a vizsgált indikátorok száma, melyek mintegy 95 százaléka objektív. Az eredmények átlátható összegzése és értékelése céljából az MNB – önálló módszertannal – kifejlesztette a Versenyképességi Indexet, amely egy kompozit mutatóba tömöríti a 12 vizsgált versenyképességi terület 154 mutatóját. Elemzésünk 2019-es adatokra épül, ezért nem jelenik meg benne a koronavírus-járvány világszerte érezhető, a gazdasági folyamatokat és a mindennapi élet egyéb területeit egyaránt érintő hatása.

Magyarországon az elmúlt egy évtizedben sikeresen kialakultak az egyensúlyi felzárkózáshoz, valamint a versenyképességi fordulathoz szükséges stabil makrogazdasági alapok. A 2010-es költségvetési, valamint a 2013-as monetáris politikai fordulat megteremtette az egyensúlyi felzárkózás feltételeit. Az elmúlt években erősödött a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitása, nőtt a hitelezési aktivitás, diversifikálódott a tőkepiac és folytatódott a hazai lakossági tulajdon részarányának növekedése az államadósságon belül. Mindezt az MNB célzott programjai (Növekedési Hitelprogram, Növekedési Kötvényprogram, Önfelfinanszírozási program) érdemben támogatták. A vállalatok adó és adminisztratív terheinek csökkentése, valamint a kedvező monetáris kondíciók hozzájárultak a kkv szektor termelékenységének uniós és régiós átlagot meghaladó emelkedéséhez. A munkát terhelő adók jelentős csökkentése és az egyéb kormányzati intézkedések egyszerre ösztönözték a munkaerőpiac keresleti és kínálati oldalát. Ennek köszönhetően 2019-ben Magyarországon lényegében megvalósult a teljes foglalkoztatás, amely az elmúlt években dinamikus bérkiáramlással és a nettó pénzügyi vagyon jelentős emelkedésével párosult. A demográfiai folyamatok terén pozitív fejlemény, hogy a termékenységi ráta a 2011. évi 1,2-ről 1,5-re emelkedett 2018-ig, amihez a családtámogatási rendszer támogatási elemeinek bővítése és növelése is hozzájárult. Az e-közigazgatás terén bár szintén van tér a fejlődésre, de annak kiépítése folyamatosan zajlik, és az új technológiák – online pénztárgép, EKÁER, online számlázás, e-szja – hozzájárultak az adóelkerülés csökkenéséhez és a stabil költségvetés fenntartásához.

Az elért eredmények ellenére több területen további erőfeszítések szükségesek ahhoz, hogy megvalósuljon a versenyképességi fordulat, ami a sikeres felzárkózás záloga. Magyarország versenyképességi hátrányának egyik tükré, hogy a magyar kkv-k termelékenysége továbbra is számottevően elmarad a nagyvállalatokétól, amit a szektor mérethatékonyságának és exportpiaci aktivitásának növelése orvosolhat. A sikeres felzárkózáshoz elengedhetetlen a megfelelő mennyiségben és minőségben rendelkezésre álló humán tőke folyamatos biztosítása, amelyet a munkapiac nemzetköziesedése és a kedvezőtlen demográfiai trendek egyre nagyobb kihívás elé állítanak. Ezért rövid távon kiemelten fontos a munkaerőpiac rejtett tartalékainak kiaknázása például az atipikus foglalkoztatási formák és az országon belüli mobilitás ösztönzésével. Az aktivitás és a munkatermelékenység növeléséhez hosszú távon a lakosság egészségügyi állapotának javítása, a munkaképes korú népesség növekedését biztosító demográfiai fordulat és a modern kor kihívásainak megfelelő oktatási rendszer járul hozzá. A humán és fizikai tőke mellett a szükséges pénzügyi tőke elérhetősége is tovább növelhető, aminek biztosításával a pénzügyi közvetítő rendszer nagyobb mértékben is hozzá tudna járulni a gazdasági növekedéshez. A szektor eszközarányos működési költsége a legmagasabb az Unióban, ami magas lakossági hitelkamatfelárral párosul. A digitalizáció fejlesztése javítaná a pénzügyi közvetítőrendszer költséghatékonyságát és árazását. A hatékonyabb tőkeallokációt emellett a vállalati kötvény és részvénytőkepiac további fejlesztése támogathatja. Az állami szektor a közigazgatás teljeskörű elektronizálásával, az adminisztrációs költségek további csökkentésével, a gazdaság fehéritésével, valamint a modern infrastruktúra, a hatékony energiafelhasználás és a zöld gazdaság biztosításával járulhat hozzá nemzetgazdasági termelékenységünk hosszú távú emelkedéséhez.

A Versenyképességi jelentés az alábbi főbb megállapításokat teszi az egyes területeken:

A makrogazdaság helyzete

- 2013 és 2019 között a magyar gazdaság átlagos növekedési üteme (3,8 százalék) meghaladta az Európai Unió (1,8 százalék) és a visegrádi régió átlagát (3,1 százalék) is, ami a hazai gazdaság tartós felzárkózási pályára állását mutatja. A belső kereslet dinamikus bővülését a 2010 utáni kormányzati reformprogramok mellett 2013-at követően a kedvező monetáris kondíciók és a jegybank célzott programjai is aktívan támogatták.
- 2010 és 2016 között a gazdaság bővülését egy munkaintenzív szakasz jellemezte, ami a foglalkoztatás dinamikus bővülésével párhuzamosan a termelékenység stagnálásával járt. 2017-től a feszessé váló munkaerőpiac hatására a gazdasági növekedés egyre inkább tőkeintenzívvé vált, így a munkatermelékenység is emelkedésnek indult, de annak szintje még elmarad a régiós átlagtól.
- A 2010 utáni gazdaságpolitikai reformok csökkenő pályára állították a magyar államadósságot, amely 2011 és 2019 között 80,8 százalékról 66,3 százalékra mérséklődött. A nettó külső adósság szintén jelentősen, a régiós átlag közelébe mérséklődött, ami érdemben hozzájárult Magyarország külső pénzügyi sérülékenységének csökkenéséhez.

Új pénzügyi modell

- A magánszektor pénzügyi mélyülése továbbra is jelentősen elmarad a régiós és az uniós átlagtól, 2017-től azonban a vállalati, 2019-től pedig a lakossági hitelállomány nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő mértékben és egészséges szerkezetben bővült, amit a jegybank makroprudenciális szabályozása és célzott programjai (például NHP fix vagy a Minősített Fogasztóbarát Lakáshitel bevezetése), valamint kormányzati programok, mint a CSOK és a Babaváró kölcsönök is támogatták.
- A finanszírozási korlátokkal szembesülő kis- és középvállalkozások arányát tekintve Magyarország utolérte a V3 országok átlagát, a produktív vállalati forrásallokáció viszont tovább javítható a pénzügyi csatornák diverzifikálásával (kötvény- és részvénytőkepiac további fejlesztése), a digitalizáltság erősítésével és az intézményi garanciarendszer hatékonyságának növelésével.
- Az előző válság rendszerkockázatot jelentő örökségeinek (lakossági devizahitelek, magas NPL arány) 2010 utáni felszámolása és a kedvező gazdasági környezet évek óta stabil és magas jövedelmezőséget biztosít a pénzügyi szektornak. Ez azonban hosszú távon csak a hatékonyság javításával őrizhető meg, ami az – elsősorban a lakossági szegmensben azonosítható – magasabb árazás leszorítását is lehetővé teheti. A működési költségek szektorszintű mérséklése intézményi

konszolidációval, a pénzügyi penetráció mélyítésével, illetve a banki digitalizáció nagyobb fokú térnyerésével segíthető elő.

Háztartási megtakarítások aktivizálása

- A pénzügyi egyensúly megőrzését biztosító gazdasági felzárkózás folytatásához elengedhetetlen a háztartási megtakarítások magas szinten tartása, amelyben kulcsszerepe van a MÁP Plusz sikerének. A MÁP Plusz a külső finanszírozás mérséklésével és az önfinanszírozás erősítésével csökkenti az ország külső sérülékenységét és javítja finanszírozási feltételeit.

Kkv stratégia

- A magyar kkv-k munkatermelékenysége 2010 és 2018 között közel 30 százalékkal emelkedett, ami mintegy duplája a szintén gyorsan növekvő visegrádi régió átlagának és négyszerese az uniós átlagnak.
- A kkv szektor utóbbi években látott gyors ütemű fejlődésének eredményeként enyhült a dualitás, azaz a kisebb vállalatok nagyvállalatokhoz viszonyított lemaradása. A különbség csökkenését több állami intézkedés (például az egyszerűsített kedvezményes kisvállalati adók bevezetése, a társasági adó csökkentések, valamint a szociális hozzájárulási adó jelentős mérséklése is) támogatta. Ennek ellenére azonban mind termelékenységben, mind bérekben kifejezve továbbra is számottevő a kkv szektor lemaradása, amelyhez hozzájárul, hogy a magyar kkv szektor alacsony mértékben alkalmazza a fejlett technológiákat (például felhőalapú technológiák, Big Data, 3D nyomtatás, ipari robotok).
- Hosszú távon a kkv szektor számára a modern technológiák alkalmazása mellett a legfőbb kihívást a mérethatékonyság, a generációváltás problémája, valamint a fiatalok mérsékelt vállalkozási hajlandósága jelentheti.

Külgazdaság és gazdaság szerkezet

- Az exportáló kkv-k aránya (6,7 százalék) hazánkban meghaladja a visegrádi régió átlagát (4,6 százalék). Magyarországon azonban magas a külkereskedelem koncentráltasága. Hazánkban a legnagyobb 20 vállalat adja az exportteljesítmény közel 30 százalékát, míg Csehországban és Lengyelországban az export körülbelül fele ekkora mértékben koncentrált tevékenység.
- A nagy exportkivittel rendelkező feldolgozóipari termelésen belül Magyarország tudásintenzitása számottevően elmarad az uniós átlagtól, ami azt jelzi, hogy – a régióhoz hasonlóan – a hazai cégek csak a globális értékláncok alacsony hozzáadott értékű fázisaihoz tudnak hozzáférti. Ezt némileg ellensúlyozhatta azonban a hazai szolgáltatásexport arányának dinamikus növekedése, amelynek GDP-arányos mértéke 2019-ben (22,5 százalék) már számottevően meghaladta a visegrádi régió átlagos értékét (16,7 százalék).

Munkaerőpiac

- A teljes foglalkoztatást célzó gazdaságpolitikának köszönhetően 2010 és 2019 között mintegy 800 ezer fővel bővült Magyarországon a foglalkoztatottak száma. A foglalkoztatási ráta elérte a 70 százalékot, ami meghaladja az EU átlagát. Eközben a hazai munkanélküliségi ráta az Unió egyik legalacsonyabb szintjére, 3,5 százalékra csökkent.
- Magyarország a kedvező munkapiaci folyamatok következtében megközelítette a teljes foglalkoztatottságot, azonban továbbra is számottevő munkaerő-tartalékok azonosíthatók az inaktív, munkaerőpiaci szempontból hátrányosabb helyzetű csoportoknál.
- Az elmúlt években jelentős mértékben nőtt a hazai átlagbér, köszönhetően a feszes munkaerőpiacnak, a kormányzat ágazati béremeléseinek, valamint a minimálbér-emeléseknek. Ennek ellenére a magyar átlagbér – a régióhoz hasonlóan – továbbra is érdemben elmarad az Európai Unió átlagától, azonban a hazai bérszint összhangban alakul a termelékenységgel.

Területi és társadalmi felzárkózás

- A jövedelmi és vagyoni egyenlőtlenségek terén Magyarország hagyományosan az alacsonyabb egyenlőtlenségű országok közé tartozik globális összehasonlításban és az Európai Unióban egyaránt.
- Az erőteljesebb külföldi működőtőke-beáramlás, a fejlett üzleti szolgáltatások és a feldolgozóipar jelenléte érdemben hozzájárultak a magyar megyék fejlettségének növekedéséhez az elmúlt években. Ennek ellenére továbbra is számottevő területi különbségek azonosíthatók, és a régiós versenytársainkhoz hasonlóan a főváros dominanciája jellemző. Budapest fejlettsége az országos átlag kétszerese volt 2018-ban, míg a megyék többségének fejlettsége az országos átlag 60 és 80 százaléka között alakul.
- Az elmúlt évek kedvező folyamatai következtében a munkaerőpiac területi különbségei mérséklődtek, azonban továbbra is érzékelhetők még egyenlőtlenségek.

Családbarát program

- Magyarországon a termékenységi ráta a 2011. évi történelmi mélypontot jelentő 1,2-es értékhez képest jelentősen, 1,5 körüli szintre növekedett 2018-ra, azonban a mutató értéke továbbra is elmarad a népesség reprodukciójához szükséges 2,1-es értéktől.
- Hazánkban 2008 és 2018 között 74-ről 76 évre emelkedett a születéskor várható élettartam, ami ennek ellenére jelentősen elmarad az uniós átlagtól (81 év) és a visegrádi országokra jellemző értékektől (78 év) is.
- A népesség létszámcsökkenése mellett az idősödés is egyre nagyobb kihívást jelent. A 65 évnél idősebb népesség aránya Magyarországon 2019-ben 19 százalékot tett ki, amely kismértékben alacsonyabb volt az uniós átlagnál, de meghaladta a visegrádi országokra vonatkozó átlagos értéket.

Egészséges társadalom

- A magyar lakosság általános egészségi állapota elmarad a hasonló fejlettségű országokétól a régióban, ami a társadalom fokozatos idősödése mellett egyre nagyobb terhet ró a számos kihívással küzdő egészségügyi ellátórendszerre. Az egészségesen várható életek Magyarországon 2018-ban bár kissé meghaladták a V3 országok átlagát, számottevően elmaradtak az Unió átlagos szintjétől.
- Magyarország GDP-arányos egészségügyi kiadásai (6,9 százalék) enyhén magasabbak a többi visegrádi ország átlagánál (6,8 százalék), azonban elmaradtak az uniós országok átlagától (8,3 százalék) 2017-ben. A teljes kiadáson belül az állami kiadás mértéke hazánkban mindössze 69 százalék, amely elmarad az uniós és a régiós átlagtól (74 és 78 százalék).
- A hazai egészségügyi rendszer egyik problémája, hogy az egészségügyi magánkiadások nem intézményesült formákban kerülnek elköltésre. Az ágazat humán erőforrás ellátottsága szintén kihívást jelent, főként a szakdolgozók orvosokhoz képesti alacsony száma, valamint az orvosi és szakdolgozói kar magas átlagos életkora miatt.

Tudásalapú társadalom

- Az oktatási rendszer eredményességét mérő nemzetközi tesztek azt mutatják, hogy a magyar diákok az elvárt módon megtanulják a tananyagot, ugyanakkor a tanultakat kevésbé tudják megfelelő mértékben alkalmazni a valós életből vett példák esetében. A felnőtt lakosság számolási kompetenciái meghaladják a nemzetközi átlagot, ugyanakkor idegennyelv-tudásban és pénzügyi ismeretekben elmaradás azonosítható.
- 2016-ban Magyarország a GDP 4,3 százalékát fordította oktatási kiadásokra, ami 0,5 százalékponttal magasabb a többi visegrádi ország átlagánál (3,8 százalék) és enyhén alacsonyabb az uniós átlagnál (4,4 százalék).

- Magyarországon a képzettség nélküli korai iskolaelhagyás mértéke közel kétszerese a többi visegrádi ország átlagának, miközben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya az egyik legalacsonyabb az uniós országok között. Az élethosszig tartó tanulásban való részvétel terén hazánk a régió átlagos szintjén áll (6 százalék), azonban jelentős az elmaradás az uniós átlaghoz képest (11 százalék).

Kutatás-fejlesztés és innováció

- Magyarország innovációs teljesítménye az EU-átlagtól elmarad, ám a régiós átlagnak megfelelő szintű. A GDP-arányos K+F kiadás Magyarországon 2008 és 2018 között kevesebb mint 1 százalékról 1,5 százalék fölé nőtt, 0,2 százalékponttal meghaladva a többi visegrádi ország átlagos teljesítményét. Ennek ellenére a kiadás mértéke továbbra is elmarad saját EU2020-as célkitűzésünkétől (1,8 százalék) és az uniós átlagtól (2,1 százalék).
- A magyar kkv szektor innovációs kapacitása az EU tagországok utolsó negyedében helyezkedik el, az uniós átlagtól jelentősen, a többi visegrádi ország átlagához képest kissé lemaradva. Az évente bejegyzett új szabadalmak száma számottevően elmarad az uniós és a visegrádi átlagtól, ami növekvő kutatás-fejlesztési kiadások mellett a forrásfelhasználás nem megfelelő hatékonyságára utal.
- Magyarországon a digitalizáció terén elsősorban a vállalati digitális technológiák fejlesztésére, az e-kereskedelmi lehetőségek elterjedésére, valamint az e-közigazgatás minőségének és használati arányának javítására van szükség.

Állami hatékonyság

- Magyarországon a GDP-arányos közigazgatási bérköltség mértéke továbbra is meghaladja az Európai Unió és a V3 országcsoport átlagát, ami a közigazgatásban foglalkoztatottak magas arányával magyarázható.
- A gazdaság fehéredését és az üzleti környezet általános javulását jelzi hazánkban, hogy 2010 óta drasztikusan, 22-ről 9 százalékra csökkent a be nem fizetett áfa mértéke. A rejtett gazdaság folytatólagos csökkentése érdekében azonban további intézkedések szükségesek.
- Több területen is az állami szabályok egyszerűsítésére, az adminisztratív terhek csökkentésére van szükség az üzleti környezet és a vállalatalapítási, beruházási hajlandóság javítása érdekében. Az építési engedélyhez szükséges eljárások száma hazánkban harmadával magasabb, mint az EU-ban. A vállalatok adóadminisztrációra fordított ideje szintén magas hazánkban, évente 277 óra, miközben az EU-átlag 172 óra.

Modern infrastruktúra és hatékony energiafelhasználás

- A magyar vasúti és közúti hálózat sűrűsége megfelelő, de a minősége több tekintetben elmarad az uniós átlagtól. A távközlési infrastruktúra minősége és lefedettsége Magyarországon kiváló, azonban a szélessávú internet ára számottevően nőtt az elmúlt években, és a magyar gazdasági szereplők jelentős többsége nem rendelkezik fejlett információbiztonsági megoldásokkal.
- A régióhoz hasonlóan Magyarországon magas a gazdaság energiafelhasználása és a nettó energiaimport aránya, ami növeli hazánk gazdasági függőségét. A magyar energiaárak a háztartások számára mérsékelt szintre csökkentek a 2010-es évek eleji szabályozói beavatkozások hatására, a vállalatok esetében azonban az energiaárak meghaladják az uniós átlagot. A megújuló energiaforrások aránya 2014 óta csökkenő pályán van hazánkban, amelynek növelése azonban érdemben tudná javítani hazánk energiamixét és gazdaságunk külkereskedelmi egyenlegét is.
- Magyarországon a 4. legalacsonyabb az egy főre jutó szén-dioxid kibocsátás az Unióban, a légszennyezettség mértéke azonban viszonylag magas, a mezőgazdasági öntözésbe bevont területek aránya pedig alacsony.

2. A Versenyképességi jelentés keretei

2.1. A VERSENYKÉPESSÉGI JELENTÉS CÉLJA

A Magyar Nemzeti Bank 2013 óta a törvényi felhatalmazásával összhangban, a korábbinál szélesebb látókörrel végzi a munkáját, amelynek részét képezi a versenyképesség elemzése is. Az elsődleges mandátum, az árstabilitás elérése és fenntartása, illetve a pénzügyi stabilitás biztosítása mellett a jegybank törvényi feladata az is, hogy – a rendelkezésére álló eszközökkel – támogassa a kormány gazdaságpolitikáját. Magyarország gazdasága sikeres felzárkózási pályára állt az elmúlt években. Ennek hosszú távú fenntartásához azonban továbbra is biztosítani kell, hogy hazánk fejlett országokhoz képest vett növekedési többlete hosszú távon legalább 2-3 százalékpont legyen.

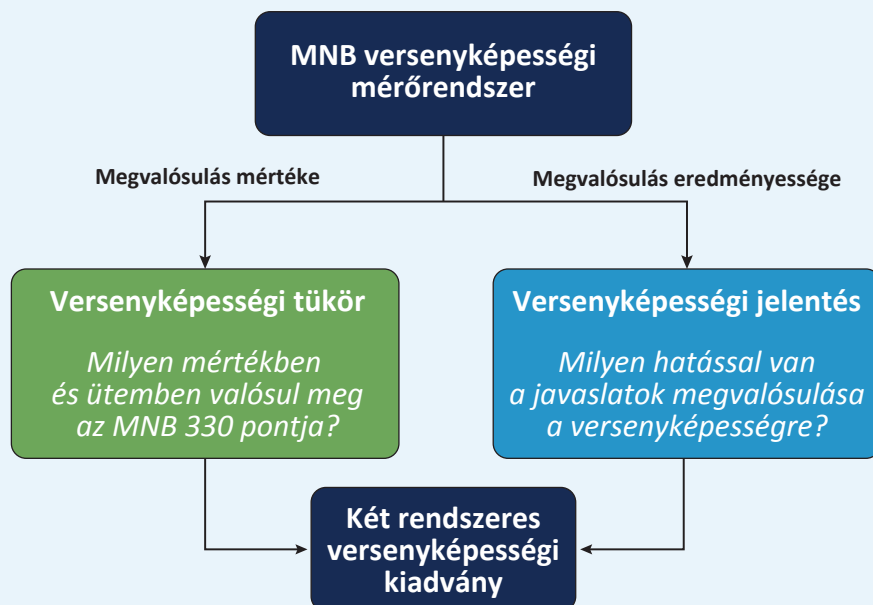
Az MNB elemzése alapján a fenntartható felzárkózás elengedhetetlen feltétele a versenyképességi fordulat megvalósulása hazánkban. Az MNB több kiadványában is tett már javaslatokat arra vonatkozóan, hogy milyen intézkedések megvalósítása szükséges ahhoz, hogy hazánk versenyképessége érdemben javuljon. A 2016-ben megjelent *Versenyképesség és növekedés* című monográfia 50 javaslatot tartalmazott. Ezt követően az MNB 2018 nyarán terjesztette be a Versenyképességi Tanács elé az újabb, immár összesen 180 javaslatot tartalmazó műhelymunkáját. A versenyképességi munka következő lépéseként 2019 februárjában jelent meg a 330 pontot tartalmazó *Versenyképességi program*, amely a korábbi kiadványok eredményeire építve 12 területen fogalmazott meg javaslatokat.

Az MNB versenyképességi visszamérő rendszere két, évente megjelenő kiadvány segítségével értékeli a versenyképességi fordulat előrehaladását (2.1. ábra):

- A **Versenyképességi tükör**, amely első ízben 2019-ben jelent meg, azt vizsgálja, hogy az MNB által tett 330 versenyképességi javaslat mekkora része valósult meg. A kiadvány nyomon követi a *Versenyképességi program*ban vizsgált területeken megfogalmazott javaslatokat, és bemutatja, hogy milyen intézkedések történtek.
- A **Versenyképességi jelentés** a legfontosabb versenyképességi mérőszámokat mutatja be. Ez a kiadvány 2017-ben jelent meg először, és több mint 100 strukturálisan lényeges mutatót vizsgált. A *Versenyképességi jelentés* arra törekszik, hogy minél nagyobb arányban objektív mutatókra építve mutassa be hazánk versenyképességi helyzetét európai összevetésben. A *Versenyképességi jelentés* kiemelt célja, hogy bemutassa, mely versenyképességet meghatározó tényezőkben, mutatókban sikerült javulnia Magyarországnak az elmúlt évek során, illetve hol marad el a régiós és uniós versenytársaktól.

Az MNB *Versenyképességi jelentésének* célja, hogy átfogó és objektív képet mutasson Magyarország versenyképességéről. A kiadvány olyan dimenziókat is részletesen vizsgál, amelyekre a jegybank hagyományos makrogazdasági elemzéseiben kevesebb fókusz esik, noha meghatározó szereppel bírnak a – főként a hosszabb távú – gazdasági folyamatok alakulásában. Ezek az alapvetően strukturális jellegű területek és tényezők befolyásolják a gazdasági szereplők fogyasztási, megtakarítási és beruházási döntéseit, a pénzügyi egyensúlyt, a gazdaság potenciális növekedését, illetve mindezeken keresztül az elvárt hozamokat, az árszínvonalat és az inflációt is. Elemzésünk a 2019. évi adatokra épül, ezért nem jelenik meg benne a koronavírus-járvány világszerte érezhető, a gazdasági folyamatokat és a mindennapi élet egyéb területeit egyaránt érintő hatása.

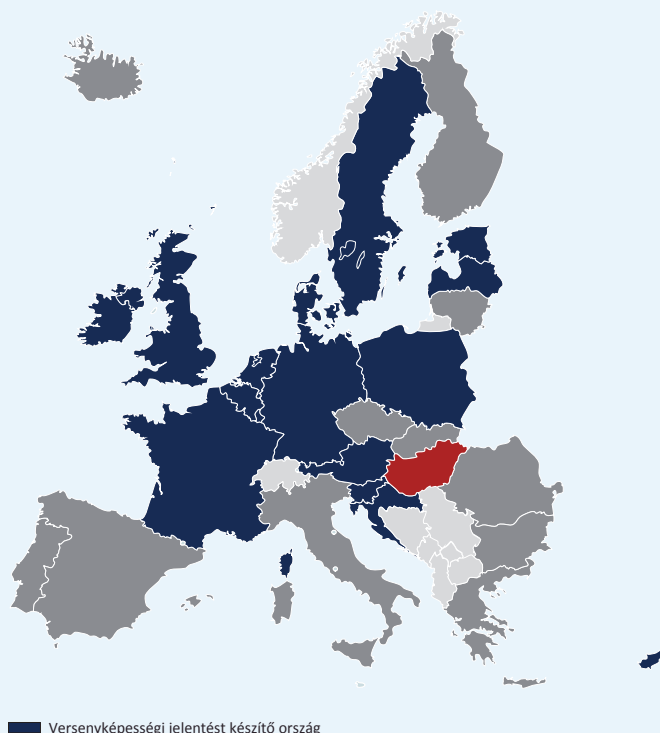
2.1. ábra
Az MNB Versenyképességi mérőrendszerének elemei

Forrás: MNB.

Az MNB versenyképességi elemzése nemzetközi összehasonlításban is igen széleskörűek és összetettek. Bár az Európai Unióban számos ország készít valamilyen nemzeti versenyképességi jelentést gazdasága állapotáról (2.2. ábra), de a legtöbb esetben ezek a makrogazdasági mutatókra koncentrálnak (Írország és Lettország kivételével). Továbbá a nemzetközi versenyképességi jelentések elemzés helyett alapvetően csak a mutatókra fókuszálnak. Végül, egyes nemzetközi szervezetek (például: OECD, IMF, Európai Bizottság) a helyzetelemzésen felül ajánlásokkal is élnek az adott országok működésével kapcsolatosan, illetve bizonyos esetekben követik is a javaslatok megvalósulását.

2.2. ábra
Versenyképességi jelentést készítő EU-s országok

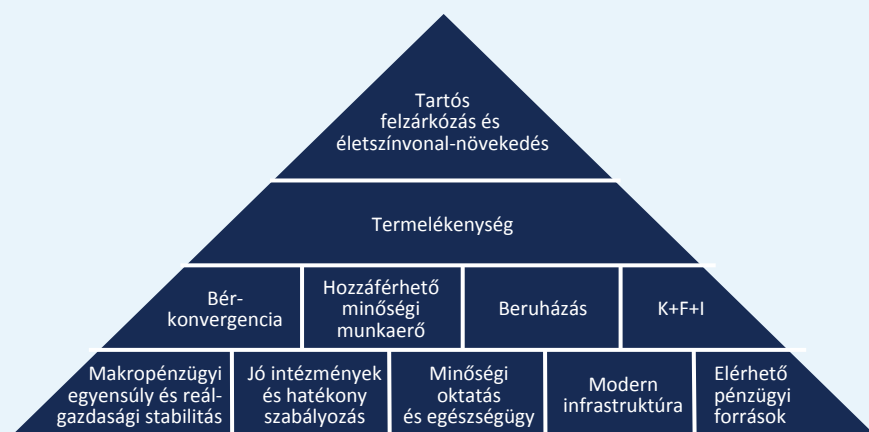
Forrás: MNB gyűjtés.

Az MNB Versenyképességi jelentésének módszertana

Az MNB megközelítése szerint egy nemzetgazdaság akkor számít versenyképesnek, ha a rendelkezésére álló erőforrásait optimálisan hasznosítja a lehető legmagasabb szintű, de még fenntartható jólét elérése érdekében. Azonban ahogy a sikeres gazdasági felzárkózásnak sincsen univerzális receptje, úgy a versenyképességnek sincsen általános, mindenki által egységesen elfogadott pontos definíciója. Egyes országokban a versenyképesség javulása a reálgazdaság gyorsabb növekedését vonja maga után, másutt inkább a világ gazdasági vezető szerep fenntartását és a minőségi jellemzők (életminőség, társadalmi és környezeti fenntarthatóság) javulását eredményezi. Az alapvető tényezők egy részének szükséges és előnyös jellegéről azonban konszenzus áll fenn (2.3. ábra). A versenyképes gazdasági működéshez elengedhetetlenek a szilárd alapok, mint a stabil makrogazdaság és pénzügyi szektor, a hatékony állami működés, a megfelelő színvonalú infrastruktúra, a kedvező demográfiai folyamatok, az erős hazai vállalati szektor, a rugalmas munkaerőpiac, illetve a minőségi oktatás és egészségügyi ellátás. Ezekre építve lehet olyan jól működő és kiszámítható üzleti környezetet kialakítani, amely ösztönzi a beruházásokat és az innovációt, és ami a szakképzett munkaerő megbecsülésén keresztül elvezethet a termelékenység növekedéséhez és a tartós gazdasági felzárkózáshoz.

2.3. ábra

A versenyképesség stilizált struktúrája, alapjai és céljai

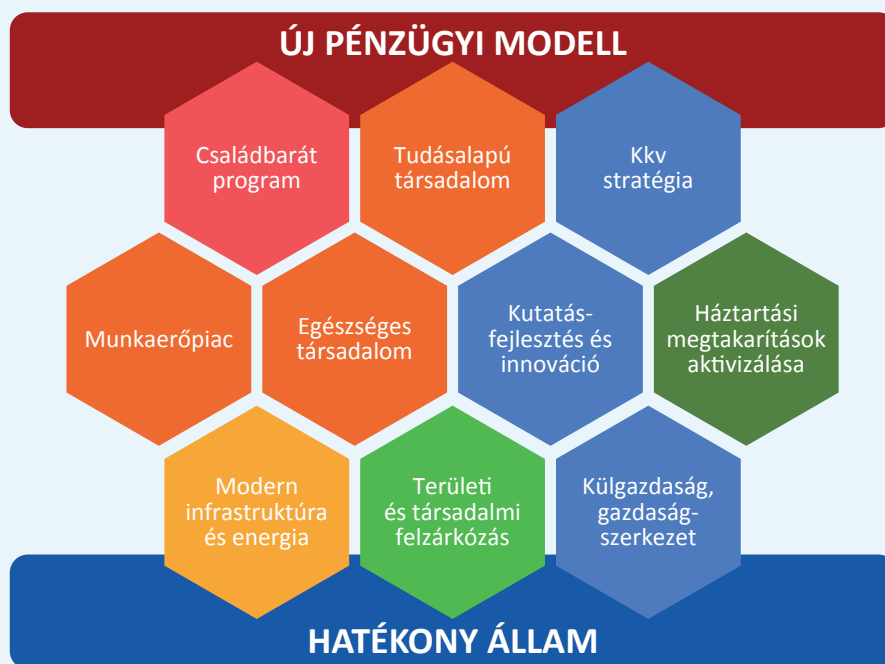

Forrás: MNB.

A *Versenyképességi jelentés* – a *Versenyképességi program*hoz hasonló struktúrában – 12 területen vizsgálja Magyarország versenyképességi helyzetét nemzetközi összehasonlításban (2.4. ábra), amely kiegészül egy makrogazdasági folyamatokat összefoglaló fejezettel is. A *Versenyképességi jelentés* bemutatja, hogy mely területeken sikerült előrelépést elérni a *Versenyképességi program*ban bemutatott állapothoz képest. A változás, a magyar versenyképességi tényezők korábbi állapotukhoz képesti elmozdulása legalább olyan fontosságú, mint a nemzetközi versenytársainkhoz képesti pozíció vizsgálata. Az MNB fontosnak tartja, hogy ne csupán a fejlődés eredményeit foglalja össze, hanem objektív módon rámutasson a fejlesztésre szoruló területekre is. A 2017. évi *Versenyképességi jelentés*hez hasonlóan a kiadvány középpontjában Magyarország áll, amely az Európai Unió országaival és azon belül is kiemelten a visegrádi országokkal kerül összehasonlításra. Az MNB Versenyképességi mérőrendszerének részletes bemutatására a *Versenyképesség mérésének módszertana*¹ című, 2019-ben megjelent kiadványban került sor.

¹ <https://www.mnb.hu/letoltes/a-versenykepesség-meresenek-modszertana.pdf>

2.4. ábra
A Versenyképességi jelentésben lefedett területek

Forrás: MNB.

2.2. MAGYARORSZÁG VERSENYKÉPESSÉGI HELYZETÉNEK RÖVID ÖSSZEFOGLALÁSA

Az elmúlt egy évtizedben sikeresen kialakultak hazánkban a versenyképességi fordulathoz szükséges makrogazdasági alapok. 2010 óta a költségvetési, majd 2013-tól a monetáris politikai fordulat megteremtette az egyensúlyi növekedés feltételeit. Ennek köszönhetően a magyar gazdasági növekedés 2013 és 2019 között folyamatosan, átlagosan 2 százalékponttal meghaladta az Európai Unió átlagát, így hazánk a gazdasági felzárkózás útjára lépett. A tartósan sikeres felzárkózáshoz azonban versenyképességi fordulat is szükséges. Az alábbiakban összefoglaljuk a 12 tárgyalta területen elért legfőbb eredményeket.

Nőtt a bankrendszer stabilitása, hitelezési aktivitása és jövedelmezősége, miközben diverzifikálódott a tőkepiac és sikeresen folytatódott az államadósságon belül a hazai lakossági tulajdon arányának növelése. A válságot követően a bankszektorban a nemteljesítő hitelek aránya 2019 őszére az MNB által is kívánatosnak tartott 5 százalékos szint alá csökkent, miközben a bankrendszer tőkemegfelelése tovább emelkedett. A hitelállomány 2017-től nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő mértékben bővült, azonban ez összhangban van a gazdasági fundamentumokkal. A bankszektorban a veszteséges időszak 2016-ban megtört, azóta az ország bankrendszere a sajáttőke-arányos profit rangsorban rendre az EU élvonalában végzett. A pénzügyi szektor stabilitását támogatta a fix kamatozású hitelek arányának növekedése, a fogyasztóbarát lakáshitelek bevezetésével a lakossági szegmensben gyakorlatilag kiszorultak a változó kamatozású hitelek, amelyek 2016 elején még 40 százalékos arányt képviseltek. A pénzügyi szektorban látott kedvező folyamatok az ország stabilitását is javították, emellett hazánk sérülékenységét nagymértékben csökkentette a belföldi finanszírozás erősítése. A lakossági állampapírok fokozatos elterjedésével az államadósságon belül a háztartások – közvetlen és közvetett – részesedése a 2011-es 10 százalékról 2019-re 35 százalékra emelkedett. A már elindult trend folytatódását vetíti előre a MÁP+ bevezetésének tapasztalata, a MÁP+ állomány a 2019. júniusi bevezetés után 2019 végére meghaladta a 3100

milliárd forintot. A Magyar Nemzeti Bank Növekedési Kötvényprogramja sikeresen járult hozzá a vállalatok forráshoz jutásának sokoldalúbbá tételéhez, ugyanis megerősítette a korábban szinte nem létező vállalati kötvénypiacot. A Budapesti Értéktőzsde 2015-ben került ismét hazai tulajdonba, amivel nagyobb tér nyílik a hazai tőkepiac fejlesztésére és a sikeres tőzsdei bevezetések számának növelésére. Az elért eredmények ellenére a hazai pénzügyi közvetítés hiányosságai közé sorolható továbbra is az alternatív finanszírozási csatornák mérsékelt szerepe és egyes társadalmi csoportok alacsony pénzügyi bevonódása, illetve érdemi tér van még a digitalizáció terén is.

A kis- és középvállalkozások termelékenysége, amely gazdasági oldalról a magyar felzárkózás kulcsa, az uniós és a kelet-közép-európai régiós átlagot meghaladó mértékben nőtt. 2010 és 2018 között a kkv-k termelékenysége mintegy 30 százalékkal emelkedett. A szektorban kibontakozó kedvező trendekhez érdemben hozzájárult a hitelezési kondíciók kedvezőbbé válása, a vállalati adók csökkentése, a jegybank Növekedési Hitelprogramja, az uniós források felhasználása, illetve a beáramló működőtőke másodkörös hatásai. A kkv-k utóbbi két évben látott gyors ütemű fejlődésének eredményeként enyhült a dualitás, azaz a nagyvállalatokhoz viszonyított lemaradás. Természetesen a termelékenységben és a bérekben kifejezve is csak fokozatos felzárkózásról beszélhetünk a nagyvállalatokhoz képest. Ennek egyik lehetséges oka, hogy a kkv-k számára a külkereskedelem még nem általánosan elterjedt tevékenység. Továbbá a magyar kkv szektor innovációs kapacitása az EU-s tagországok rangsorának utolsó negyedében helyezkedik el, az uniós átlagtól jelentősen, a többi visegrádi ország átlagához képest kissé lemaradva. Részben ennek is a következménye, hogy a nemzetgazdaság egészének innovációs tevékenysége és a szabadalmak száma is számottevően elmarad az uniós és a visegrádi átlagtól.

Az eredményes gazdaságpolitikának köszönhetően lényegében megvalósult a teljes foglalkoztatás Magyarországon. 2010 óta a foglalkoztatottak száma mintegy 800 ezer fővel bővült, így a munkanélküliségi ráta 2019 végén 3,4 százalékra mérséklődött. A magyar foglalkoztatási ráta 2017 óta meghaladja az EU átlagát, és 2019-ben 70,1 százalékon alakult. A foglalkoztatás növekedése a munkaerő-tartalékok fokozatos csökkenésével járt az elmúlt években, aminek következtében a munkaerőpiac egyre feszesebbé vált. A feszes munkaerőpiaci környezet következtében a bérek jelentősen emelkedtek és közeledtek az uniós átlaghoz, de továbbra is érdemben elmaradnak attól. A hazai bérszint alapvetően összhangban alakul a termelékenységgel. Az elmúlt évek kedvező folyamatai ellenére továbbra is azonosíthatók munkaerő-tartalékok, valamint területi egyenlőtlenségek. A jövedelmi és vagyon egyenlőtlenségek terén Magyarország hagyományosan az alacsonyabb egyenlőtlenségű országok közé tartozik globális és európai uniós összehasonlításban is.

Magyarországon az elmúlt időszakban kedvező demográfiai folyamatokat figyelhattunk meg. A termékenységi ráta a 2011. évi történelmi mélypontot jelentő, 1,2-es értékről 1,5-re emelkedett 2016-ban, 2016 és 2019 között pedig mind-egyik évben 1,5 körüli értéket tett ki. A hazai érték így felzárkózott a régiós és az uniós átlaghoz, amelyhez a 2010 utáni bőkezű családpolitikai intézkedések is hozzájárulhattak. Kedvező friss fejlemény, hogy a KSH adatai alapján 2019 decembere óta a havi születésszám minden egyes hónapban meghaladta a megelőző év azonos hónapjában megfigyelt értéket, és 2019. december – 2020. április során összesen 2111 gyermekkel több született hazánkban a megelőző év azonos hónapjaihoz képest. Ezek a kedvező adatok kapcsolatban állhatnak a 2019 februárjában bejelentett Családvédelmi Akcióterv egyes támogatási elemeivel. A termékenységi ráta azonban továbbra is elmarad a népesség reprodukciójához szükséges 2,1-es értéktől. Magyarországon nemzetközi összehasonlításban is magas a családtámogatásokra fordított kiadások összege. Az anyák szülést követő munkaerőpiaci helyzete azonban nehezebb az uniós átlagnál, mivel továbbra is alacsony az atipikus foglalkoztatás elterjedtsége és a kisgyermekkorú nevelésben részt vevők aránya. Hazánkban az elmúlt tíz év során 2 évvel emelkedett a születéskor várható élettartam, ennek ellenére jelentősen elmarad az uniós átlagtól és a visegrádi országokra jellemző értékektől is. A demográfiai folyamatok tekintetében – hasonlóan az európaihoz – a magyar népesség létszámcsökkenése mellett az idősödés is egyre nagyobb kihívást jelent. Magyarországon a 65 évnél idősebbek aránya 2019-ben 19 százalékot tett ki, ami enyhén alacsonyabb volt az uniós átlagnál, de kismértékben meghaladta a visegrádi országokra vonatkozó átlagos értéket.

A magyar lakosság egészségi állapota elmarad a hasonló fejlettségű országokétól a régióban, azonban az egészségesen várható életek tekintetében hazánk felzárkózott a régióhoz. Az egészséges életmódra való törekvés még nincs kellőképpen jelen a magyar lakosságban, amelyet a morbiditási és mortalitási mutatók is alátámasztanak. Magyarországon a GDP-arányos egészségügyi kiadások, valamint az egészségesen várható életek is enyhén magasabbak a V3 országok átlagánál, de elmaradnak az EU átlagos szintjétől. Az egészségügyi kiadásokon belül magas a magánforrásból származó kiadások aránya. A hazai egészségügyi rendszer egyik problémája, hogy az egészségügyi magánkiadások nem intézményesült formákban – egészségpénztárakon vagy kiegészítő magán egészségbiztosításokon keresztül – kerülnek elköltésre. Az ágazat humán erőforrás ellátottsága szintén kihívást jelent, főként a szakdolgozók orvosokhoz képesti alacsony száma, valamint az orvosi és szakdolgozó kar előregedése.

Az oktatási rendszer eredményességét mérő nemzetközi tesztek azt mutatják, hogy a magyar diákok az elvárt módon megtanulják a tananyagot, ugyanakkor a tanultakat kevésbé tudják megfelelő mértékben alkalmazni a gyakorlatban. A tananyag valós életben való alkalmazását vizsgáló legutóbbi PISA tesztek alapján megfordult a korábbi évek csökkenő trendje, így a magyar diákok átlagos pontszáma közeledett az uniós átlaghoz. 2016-ban Magyarország a GDP 4,3 százalékát fordította oktatási kiadásokra, ami enyhén alacsonyabb az uniós átlagnál (4,4 százalék). A tanári pálya anyagi megbecsültsége ugyanakkor Magyarországon – az uniós átlagnál jelentősebben, míg a régiós gyakorlathoz hasonló mértékben – elmarad más felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozásokétól. Magyarországon a képzettség nélküli korai iskolaelhagyás mértéke közel kétszerese a többi visegrádi ország átlagának. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 25-34 éves korosztályban 31 százalék volt 2018-ban, ami megegyezik a 2012-es szinttel és a harmadik legalacsonyabb érték az Európai Unióban. A felsőoktatási intézmények nemzetközi rangsorai alapján a magyar egyetemek nem tartoznak a világ élvonalába, ugyanakkor a hazai felsőoktatásban tanuló diákok aránya meghaladja az átlagos uniós szintet. A felnőtt lakosság számolási kompetenciái meghaladják a nemzetközi átlagot, azonban szövegértésben, idegen nyelvtudásban és pénzügyi ismeretekben elmaradás azonosítható.

Unió összehasonlításban magas a magyar energiafelhasználás- és import, ami növeli hazánk függőségét, azonban az utóbbi években versenyképes digitális infrastruktúra épült ki, amely hozzájárult az adóelkerülés csökkentéséhez és lehetővé teszi az e-közigazgatás fokozatos kiépítését. Az online pénztárgép rendszer, az elektronikus közúti áruforgalom ellenőrző rendszer (EKÁER) és az online számlázás bevezetése azt okozta, hogy 2010–2018 között Magyarországon csökkent az EU országok között a második legnagyobb mértékben a be nem fizetett áfa aránya, amelynek mértéke 2018-ban mindössze 9 százalék volt hazánkban. A rejtett gazdaságra vonatkozó becslések is hasonló tendenciáról tanúskodnak, azonban a jelenleg 20 százalékosra becsült arány Magyarországon még magasabb a 16 százalékos EU átlagnál. Az infrastruktúra területén jelentős előrelépések történtek, azonban további intézkedések szükségesek. A magyar vasúti és közúti hálózat sűrűsége megfelelő, de a minősége több tekintetben elmarad az uniós átlagtól. A távközlési infrastruktúra minősége Magyarországon kiváló, azonban a szélessávú internet ára számottevően nőtt az elmúlt években. A magyar gazdaság energiafelhasználása és a nettó energiaimport aránya továbbra is magas. Az elmúlt évek dinamikus gazdasági növekedése nagyobb energiafelhasználást eredményezett, aminek következtében a nettó energiaimport arány megközelítőleg 10 százalékponttal emelkedett, így 2018-ban 58 százalékon állt. A megújuló energiaforrások aránya 2014 óta csökkenő pályán van hazánkban, aminek következtében Magyarország elmaradt az uniós átlagtól és 2018-ban már nem érte el a 2020-ig vállalt EU-s célkitűzését. Magyarországon az egyik legalacsonyabb az egy főre jutó szén-dioxid kibocsátás az Unióban, a légszennyezettség mértéke azonban magas.

1. táblázat**Egyes versenyképességi mutatókban mutatott javulás 2010 és 2019 között**

Mutató	2010	2019 vagy legutóbbi
GDP éves növekedési ütem (százalék)	0,7	4,9
Bruttó államadósság (GDP százalék)	80,6	66,3
Nettó külső adósság (GDP százalék)	54,0	7,9
Háztartások nettó pénzügyi vagyona (GDP százalék)	70,0	108,6
Bruttó megtakarítási ráta (GDP százalék)	20,9	27,8
Beruházási ráta (GDP százalék)	20,2	28,6
Háztartások állampapír-állománya (milliárd forint)	727	8 043
GNI és GDP közötti eltérés (GDP százalék)	-4,6	-3,7
Bankrendszer sajáttőke-arányos jövedelmezősége (százalék)*	12,6	15,5
Nettó nemteljesítő hitelállomány a tőke arányában (százalék)	49,7	2,5
Vásárlások elektronikus fizetésének aránya (százalék)	10,1	29,8
Internetbankolást használók aránya (százalék)**	37,1	54,3
K+F kiadások a teljes gazdaságban (GDP százalék)	1,1	1,5
Kkv-k munkatermelékenysége (2010=100)	100,0	128,7
Vállalatok teljes adórátája (százalék)	52,4	37,9
Vállalati szektor hiteldinamikája (százalék)	-2,5	14,0
Kétgyermekes, átlagjövedelmet kereső család átlagos adóéke (százalék)	41,7	37,1
Foglalkoztatási ráta a 15–64 éves korosztályban (százalék)	54,9	70,1
Munkanélküliségi ráta a 15–64 éves korosztályban (százalék)	11,3	3,5
Havi bruttó átlagkereset (forint)	202 525	367 833
Szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség aránya (százalék)	29,9	18,9
Termékenységi ráta (egy nőre jutó gyermekszám)	1,3	1,5
Egészségesen várható életevek (év)	57,5	61,1
Kielégítetlen egészségügyi szükségletek (százalék)	7,8	6,5
Egynapos és járóbeteg ellátás keretben elvégzett szűrkehályog-műtétek aránya (százalék)	19,3	40,1
Külföldi diákok aránya a felsőoktatásban (százalék)	4,7	10,0
Élethosszig tartó tanulásban való részvétel (százalék)	3,0	5,8
Áfaelkerülés aránya (százalék)	22,0	9,0
Települési hulladék újrahasznosítási aránya (százalék)	19,6	37,4

Megjegyzés: * Hároméves átlag. ** 2010 helyett 2014-es adat.

Forrás: ÁKK, DESI, EKB, Európai Bizottság, Eurostat, IMF, KSH, MNB, OECD, Világbank-PWC.

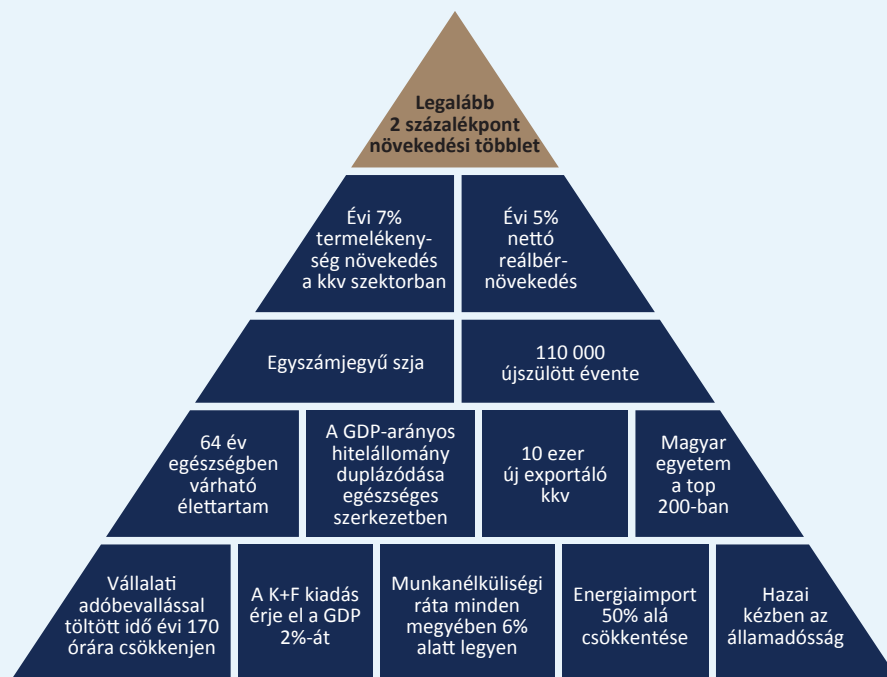
2.3. SZÜKSÉGES TOVÁBBLÉPÉSI IRÁNYOK

A versenyképességi fordulat célja, hogy hazánk gazdasági növekedése tartósan, legalább 2-3 százalékponttal meghaladja az uniós átlagot, ezáltal folytatódjon Magyarországon fenntartható felzárkózása. A gyorsabb növekedést mutató fejlődő gazdaságok esetében a fejlett régiókhoz képesti növekedési többlet általában előbb elfogy, mint amikor utolérnék a fejlett gazdaságokat. Ezt a jelenséget nevezi a közgazdasági szakirodalom a közepes fejlettség csapdájának. A felzárkózási folyamat tétje, hogy ki tud-e törni Magyarország a közepes fejlettség csapdájából, amire az elmúlt száz évben alig egy tucatnyi ország volt képes. Ezek többsége a távol-keleti országokhoz (Dél-Korea, Hongkong, Szingapúr) kötődik, Európában az elmúlt bő fél évszázadban ez csak Ausztriának, Finnországnak és Írországnak sikerült. A fenntartható felzárkózásnak nincs egységes,

egyetemes receptje. Vannak ugyanakkor sajátosságok, amelyek általánosságban jellemzik a sikeres felzárkózást mutató gazdaságokat. Ezek közé tartozik a hatékonyság és termelékenység gazdaságpolitikai fókuszba helyezése, aminek alapja a korszerű technológiák adaptálása, továbbfejlesztése és a minőségi humán tőke rendelkezésre állása. Fontos jellemző még a népesség növekedése, vagyis az, hogy a demográfiai folyamatok támogassák a gazdasági növekedést.

2.5. ábra

A jegybank Versenyképességi program 330 pontban című kiadványának fő céljai

Forrás: MNB.

A jegybank korábbi kiadványaiban kifejtette azokat a feltételeket, amelyek mellett hosszú távon megvalósítható a 2-3 százalékpontos növekedési többlet, és tizenkét területen 330 konkrét javaslatot fogalmazott meg a versenyképességi fordulat támogatása érdekében. A kívánt növekedési többlet elérését a termelékenység bővülése teheti lehetővé, amelyet akár az öt százalékot tartósan meghaladó reálbérnövekedés követhet. A termelékenységnövekedés mögött a kis- és középvállalatok mérethatékonyságának, innovációs kapacitásának és exportképességének javulása, az állami digitalizáció fejlesztése, valamint a pénzügyi forráshoz jutás könnyítése és diverzifikálása állhat. A vállalati és állami szektor finanszírozásához egyaránt hozzájárulhat a háztartási megtakarítások további aktivizálása. Gazdasági felzárkózás csak gyarapodó népesség mellett képzelhető el, ezért a célok között szerepel a demográfiai fordulat, az egészséges élettartam növekedése és a munkaerő képzettségének javítása, amelyet a munkát terhelő közterhek további csökkentése is támogathat a kvalifikáltabb munkavállalónak járó magasabb bérelismeréssel.

A gazdaság fenntartható növekedéséhez szükség van a hatékony tőkeallokációra, valamint magas háztartási megtakarítási rátára és a háztartások növekvő keresletére az állampapír- és tőkepiaci befektetések iránt. A gazdasági növekedés biztosításához szükség van a pénzügyi stabilitás megőrzésére, az eszközarányos működési költséget tekintve az Unióban legdrágább (2019 szeptemberében 3,2 százalékos) magyar pénzügyi közvetítőrendszer költséghatékonyabb és a növekedést jobban támogató működésére. 2019 végén a magánszektor hitelállománya a GDP 32,5 százaléka volt, ami mintegy 22 százalékponttal alacsonyabb a V3-as és 51 százalékponttal az uniós átlagnál. A GDP-arányos hitelállomány megduplázódásához a szektor digitalizáltságának fejlesztése mellett a jelenleginél olcsóbb, egészséges szerkezetben elérhető források járulhatnak hozzá. A banki hitelek mellett az alternatív finanszírozási formáknak és a vállalati kötvénypiacnak is nagyobb teret kell biztosítani. Sok vállalat számára a kellően diverzifikált tőkepiac jelentheti a stabil finanszírozást, míg a vállalati

kötvénypiac fejlődését az MNB Növekedési Kötvényprogramja segíti. A háztartási megtakarítások aktivizálása területén az a cél, hogy a háztartások a frissen képződött megtakarításaikat nagyobb arányban fordítsák állampapír vásárlására és a hazai befektetők hangsúlyosabb szerepet kapjanak a tőkepiacon.

A jegybank kkv stratégiájának középpontjában a szektor termelékenységének növelése, az innovációs kapacitásainak bővítése, valamint az exportáló kis- és középvállalatok számának és szolgáltatásexportban betöltött szerepének növelése áll. A magyar kkv-k termelékenysége nem éri el a nagyvállalatok termelékenységének 60 százalékát. Ezért a méret-hatékonyságból eredő előnyök jobb kihasználását tenné lehetővé a kkv szektorban a felvásárlások és fúziók elősegítése, a vállalkozói adminisztratív terhek csökkentése és a felszámolási eljárások egyszerűsítése, gyorsítása. A magyar vállalatok GDP-arányos beruházási rátája 15 százalék volt 2018-ban, ami két százalékponttal magasabb az uniós és a V3-as átlagnál. A magas beruházási aktivitás fenntartását és növelését támogathatja további vállalati adókedvezmények biztosítása a beruházásokra. A hatékonyságot növelheti az innovatív megoldások alkalmazása a termelésben, a magyar vállalatok azonban mindössze ötöde innovál. Az innovatív vállalkozói ökoszisztéma kialakítását a nonprofit tanácsadó központok felállítása mellett a kkv-k digitalizációjának pénzügyi támogatása, valamint a klaszterfejlesztések támogathatják. A K+F kiadások 2018-ban a GDP 1,5 százalékát tették ki, a jegybank célja, hogy ez az arány 2 százalékra nőjön. Az életciklus elején lévő vállalkozások K+F kiadásainak kiemelt támogatása, a K+F beruházást végrehajtó kkv-k számára biztosított feltételes munkáltatói járulékcsoökkentés, valamint a szabadalmak fenntartási díjainak mérséklése az üzleti szféra kutatásainak bővülését eredményezheti. A magyar kkv-k kevesebb, mint 40 százaléka exportál és a szolgáltatásexport aránya (22 százalék) elmarad az uniós átlagtól (29 százalék). Az exportáló kkv-k számának növekedését és a külgazdasági aktivitásuk intenzívebbé válását segítheti elő a szolgáltatásexport erősítése és az *Övezet és Út* kezdeményezés előnyeinek kihasználása. Az exporton belüli hazai hozzáadott értéket elsősorban a beruházási támogatások tudásintenzív ágazatokra fókuszálása és a kiemelten támogatott vállalati körben a magyar beszállítók számának bővítése növelhetné.

A hazai munkaerőpiac esetében kiemelten fontos a rejtett tartalékok hatékonyabb kiaknázása, a bérek fenntartható emelése, a felnőtt- és továbbképzési rendszer erősítése, valamint a területi egyenlőtlenségek csökkentése. A sikeres gazdaságpolitika következtében Magyarország megközelítette a teljes foglalkoztatást, de vannak még munkaerőpiaci tartalékok az inaktívak, a munkanélküliek, a közfoglalkoztatottak, illetve a külföldön élő magyarok körében. Annak ellenére, hogy 2013 óta közel 50 százalékkal nőtt az átlagos reálbér, továbbra is számottevően elmarad az uniós átlagtól. A termelékenységnövekedéssel párhuzamos bérkonvergenciához a munkát terhelő közterhek további csökkentése járulhat hozzá. A munkaerő mindössze 4 százalékát foglalkoztatták távmunkában 2019-ben, miközben ez az arány 19 százalék volt az EU-ban. Az atipikus foglalkoztatási formák elterjedése támogathatja a munkaerőpiachoz lazábban kötődő csoportok foglalkoztatását, a külföldön élő magyarok hazavonzása pedig többek között a hiányszakmák bérfejlesztésével és külföldi toborzással lehetséges. A munkaerő folyamatos fejlődése érdekében emellett törekedni kell a felnőttoktatási és képzési intézmények fejlesztésére. A területi egyenlőtlenségek csökkentése érdekében az a cél, hogy a megyei munkanélküliségi ráta mindenütt csökkenjen 6 százalék alá. E cél többek közt a munkaerő mobilitásának ösztönzésével és a helyi erőforrásokra épülő fejlesztések támogatásával érhető el.

A fenntartható felzárkózás csökkenő létszámú munkaképes korú népességgel nem képzelhető el, így a termékenységi ráta növelésére és az ezt támogató családtámogatási rendszer továbbfejlesztésére van szükség. Az elmúlt években 1,2-ről 1,5-re emelkedő termékenységi ráta még nem érte el a reprodukcióhoz szükséges 2,1-es értéket, ezért a ráta emelkedését már támogató kormányzati családpolitikai intézkedések hatékonyságának növelésére van szükség. Figyelemmel kell lenni arra, hogy eltérő ösztönző eszközök segíthetik eredményesebben az első, a második és a harmadik gyermek megszületését. Az első gyermek megszületését főként az anya munkaerőpiaci visszatérésének és a mindennapi életnek a támogatása (atipikus foglalkoztatási formák terjedése, bölcsődei férőhelyek bővülése, családbarát munkahelyi környezet kialakítása, közoktatási ügyelet munkaidőhöz kötése) ösztönzi, míg a második és főleg harmadik gyermekét a pénzügyi ösztönzők (adókedvezmények- és mentességek) segíthetik elő. A demográfiai fordulatot ösztönöznék továbbá a gyermekvállalás nyugdíjrendszerben való elismerése, ami a rendszert fenntarthatóbbá és igazságosabbá tenné.

A magyar lakosság egészségi állapota hatékonysági, termelékenységi és növekedési tartalékot jelent a gazdaság számára, aminek javításához a megelőzés, az egészségtudatosság erősítése és az egészségügyi intézményrendszer hatékonyabbá tétele járulhat hozzá. Az egészségesen várható életek terén Magyarország (60 év) az elmúlt tíz évben bár felzárkózott

a régióhoz (59 év), az uniós átlagtól (64 év) négy évvel lemarad. Az egészségesen várt életévek növekedését, és így az egészségügyi rendszer fenntarthatóságát is legnagyobb mértékben az segítené, ha növekedne a lakosság egészségtudatossága, valamint a jelenleginél sokkal nagyobb hangsúlyt kapna a prevenció az ellátórendszerben. Az egészséges életmód mellett a betegségek korai felismerését támogathatják a rendszeres állapotfelmérések és szűrővizsgálatok, valamint a háziorvosi rendszer további erősítése. Fontosnak tartjuk, hogy az egészségpolitika fókuszába a hosszú távú, rendszerszintű költség-hatékonyság kerüljön. Az ágykihasználtság 2017-ben 66 százalékos volt, ami három százalékponttal elmarad a régiós és nyolc százalékponttal az uniós átlagtól. Az állami ellátórendszer számos területen (ágykihasználtság, egynapos ellátások) rendelkezik hatékonysági tartalékkal, amelyet a szakmai és pénzügyi ellenőrzés erősítése segíthet kiaknázni, miközben az egészségügyi célú magánkiadásokon belül számottevően növelni érdemes az intézményes csatornákon (egészségpénztár, egészségbiztosítás) keresztül történő ráfordítások arányát. Ez utóbbit támogathatja a nagyobb lefedettségre törekvő egységes és alanyi jogú kiegészítő önkéntes nyugdíj- és egészségpénztári rendszer (Önkéntes Jóléti Alapok) létrehozása.

A gazdaság termelékenységének növeléséhez elengedhetetlen a jól képzett munkaerő folyamatos rendelkezésre állása, amit az alapkészségek és a szakképzés erősítése, a felsőoktatási intézmények nemzetközi elismertségének javítása és a felsőfokú végzettségűek arányának növelése támogathat. Az oktatási rendszer egyik legfőbb kihívása, hogy a munkaerőpiac olyan jövőbeli állapotára készítse fel a fiatalokat, amelynek az előrejelzése a gyorsuló fejlődés miatt egyre nehezebb. A modern kor kihívásainak csak a folyamatos (ön)fejlesztés és az élethosszig tartó tanulás segítségével lehet megfelelni. A PISA felmérés 2018-as magyar eredményei nem érik el az uniós és a régiós átlagot, ezért az oktatási rendszernek a jövőben a lexikális alaptudás biztosítása mellett a megfelelő alapkészségek (kiemelten informatikai ismeretek és idegen nyelvtudás), valamint a pénzügyi műveltség elsajátítására kell fókuszálnia és a jövőbeli át- és továbbképzések sikeres teljesítéséhez a tanulás igényével és képességével szükséges felruházni a diákokat. Fontos lenne továbbá, hogy az oktatási rendszer a jelenleginél hatékonyabb módon csökkentse a diákok társadalmi és gazdasági háttéréből adódó különbségeit, valamint mérsékelje a végzettség nélküli iskolaelhagyás magas (12,5 százalékos) szintjét, amely hazánkban mintegy kétszer magasabb a régiósnál. A magasabb képzettségi szinttel rendelkező munkavállalók foglalkoztatási rátája és keresete meghaladja az alacsonyabb végzettséggel rendelkezők hasonló adatait (alapképzésen szerzett diplomával a középfokú bér több, mint másfélszeresét, mesterképzésfokozatú diplomával több, mint kétszeresét lehet keresni). Ezért a szak- és felnőttképzés munkaerőpiaci igényeknek megfelelő erősítése mellett célszerű lenne az EU átlagnál 9 százalékponttal alacsonyabb felsőfokú – azon belül is főleg a reál területeken végzett – diplomások arányának (31 százalék) növelése. A felsőoktatási intézmények minőségének erősítése azon keresztül is mérhető, hogy bekerül-e magyar egyetem a világ legjobb 200 felsőfokú intézménye közé.

Az állami szektor a közigazgatási digitalizáció ösztönzése és a gazdaság további fehéritése mellett a modern infrastruktúra biztosításával, az energiafelhasználás csökkentésének ösztönzésével, valamint a zöld és karbonsemleges gazdaság erősítésével járulhat hozzá a versenyképességi fordulathoz. Az államapparátus működését a kiadások hatékony felhasználása mellett az adminisztratív terhek csökkentése és a közigazgatás digitalizációja teheti hatékonyabbá. Az interneten történő közigazgatási ügyintézés mintegy 40 százalékos aránya megegyezik az uniós átlaggal, de van még tér az előrelépésre. Az adóelkerülés és a rejtett gazdaság visszaszorítása is számos csatornán keresztül járulhat hozzá a fenntartható felzárkózáshoz, ezért a 2010 után megkezdett gazdaságfehéritő intézkedéseket folytatni és bővíteni érdemes. Ezt a folyamatot támogathatja az elektronikus fizetési módok támogatásának folytatása, így például az elektronikus fizetések elfogadásának kötelező előírása az online pénztárgépre kötelezett vállalkozásoknál 2021. január 1-től, amelyet korábban az MNB is javasolt bevezetni. Az intézkedés új kiskereskedői elfogadói szolgáltatásokkal bővítheti az azonnali fizetési infrastruktúra kihasználtságát, így nem csak a transzparenssebb elektronikus fizetési módok széleskörű használatát, de az innovációt is támogatja. Az állami hatékonyság erősítése mellett a modern infrastruktúra csökkenti a szállítási költségeket, vonzza a gazdaságfejlesztő beruházásokat és segíti a fizikai és humán tőke országon belüli mobilitását. Az infrastruktúra versenyképesebbé tétele a vasúti és a közúti közlekedés minőségének fejlesztését, valamint a negyedik ipari forradalomnak megfelelő technológiák, így az 5G mobilinternet és az információbiztonsági megoldások elterjedését igényli. Az állam továbbá a megújuló energiaforrásokra és atomenergiára épülő energiamix kialakításával, illetve a vállalati és háztartási energiafelhasználás hatékonyságának ösztönzésével csökkentheti a 2018-ban a régiós átlagot 10 százalékponttal meghaladó, 58 százalékos nettó energiaimport arányát, ezáltal az ország energiafüggettségét és hozzájárulhat a külkereskedelmi többlet fenntartásához. A karbonsemleges gazdaság elérése a zöld és körforgásos gazdaság erősítését igényli, amit a kkv-k környezetvédelmi célú beruházásai és az elektromos járművek elterjedése mellett az EU átlagnál 10 százalékponttal alacsonyabb, 37 százalékos hulladék újrahasznosítási arány növelése támogathat.

2.4. MNB VERSENYKÉPESSÉGI INDEX 2020

2.4.1. Az MNB Versenyképességi Indexének módszertana

Az MNB Versenyképességi jelentése kompozit index segítségével is értékeli Magyarország versenyképességi helyzetét nemzetközi összehasonlításban. A Versenyképességi jelentés több mint 150 ábra és az ábrákhoz kapcsolódó részletes szöveges elemzések segítségével objektív és átfogó képet nyújt hazánk teljesítményéről, miközben az egyes területek összefoglalói igyekeznek feltárni az egyes mutatók közötti összefüggéseket, azok relevanciáját. Az országok teljesítményének rangsorolásához azonban az elemzés során használt mutatókból egy kompozit index létrehozására van szükség. Az MNB Versenyképességi Index lehetővé teszi mind a 12 versenyképességi terület eredményeit azonos súllyal figyelembe vevő, döntően objektív mutatókon alapuló átfogó kép bemutatását, ami számottevően megkönnyíti az eredmények értelmezését. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a kompozit index kiegészíti, és nem helyettesíti az adatok részletes elemzését.

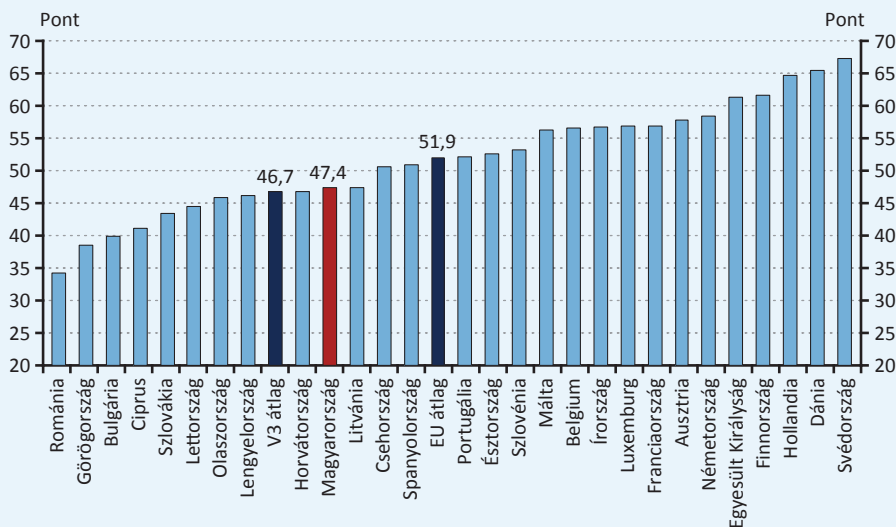
Az MNB a Versenyképességi Index megalkotása során a Bankrendszeri Versenyképességi Index kiszámításához fejlesztett és felhasznált önálló módszertanát alkalmazta. A pontszámítás 0 és 100 pont között skálázza az egyes országok teljesítményét, ahol a legjobban teljesítő ország 100 pontot kap, míg a többi ország pontszáma attól függ, hogy hány szórásnyi távolságra helyezkedik el a legjobb értéktől. Az alábbiakban bemutatott eredmények esetén a legjobb értéktől egységnyi szórásnyi távolságra elhelyezkedő ország esetében 25 „büntetőpont” kerül levonásra a maximális 100 pontból, azaz a legjobb eredménytől 4 vagy több szórásnyi távolságban található országok kapnak 0 pontot. A módszertan robusztusnak tekinthető a szóráshoz kapcsolódó „büntetőpont” mértékére tekintve. A módszertan előnye, hogy nem követeli meg az adatok normális eloszlását, illetve lehetővé teszi, hogy mutatóként eltérő legyen az optimálisnak tartott érték, azaz minden mutató esetében el lehet dönteni, hogy annak például minimális, maximális vagy akár átlagos értéke tekinthető optimálisnak. Az Index kiszámítása során a 4. fejezet minden nemzetközi összehasonlításban is értelmezhető ábrája azonos súllyal került bevonásra, így, ha egy ábrán több mutató is szerepel, akkor ezek a mutatók arányosan alacsonyabb súlyt kaptak a számítás során. Az egyes témakörök pontszáma a bennük szereplő mutatók számtani átlaga, míg a Versenyképességi Index összesített pontszáma a 12 vizsgált terület azonos súllyal vett számtani átlaga. Az Asztalos és szerzőtársai (2017)² által kidolgozott módszertan egyszerűen áttekinthető és reprodukálható, azonban a kapott eredmények nyilvánvalóan függenek a figyelembe vett tényezők körétől és a felhasznált mutatók minőségétől.

2.4.2. Az MNB Versenyképességi Indexének 2020-as eredményei

Az MNB versenyképességi rangsorában Magyarország a 19. helyen végzett az Európai Unió országai között 2020-ban (2.6. ábra). Hazánk 47,4 pontot ért el, ami enyhén magasabb a többi visegrádi ország átlagánál (46,7), azonban 4,5 ponttal elmarad az uniós átlagtól. A rangsor élén a skandináv országok és Hollandia végzett, míg a lista végén Románia, Görögország és Bulgária helyezkedik el. A Versenyképességi Index első felében a fejlett nyugat- és észak-európai országok helyezkednek el, miközben a mediterrán országok inkább a középmezőnyben végeztek. Kelet-Közép-Európából Szlovénia (53,1 pont) és Észtország (52,5 pont) érte el a legmagasabb pontszámot, a többi régiós ország eredménye elmarad az uniós átlagtól. A legjobban teljesítő Svédország 67,3 pontot ért el a lehetséges 100 pontból, azaz minden ország esetében van még tér a versenyképesség erősítésére.

² Asztalos P., Horváth G., Krakovský Š., Tóth T. (2017): Ellentétek feloldása a bankrendszerek versenyképességének mérésében – az MNB bankrendszeri versenyképességi indexe. Hitelintézeti Szemle, 16. évf. 3. szám.

2.6. ábra
Az MNB Versenyképességi Indexének összesített eredményei (2020)

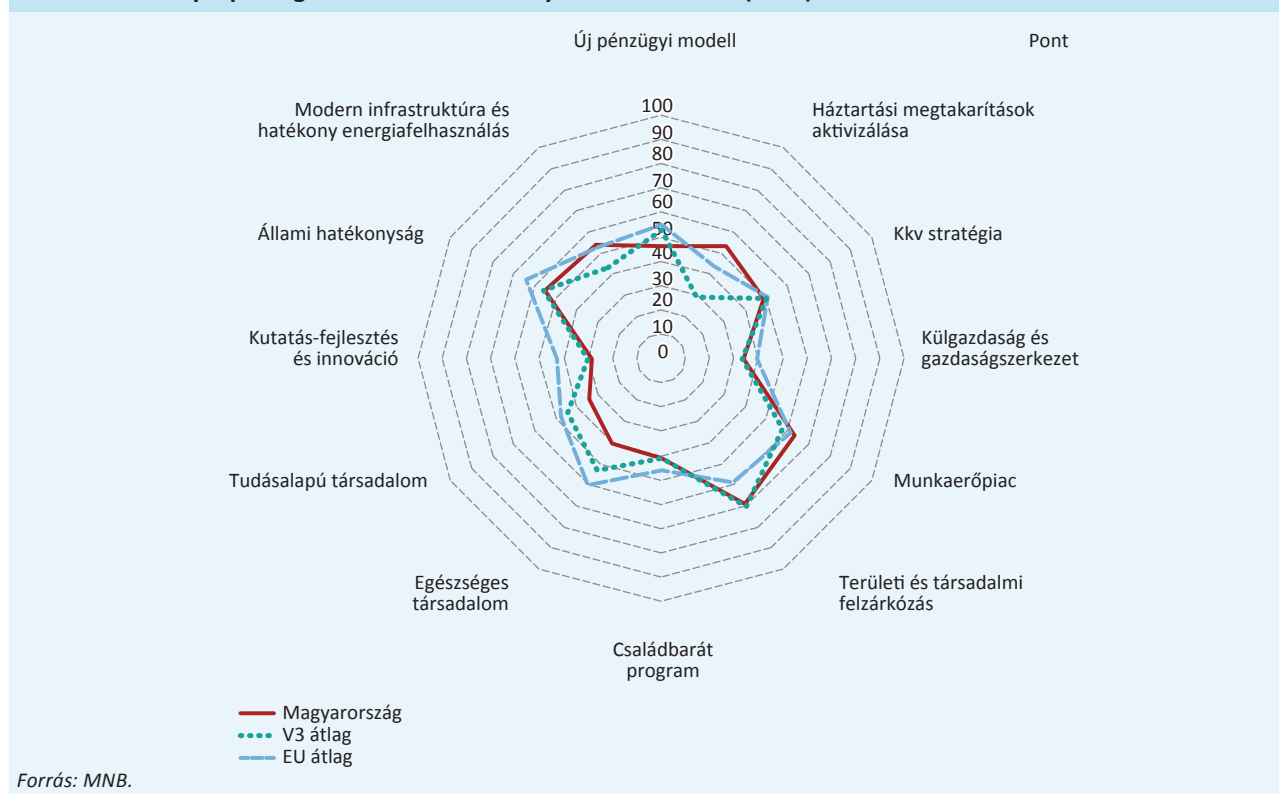

Forrás: MNB.

Magyarország a Háztartási megtakarítások aktivizálása, a Munkaerőpiac és a Modern infrastruktúra és hatékony energiafelhasználás területeken ért el magasabb pontszámot, mint az uniós országok és a többi visegrádi ország (2.7. ábra). A *Területi és társadalmi felzárkózás* fejezetben minden visegrádi ország pontszáma meghaladta az uniós átlagot, ugyanakkor a magyar eredmények enyhén alacsonyabbak lettek a régiós országok átlagánál. A *Külgazdaság és gazdaság szerkezet* fejezetben hazánk eredménye meghaladta a régiós átlagot, azonban elmaradt az uniós átlagtól. A fennmaradó hét fejezetben a magyar pontszámok alacsonyabbak lettek mind a régiós, mint az uniós átlagnál. Viszonylag nagyobb elmaradás azonosítható a humán tőke minőségét bemutató *Egészséges társadalom* és *Tudásalapú társadalom* fejezetekben, illetve a *Kutatás-fejlesztés és innováció* területén, bár ez utóbbi esetben hazánk teljesítménye megfelelt a régiós szintnek. Magyarország a legjobb helyezést a *Háztartási megtakarítások aktivizálása* és a *Területi és társadalmi felzárkózás* fejezetben érte el, amelyekben egyaránt a 7. helyen zárt, míg a legalacsonyabb helyezést az *Egészséges társadalom* fejezetben mutatta (27. hely). Az egyes területek eredményeinek értelmezésekor érdemes figyelembe venni, hogy a magasabb átlagpontszámok azt mutatják, hogy a vizsgált országok viszonylag közel helyezkednek el a legjobban teljesítő országhoz, míg az alacsonyabb pontszámok az adott területen tapasztalható nagyobb eltérésre utalnak. Az *Állami hatékonyság* fejezetben például a figyelembe vett mutatók esetében az uniós átlag 64 pont lett, vagyis az országok átlagosan másfél szórásnyi távolságon belül helyezkednek el a legeredményesebb országhoz képest. Ezzel szemben a *Külgazdaság és gazdaság szerkezet* fejezetben az uniós átlag csupán 40 pont lett, azaz itt sokkal nagyobbak a különbségek a legjobban teljesítő országok és a többi ország között.

2.7. ábra

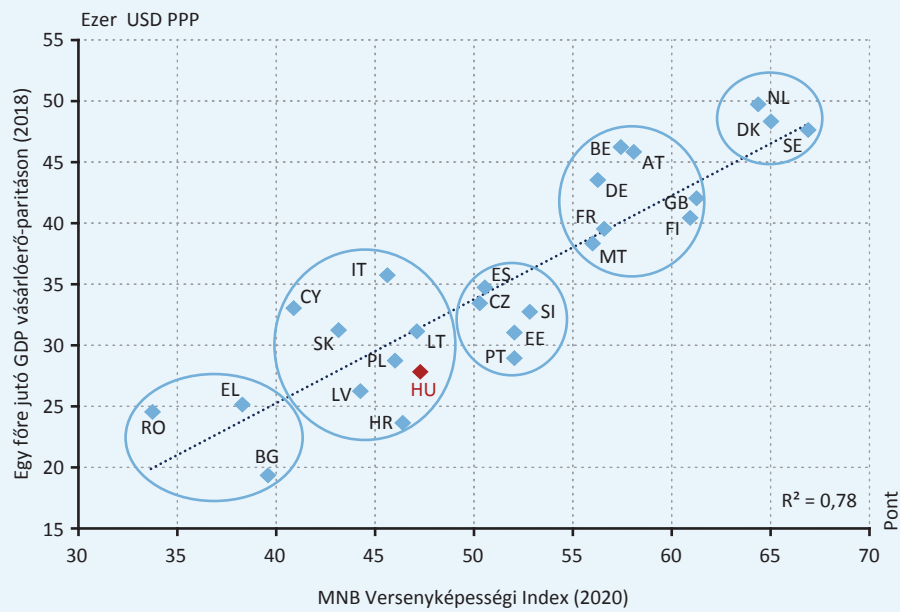
Az MNB Versenyképességi Indexének eredményei területenként (2020)

Az MNB Versenyképességi Index rangsora és az országok gazdasági fejlettsége között erős összefüggés figyelhető meg (2.8. ábra). Az európai uniós országok öt, viszonylag jól elkülöníthető csoportra bonthatók versenyképességi helyzetük és vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP-jük alapján. Az éllovasok közé a versenyképességi szempontból három legjobb teljesítményt elérő ország (Svédország, Hollandia és Dánia) tartozik, akik egy főre jutó GDP szerinti rangsorban egyaránt az élmezőnyben szerepelnek. Őket követik azok a fejlett nyugat-európai országok (Ausztria, Belgium, Németország, Egyesült Királyság, Finnország, Franciaország és Málta), akik versenyképességi pontszáma és gazdasági fejlettsége egyaránt elmarad az „éllovasoktól”, azonban még így is jó eredményt mutatnak mindkét dimenzióban. A következő két csoport vegyesen tartalmaz felzárkózó és leszakadó országokat, amelyek versenyképessége hasonló, de annak dinamikája éppen ellentétes. Kissé magasabb Spanyolország, Csehország, Szlovénia, Észtország és Portugália versenyképessége, amelyhez képest néhány ponttal marad el Olaszország, Ciprus, Szlovákia, Litvánia, Lengyelország, Magyarország, Lettország és Horvátország. Az utolsó csoportba tartozó három ország (Görögország, Románia, Bulgária) esetében már jelentős versenyképességi lépések szükségesek a jobban teljesítő régiós országok csoportjának eléréséhez is.

Magyarország kissé az uniós országok eredményeinek trendvonalát alulról követi, azaz gazdasági fejlettségünk enyhén alacsonyabb versenyképességi helyzetünkénél. A trendvonal mentén történő elmozdulás – tehát a gazdasági fejlettség és a versenyképességi helyzet egyidejű javítása – jelenti a fenntartható felzárkózás megvalósítását, amelyet az MNB célként tűzött ki Versenyképességi programjában. Ennek eléréséhez tehát nem elégséges a gazdasági teljesítmény fokozása, a versenyképességi fordulat párhuzamos megvalósítása is elengedhetetlen. Érdemes továbbá kiemelni, hogy az itt bemutatott eredmények ugyan nem állítanak semmit a két vizsgált mutató közötti oksági kapcsolatról, az azonban megállapítható, hogy jelen számítás szerint a Versenyképességi Index pontszámának egy pontos emelkedése az egy főre jutó GDP körülbelül 860 dolláros emelkedésével járhat együtt.

2.8. ábra
Az MNB Versenyképességi Index és a gazdasági fejlettség kapcsolata

Megjegyzés: Írország és Luxemburg esetében az egy főre jutó GDP értékek kiugró értékek, így nem kerültek feltüntetésre az ábrán.

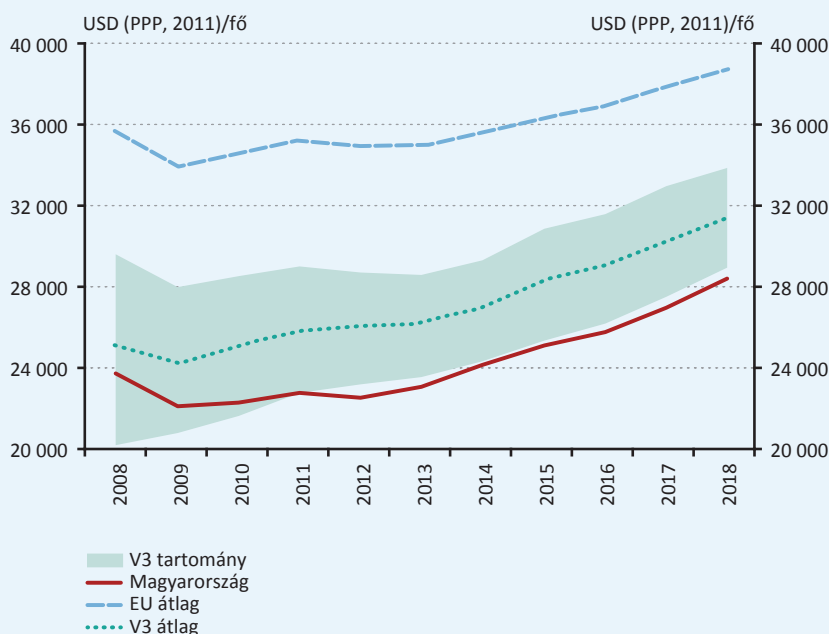
Forrás: WDI, MNB.

3. A makrogazdaság helyzete és a versenyképességi rangsorok eredményei

3.1. MAGYAR MAKROGAZDASÁGI KÖRNYEZET

A magyar gazdaság versenyképessége a makrogazdasági mutatókat tekintve az elmúlt években jelentős javulást mutatott, azonban több változó esetében is azonosítható lemaradás. A hazai gazdasági fejlettség már a válság előtt levált a régiós trendekről. A válság éveitől – a 2002 és 2010 közötti hibás gazdaságpolitika miatt bekövetkező magas eladósodás és rossz válságkezelés miatt – nagyobb mértékű visszaesés volt tapasztalható a gazdasági fejlettségben, mint a visegrádi országoknál. A válságból való elhúzódozó kilábalás éveitől relatív fejlettségünk nem mutatott lényegi változást, 2012-re Magyarország fejlettsége a visegrádi térség mindhárom országának fejlettsége alatt alakult. A 2010-et követő költségvetési és gazdasági stabilizáció eredményei azonban 2013-tól a gazdasági növekedés gyorsulásában és a makropénzügyi egyensúly helyreállításában is megmutatkoztak. A növekedési fordulat révén megállt hazánk relatív leszakadása a visegrádi régiótól és elindult az egyensúlyi felzárkózási folyamat az Európai Unió átlagához (3.1. ábra).

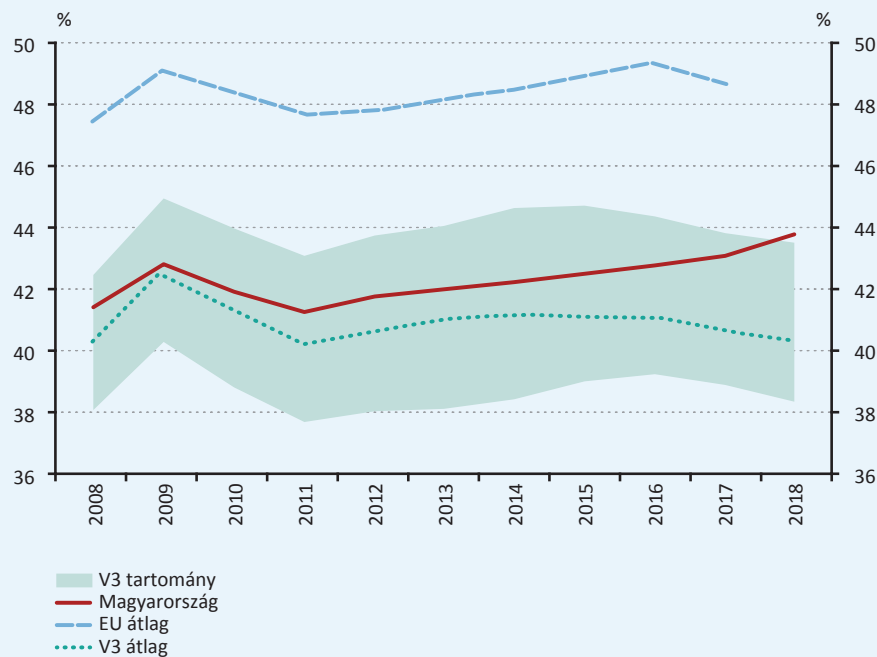
3.1. ábra
Az egy főre jutó GDP alakulása

Forrás: WDI.

A gazdaságok értéktermelő képességének egyik fontos mutatója az előállított hozzáadott érték és a kibocsátás aránya, hiszen minél nagyobb az egységnyi kibocsátásra eső hozzáadott érték, annál nagyobb a gazdasági növekedés értéktermelő képessége. Magyarországon a mutató 2011-től indult emelkedésnek. 2017-et követően pedig a hazai növekedési dinamika a régiós országokét és az Európai Unió átlagát is meghaladta, amihez elsősorban a szolgáltatászektor és építőipar jellemző hozzáadott érték emelkedése járult hozzá. A mutató szintjét tekintve a régióban előkelő a helyünk, ugyanakkor elmaradunk az Európai Unió átlagától (3.2. ábra). A magasabb hozzáadott értékű folyamatok az összeszereléssel szemben a gyártás előtti és utáni szolgáltatásokhoz (K+F, marketing, stb.) kötődnek. Azonban a régiós országokba települt külföldi működőtőke jellemzően a gyártást szervezte ki, és a magasabb hozzáadott értékű tevékenységeket megtartotta az anyagországban. Ebből következőleg a régiós országok termelési struktúrája kevésbé a magas hozzáadott értékű termelésen alapult az elmúlt évtizedekben.

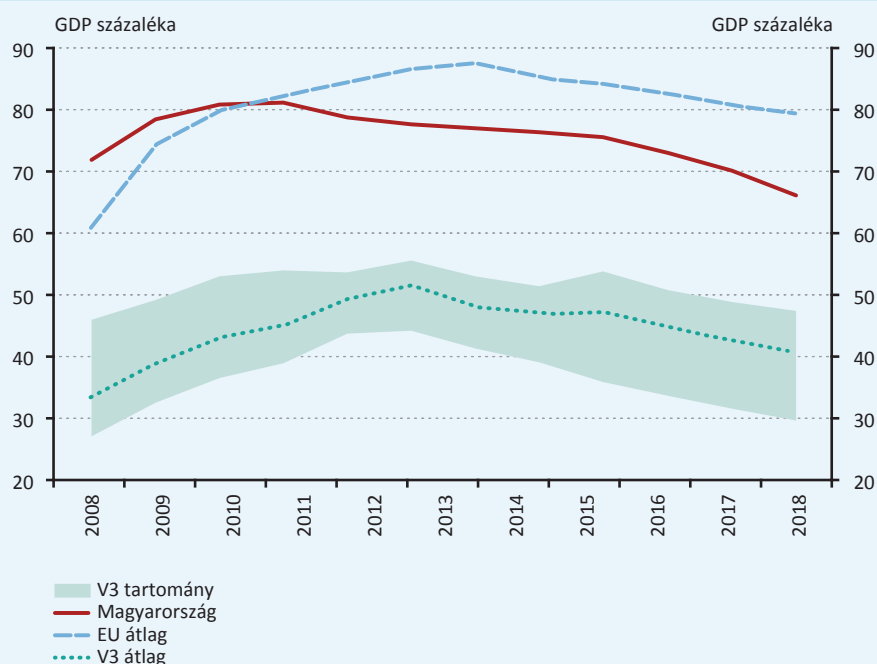
3.2. ábra
Hozzáadott érték a kibocsátás arányában

Forrás: Eurostat.

A 2010 utáni gazdaságpolitikai reformok stabilizálták a költségvetést és a reálgazdaságot, valamint csökkenő pályára állították az ország eladósodásának mértékét. Az adósságráta Magyarországon 2011 óta folyamatosan csökken, így 80,8 százalékról 66,3 százalékra mérséklődött, ami már alacsonyabb, mint az EU országok átlaga. Az államadósság szintje mellett annak szerkezete is fontos pénzügyi sérülékenységi tényező. A 2011 utáni tudatos, a belső befektetői bázis növelését célzó adósságstratégiának köszönhetően jelentősen csökkent az államadósságon belül a külföldi tulajdon aránya (65,7-ről 34,7 százalékra) és a központi költségvetés adósságának devizaaránya (49,7-ről 17,3 százalékra), hozzájárulva a külső pénzügyi sérülékenység mérséklődéséhez (3.3. ábra).

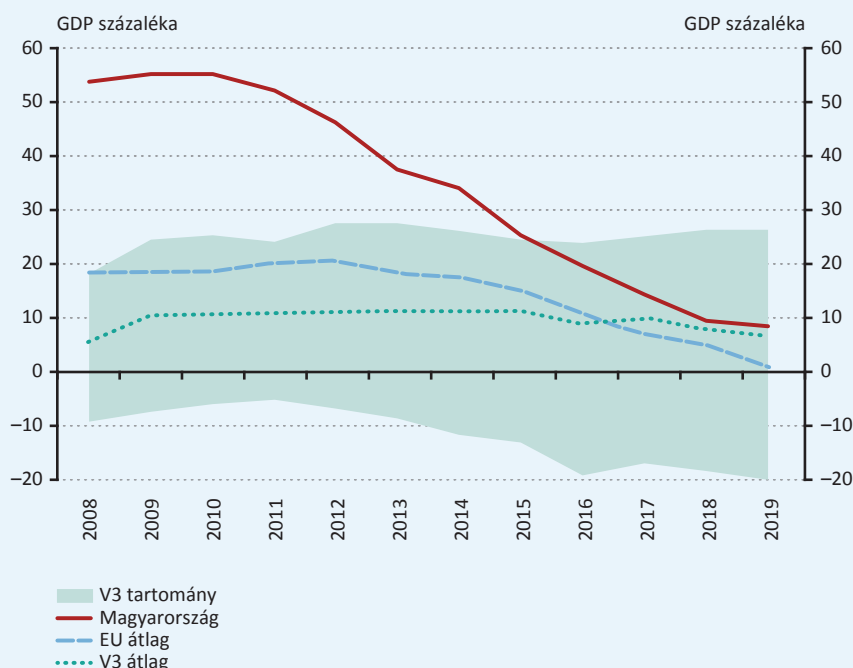
3.3. ábra
Bruttó államadósság a GDP arányában

Forrás: Eurostat.

A külső adósságmutatókat tekintve Magyarország jelentős javulást ért el az elmúlt évtizedben, és felzárkózott a régióhoz. A válság kitörésekor Magyarország nettó külső adóssága, így külső pénzügyi sérülékenysége is kiugró mértékű volt. 2010 óta a belföldi szektorok alkalmazkodási folyamatának köszönhetően a folyó fizetési mérleg többletbe fordult, és a magas külső finanszírozási képesség lehetővé tette a nettó külső adósság folyamatos és jelentős mérséklődését. 2019-re a magyar gazdaság nettó külső adóssága historikusan alacsony szintre, a régiós és uniós átlag közelébe csökkent. A külső adósságmutatók tekintetében tehát Magyarország ledolgozta korábbi jelentős versenyhátrányát a visegrádi régióhoz képest. Az elmúlt években tapasztalt kedvező finanszírozási folyamatok hozzájárultak a külső sérülékenység csökkenéséhez, ami az ország kockázati megítélésének javulását, a felárak mérséklődését és a versenyképesség javulását is elősegítette (3.4. ábra).

3.4. ábra
Nettó külső adósság a GDP százalékában

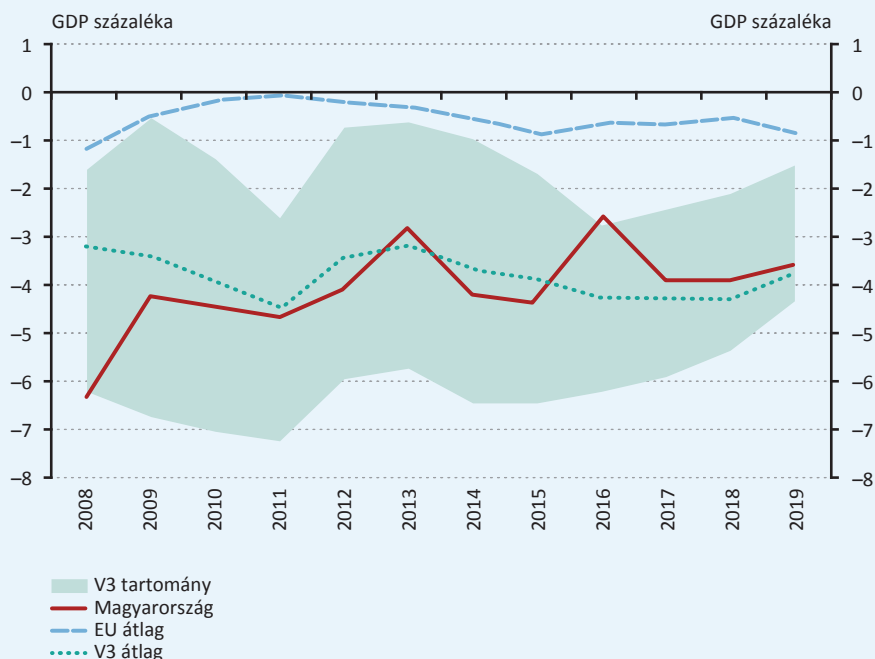

Forrás: Eurostat, MNB.

Egy ország gazdasági felzárkózásakor jellemző a külföldi tőkebeáramlás, amihez kapcsolódó kifizetett nyereség és kamat miatt a hazai szereplők rendelkezésre álló jövedelme (GNI) elmarad a GDP-től. A válság előtti időszakban ez az eltérés régiós összevetésben is kimagasló volt, ami mögött a magas FDI-állomány és a jelentős külső eladósodottság állt. A válság után a külföldi vállalatok nyereségének visszaesése, a külföldön dolgozó magyar munkavállalók jövedelmének emelkedése és a külső adósság leépítése a GNI-GDP rés csökkenését eredményezték. Az elmúlt években visszaeső külső adósság a külföldre kifizetett kisebb kamatkidáson keresztül mérsékelte a GDP és GNI közti eltérést, 2019-re az egy évtizeddel korábbihoz képest közel felére csökkent. A mutató fokozatosan közelíti, ugyanakkor – részben fejlettségbeli különbségek miatt – továbbra is meghaladja az EU-s átlagot (3.5. ábra).

3.5. ábra

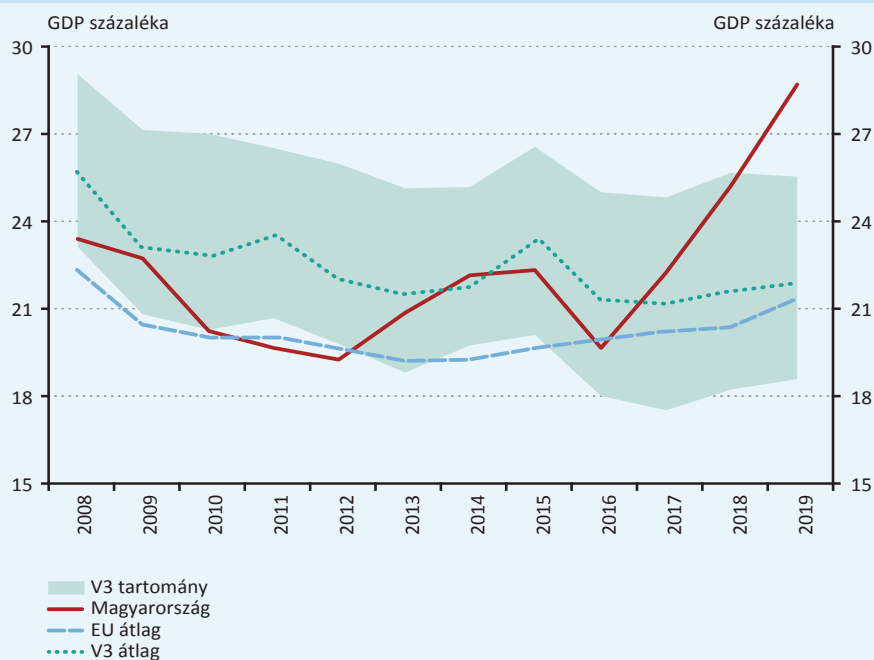
A GNI és GDP közötti eltérés a GDP arányában

Forrás: Eurostat, MNB becslés.

Magyarország beruházási rátája 2018-2019-ben a második legmagasabb volt az Európai Unió tagállamai között. A magas beruházási ráta a fenntartható növekedés egyik alappillére, ugyanis az szükséges a tőkeintenzív, majd a technológiaintenzív növekedési szakaszba való átmenethez. A sikeresen felzárkózó országokat magas, 25 százalékos vagy afeletti beruházási ráta jellemezte a felzárkózás időszakában. A hazai beruházási ráta már a válságot megelőzően, a 2006-os kiigazításokat követően elszakadt a régió átlagától, majd a válságot követően jelentősebb visszaesést mutatott (3.6. ábra). A beruházási ráta növekedéséhez mindhárom szektor (vállalatok, állam, lakosság) pozitívan járult hozzá. A vállalati beruházások emelkedését az elmúlt időszakban a kedvező kamatkörnyezet, a magas kapacitáskihasználtság, a feszes munkaerőpiac, az élénk hitelezés, a Növekedési Hitelprogram, valamint a tőke (munkához viszonyított) relatív árának mérséklődése támogatta. Az építőipar, valamint más ágazatok építmény jellegű beruházásai a növekedés fontos forrását jelentették az elmúlt időszakban. Ugyanakkor a feldolgozóipari nagyberuházásoknak és kapacitásbővítéseknek köszönhetően a gépberuházások is élénk ütemben bővültek. A lakossági beruházások elmúlt időszakban regisztrált emelkedését támogatták a kedvező jövedelmi és hitelezési alapfolyamatok, valamint a kormányzati intézkedések (CSOK, kedvezményes újjalakás áfa). Az állami beruházási ráta nagy változékonyságot mutat, amit részben az uniós források alakulása magyarázhat. 2016-ban a magyar beruházási ráta az EU-s forrásokból finanszírozott beruházások uniós költségvetési ciklusváltáshoz köthető jelentős csökkenése miatt az uniós szint alá esett, azonban 2017 után érdemi emelkedést mutatott és 2019-ben elérte a 6 százalékot.

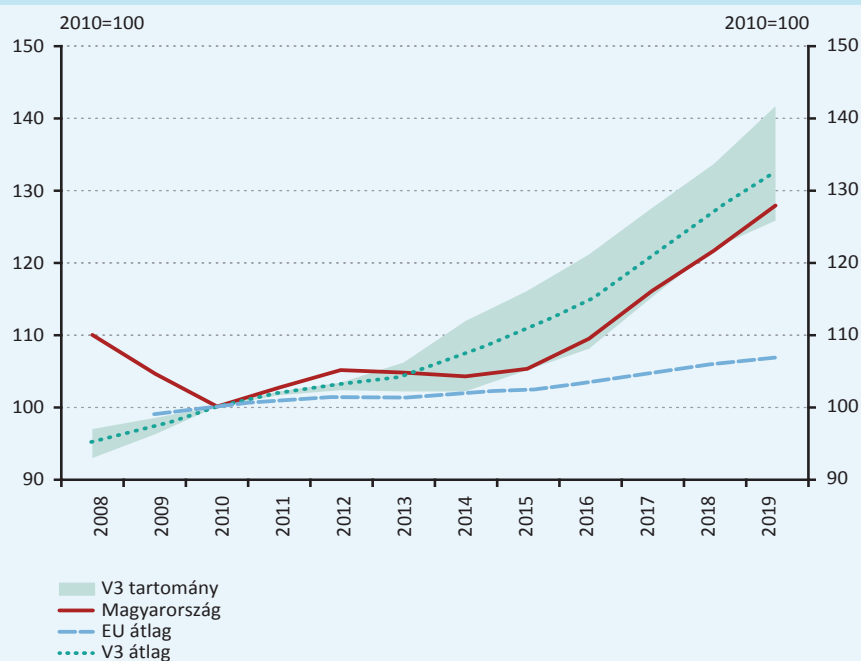
3.6. ábra
A GDP-arányos beruházási ráta alakulása

Forrás: Eurostat.

Az elmúlt években jelentős bérfelzárkózás valósult meg. Az egy órára jutó munkaerőköltség – reál értelemben – legnagyobb mértékben Magyarországon csökkent a 2008-as válság során (3.7. ábra). A válságot követő években összességében az uniós átlagnál gyorsabban, ugyanakkor a régióhoz képest némileg visszafogottabban nőtték a bérköltségek. 2013-tól a gazdasági növekedés újraindulásával a vállalatok munkaerő iránti kereslete is emelkedésnek indult, azonban a keresletnövekedés a kezdetben laza munkaerőpiaci feltételek miatt évekig nem eredményezett bér- és költségnövekedést. 2016-tól a feszessé vált munkaerőpiaci környezetben Magyarországon és a régió átlagában egyaránt újraindult a bérek felzárkózása, azaz a növekedési ütemek érdemben meghaladták az uniós átlagot. A minimálbér és a garantált bérminimum kétszámjegyű emeléseit a szociális hozzájárulási adó csökkentése ellensúlyozta a munkaerőköltség-indexben.

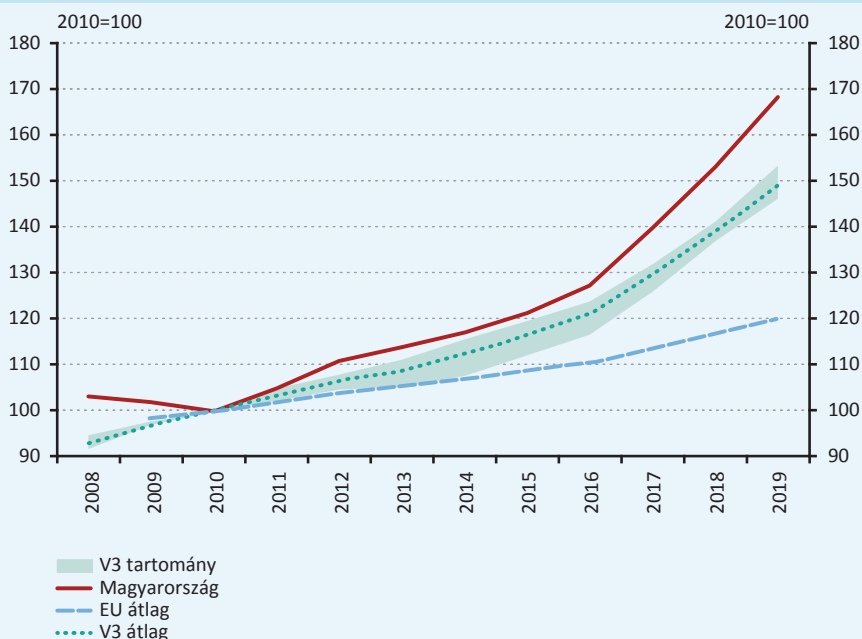
3.7. ábra
Egy órára jutó munkaerőköltség-index (reál)

Forrás: Eurostat, AMECO.

Az egy órára jutó, nominális munkaerőköltség emelkedése – az uniós és a régiós átlaghoz képest egyaránt – dinamikusabb volt Magyarország esetében, 2010 és 2019 között több, mint másfélszeresére nőtt a mutató értéke (3.8. ábra). Az Európai Unión belül a munkaerőköltség-index átlagos növekedése számottevően kisebb volt, a magyar emelkedés kevesebb, mint harmadát regisztrálták ez idő alatt. A nominális indexben a 2016-tól nyíló különbséget a termelői árak gyorsabb emelkedése eredményezte, azaz a magyar GDP deflátor 3 év alatt közel 7 százalékponttal haladta meg a régióban megfigyelhető átlagos áremelkedést.

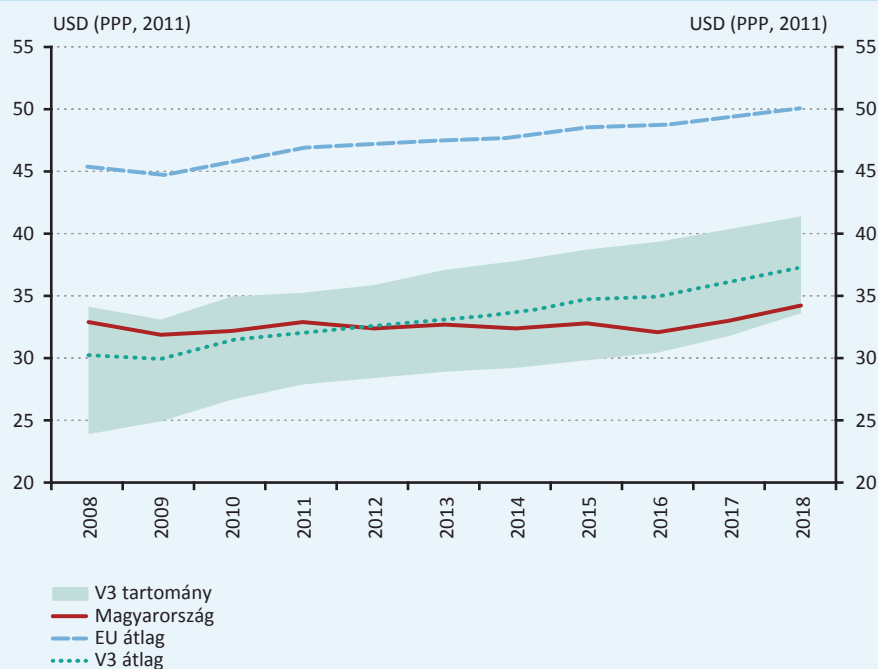
3.8. ábra
Egy órára jutó munkaerőköltség-index (nominál)

Forrás: Eurostat.

2016 óta a foglalkoztatás bővülése a munkatermelékenység javulásával párhuzamosan ment végbe. A munkaerőköltség növekedése mellett a munkatermelékenység alakulását is vizsgáljuk a költségalapú versenyképesség értékelésekor. A válság előtt a hazai termelékenység szintje a régiós átlag felett alakult, azonban a válság a termelékenység tartós stagnálását okozta Magyarország esetében (3.9. ábra). Ezzel szemben mind a régiós országokban, mind az Európai Unió átlagában enyhe csökkenést követően folytatódott a termelékenység növekedése. 2012-ben a régiós átlag már meghaladta a magyar értéket, az eltérés egészen 2016-ig növekedett, ugyanakkor a hazai termelékenység szintje továbbra is a régiós tartományon belül maradt. A hazai termelékenység változásával kapcsolatban érdemes kiemelni, hogy 2010-től a kínálat és kereslet együttes élénkítését célzó munkaerőpiaci reformok eredményeként nagymértékben nőtt a gazdaságilag aktívak és foglalkoztatottak száma. Mivel az új belépők termelékenysége elmaradt az átlagostól, a negatív összetételhatáson keresztül rövid távon lassította a termelékenység javulását. Ennek eredményeként 2016-ig a gazdasági növekedést egy munkaintenzív szakasz jellemezte, ami a foglalkoztatás dinamikus bővülésével párhuzamosan a termelékenység stagnálásával járt. 2017-től a feszessé váló munkaerőpiac hatására a gazdasági növekedés egyre inkább tőkeintenzívvé vált, így a munkatermelékenység is emelkedésnek indult.

3.9. ábra
Munkatermelékenység (egy munkaóra jutó GDP)

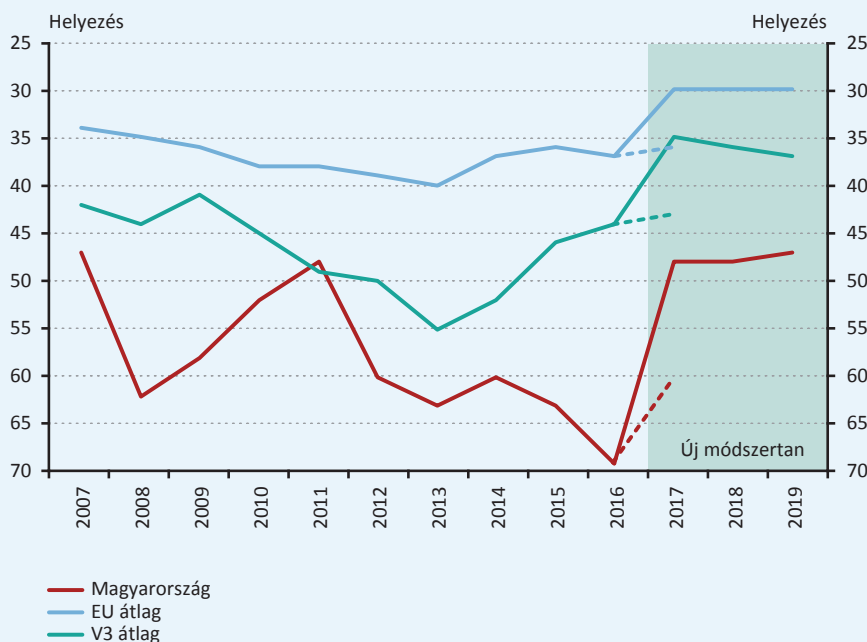
Forrás: Eurostat, WDI.

3.2. NEMZETKÖZI VERSENYKÉPESSÉGI RANGSOROK EREDMÉNYEI

A World Economic Forum által készített 2019-es globális rangsor eredményei

A World Economic Forum által készített nemzetközi versenyképességi rangsor (Global Competitiveness Index, GCI) széleskörű gazdasági és társadalmi mutatók alapján értékeli egyes országok versenyképességét, a nemzetközi összehasonlíthatóságát azonban a módszertana korlátozza. A felmérés jelentős arányban szubjektív mutatókat alkalmaz, amelyek így nem képesek pontosan tükrözni az egyes országok közötti szintbeli különbségeket. Kedvező fejlemény, hogy 2017 után a WEF felmérésében 26 százalékról 43 százalékra emelkedett az objektív mutatók aránya, valamint emelkedett a megkérdezett szakértők száma. A módszertan jelentőségét és a szubjektív értékelések torzítását mutatja, hogy önmagában ez a változás 12 hellyel javította Magyarország helyezését a rangsorban.

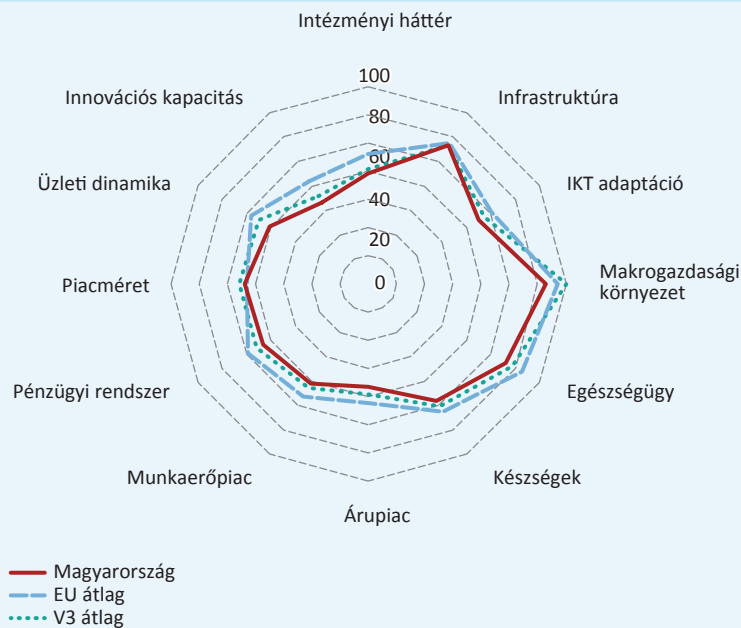
2019-ben Magyarország 1 helyet javítva a 47. helyezést érte el a 141 országot vizsgáló elemzésben. A visegrádi négyek közül egyedül hazánk tudott pozíciójavulást felmutatni. Lengyelország megtartotta 2018-as 37. helyezését, Szlovákia 1 helyet rontva a 42., Csehország pedig 3 hellyel került hátra a rangsorban, ahol a 32. helyet foglalta el. Az Európai Unió 28 országa közül hazánk a 24. helyen állt (3.10. ábra).

3.10. ábra
Magyarország versenyképességi helyezésének idősoros alakulása nemzetközi összevetésben a WEF GCI szerint

Megjegyzés: Az új módszertant 2017-ig visszavezették annak érdekében, hogy az eredmények összehasonlíthatók legyenek. Az ábrán szaggatott vonallal jelöltük a 2017-es régi módszertan alapján készült helyezéseket.

Forrás: WEF GCI.

A WEF egyes alterületeit tekintve Magyarország a visegrádi régióhoz közeli versenyképességi pozícióban van (3.11. ábra).

3.11. ábra
Magyarország, a V3 országok és az Európai Unió átlagos abszolút teljesítménye a 12 pillér tekintetében (0 és 100 közötti skálán)

Forrás: WEF GCI.

A Világbank Doing Business 2020-as rangsorának eredményei

A Világbank – vállalat alapításra és működtetésre fókuszáló – Doing Business jelentése szerint Magyarország egy helyet javítva az 52. helyen állt a 190 országra kiterjedő versenyképességi rangsorban. A rangsor készítésekor nem makrogazdasági paramétereket, hanem egy modellezett közép vállalatra vonatkozó szabályozói környezetet, a vállalat alapítás és működés, valamint a bürokrácia hatékonyságát vették figyelembe. A mutatók mindegyike objektív.

Hazánk versenyképességi pontszáma a 2019-es rangsorban kapott 72,3 pontról 73,4 pontra emelkedett az elmúlt évben, ugyanakkor relatív helyezésünk keveset változott. A visegrádi országok átlagosan öt pozíciót rontottak, tehát hazánk közelebb került a régiós versenytársakhoz. Lengyelország (40.) 7 helyet, Csehország (41.) 6 helyet, Szlovákia (45.) pedig 3 helyet rontott a tavalyi eredményekhez képest, de így is mindegyik előkelőbb helyen állt.

2. táblázat

A visegrádi négyek által elért helyezés a rangsorban

	Magyarország	Csehország	Szlovákia	Lengyelország
2020	52.	41.	45.	40.
2019	53.	35.	42.	33.
2018	48.	30.	39.	27.
2017	41.	27.	33.	24.
2016	42.	26.	30.	25.

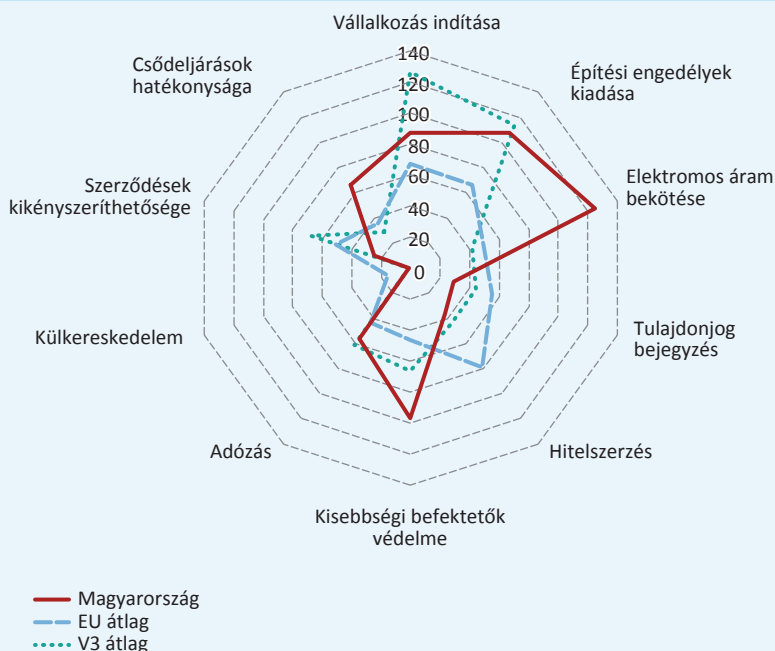
Forrás: Világbank Doing Business.

Magyarország a legjobb eredményeket a külkereskedelem (1.), a szerződések kikényszeríthetősége (25.), a tulajdonjog bejegyzése (29.) és a hitelhez való hozzáférés (37.) területén érte el. A külkereskedelmi nyitottság ugyanakkor valamennyi visegrádi országban rendkívül magas. A szerződések kikényszeríthetőségében elsősorban az eljárások relatív alacsony költsége miatt kerültünk jó pozícióba, a szükséges idő és a procedúrák száma nagyságrendileg egy szinten van az OECD magas jövedelmű országainak átlagával, ahová Magyarországot is sorolja a jelentés. Ebben a pillérben a régiós országokhoz képest is kiemelkedően jól teljesít az ország, hiszen a visegrádi négyek közül Szlovákia került legközelebb hazánkhoz, a 46. helyezésével. A tulajdonjog bejegyzéséhez szükséges eljárások száma és azok átfutási ideje az azonos jövedelmi szintű országok átlagához képest kevesebb, ami csökkenti az adminisztrációs terhet, ugyanakkor a procedúrák költségei már magasabbak az átlagnál. A hitelhez való hozzáférés terén Magyarország saját bevételi csoportjában és régiós szinten is jól teljesít a hitelezés jogi hátterét illetően, ugyanakkor mindkét csoportban kissé elmarad az átlagtól a hitelinformációk rendelkezésre állásában és hozzáférhetőségében. Összességében így is a visegrádi régió legjobban teljesítő országa Lengyelországgal egyetemben (3.12. ábra).

A Doing Business felmérése szerint a vállalatok működtetését azonban több szabályozás is túlzott mértékben nehezíti. Hazánk a leggyengébb helyezéseket az elektromos áram bekötése (125.), az építési engedélyek kiadása (108.), a kisebbségi befektetők védelme (97.), és a vállalkozás indítása (87.) területén érte el. A vállalatok számára az elektromos áram bekötése mellett, hogy rendkívül időigényes folyamat (257 napig is eltarthat, miközben van olyan ország, ahol ez mindössze 18 napot vesz igénybe), meglehetősen drága is. Az építési engedélyek kiadása zöldmezős beruházások számára az EU-ban jellemzőnél kétszer több eljárás során történik, de ezek teljes időtartama csak 25 százalékkal több az átlagosnál. A kisebbségi befektetők védelme a visegrádi országok közül nálunk a leggyengébb. Ez a pillér a kisebbségi befektetők konfliktuskezelési lehetőségeit, valamint a vállalatirányításban való érdekérvényesítő képességét méri. Egy vállalkozás indítása Magyarországon elsősorban a szükséges procedúrák száma, valamint a szükséges minimum kezdőtőke nagysága miatt nehezebb, mint a magas jövedelmű országokban általában. Kedvező azonban, hogy a régiós versenytársak között hazánkban a legkönnyebb a vállalkozásindítás.

3.12. ábra

Magyarország, a visegrádi országok és az EU tagállamok átlagos helyezése a tíz pillér esetében

Forrás: Világbank Doing Business.

A csődeljárások hatékonysága a visegrádi régióban Magyarországon a leggyengébb. Az eljárások során kifizetett kötelezettségek aránya alacsony, ezzel szemben az eljárások lefolytatása drága az OECD magas jövedelmű országaihoz mérten. A régiós versenytársaktól való elmaradás fő oka szintén az alacsony kifizetési arány, valamint a Világbank által számított fizetéseketelenségi keret indexben kapott alacsony pontszám.

Az utóbbi évben a legnagyobb előrelépést az adózásban érték el: 30 helyet javított Magyarország és az 56. helyen áll. A teljes vállalati adóráta (a közép vállalatok által fizetett összes tőkét és munkát terhelő adó az adózás előtti nyereség arányában) jelentős mértékben csökkent hazánkban az elmúlt 10 évben, amelynek 38 százalékos mértéke mára alacsonyabb a régió (45 százalék) és az uniós átlagnál (39 százalék) is. Ehhez hozzájárult a társasági adó és a munkáltatói szociális hozzájárulási adó csökkentése, valamint az elektronikus adóadminisztráció fejlesztése. Az adminisztrációs terhek könnyítésére irányuló számos kormányzati intézkedés ellenére a Világbank közel tíz éve 277 órában állapítja meg a vállalkozások adóadminisztrációval töltött idejét éves szinten. Ez kiemelkedően magas az EU és az OECD magas jövedelmű országaihoz átlagához (172, illetve 159 óra) képest, ugyanakkor a visegrádi országok átlaga elérhető közelségben van (252 óra). Az adóadminisztrációval töltött idő visszafogja a gazdasági szereplők termelékenységét, melyet a vállalati adóbevallások adóhivatal által történő kiállításával és az adóadminisztráció automatizálásával, az adózási folyamatok egyszerűsítésével lehetne orvosolni.

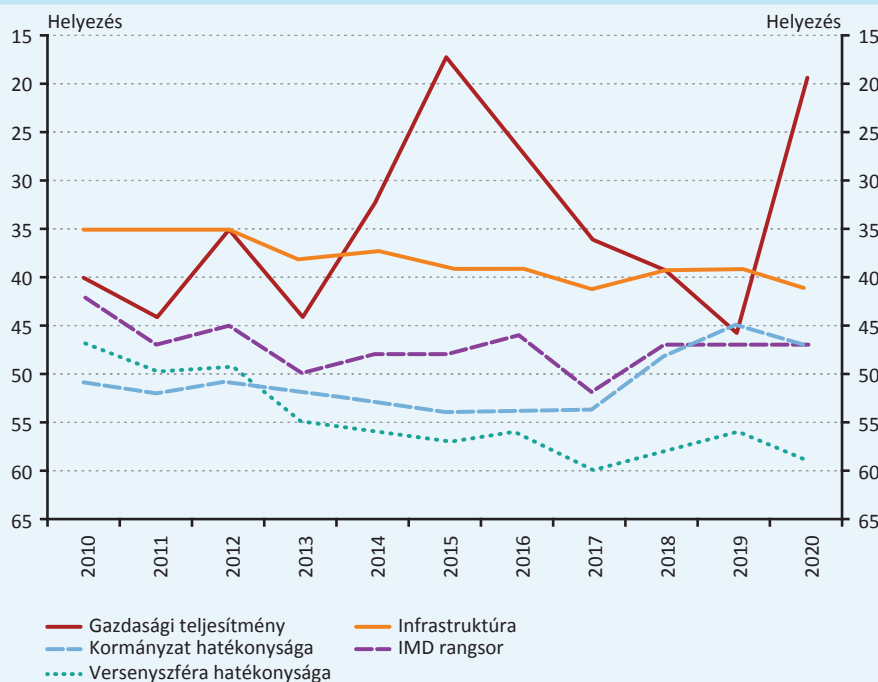
Az IMD által készített 2020-as rangsor eredményei

Az IMD legfrissebb, 2020-as rangsorában Magyarország a 47. helyezést érte el, ami megegyezik az egy és két évvel korábbi pozíciójával. Az IMD a versenyképességi rangsorának elkészítéséhez négy pillérbe csoportosítva 255 mutatót használ fel, melyek kétharmada objektív, egyharmada szubjektív kérdőíves felmérésen alapszik. A meghatározó versenyképességi rangsorok közül az IMD vizsgálja a legkevesebb országot (63 országot), ám döntően fejlett gazdaságokat, főként ennek tulajdonítható, hogy Magyarország e rangsorban a középmezőnyben, de viszonylag hátul szerepel.

Az IMD szerint Magyarország a rangsor négy fő pilléréből egyben, a gazdasági teljesítményben mutatott jelentős előrelépést, míg a másik háromban (kormányzati hatékonyság, üzleti hatékonyság és infrastruktúra) valamelyest rosszabbul teljesít. A négy fő pillér közül a legrosszabb eredményt a versenyszféra hatékonysága pillérben érte el hazánk, ami historikusan is a leggyengébb pillérünknek számít és amiben 2015-ben és 2019-ben az 56. helyezést érték el a rangsorban,

2020-ben azonban már csak az 59-et. A gazdasági teljesítmény pillér utóbbi években mutatott csökkenő trendje után a magyar teljesítmény 2020-ban 27 hellyel javítva a 19. legerősebbnek számít a nemzetközi mezőnyben – megközelítve ezzel 2015-ös 17. helyezését a pillérben. Ez köszönhető Magyarország elmúlt években fokozatosan javuló és számos területen uniós szinten is kimagasló gazdasági teljesítményének (4-5 százalékos körüli GDP növekedés, magas megtakarítási és beruházási ráták, csökkenő adósságráták, rekordalacsony munkanélküliség) (3.13. ábra).

3.13. ábra
Magyarország helyezése az IMD összesített rangsorában és a négy fő pillérben

Forrás: IMD.

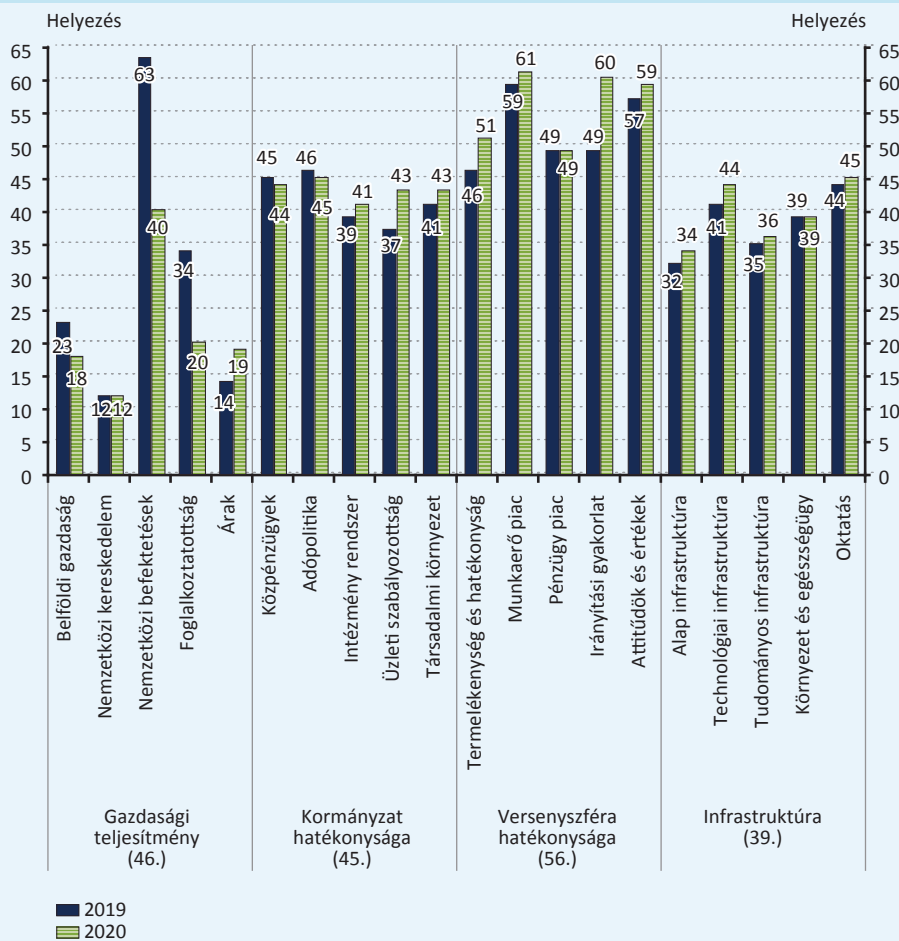
A gazdasági teljesítményen (19.) belül a belföldi gazdaság alpillérben 5 helyet javított hazánk (a 23. helyről a 18-ra léptünk előre), köszönhetően a GDP növekedés (az összes ország közül a legmagasabb növekedés) és a bruttó állóeszköz felhalmozás (harmadik legmagasabb arány) mutatókban elért kedvező pozíciónknak. A nemzetközi befektetések alpillérben is jelentősen javítottuk pozíciónkat a 63. helyezésről a 40. helyre, amelynek fő oka a beáramló működőtőke gyarapodása. A foglalkoztatás területén szintén számottevő előrelépést tettünk (34. helyről a 20-ra), amihez a kedvező foglalkoztatási kilátások és az alacsony munkanélküliségi ráta járult hozzá (3.14. ábra).

A kormányzati hatékonyság (47.) pillérben két helyet rontott hazánk az üzleti szabályozottság (43.), a társadalmi környezet (43.) és az intézményi keretrendszer (41.) területein mutatott visszalépés miatt. A romló magyar helyezés főbb okainak a versenyjogi hiányosságokat és a rejtett gazdaságot tartják, illetve az adórendszerben is van még tér a versenyképesség javítására (elsősorban az áfa és a munkavállalói járulékok terén). Az IMD azonban erősségünknek véli a rangsorban szereplő legalacsonyabb vállalati nyereségadót (9 százalék), a lakosság rendelkezésre álló jövedelmének növekedését (8.), az enyhe vámkorlátozásokat (12.), továbbá a befektetések ösztönzését (14.).

A versenyszektor hatékonysága (59.) pillérben három hellyel hátrébb került hazánk, legfőképpen az irányítási gyakorlat (60.) alpillérben történő nagyobb, 11 helyes visszalépés hatására. Az irányítási gyakorlat területén történt visszalépést főként a cégek rugalmatlanságának és a cégvezetők elégtelen társadalmi felelősségvállalásának tulajdonítják. Az öt alpillér közül egyedül a pénzügyi piac területén volt stagnáló teljesítményünk, míg a legnagyobb kihívást a globalizáció és a képzett munkaerő elérhetősége jelentik. Azonban a rangsor pozitívként emeli ki a felsővezetők méltányos díjazását és a munkaerő mennyiségének várható növekedését.

3.14. ábra

Az IMD alpilléreiben Magyarország helyezései 2019-ben és 2020-ban

Forrás: IMD.

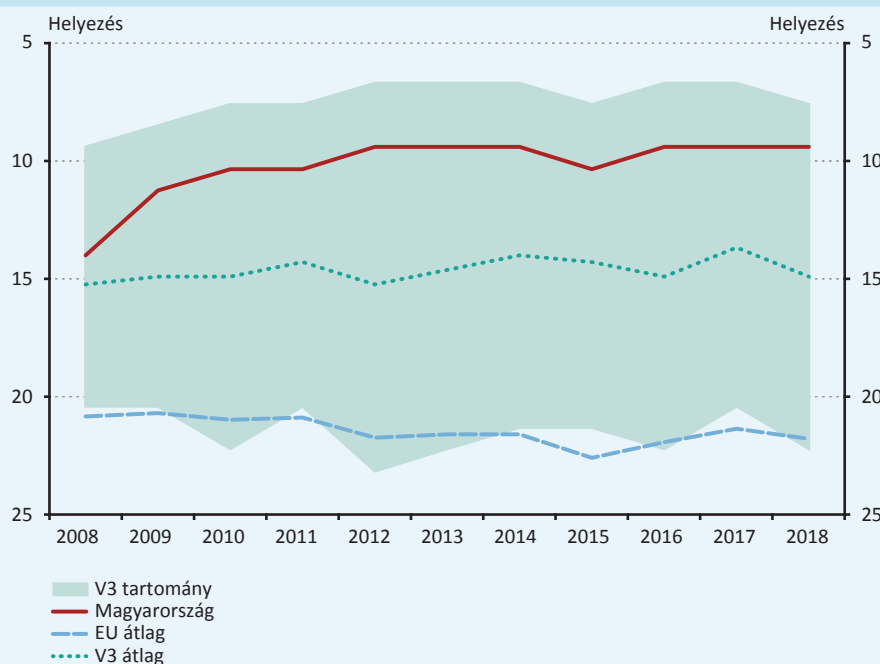
Az infrastruktúra területén (41.) 2019-hoz képest két helyezéssel léptünk hátrébb. A pillért alkotó öt alpillér közül a környezet és egészségügy területén változatlan maradt Magyarország helyezése, míg a tudományos infrastruktúra és az oktatás területein egy helyet rontottunk. Emellett az alapvető infrastruktúrában két hellyel, míg a technológiai infrastruktúrában három hellyel léptünk vissza. A mutatók alapján a legnagyobb kihívásaink közé a nyelvi készségek hiánya, a képzett mérnökök elérhetősége, illetve a digitális/technológiai készségek sorolhatók. Ezzel szemben kiemelkedően teljesítünk a mobil szélessávú előfizetők számában, az általános iskolák diák-tanár arányában, valamint a feldolgozóiparon belül előállított közepes és magas hozzáadott értékben.

A Gazdasági Összetettség Mutató

A Gazdasági Összetettség Mutató az országokban jelenlévő tudástőkét kívánja megőrizni, amelyhez a kereskedelmi szerkezet és jellemzők eszközként szolgálnak. A gazdasági összetettséget a vizsgált országok által összesen exportált termékek, termékcsoportok száma, illetve azon országok száma alapján számolják, amelyek ezen termékcsoportok előállítására képesek. A mutató így tükrözi egy ország exportdiverzitásából és termékminőségéből (nehezen helyettesíthető, összetett termékek) származó gazdasági erejét. Az index készítői szerint a magas gazdasági összetettségű és jelenleg alacsony jövedelmű országoknak nyílnak lehetősége kitörni a közepes jövedelmi csapdából. A magas gazdasági összetettségű és magas jövedelmű országok magas gazdasági fejlettsége pedig az összetett tudásbázisuk értelmében fenntartható.

Magyarország 2018-ban a rangsorban 133 ország közül a 9. helyezést érte el, amely eredménnyel hazánk megelőzi a visegrádi és az EU átlagot is. A magyar helyezés 2010 óta a legjobb 10-ben szerepelt. A V3-ak és az Európai Unió átlagos helyezése hazánknál 6, illetve 14 helyezéssel szerepel hátrébb. Magyarország a rangsorban többek között megelőzi az Amerikai Egyesült Államokat, az Egyesült Királyságot, Franciaországot, Belgiumot és Hollandiát is. A mutatóban évek óta Japán vezet, mögötte Svájc és Dél-Korea található (3.15. ábra).

3.15. ábra
A Gazdasági Összetettség Mutató rangsorában elért helyezések 133 ország közül

Forrás: Atlas of Economic Complexity Dataverse (Harvard University).

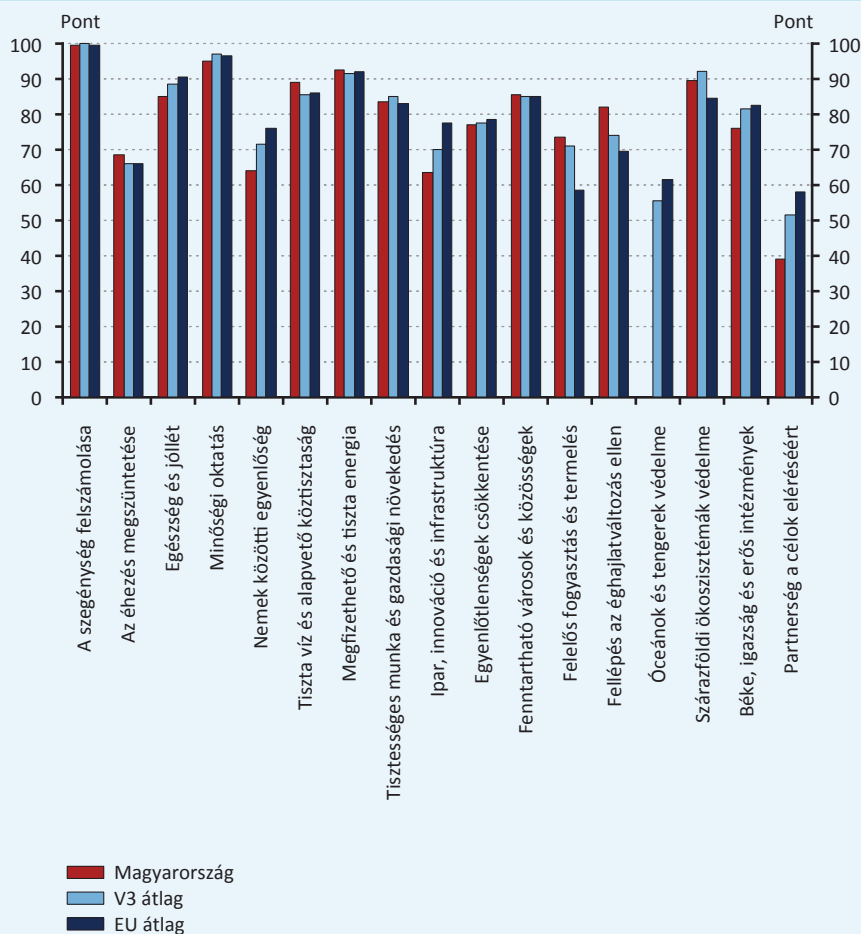
A Fenntartható Fejlődés Jelentés 2020-as eredményei

A Fenntartható Fejlődés Jelentés (*Sustainable Development Report*) célja elsősorban a társadalmi és környezeti – kevésbé a gazdasági – fenntarthatóság mérése az ENSZ fenntartható fejlődési céljai mentén az ENSZ Sustainable Solutions Network kezdeményezésével együttműködve. A rangsort a 17 fenntartható fejlődési cél (SDGs) megvalósulásának mértéke alapján évente készítik el.

Magyarország a jelentésben szereplő 166 ország közül 2019-hez képest négy helyet visszalépve a 29. helyen végzett 2020-ban. A visegrádi országok közül Csehország egy helyet rontott, de ezzel együtt is a legjobb eredményt tudta felmutatni (8.), Lengyelország hat helyet javított (23.), míg Szlovákia megőrizte pozícióját (27.). A rangsor elejét az észak-európai országok állnak, Svédország, Dánia és Finnország végzett az első három helyen (3.16. ábra).

3.16. ábra

Magyarország pontszáma az ENSZ fenntartható fejlődési céljainak megvalósításában (2020)

Megjegyzés: Az értékelések 0-100-ig terjedő értéket vehetnek fel, ahol a magasabb érték jobb teljesítményt jelent.

Forrás: Sustainable Development Report 2020

Magyarország a szegénység megszüntetése, a minőségi oktatás, a megfizethető és tiszta energia, valamint a szárazföldi ökoszisztémák védelme területén áll a legjobban a fenntartható fejlődési célok megvalósításában. A jelentés úgy számol, hogy a szegénység felszámolása és a szárazföldi ökoszisztémák védelme az a két terület, ahol hazánk elérte a kitűzött célt. A két területhez tartozó indikátorok mindegyikében rendre jól teljesít Magyarország, így például a naponta 1,9 vagy 3,2 dollár szegénységi szint alatt élők arányában (0,5 és 0,7 százalék), a biodiverzitás szempontjából fontos szárazföldi (83 százalék védett) és édesvízi területek (85 százaléka védett) védelmében, vagy a vörös lista indexben (változás a fajok kihalásának kockázatában). A 2020-as jelentés alapján a tiszta víz és alapvető köztisztaság területén az ország jó úton halad a célok megvalósítása terén. A területet alkotó 7 mutatóból 6-nál már megvalósult a kitűzött cél, a lakosság biztonságos vízkészlethez való hozzájárása (90 százalék) terén azonban még további előrelépés szükséges.

A legnagyobb kihívások előtt hazánk a fellépés a klímaváltozás ellen, az éhezés megszüntetése, valamint az ipar, innováció és infrastruktúra területén áll. A versenytársaktól elmarad a K+F területén dolgozók aránya és a szabadalmak száma Magyarországon, és relatíve magas a magyar lakosság testtömeg indexe is. Az éghajlatváltozás elleni küzdelemben az EU-ban csak Románia előzi meg Magyarországot, ennek ellenére a fenntartható fejlődési cél elérése érdekében további erőfeszítések szükségesek.

1. keretes írás

A globális versenyképességi rangsorok és az MNB nemzeti versenyképességi index módszertani eltérései

A versenyképességi rangsorok célja, hogy átfogó, reális és összehasonlítható képet nyújtsanak az országok egymáshoz képest mért versenyképességéről gazdasági és társadalmi mutatószámok alapján. A versenyképességi rangsorok ezért jellemzően több mutatóból készült kompozit indexeket használnak, amelyek egy mutatóba sűrítik az országok több mutatóban elért eredményeit. A nemzetközi rangsorok összeállításához felhasznált mutatók köre széles határok között mozog, amíg az IMD 255 mutató alapján állítja össze a rangsorát, addig a Doing Business 41 mutatót vizsgál. Az MNB 2020-as versenyképességi indexe 154 mutató aggregálásával készült el, amellyel a *Versenyképességi jelentésben* hivatkozott nemzetközi rangsorok között a leginkább átfogó és objektív indexek között található. Különlegessége, hogy míg a nemzetközi rangsorok a DTF-módszert (distance to frontier) használják mutatóik standardizálására és aggregálására a végső rangsoroláshoz, addig az MNB saját fejlesztésű módszertana szerint számította ki az indexét. Bár utóbbi is a DTF-módszeren alapul, de figyelembe veszi az adatok szórását is.

Az MNB megközelítése alapján a nemzetközi versenyképességi rangsoroknak 3 fő kritériumnak (átfogó, globális, objektív) kellene egyszerre megfelelniük, amelyből azonban csak kettőt teljesítenek. Egy ország globális versenyképességi helyzetének reális és összehasonlítható vizsgálatához három fő feltételnek kell az MNB véleménye szerint teljesülnie: legyen átfogó, globális és objektív. A versenyképességi vizsgálat során akkor nevezhetünk átfogónak egy elemzést, ha az a legfontosabb versenyképességi területekről a mutatók széles körét használja fel. Globálisnak akkor tekinthető, amennyiben a vizsgálatba a világ országainak többsége bevonásra kerül. Az objektivitás kritériuma pedig akkor teljesül, amikor a felhasznált adatok döntő többsége tényszerű, objektív forrásból származik. A nemzetközi versenyképességi rangsorok egy időben a háromból csak kettő feltételt tudnak teljesíteni, például a három leginkább hivatkozott nemzetközi rangsor közül a WEF rangsora átfogó és globális, de nem objektív, míg a Világbank Doing Business rangsora globális és objektív, de nem átfogó, az IMD rangsora pedig tartalmilag kellően átfogó és inkább objektív, de viszonylag alacsony országlefedettsége miatt kevésbé tekinthető globálisnak.

3. táblázat

A legelterjedtebb versenyképességi rangsorok és az új MNB Versenyképességi Index főbb szerkezeti jellemzői

	World Economic Forum – GCI	World Bank – Doing Business	IMD - WCR	Economic Complexity Index	Sustainable Development Goal Index	MNB Versenyképességi index
Magyarország helyezése	47.	52.	47.	9.	29.	19.
Vizsgált országok száma	141	190	63	133	166	28
Objektív mutatók aránya	43%	100%	64%	100%	92%	95%
Mutatók száma	103	41	255	2	116	154
Átfogó	✓	✗	✓	✗	✓	✓
Globális	✓	✓	✗	✓	✗	✗
Objektív	✗	✓	✓	✓	✓	✓

Forrás: MNB

A vizsgált országok fókuszát tekintve megkülönböztetünk nemzeti és nemzetközi versenyképességi rangsorokat. Az ismert nemzetközi versenyképességi rangsorokra (például WEF, Doing Business) általában jellemző, hogy szélesebb földrajzi lefedettségre törekednek, viszont ezért sok esetben kompromisszumot kell kötniük, mert az adatok minősége, objektivitása, illetve azok összehasonlíthatósága sérül. Ezzel ellentétben a nemzeti versenyképességi elemzések elsősorban egy adott ország mélyebb vizsgálatára

fókuszálnak. Ez utóbbi csoportba sorolható az MNB *Versenyképességi jelentése* is, annyi eltéréssel, hogy a jegybank a kiadvány létrehozásakor tudatosan választotta az Európai Uniót összehasonlítási alapnak, ezzel biztosítva egyszerre a megfelelő és tényszerű adatminőséget és a közvetlen versenytársakkal történő összehasonlíthatóságot.

A versenyképességi rangsorok között jelentős eltérés figyelhető meg aszerint, hogy a felhasznált mutatók objektívek vagy szubjektívek. A versenyképességi reformok elengedhetetlen előfeltétele a korrekt és hiteles helyzetértékelés, ezért az MNB a versenyképességi elemzéseiben döntő többségében (95 százalékban) objektív mutatókra támaszkodik. Miközben a *Versenyképességi jelentés* a releváns régiós kontextusban mélyen elemzi és értékeli Magyarország versenyképességét, addig a globális versenyképességi rangsorok elemzést és értékelést jellemzően nem készítenek, továbbá nagy számban alkalmaznak szubjektív, értékítéletet tükröző mutatókat, amelyek torzítják a valós helyzetképet. Különösen igaz ez a *WEF-GCI* rangsorára, ahol 141 országot 103 mutató alapján értékelnek, azonban a mutatók 57 százaléka szubjektív. A WEF számos olyan esetben is a szubjektív felmérés eszközét alkalmazza, ahol tényszerű, objektív mutató is elérhető lenne. A szubjektív hangulatot mérő kérdőívek eredményei azonban nagyban megnehezítik és megkérdőjelezzik az országok közti és az időbeli összehasonlíthatóságot. Ennek oka, hogy a kérdőívek nem biztosítanak egységes jelentéstartalmat, valamint a válaszadók elemszáma általában alacsony és nem reprezentatív. A szubjektív felmérés hatására a versenyképességi rangsorok a valós folyamatokkal ellentmondásban álló helyezéseket és változásokat tükrözhetnek.

4. Versenyképességi indikátorok

4.1. ÚJ PÉNZÜGYI MODELL

A hazai gazdasági konvergencia fenntartásához elengedhetetlen a hatékony és stabil banki finanszírozás hozzáférhetőségének biztosítása. Bár a magánszektori pénzügyi mélyülés továbbra is elmarad a régiós és uniós átlagtól, 2017-től a hitelállomány nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő bővülése egészséges szerkezetben, a gazdaságot erősítve ment végbe.

A finanszírozási korlátokkal szembesülő kis- és középvállalkozások arányát tekintve utolértük a V3 országok átlagát, a produktív vállalati forrásallokáció viszont tovább javítható a csatornák diverzifikálásával, a digitalizáltság fejlesztésével és az intézményi garanciarendszer hatékonyságának növelésével. Míg a vállalati szegmensben uniós viszonylatban a hazai bankrendszer a középmezőnybe helyezhető az árazás tekintetében, addig lakossági oldalon a lakáscélú hitelek THM alapú felára mérsékelt versenyről tanúskodik. Bár 2019-ig a Minősített Fogasztóbarát Lakáshitelek (MFL) bevezetése némileg segített felülről megközelíteni a régió országainak hitelárazását, a hazai felárak továbbra is magasnak tekinthetők. Mivel a kockázati költségek nemzetközi összevetésben nem indokolják a kiemelkedő felárakat, az árverseny előtt vélhetően a működési költségek mérséklése és a digitális infrastruktúra mélyülése nyithatná meg az utat, a termékek összehasonlíthatóságának és kiváltásának megkönnyítése pedig ezt követően tovább erősíthetné a versenyt.

Valamennyi szegmens és hiteltermék esetében törekedni kell a törlesztőrészek kiszámíthatóságára. A Növekedési Hitelprogramok (NHP) kivezetését követően újra megnőtt a változó kamatozású hitelek aránya az új kibocsátásoknál, amit a 2019-ben indult NHP fix nagymértékben orvosolt, így a 3 éven túl rögzített kamatozású, forint alapú kkv hitelek aránya újból meghaladja az 50 százalékot. A háztartási szegmensben a 2016 elején több mint 40 százalékos arányt elérő változó kamatozású hitelek mára gyakorlatilag kiszorultak a piacról, amelyhez az MFL termékek térnyerése is hozzájárult. A korábban felépült állományban lévő kamatkockázatra ez csak hitelkiváltások útján hathat ki, de a portfóliók ezen részében az MNB 2019 áprilisában kiadott ajánlása, illetve a díjtételek csökkentése hosszú távon mérsékelhetik a kockázatokat.

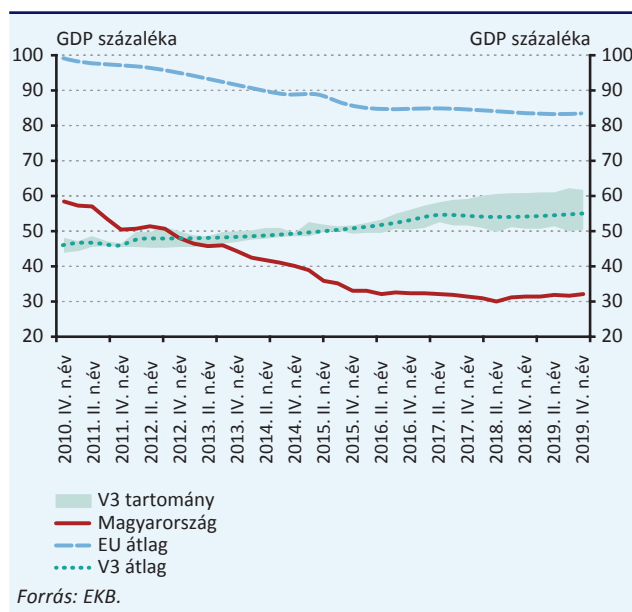
A kamatkockázat mellett az eladósodás szintje és koncentráltsága is fontos szempont. A jövedelem arányában mért eladósodást tekintve nem állapítható meg stabilitási kockázatra utaló jel régiós összevetésben, az adósságfék szabályok pedig gondoskodnak a túlzott koncentráltság felépülésének elkerüléséről. Másrészt viszont problémát jelenthetnek azok a finanszírozási korlátok, amelyek egyes társadalmi csoportok pénzügyi rendszerből való kiszorulását okozzák. Nemzetközi adatok alapján a teljes lakosság tekintetében lemaradás érzékelhető a bankszámlával rendelkezők arányában, de egyes sérülékenyebb csoportokban még nagyobb mértékű hátrány mutatkozik. Az elektronikus csatornák előtérbe helyezése és a készpénzmentesítés egyrészt segíthetik a pénzügyi bevonódást, ugyanakkor növelhetik is a sérülékeny, hagyományos bankolást preferáló személyek elszigetelődését. A számlával nem rendelkezők körében a pénzügyi intézményektől való távolmaradás okai között visszatérő a szolgáltatások magas árazása, illetve a megtakarítások és a bizalom hiánya, tehát elsősorban utóbbi területeken keresendő a szélesebb körű hozzáférés elérésének kulcsa.

A bankrendszer gazdaságot támogató szerepének hosszú távú fenntartása érdekében elengedhetetlen az erős tőkeképző és -vonzó képesség, illetve, hogy ne épüljenek fel rendszerszintű stabilitási kockázatok. A szektor jövedelmezőségét tekintve a válságot követő veszteséges időszak 2016-ban megszűnt, és azóta a magyar bankrendszer rendszerint az EU élvonalába tehető a sajáttőke-arányos profit (RoE) rangsorában. Az említett időszakban jelentős portfóliótisztítás is megvalósult, amely a magas értékvesztéssel való fedezettség és tőkemegfelelés, továbbá a fentebb említett adósságfék szabályok tükrében pozitív pénzügyi stabilitási képet mutat. A bankok profitabilitása a kedvező hazai konjunktúra közepette ugyan kimagasló, elfedi azonban a szektor egyes strukturális problémáit. A hazai bankok egy részének a fenntartható jövedelmezőség biztosítása érdekében további hatékonyságjavító intézkedéseket szükséges tennie. A működési költségek csökkentése a digitalizáció, a nagyobb pénzügyi penetráció és a konszolidáció – egymást nem kizáró – útján kívánatos.

Az utóbbi évtizedben a fogyasztói igényekhez alkalmazkodva a pénzügyi rendszer működésében egyre inkább előtérbe helyeződött az innovatív technológiai megoldások és a digitális tér, illetve csatornák kihasználása. Az online felületek használata széleskörben elterjedt a világban, így természetes módon jelent meg és erősödött az igény, hogy a fogyasztók más szolgáltatásokhoz – mint például a vásárlás, kommunikáció – hasonlóan a pénzügyek intézését is képesek legyenek digitális platformon, fióklátogatás, illetve személyes jelenlét nélkül elvégezni. Ennek tükrében kiemelt fontosságú, hogy egy olyan hazai pénzügyi rendszer épüljön ki, amely rugalmasan és gyorsan tud alkalmazkodni a változó fogyasztói igényekhez. A digitális transzformációs folyamat fontos elemei, hogy a pénzügyi intézmények fejlesztéseik által biztosítani tudják ügyfeleik számára szolgáltatásaik folyamatos elérhetőségét, illetve megszüntessék, vagy minimalizálják a személyes jelenlét szükségességét termékeik igénybevételénél.

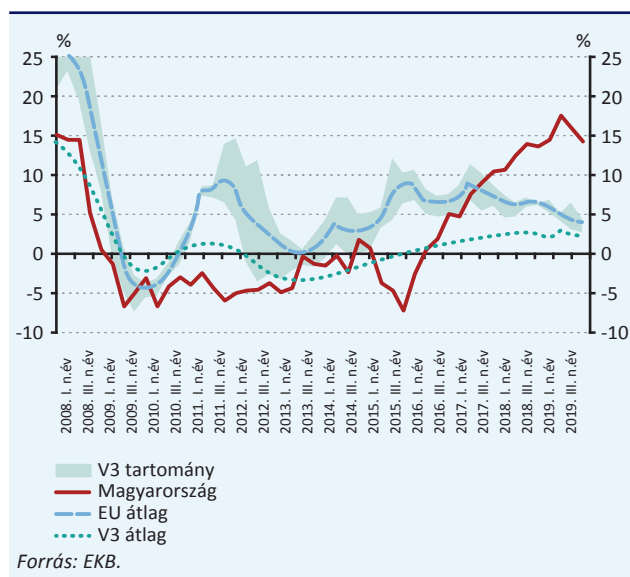
A meglévő pénzügyi intézmények digitális transzformációján túl a fejlett FinTech ökoszisztéma és az ezt támogató intézményi-jogszabályi környezet megléte, illetve fejlesztése is kiemelt fontosságú. Egy régiós központ kiépítése például nagymértékben támogathatja egy ország vagy régió versenyképességét. A FinTech megoldások jellemzően olyan fejlesztéseket tartalmaznak, amelyek nem csak költséghatékony működést biztosítanak mind a tradicionális, mind az újonnan alapuló intézményeknek, hanem hozzájárulhatnak az ügyféligények jobb, gyorsabb, személyre szabottabb, kedvező árú kiszolgálásához. A nemzetközi trendeket figyelembe véve fontos, hogy a magyar szabályozás aktívan támogassa a Fintech alapú megoldások alkalmazásának elterjedését, ugyanakkor fogyasztóvédelmi, pénzügyi stabilitási és versenysemlegességi aspektusokat szem előtt tartva hozzon létre vagy javasoljon változtatásokat a jogszabályi keretekben.

4.1. A magánszektor hitelállományának alakulása a GDP százalékában

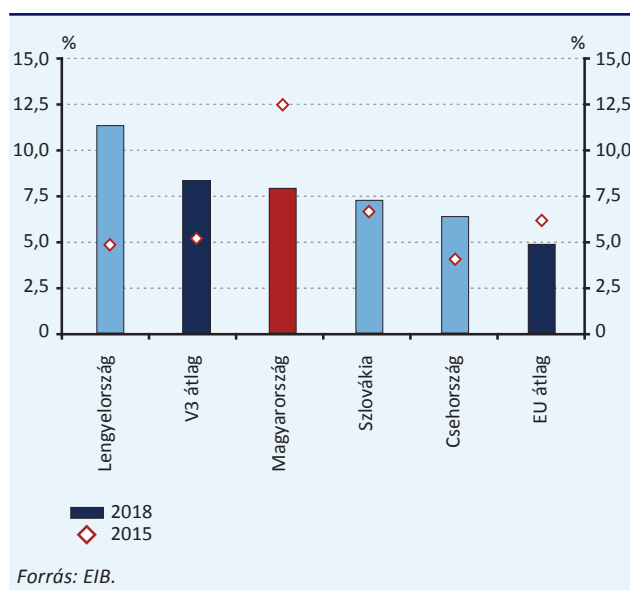
A fenntartható gazdasági konvergencia biztosításához elengedhetetlen a gazdasági szereplők ciklusokon átívelő, hatékony finanszírozása. Historikus adatokat tekintve a válságot követően a GDP-arányos magánszektori hitelállomány 2018 közepéig csökkenő tendenciát mutatott. Az elmúlt évek dinamikus hitelbővülése ugyan visszafordította a negatív trendet, azonban a kibocsátással párhuzamosan megvalósuló gazdasági növekedés szinte változatlanul alacsonyan hagyta a hitelpenetrációt, mely így továbbra is érdemi tartalékokat jelent.

4.2. A vállalati hiteldinamikák alakulása

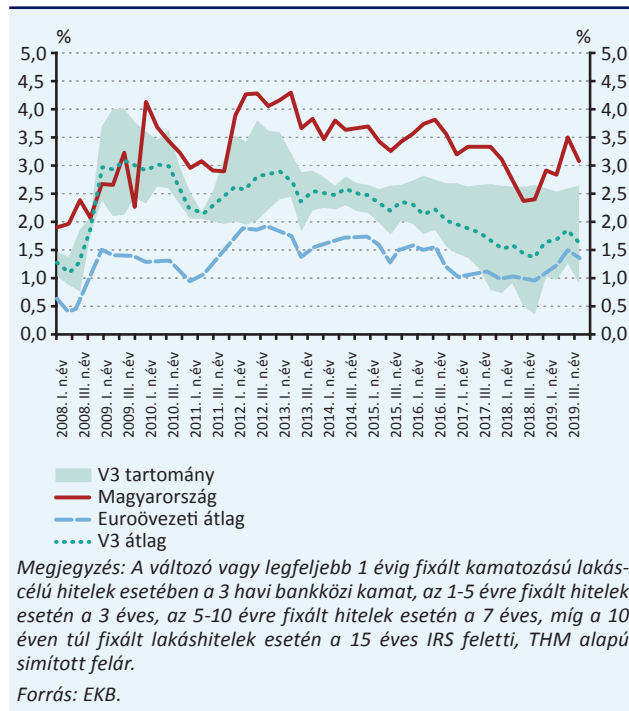
A magánszektor hitelállományán belül kiemelten fontos szerepet tölt be a vállalati szektor hiteldinamikája, hiszen a banki hitelezési tevékenység a magas beruházási rátához szükséges vállalati forrásszerzésben kulcsfontosságú. Az elmúlt években Magyarországon nemzetközi összehasonlításban kiemelkedő hitelbővülés volt jellemző, 2019-ben közel 14 százalékkal bővült a vállalati hitelállomány. A hitelezés ugyanakkor nem tekinthető túlfűtöttnek, a válság utáni évek hitelkontrakciója következtében a vállalati eladósodottság jelentős leépülésen ment keresztül, a hitelbővülés a pénzügyi mélyülést és a konvergenciát támogatja.

4.3. Finanszírozási korlátokba ütköző vállalkozások aránya

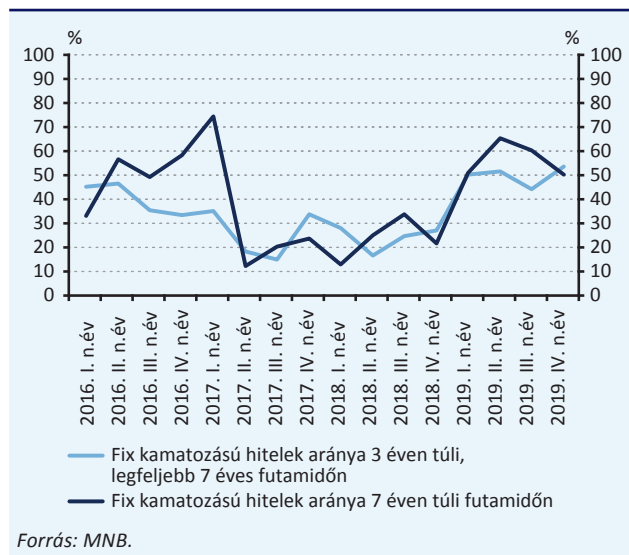
Az EIB beruházási felmérése alapján az Európai Unióban működő vállalkozások közel 5 százaléka szembesült külső finanszírozási korláttal 2018-ban. Az elmúlt években érdemben javult a hazai vállalatok forráshoz jutása, amelyhez az MNB célzott programjai (NHP, PHP) érdemben hozzájárultak. A magyarországi vállalkozások azonban továbbra is az EU átlagot meghaladó, de a visegrádi országok átlagával megegyező hányada szembesül finanszírozási korlátokkal. További tér áll ezért rendelkezésre a mutató javítására, elsősorban a finanszírozási csatornák diverzifikálásán és az intézményi garanciarendszer hatékonyságának javításán keresztül.

4.4. A THM alapú felár a hazai pénzneben nyújtott lakáscélú hiteleknel

A hazai lakáshitelek felára mind az Eurozóna, mind a többi visegrádi ország átlagánál magasabb. Ez a hitelfelvevők szempontjából jelentkező árazási hátrány az elmúlt évtizedben folyamatosan fennállt. A Minősített Fogyasztóbarát Lakáshitel bevezetésének hatására ugyan átmenetileg sikerült elérni a visegrádi országok sávjának tetejét, azonban 2019-ben ez a folyamat visszafordult, mivel a referenciahozamok hazai csökkenését a bankok nem építették bele a hitelkamatokba. Ennek oka abban is állhat, hogy a kereslet vezérelte lakossági hitelbővülés esetén – a vállalati szegmessel ellentétben – kevésbé kiélezett a banki verseny. Mindezek eredményeként 2019 végén a hazai lakáshitelek átlagos kamatfelára 3,1 százalékpontot tett ki, amelynek a nemzetközi összevetésben kiemelkedően magas működési költségek vélhetően korlátot képeznek.

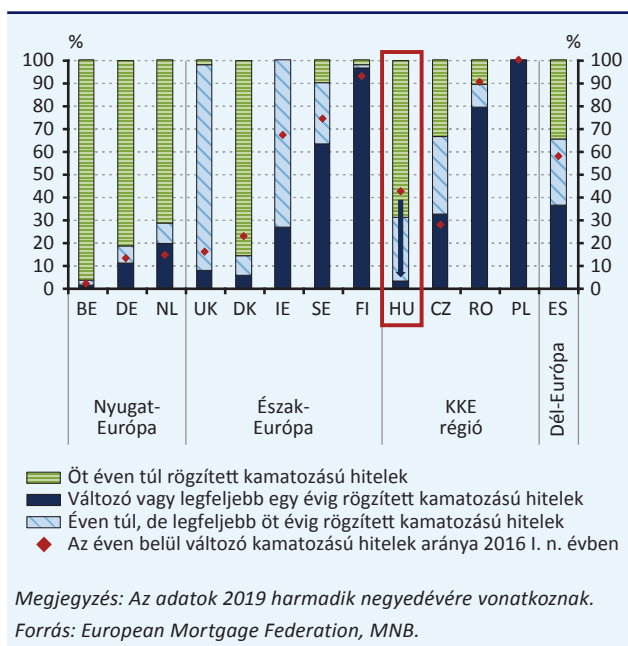
4.5. Fix kamatozású kkv hitelek aránya az új hitelek között

Pénzügyi stabilitási szempontból fontos a kamatkockázatok csökkentése, a fix kamatozású hitelek arányának térnyerése, így stabil és kiszámítható finanszírozás biztosítása a vállalkozásoknak, különösen a kkv szegmensben.

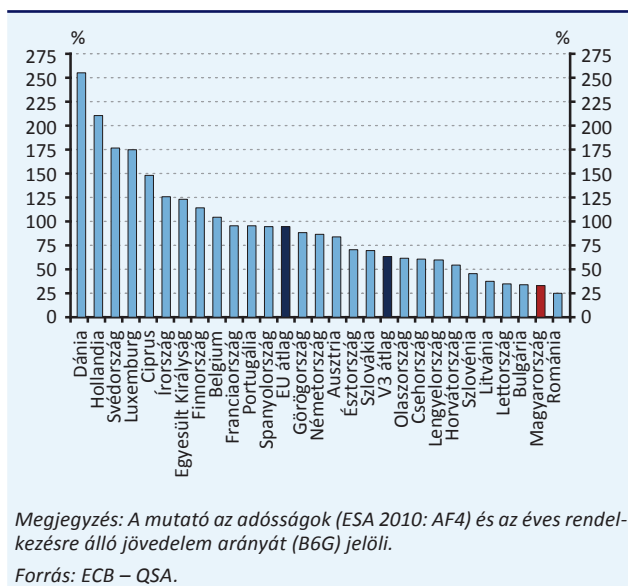
A korábbi Növekedési Hitelprogramok (NHP) kivezetését követően a vállalati szegmensben újból csökkenésnek indult a rögzített kamatozású hitelek részaránya az új kibocsátásban. Az NHP fix konstrukció 2019-es indulása óta a program keretében is elérhető, 3 éven túli futamidejű forintbitelek körében a rögzített kamatozású hitelek aránya ismét visszatért a kívánt, 50 százalékos fölé szintre.

4.6. Az új lakáscélú hitelek kamatperiódus szerinti megoszlása

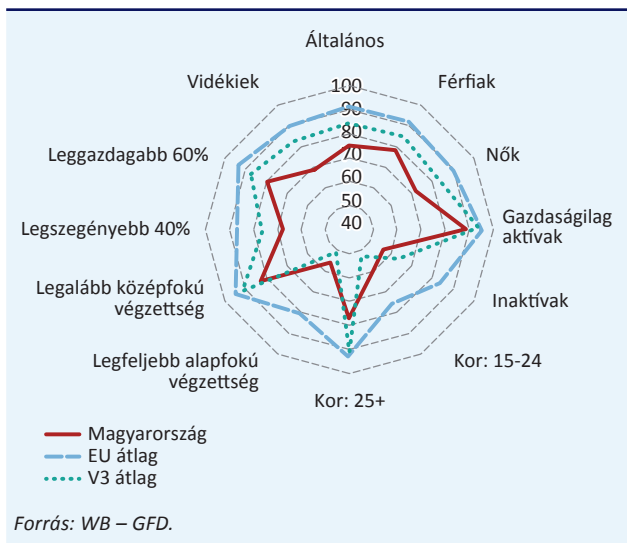
A lakosság prudens és egészséges szerkezetű eladósodása szempontjából kulcsfontosságú a törlesztőrészek ki számíthatósága. Tekintve, hogy 2016 elején a változó kamatozású hitelek aránya az új kibocsátáson belül még 42 százalékot tett ki, a kamatkockázat mérséklése érdekében a hosszabb kamatperiódusok irányába történő elmozdulás volt kívánatos. A Minősített Fogasztóbarát Lakáshitelek (MFL) bevezetése és a jövedelemarányos törlesztőrészlet mutató kamatperiódus szerinti differenciálása együttesen 2019 végére gyakorlatilag kiszorította a piacról ezen kockázatos hiteleket, sőt minden negyedik lakáshitel-szerződés a futamidő végéig rögzített kamatozással jött létre. Emellett az 5 és 10 éves kamatperiódussal rendelkező lakáshitelek aránya folyamatos tértnyeréssel 28, illetve 45 százalékos részesedéssel bír az új hitelekben belül. Az eredmények régiós és uniós viszonylatban is pozitívan értékelhetők. Érdekes azonban szem előtt tartani, hogy a teljes fennálló állomány tekintetében továbbra is magas a korábban folyósított változó kamatozású hitelek részaránya. Rövid távon az MNB 2019 áprilisában kiadott ajánlása célozza a jelentős kamatkockázatot hordozó szerződésekkel rendelkező adósok kamatfixálásának ösztönzését. Hosszabb távon a hitelkiváltásokat ösztönözheti a kapcsolódó díjtételek, főként az előtörlesztési és közjegyzői díjak olcsóbbá tétele.

4.7. Háztartási jövedelemarányos adósságteher (2019)

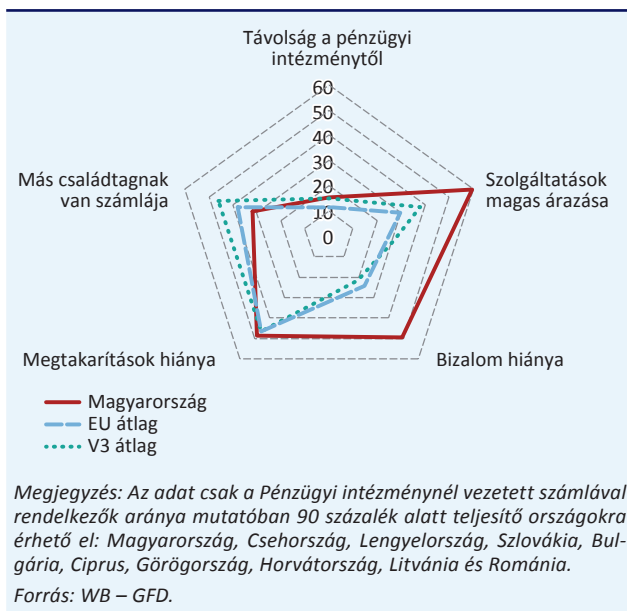
A hazai lakossági jövedelemarányos adósságteher az egyik legalacsonyabb az Európai Unióban, sőt érdemben elmarad a többi visegrádi ország mögött is. Ez az eredmény egyrészt az alacsony eladósodottságból eredően – egészséges szerkezetben megvalósuló – növekedési potenciált jelent, másrészt egyes országok (Dánia, Hollandia, Svédország) hitellezési gyakorlatából adódó magas szintek óvatosságra intenek a túlzott eladósodással szemben. Az MNB prudenciális hatóságként szorosan nyomon követi a hitelállomány esetleges koncentráltságát és az adósságfék szabályokhoz kötődő mutatók eloszlását, különösen a 2019 júliusa óta elérhető Babaváró kölcsönök kiáramlását, mely érdemben hozzájárulhat a hitellel rendelkező háztartások arányának emelkedéséhez.

4.8. Pénzügyi intézménynél számlával rendelkezők aránya (2017)

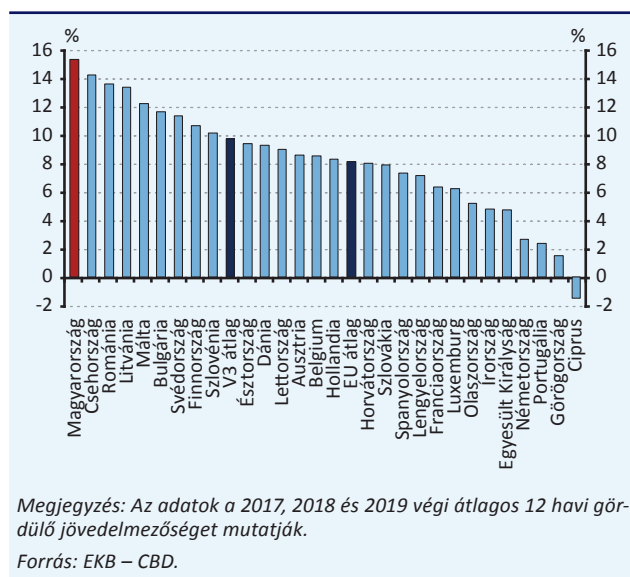
A pénzügyi mélyülés javítása érdekében szükség van a banki szolgáltatások általános hozzáférhetőségének biztosítására. Nemzetközi adatok alapján hazánkban a számlával rendelkezők aránya a visegrádi és uniós átlaggal szemben is lemaradást mutat. Emellett megfigyelhető, hogy Magyarországon a sérülékenyebb csoportok (inaktívak, vidéken élők, az alsó két jövedelmi ötöd) arányaiban nagyobb hátrányt mutatnak a pénzügyi bevonódás terén. Bár a digitális csatornák könnyebbé tehetik egyes kiszorult ügyfelek bevonódását, a fiókhálózatok racionalizálása és készpénzmentesítése, valamint a digitális megoldásokkal történő bankolás előtérbe helyezése csak az egyes régiók és társadalmi csoportok bankolási és fizetési preferenciáit, attitűdjét számba véve vezethet célra. A bankfiókkal nem rendelkező régiókban a „mobil” bankfiókok és multifunkciós ATM-ek nagyobb arányú alkalmazása lehet indokolt. Szintén kedvező lehet ingyenes számlacsomagok bevezetése a szociálisan hátrányosabb helyzetben lévők számára. Mindemellett emelni kell a lakosság pénzügyi tudatosságát, amelyre számos – MNB által is ösztönzött – program, illetve a megújított Nemzeti Aaptanterv is reflektál.

4.9. Számlával nem rendelkező lakosok által megjelölt elutasítási okok (2017)

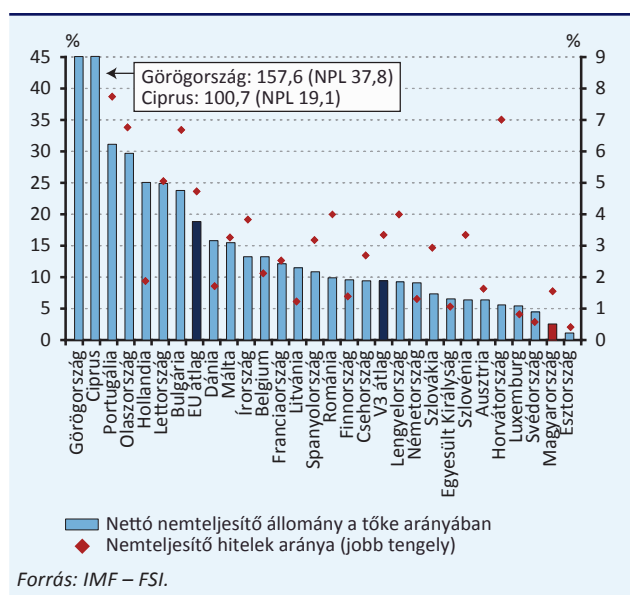
A pénzügyi rendszerből történő kivonódás elemzéséhez a számlával nem rendelkezők által felmérésekben megjelölt okok nyújtanak információt. A Világbank felmérése alapján Magyarország az EU átlagától csak a „Más családtagnak van számlája” válaszban nem marad el, a „Szolgáltatások magas árazásában” és a „Bizalom hiányában” ugyanakkor magasan meghaladja a többi visegrádi és uniós tagország átlagát. Ez megerősíti az MNB korábbi jelzését a nemzetközi összehasonlításban is magas magyar banki díjakról. Ezen nagyban javíthatna a banki csomagárazás bevezetése is, amely a banki díjak nagyobb fokú átláthatósága révén erősítené a piaci versenyt. Azonban a kitöltők 49 százaléka által megjelölt „Megtakarítások hiánya” a bankszektoron túlmutató problémákra mutat rá, melyeken egyrészt a kiszoruló és sérülékeny társadalmi csoportok felzárkóztatása, valamint ezen csoportokra irányuló, megtakarításokat ösztönző programok segíthetnek.

4.10. Saját tőke-arányos jövedelmezőség

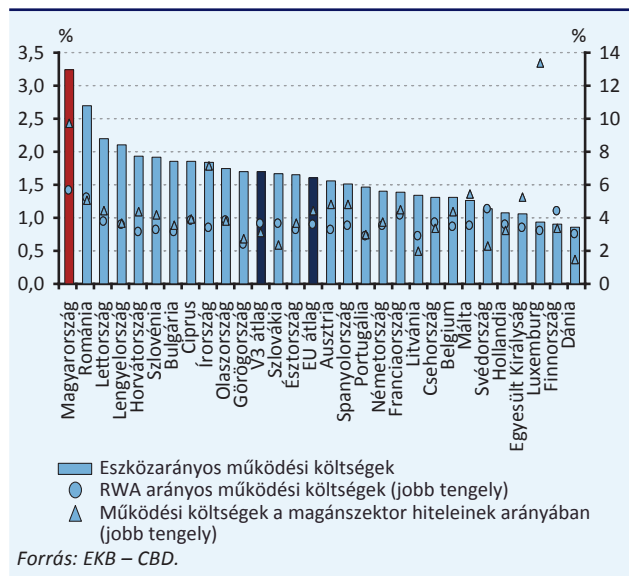
A 2016-ot megelőző veszteséges időszakot követően a magyar bankrendszer az unió élvonalába lépett a saját tőke-arányos jövedelmezőség (RoE) tekintetében. A kiemelkedő eredmény egyik jelentős forrása a korábban elszámolt értékvesztések visszairása volt, amely ugyan 2017 vége óta fokozatosan csökken, de elfedte a szektor strukturális gyengeségeit. Bár a társasági adókulcs csökkentése és az erős hiteldinamika pozitív irányba hatnak, a bankoknak érdemben csökkenteniük kell a nemzetközi viszonylatban szintén dobogós eszközarányos működési költségeiket a magas profitabilitás fenntartása érdekében.

4.11. Nettó nemteljesítő hitelállomány a tőke arányában (2019)

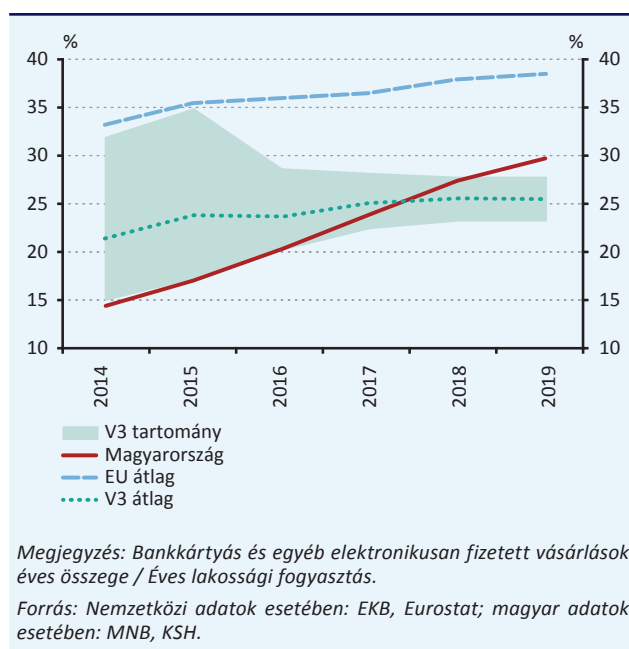
Az elmúlt évek nagy volumenű portfólió tisztításainak köszönhetően 2019 szeptemberére a hitelintézeti szektor háztartási (4,7 százalék) és vállalati (4,4 százalék) nemteljesítő hitelállománya is az MNB által kívánatosnak tekintett 5 százalékos szint alá mérséklődött. Ugyanakkor a gazdasági ciklusokra érzékeny projekthitel-állomány még mindig jelentős részét adja a nemteljesítő vállalati hitelportfóliónak. A fennálló nemteljesítő hitelek értékvesztéssel való fedezettsége mindkét szegmensben kielégítő, 60 százalék közelében alakult, ami magas, mintegy 17,5 százalékos tőkemegfeleléssel párosult. Összeségében tehát nem állapíthatók meg a szektor működését fenyegető stabilitási kockázatok.

4.12. Működési költségek az eszközök arányában (2019)

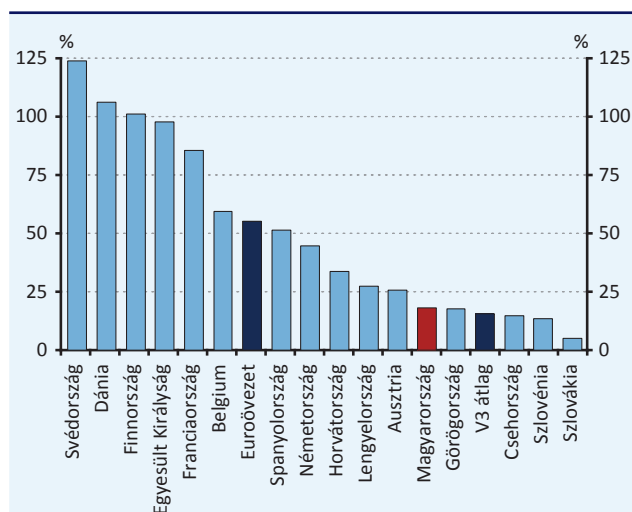
Akár a mérlegfőösszeg arányában, akár a magánszektor hitelállományának arányában vizsgáljuk a működési költségek szintjét, a hazai bankrendszer az egyik legkevesbé költségghatékony Európában. Igaz ez akkor is, ha a hazai intézmények esetében korrigálunk a bankadóval, a tranzakciós illetékekkel és a külföldi leányvállalatokkal is. A működési költségeket részletekre bontva a lemaradás az eszközarányos személyi jellegű ráfordításokban, illetve az értékcsökkenés esetében is azonosítható. A bankrendszer magas költségszintje az árazásban megnyilvánuló versenyhátrányon túl középtávon a szektor fenntartható működésére és stabilitására is negatívan hathat. Közép- és hosszú távon a szektor hatékonysága elsősorban a működés átfogó digitalizációjával, a pénzügyi penetráció mélyítésével és a jelenleg fragmentált piac konszolidációjával javítható.

4.13. Vásárlások elektronikus fizetésének aránya

Az elektronikus fizetések arányának növelésével csökkenthető egyrészt az adóelkerülés, másrészt az egyes fizetési módok társadalmi költsége is. Magyarországon az elmúlt években folyamatosan, 2014-2019 között 15 százalékról 30 százalékra nőtt az elektronikus fizetések aránya, elsősorban a bankkártyás fizetési forgalom dinamikus bővülése miatt. Ezzel a teljesítménnyel már a V3 országok előtt járunk, azonban a 38 százalékos EU átlagtól még elmaradunk. Az EU tag-országoktól való lemaradás körülbelül felét sikerült 2014-2019 között ledolgozni, és a trend fennmaradása mellett éveken belül elérhetővé válik az EU átlag megközelítése. Ehhez nagymértékben hozzájárulhat a 2020. március 2-án elindult azonnali fizetési szolgáltatás is.

4.14. Részvénytőzsdéi kapitalizáció a GDP arányában (2018)

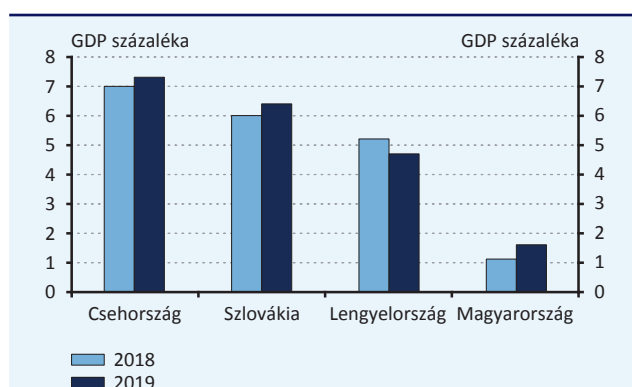

Megjegyzés: A prágai tőzsdén bekövetkezett események miatt Csehország esetében 2017-es adatokkal számoltunk.

Forrás: Világbank, CEIC, az egyes országok nemzeti tőzsdéi.

Magyarországon a GDP-arányos tőzsdei kapitalizáció nemzetközi összehasonlításban alacsony, 18,3 százalék. A régiós mezőnyben ezzel Horvátország és Lengyelország mögött áll hazánk, bár Csehországot és Szlovákiát megelőzi. A nyugat-európai és a skandináv országok esetében a piaci kapitalizáció több esetben meghaladja a 100 százalékot is. A diversifikált pénzügyi rendszer a versenyképes gazdaság és a fenntartható növekedés alapjául szolgál. Ezzel szemben Magyarországon a finanszírozás szinte kizárólag banki csatornán keresztül zajlik. Ez a függőség pedig jelentős sérülékenységet jelent a gazdaság számára, ugyanis a kialakuló hitelválságok során nagyon megnehezíti a forráshoz jutást a cégek számára. A 30 százalékos kapitalizációs arány elérése becslések szerint 0,2-0,3 százalékponttal növelheti a gazdaság potenciális kibocsátási szintjét.

4.15. A vállalatikötvény-piac GDP-arányos állománya a régióban

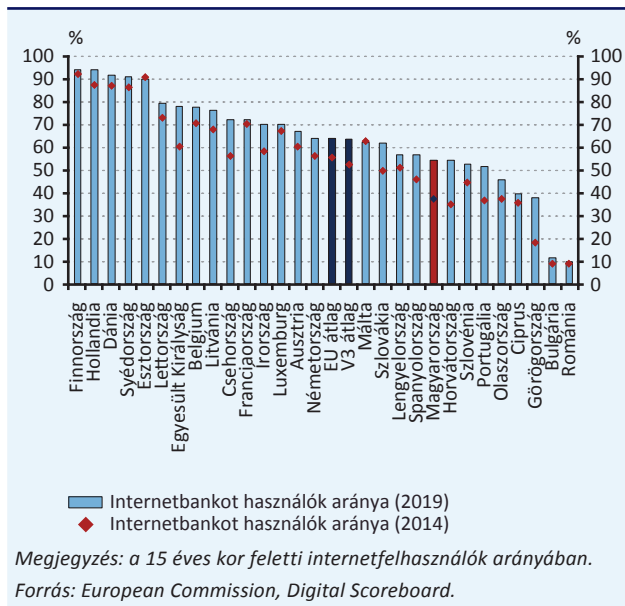
Megjegyzés: A 2019-es adatok a régiós országokra harmadik negyedéves állományi adatokból számoltak, miközben Magyarországra becslésen alapulnak.

Forrás: Eurostat.

2019. július elsejétől indult el az MNB Növekedési Kötvényprogramja (NKP), amely sikeresen növelte a hazai vállalatikötvény-piac likviditását és elősegítette a vállalati forrásbevonás diverzifikációját. 2019 szeptemberében történt meg a program keretében az első vállalati kötvénykibocsátás és jegybanki vásárlás. 2019 végéig az NKP keretében 15 vállalat bocsátott ki vállalati kötvényt, amelyek össznévértéke 310 milliárd forintot tett ki. Ennek hatására a hazai székhelyű, nem pénzügyi vállalatok kötvényállománya a 2018 végén tapasztalt 1 százalékos GDP szintről, 2019 végére 1,5 százalék fölé emelkedett. A jelentős bővülés ellenére a magyar vállalatikötvény-piac GDP-arányos értéke továbbra is elmarad a visegrádi országok átlagától, így van tér a kötvénypiac további érdemi bővülésére Magyarországon.

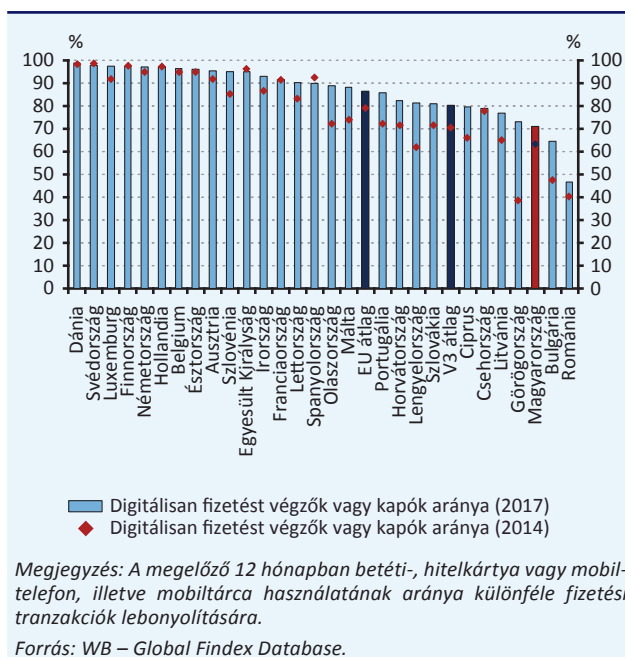
Banki digitalizáció

4.16. Az internetbankolást használók aránya Magyarországon és az Európai Unióban

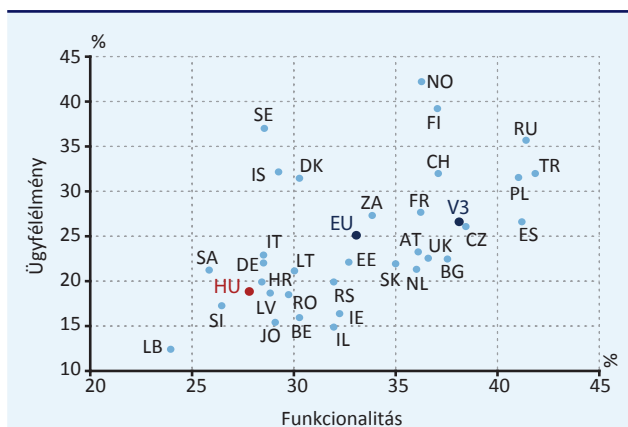
Magyarországon az internetes bankolás penetrációja elmarad mind a régiós, mind az uniós átlagtól. Az elmúlt évben a hazai internetfelhasználók 54 százaléka vett igénybe internetbanki szolgáltatást, amelynél valamennyi V3 országban nagyobb aktivitás volt tapasztalható. Bár 2014-hez képest Magyarországon nőtt az egyik legnagyobb mértékben – több mint 15 százalékponttal – az internetes bankolás penetrációja, továbbra is jelentős tér áll rendelkezésre a bővülésre, ugyanis az európai országok döntő többségében is emelkedés volt tapasztalható az elmúlt években.

4.17. Digitális fizetési módok használata Magyarországon és az Európai Unióban

Az EU-s országok több mint felében a lakosság legalább 90 százaléka használ valamilyen digitális megoldást a fizetési tranzakciók lebonyolítására. Magyarországon ezzel szemben csak a lakosság 71 százaléka vesz igénybe digitális eszközöket, ezzel nemcsak az európai átlag, hanem a V3 országok átlaga alatt is teljesít. Bár három év alatt Magyarországon a digitális fizetési módok elterjedtsége több mint 12 százalékkal emelkedett, a növekedési ütem tekintetében is van tér a fejlődésre. Mindemellett kiemelendő, hogy a legtöbb országban a fiatal felnőttek (15-24 éves korosztály) körében jellemzően alacsonyabb a digitális fizetés elterjedtsége. Magyarország – bár továbbra is átlag alatti – jobban áll e tekintetben, mint az összesített rangsorban, mivel a 19. helyet érte el az uniós listán a legutolsó megfigyelt évben. A digitális fizetési módok nagyobb mértékű használatát támogatathatná a banki csomagárazás széleskörű alkalmazása és a lakossági tranzakciós illeték kivezetése.

4.18. A digitális csatornák funkcionalitása és a digitális ügyfélmény egyes országok bankrendszereiben

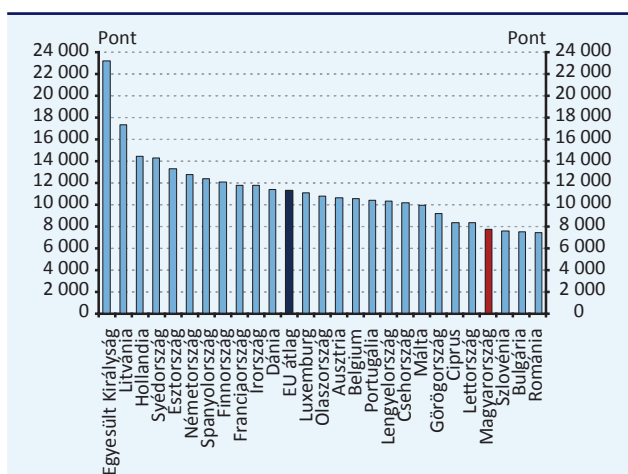

Megjegyzés: A Deloitte felmérése alapján értékelt digitális banki érettség egy három alpillérből álló összesített mutató, amely a digitális térben elérhető banki funkciók körét, a digitális felületeken mérhető felhasználói élmény szintjét és a digitális fejlesztések fogyasztói elvárásokkal való összhangját mérő alpillérekéből áll. Az EU adatpont az európai bankrendszerek átlagát mutatja.

Forrás: Deloitte (2018): EMEA Digital Banking Maturity 2018.

A hazai bankok digitális érettsége elmarad az európai és a régiós bankrendszerekétől. A digitális csatornán – internet- és mobilbankon – keresztül elérhető banki funkciók és a digitális csatornák által nyújtott ügyfélmény tekintetében is jelentős lemaradás mutatkozik. A hazai bankok digitális csatornáin a teljes funkcionalitási kör – ideértve az egyes termékekhez kapcsolódó információk összegyűjtését, a számlanyitást, a tranzaktálást, illetve az új szolgáltatások igénybevételi lehetőségét és a számlázást – mindössze 28 százaléka érhető el. Ezzel szemben az európai bankrendszerek átlaga ebben a vonatkozásban 33 százalék, míg egyes régiós versenytársaink – Lengyelország és Csehország – esetében ennél is magasabb, rendre 41 és 38 százalékos a digitális térben igénybe vehető banki funkciók aránya. A fogyasztói visszajelzések alapján a digitális csatornák által nyújtott ügyfélmény – azaz az egyszerű kezelhetőség és a kényelmes, gördülékeny igénybevétel – tekintetében is érdemben elmaradnak a hazai bankok az európai bankrendszerek átlagától.

4.19. Európai uniós országok értékelése a FinTech környezet alapján

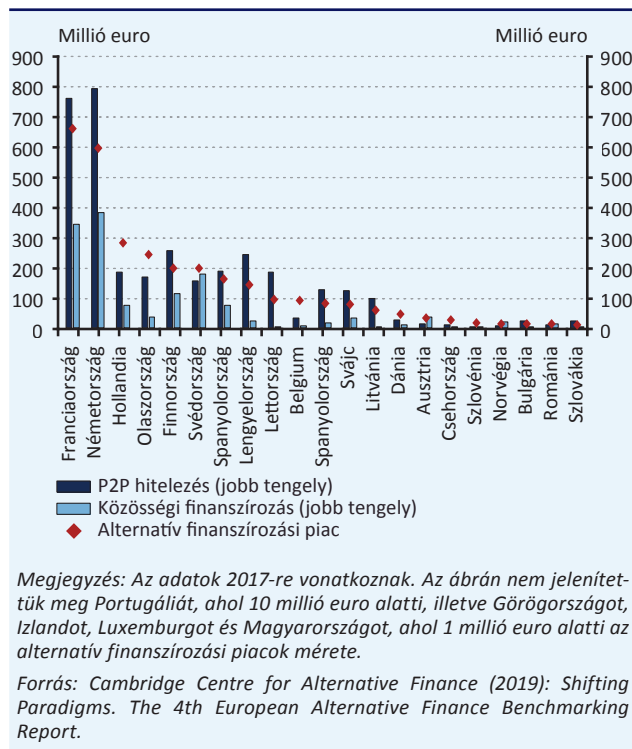

Megjegyzés: A felmérésbe hiányos adatok folytán nem került be Szlovákia és Horvátország, így az EU-s átlag számításába sem kerültek bele. A teljes felmérés szélesebb, globális kiterjedtségű volt összesen 65 ország elemzésével.

Forrás: Findexable (2019): The Global FinTech Index 2020.

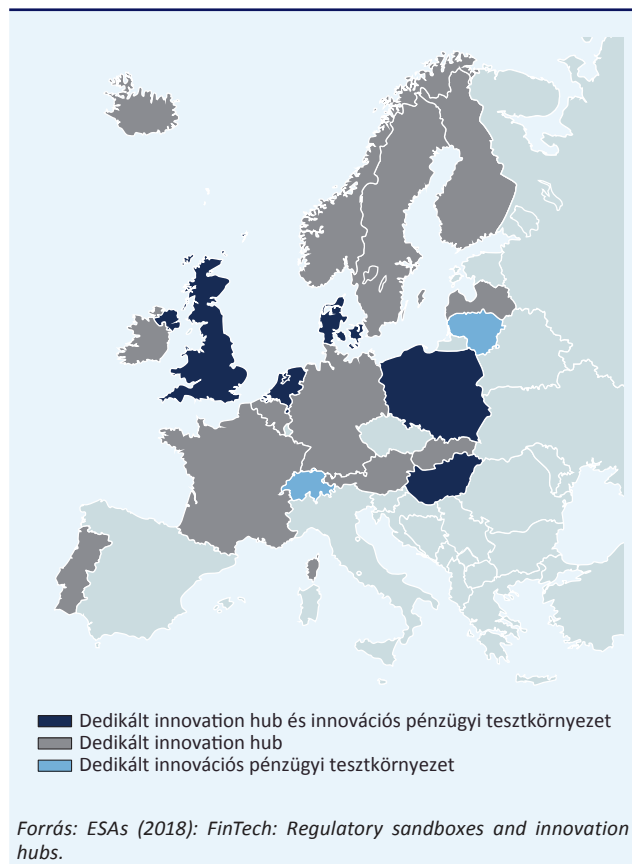
Bár szabályozói oldalról erős elhatározás van a hazai pénzügyi szektor innovatív fejlesztése mellett, a FinTech ökoszisztéma kiépítésénél még jelentős tér van a fejlődésre. A Findexable és Crunchbase 2019-es felmérése azt mutatja, hogy a FinTech megoldásokat alkalmazó cégek aktivitása és sikeressége, valamint az üzleti környezet hatékonysága és fejlettsége Magyarországon elmarad az EU-s átlagtól. Régiós viszonylatban Lengyelország és Csehország is megelőzi Magyarországot.

4.20. Az alternatív finanszírozási piacok mérete az egyes európai országokban

Európában egyre elterjedtebb a lakossági és a vállalati szektor tekintetében is az alternatív, online finanszírozási formák igénybevétele. 2017-ben a teljes európai piac – az Egyesült Királyságot nem ide számolva – az előző évhez képest közel 60 százalékkal növekedett és több mint 3 milliárd eurós forgalmat ért el. A két legnagyobb súlyú szegmens a peer-to-peer hitelezés és a közösségi finanszírozás, előbbi 2017-ben a teljes európai alternatív finanszírozási piac 56, utóbbi 39 százalékát tette ki. A kontinensen az e tekintetben élen járó országok Franciaország és Németország. Szűkebb régiókat tekintve Lengyelországban és Ausztriában indult dinamikus növekedésnek az alternatív finanszírozási piacokról történő forrásbevonás. Ezzel szemben hazánkban – jelentős részben a megfelelő dedikált törvényi keretrendszer hiánya miatt – még nem jelentek meg számottevő mértékben az internet-alapú alternatív finanszírozási formák. Egyelőre csak az üzleti szempontból kevésbé releváns jutalom és adomány jellegű közösségi finanszírozási lehetőségek terjedése tapasztalható.

4.21. Innovation hubok és innovációs pénzügyi tesztkörnyezetek

Az MNB 2018 tavaszán indította el konzultációs platformját (Innovation Hub), amely az újonnan megjelenő FinTech megoldásokat alkalmazó vállalatoknak és az inkumbenseknek nyújt segítséget a hazai szabályozói környezetben való tájékozódás elősegítése érdekében. Emellett az Innovation Hub célja együttműködések kialakítása a piaci szereplők között, illetve az innovátorok és a hatóságok között. Továbbá 2018 decemberében alakította ki az MNB az Innovációs Pénzügyi Tesztkörnyezetet (IPT, angolul „regulatory sandbox”), amely lehetőséget biztosít az innovatív megoldások valós piaci körülmények közötti tesztelésére az adott pénzügyi intézményekre szabott előírások betartásával és bizonyos szabályozói mentességek alkalmazásával egyidejűleg. Mindkét program célja, hogy hozzájáruljon a hazai pénzügyi rendszer innovatív, egyben biztonságos fejlődéséhez. Magyarország azon kevés országok egyike Európában, ahol mindkét innovatív szabályozói platform jelen van, míg a legtöbb helyen jelenleg csupán innovációs hubokat létesítettek.

4.2. HÁZTARTÁSI MEGTAKARÍTÁSOK AKTIVIZÁLÁSA

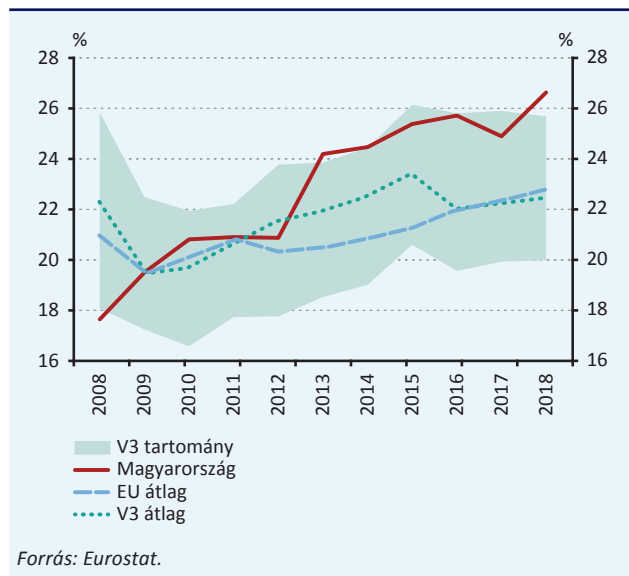
A pénzügyi válság rámutatott arra, hogy a külső forrásokra épülő finanszírozás számos kockázattal jár, így a belföldi finanszírozás erősítésének kiemelt jelentősége van, amely egyúttal az egyensúlyi felzárkózás egyik feltétele. A gyors, de fogyasztás-vezérelt, külső forrásokból és hitelből finanszírozott növekedés rendkívül sérülékennyé tehet egy gazdaságot. Ezzel összhangban a nemzetközi példák és a gazdaságtörténi tapasztalatok azt mutatják, hogy azok a felzárkózási modellek bizonyultak sikeresnek, amelyekben olyan, hosszú távú növekedést támogató beruházások valósultak meg, amelyek döntően belső – főként lakossági – megtakarításokra támaszkodtak.

Az egyensúly megőrzéséhez és felzárkózás folytatásához elengedhetetlen a háztartási megtakarítások magas szinten maradása, amelyben kulcsszerepe van a MÁP Plusz megjelenésének. Magyarország a pénzügyi válság előtt a külső forrásokból finanszírozott növekedést követően finanszírozási nehézségekkel küzdött. Az alkalmazkodás után úgy valósult meg gazdasági növekedés, hogy közben a folyó fizetési mérleg egyenlege tartósan magas volt és a külső adósságmutatók mérséklődtek. Ez azzal magyarázható, hogy a vállalati beruházások megvalósulásához szükséges források a magas belső, háztartási megtakarításoknak köszönhetően biztosítottak voltak. Mindazonáltal az egyensúly hosszú távú megőrzése újabb kihívást jelent, ugyanis a gazdaságok felzárkózási, illetve magas bérnövekedéssel jellemezhető időszakára a háztartási megtakarítások csökkenése jellemző – erre utaló jelek pedig már hazánkban is jelentkeztek, különösen az állampapír-megtakarítások esetében, amelyek 2016-tól mind nominálisan, mind arányaiban is csökkentek. Mindezek jegyében kulcsfontosságú volt a lakossági állampapír-stratégia megújítása és egy új, vonzó lakossági állampapír, a MÁP Plusz megjelenése.

A MÁP+ a háztartásokat megtakarításaik növelésére ösztönzi, ami a folyó fizetési mérleg stabilizálásával és a befektetési célú ingatlanvásárlás árfelhajtó hatásának mérséklésével támogatja a fenntartható gazdasági növekedést és a pénzügyi, illetve makrogazdasági stabilitást. A MÁP+ képes gyors bérdinamika mellett képződő addicionális jövedelmeket az állampapír-piacra terelni, ezáltal támogatja a háztartások magas megtakarítási rátájának fennmaradását. Ennek két szempontból van kiemelt jelentősége: egyrészt – a nemzetközi példák alapján – ezen megtakarítások hozzájárulhatnak a versenyképesség javulását célzó beruházások finanszírozásához; másrészt a lakosság pénzügyi megtakarításainak meghatározó szerepe van a folyó fizetési mérleg egyensúlyának biztosításában. Továbbá, a MÁP+ az ingatlanpiaci befektetések versenytársává válhat, ugyanis magasabb likviditású és kisebb kockázattal járó befektetésnek tekinthető, mint az ingatlanvásárlás.

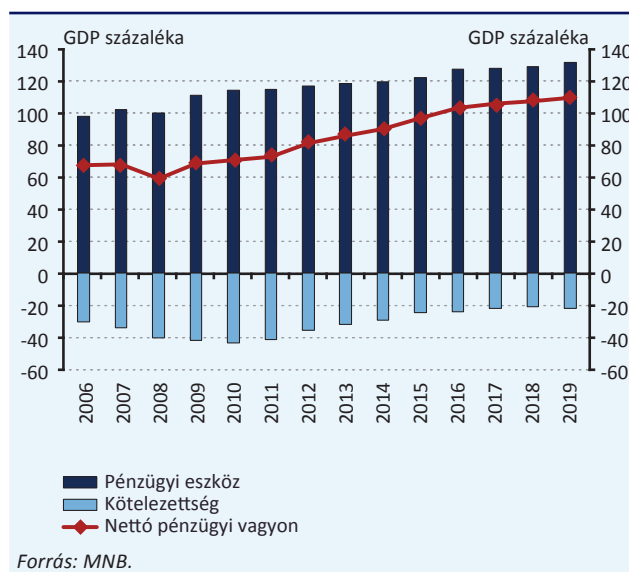
A MÁP+ a külső finanszírozás mérséklésével és az önfinanszírozás erősítésével csökkenti az ország külső sérülékenységét és javítja finanszírozási feltételeit. A MÁP+ vásárlásokkal növekszik a lakosság szerepe az államháztartás finanszírozásában, így mérséklődik az államadósságon belül a külföldi és a deviza finanszírozás részaránya, és növekszik a háztartások által finanszírozott államadósság átlagos hátralévő futamideje. Érdemes azt is megemlíteni, hogy az államadósság hazai tulajdonba kerülésével a kifizetett kamatok is belföldi szereplőknél maradnak. Ez támogatja az ország jövedelem-, illetve folyó fizetési mérlegének egyenlegét, ezáltal mérsékli a külső adósságot és javítja az egyensúlyi pozíciót. Ezek mind fontos szerepet játszanak a hitelminősítői döntésekben is, mivel ezek eredményeként csökken az ország külső kitettsége és erősödik az önfinanszírozás, amely a kedvezőbb befektetői megítélésen és a kockázati prémium mérséklésén keresztül javítja az ország finanszírozási kondíciót.

4.22. GDP-arányos bruttó megtakarítás

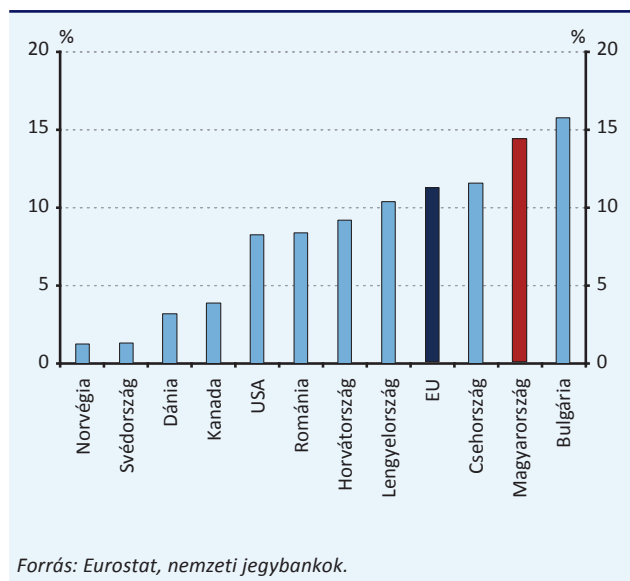
A magyar gazdaság rendelkezésére álló belső források összege jelentősen növekedett az elmúlt évtizedben. A válság előtti alacsony (a jövedelem és fogyasztás különbségeként definiált) hazai megtakarítás a külföldi forrásokra való ráutaltság miatt súlyos sérülékenységet jelentett. A háztartások mérlegalkalmazkodása (pl. az adósság leépítése), a jövedelmek bővülése és a kormányzati intézkedések (pl. az szja csökkentése) egyaránt hozzájárult a megtakarítás EU-s és régiós átlagot is meghaladó növekedéséhez. Az elmúlt években a feszes munkaerőpiac és élénk bérdinamika lehetővé tette, hogy a háztartások megtakarítási pozíciója tovább javuljon. A jelentősen bővülő vállalati beruházásnak is köszönhetően a hazai megtakarítási ráta tartósan meghaladja a régiós és uniós átlagot. A háztartások magas megtakarítása az állam belföldi finanszírozás felé történő átállása mellett jelentős forrást biztosít a hazai vállalati beruházások számára, ami támogatja a hazai gazdaság fenntartható, külső eladósodás nélküli felzárkózását.

4.23. A magyar háztartások GDP-arányos pénzügyi vagyona

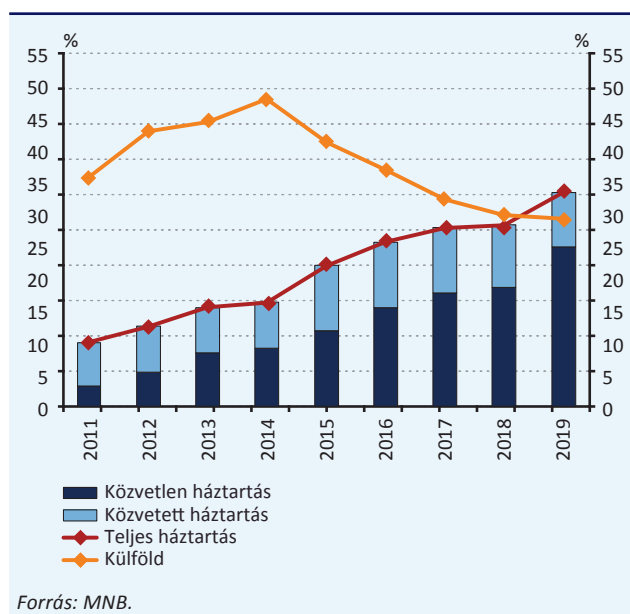
A háztartások pénzügyi követelésének és kötelezettségének különbségeként adódó nettó pénzügyi vagyon jelentősen emelkedett 2010-hez képest. A magas megtakarítás támogatta a pénzügyi eszközök növekedését, amin belül a részvények és készpénz mellett – az állam belső forrásokra építő finanszírozási stratégiájával összhangban – dinamikusan bővült a lakossági állampapír-állomány is. 2019-ben az értékpapírokon belül – a MÁP Plusz konstrukció megjelenésével – a hosszú lejáratúak bővülése volt kiemelkedő. A háztartások GDP-arányos kötelezettsége a 2010. évi csúcsponttól megkezdődött, amiben a háztartások válság hatására megváltozó megtakarítási viselkedése mellett jelentős szerepet játszott a végtörlesztés, a forintosítás és az MNB piacszabályozó intézkedéseinek egyedi hatásai. A háztartások megtakarítását és vagyonát emellett jelentősen növelték a kormányzat gazdaságélénkítő, foglalkoztatásjavító és bérnövekedést támogató lépései is.

4.24. Egyes országok GDP-arányos készpénz-állománya (2018)

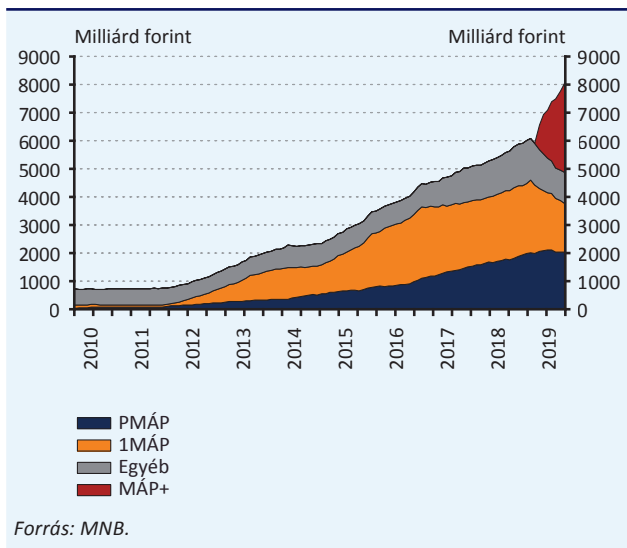
A magyar készpénzállomány nemzetközi összevetésben magas, amelynek – egyes intézkedésekkel már megkezdett – mozgósítása jelentős forrást jelenthet a gazdaságnak. A válság utáni alacsony inflációs és hozamkörnyezetben a legtöbb országban megemelkedett a likvid eszközök népszerűsége, így a GDP-arányos készpénzállomány emelkedése általános jelenség volt. Az elmúlt időben több kormányzati lépés is a készpénzben történő vagyonfelhalmozás lassítását célozta: a MÁP Plusz az olcsó visszaválthatósággal és magas kamattal kedvező alternatívát jelent a készpénzben történő megtakarítással szemben. Az új konstrukció megjelenését a szolgáltatások fejlesztése (WebKincstár, mobilos alkalmazás, MÁK-kirendeltségek) és a Versenyképességi programban is javasolt újítások (kamattőkésítés, tranzakciós illeték eltörlése a Kincstár felé) is támogatják. Emellett a technikai újítások (pl. az azonnali fizetési rendszer bevezetése) a tranzakciós készpénzkereslet csökkenésén keresztül mérsékli a készpénzállományt.

4.25. A háztartások és a külföld finanszírozása az államadósságban

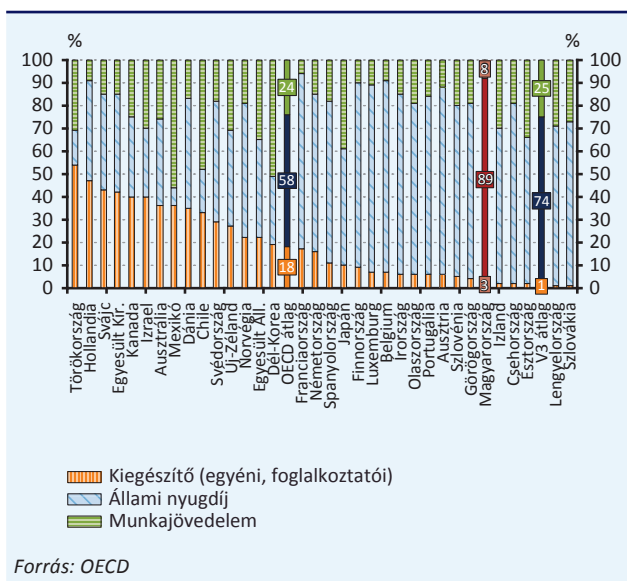
A külső sérülékenységet csökkentő intézkedéseknek köszönhetően fokozatosan csökkent a külföldi források jelentősége az államadósság finanszírozásában. Az új, belső forrásokra építő stratégiával összhangban a lakosság állampapír-állománya az elmúlt évtizedben folyamatosan bővült: közvetlen finanszírozással a 2011-es 2-3 százalékos szintről 2019 végére 26 százalékra emelkedett az államadósságon belül. Ha a közvetett, vagyis a pénzügyi közvetítőkön keresztüli finanszírozást is figyelembe vesszük, ez az arány az elmúlt év végén közel 35 százalék volt. A növekvő lakossági részvétel az államadósság finanszírozásában nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a külföldiek által tartott állampapírok súlya a 2014-es 50 százalékról 2019 végére 30 százalék közelébe mérséklődött. A belföldi források szerepének erősödésében az ÁKK lakossági finanszírozást előtérbe helyező stratégiáján túl – a bankok állampapír-vásárlásainak ösztönzésén keresztül – a jegybank önfinanszírozási programja is fontos szerepet játszott.

4.26. A háztartások állampapír-állományának alakulása

A lakosság állampapír-állománya az elmúlt nyolc évben mintegy megtízszereződött és ezen belül tavaly egy év alatt több, mint 2200 milliárd forinttal emelkedett, így 2019 végére meghaladta a 8000 milliárd forintot. A dinamikus bővülésben meghatározó szerepet játszott a lakossági állampapír-stratégia belső befektetői bázist erősítő megújítása és a MÁP Plusz 2019. júniusi bevezetése. A jegyzést egész évben kiugróan nagy érdeklődés kísérte, amelynek köszönhetően a MÁP Plusz állomány az év végére meghaladta a 3100 milliárd forintot. Ezzel párhuzamosan az 1MÁP esetében már 2020 májusa óta visszaváltás és a lejáratok részleges megújítása jellemző, majd a PMÁP esetében 2020 novemberétől (a papír infláció feletti prémiumának csökkentése óta) visszaváltás és mérséklődő kereslet látható. Ezek eredményeként az új konstrukció a legnagyobb állománnyal rendelkező lakossági állampapírrá vált, amely a háztartásoknál lévő állampapír-állomány átlagos hátralévő futamidejének növekedése felé hat. Mindez kedvező az államadósság tulajdonosi és lejárat szerkezetének, illetve az ország külső sérülékenységének szempontjából.

4.27. Időskori jövedelem megoszlása (2018)

Magyarországon az időskori jövedelem forrása döntő részben az állami nyugdíj. A hazai rendszer így tulajdonképpen egy lábon áll, a nyugdíjcélú megtakarítások és az abból származó jövedelmek elmaradnak a fejlett országokban megfigyelhető szinttől. A jelenlegi önkéntes megtakarítási rendszerek (önkéntes nyugdíjpénztár, nyugdíjbiztosítás, NYESZ) együttesen a munkavállalók mindössze 20–25 százalékát érik el. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy a magyar nyugdíjasok jövedelmének közel 90 százaléka az állami nyugdíjrendszerből származik, további 7-8 százaléka munkajövedelem, és mindössze 3 százalékat tesznek ki a nyugdíjkiegészítő megtakarítások. A kiegészítő rendszerbe áramló megtakarítások növelésével van tér a fejlődésre, mely érdekében több ország már kidolgozta fejlesztési koncepcióját, a lengyelek pedig már el is kezdték a kiegészítő nyugdíjrendszerrel kapcsolatos reformjuk végrehajtását.

4.3. KKV STRATÉGIA

A vállalati versenyképesség és ezen belül a kkv szektor prosperitása a gazdasági fejlődés alapja. A magyar vállalkozások mindeddig általában alacsony munkaerőköltségük révén kapcsolódtak be a nemzetközi értékláncokba, amelyekben termelékenységük növelésével tudnának feljebb lépni. A vállalkozások modern kihívásoknak (például: munkaerőhiány, digitalizáció) történő megfeleléséhez elengedhetetlen, hogy elegendő beruházást hajtsanak végre és ehhez megfelelő üzleti környezet álljon rendelkezésre.

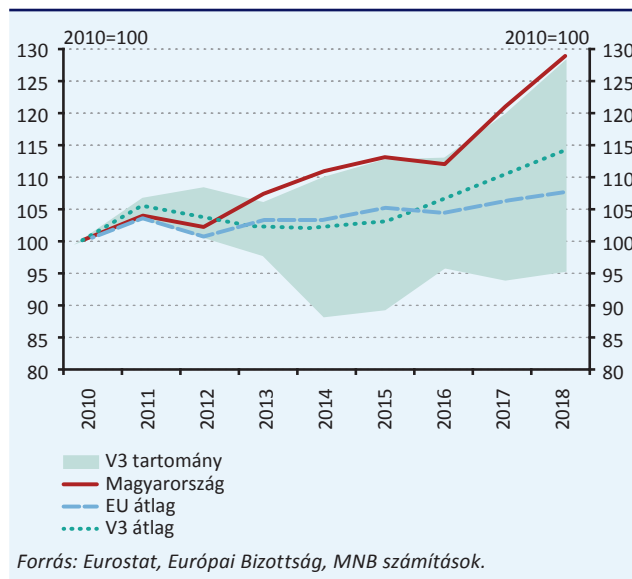
A kkv-k termelékenységében kedvező változás következett be az elmúlt években, amelyet több állami intézkedés támogatott. A magyar kkv-k munkatermelékenysége 2010 és 2018 között közel 30 százalékkal emelkedett, amely mintegy duplája a szintén gyorsan növekvő visegrádi régió átlagának és négyszerese az uniós átlagnak. Az állami intézkedések keresleti oldalon gyakoroltak leginkább hatást, aminek egy része a megemelkedett vásárlóerő következtében koncentráltan jelentkezett egy-két ágazat kiemelkedő teljesítményében (építőipar, kiskereskedelem), egy másik része viszont a gazdaság teljes egészét érintette. Ide sorolható többek között a hitelezési kondíciók kedvezőbbé válása, a jegybank célzott élénkítő programjai, az uniós források fokozott allokálása a gazdaságfejlesztés területére, illetve a beáramló működőtőke másodkörös hatásai. Kedvező a beruházási adókedvezmény értékhatárának csökkentése, amelyet így már a kisebb vállalkozások is igénybe tudnak venni.

A kis- és középvállalkozások kiemelkedő teljesítményét az adórendszer is támogatta. Az általunk vizsgált időszakban Magyarországon csökkent a legjobban a teljes vállalati adó- és járulék ráta. Emellett a kisvállalkozások speciális adóformákat is alkalmazhatnak, amelyek közül a KIVA adókulcsa a szociális hozzájárulási adó csökkenésével együtt mérséklődik 2016 óta. Van tér emellett a további fejlődésre, ugyanis az adózással eltöltött adminisztráció tekintetében még mindig elmaradunk az uniós átlagtól.

A kkv-k utóbbi 2 évben látott gyors ütemű fejlődésének eredményeként enyhült a dualitás, azaz a nagyvállalatokhoz viszonyított lemaradás, azonban mind termelékenységben, mind bérekben kifejezve számottevő még a különbség. A nagyvállalatok és a kisebbek közötti termelékenységbeli különbség természetes jelenség, amely valamennyi országban megfigyelhető. Magyarországon ez a különbség azonban átlag feletti, amelynek egyik oka a külföldi kézben lévő nagyvállalatok nemzetgazdasági átlagot messze meghaladó termelékenysége, és a kis- és középvállalatok javuló, de még mindig alacsony hatékonysága. Ennek következménye, hogy a kisvállalkozások a feszes munkaerőpiacon nehezebben kínáltak vonzó feltételeket a munkavállalók számára, mint a nagyvállalatok. A vizsgált országok közül Magyarországon alkalmazzák a kkv-k a legkevésbé az olyan haladó technológiákat, mint a Big Data, 3D nyomtatás és ipari robotok. Emellett IT biztonságra is kevesebbet költenek, mint a viszonyítási csoport vállalatai, sőt a szervezeti innovációk terén is mutatkozik tér a fejlődésre. A kisvállalkozások termelékenysége természetesen elsősorban saját erőfeszítéseik, beruházásaik, technológiai és egyéb fejlesztéseik révén javítható, de az állam is képes támogatni ezt a fejlődést a maga eszközeivel.

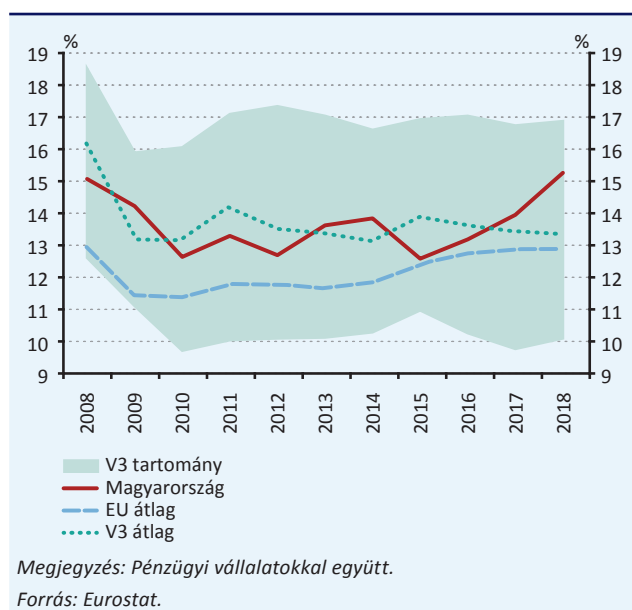
A mérethatékonyság és a generációváltás problémája mellett a fiatalok vállalkozási hajlandóságának alakulása jelenthet szűk keresztmetszetet. A magyar egyetemisták jellemzően nem kívánnak vállalkozást alapítani diplomaszerezés után, azonban, ha az 5 éves terveikről kell nyilatkozniuk, a potenciális vállalkozási hajlandóságuk lényegesen kevésbé elutasító. Ez rávilágít az első munkahely fontosságára, ugyanis jelentősen befolyásolja a későbbi vállalkozási kedvet. A szándék fennmaradását támogatja, ha a pályakezdő olyan képességeket sajátít el az első munkahelyén (vagy munkahelyein), ami vállalkozóként is hasznosítható.

4.28. A kis-és közép vállalatok munkatermelékenysége

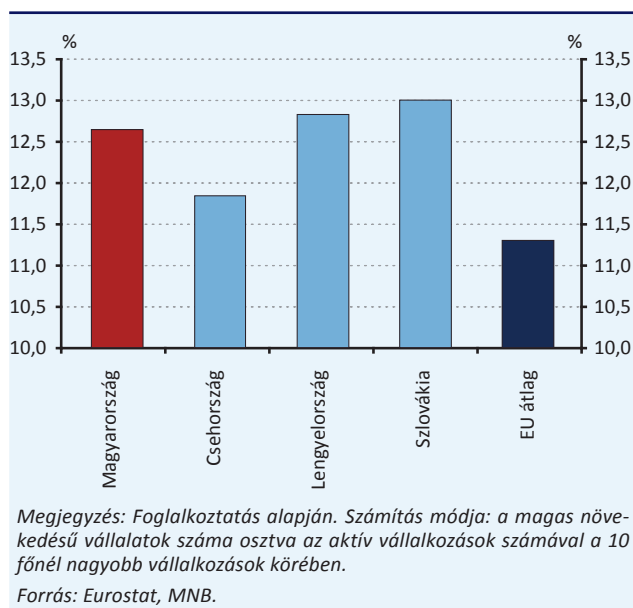
A magyar kkv-k reál termelékenysége 2010 óta mintegy 30 százalékkal növekedett. Ezen belül 2013 óta egyetlen év kivételével a munkatermelékenység növekedése a kkv-k körében mind az EU, mind a V3 országok átlagát meghaladta. 2017-ben és 2018-ban számos sikeres gazdaságpolitikai intézkedés hatásaként az egyik leggyorsabb növekedést érték el a magyar kis és közepes méretű cégek. Ugyanakkor a 2018-as termelékenységbővülés nagyságrendileg felért az építőipar volt felelős, amely nagyban ciklikus tényezők (magas kereslet), illetve kormányzati intézkedések (5 százalékos lakás áfakulcs, infrastruktúra projektek) eredményeként tudott ilyen mértékben növekedni. A kkv szegmensben belül a termelékenység javulása a mikro vállalatoknál volt a legnagyobb, őket követték a kis- és végül a közepes vállalatok.

4.29. A vállalati beruházási ráta (GDP-arányos)

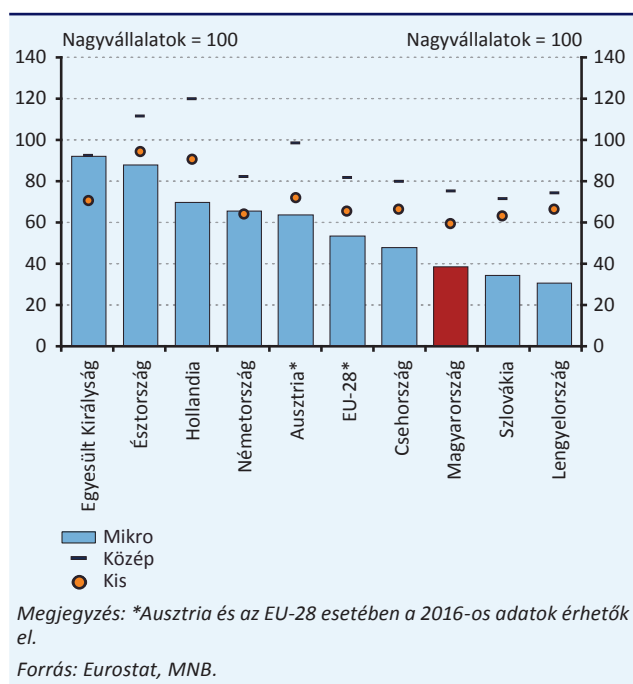
A termelékenység-növekedés legfontosabb gyújtópontja a tőkemélyülés, azaz a beruházások relatív emelkedése. A beruházási ráfordítások értékcsökkenésen felüli növelése lehetővé teszi a vállalatok számára, hogy növeljék termelékenységüket. Magyarországon 2015 után jelentősen emelkedett a GDP-hez mért vállalati beruházási ráta, ami hozzájárult a kkv szegmensben látott kedvező növekedési folyamatokhoz is. A beruházási aktivitás növekedését a kedvező finanszírozási környezet, a beáramló működőtőke, a célzott jegybanki programok (NHP), az uniós források, illetve az államilag támogatott magas belső kereslet támogatták.

4.30. A magas növekedési ütemű vállalatok aránya (2017)

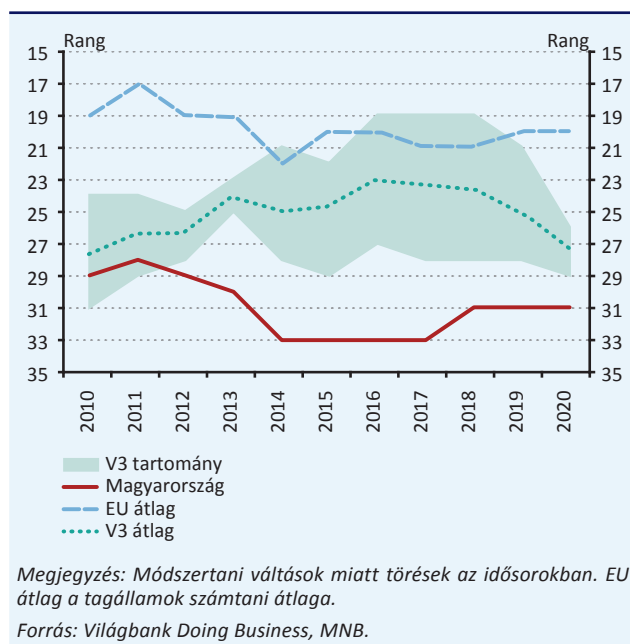
A magas növekedésű vállalatok aránya azt mutatja meg, hogy a teljes vállalati populáción belül, mekkora a 3 éven keresztül, legalább 10 százalékkal létszámot bővítő, és minimum 10 főt foglalkoztató vállalkozások hányada. A hazai mutató alakulását kormányzati lépések is támogatták. Magyarországon a 2013-as Munkahelyvédelmi Akcióterv célzott munkakereslet ösztönző lépései, illetve a magas keresletet támogató folyamatok (javuló finanszírozási környezet, családtámogatási intézkedések, az FDI beáramlása, uniós források) is kedvező hatással voltak a 2017-re 12 százalék fölé emelkedett hazai értékre. Ezt a magas rátát annak ellenére sikerült elérni, hogy 2016-ban és 2017-ben már feszes munkaerőpiaci kondíciók érvényesültek, továbbá az új uniós költségvetési ciklusban már nem volt kötelező előírás az elnyert vállalati pályázatok esetében a foglalkoztatotti létszám növelése.

4.31. A nagyvállalatok munkatermelékenységben kifejezett előnye a kkv-kal szemben (2017)

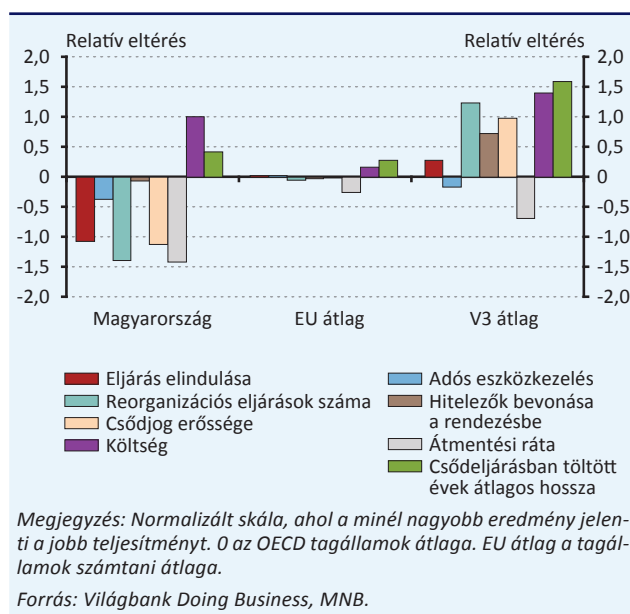
Annak eredményeképpen, hogy a magyar kis- és középvállalatoknál kiemelkedő termelékenység-növekedést láthattunk az elmúlt időszakban, a kkv-k nagyvállalatokhoz viszonyított hátránya csökkenésnek indult. Noha az előny még 2017-ben is majdnem kétszeres, 8 év alatt 20 százalékponttal közeledett a kkv-k termelékenysége a nagyvállalatokéhoz. Ezzel elértük a V3-ak átlagát, azonban továbbra is távolinak tűnik az uniós átlag (ahol átlagosan másfélszer termelékenyebbek a nagyvállalatok, mint a kkv szegmens vállalatai). Főként a mikrovállalkozások terén mutatkozik érdemi elmaradás az uniós átlagtól. Egyes tagállamok példája arra is rámutat, hogy a vállalatméret nem minden esetben egyenesen arányos a termelékenységgel. Észtországban és Hollandiában a középvállalatok termelékenysége meghaladja a nagyvállalatokét, de a kisvállalatok is képesek hasonló hatékonysággal működni.

4.32. A vállalkozási környezet általános értékelése: OECD államok közötti helyezés

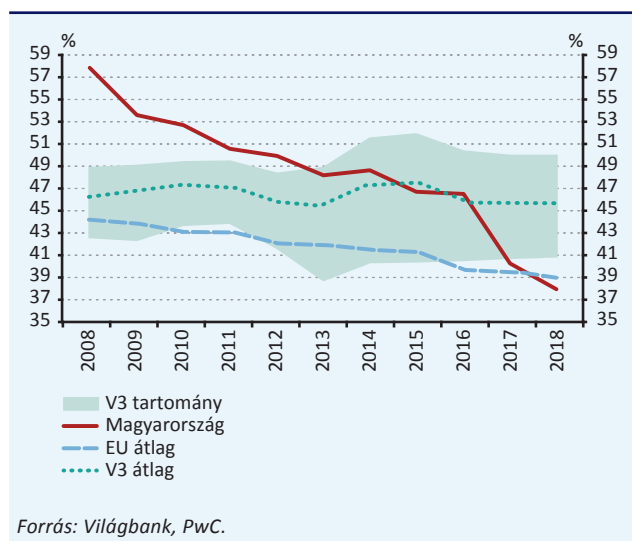
A vállalkozások számos olyan, a cég működését meghatározó, de a menedzsment által közvetlenül nem befolyásolható tényezők mellett termelnek és/vagy nyújtanak szolgáltatásokat, amelyek nem számszerűsíthetők a termelési számlák keretében. A legfontosabbak között említhetjük az állami szabályozást, illetve az infrastruktúrát. A Világbank Doing Business indexe e tényezők számszerűsítésére tesz kísérletet. A legfrissebb kiadvány alapján 2014 óta enyhén javult a hazai szabályozási és infrastrukturális környezet. Ezzel együtt a magyar eredmény még mindig a régiós átlag alatt van és elmarad az uniós átlagtól is. A legnagyobb lemaradás a csődjogi szabályozásban, illetve a kisebbségi befektetők védelme terén azonosítható. Jelenleg Magyarország az Ease of Doing Business rangsor 52. helyén áll (OECD országok között 31.), míg Szlovákia a 45., Csehország a 41., Lengyelország a 40. helyen.

4.33. A fizetésképtelenségi szabályozás indikátorai (2020)

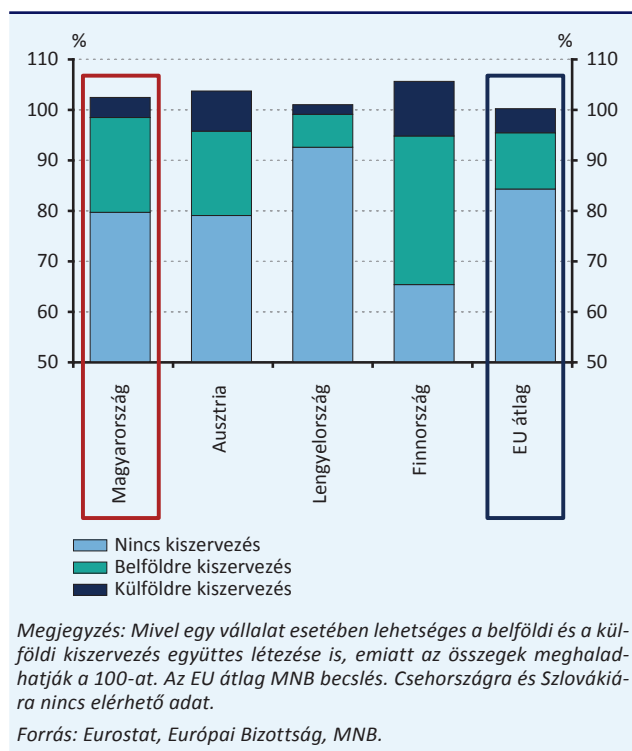
A Doing Business felmérés valamennyi pillére közül a magyar vállalati környezetben a leginkább fejlesztendő terület a fizetésképtelenségi szabályozás terén jelentkezett, miközben a V3 országok pont ebben az elemzési dimenzióban eredményesebbek, mint egy átlagos uniós tagállam. A legjelentősebb lemaradás a reorganizációs eljárások számában, a csődjog erősségében, valamint az átmentési rátában áll fent. Ez azt eredményezi, hogy a magyar vállalatok, ha bajba kerülnek, lassabb eljárásokra, rosszabb átmentési rátákra és magasabb költségekre számíthatnak, mint régiós versenytársaik. Továbbá a hitelezők is kisebb eséllyel látják viszont a kintlévőségüket. Végül soron a hazai fizetésképtelenségi szabályozás csökkentheti a vállalkozási kedvet, mivel az újrakezdés hosszabbnak és nehezebbnek ígérkezik, mint a régiós versenytársaknál.

4.34. Vállalatok teljes adórátája az adózás előtti nyereség százalékában

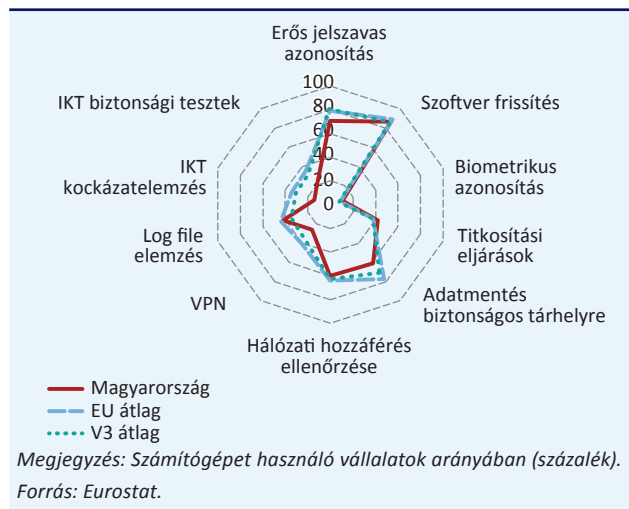
Az adórendszer a vállalkozási környezet meghatározó eleme. A Doing Business felmérés alapján a vállalatok adóterhelése Magyarországon az uniósnál kismértékben, a régiósnál jelentősen kedvezőbb. Ennek egyik fontos oka az, hogy a hazai társaságok 2017 óta az unióban a legalacsonyabb társasági adót fizetik. Ezen felül az elmúlt 3 évben javult az adóellenőrzések hatékonysága, valamint jelentősen csökkentek a munkára rakódó közterhek (2017-től többlépcsős szociális hozzájárulási adócsökkentés). Emellett a vállalkozások számára jelentős könnyítést jelentettek a kisadózói szabályozásban történt változások is (KATA és KIVA adónemek egyszerűsítése és utóbbi mértékének csökkentése).

4.35. Kiszervezés a vállalatoknál (2018)

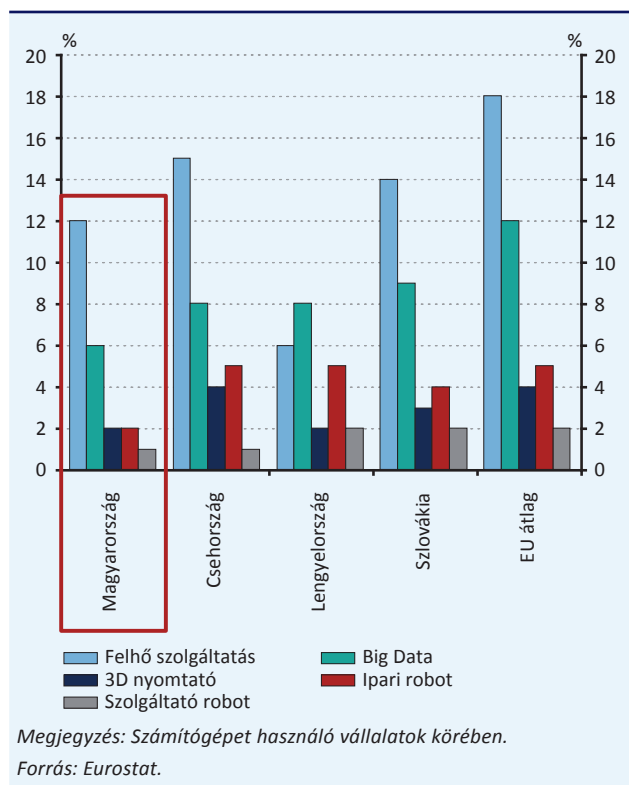
A szervezeti innováció tágan értelmezhető, hiszen ide sorolhatunk minden folyamatszerkezési változást (legyen az belső vagy külső), amelyek javítják a szervezet eredményeit. E tekintetben Magyarország átlagban 8–10 százalékponttal marad el az uniós átlagtól (a 10 főnél nagyobb kkv-k nagyjából negyede innovatív). A szervezeti innovációknak egy különösen fontos vetülete a kiszervezés, hiszen ily módon költségmegtakarítást tudnak elérni a cégek, amivel növelhetik termelékenységüket. Magyarországon a cégek 80 százaléka semmilyen tevékenységet nem szervez ki, ami nagyjából megfelel az uniós átlagnak. A kiszervezett tevékenységek többsége belföldön történik, míg a külföldi kiszervezés csak elenyésző szerepet tölt be a magyar cégek életében.

4.36. A kkv-k IKT biztonsági intézkedései (2019)

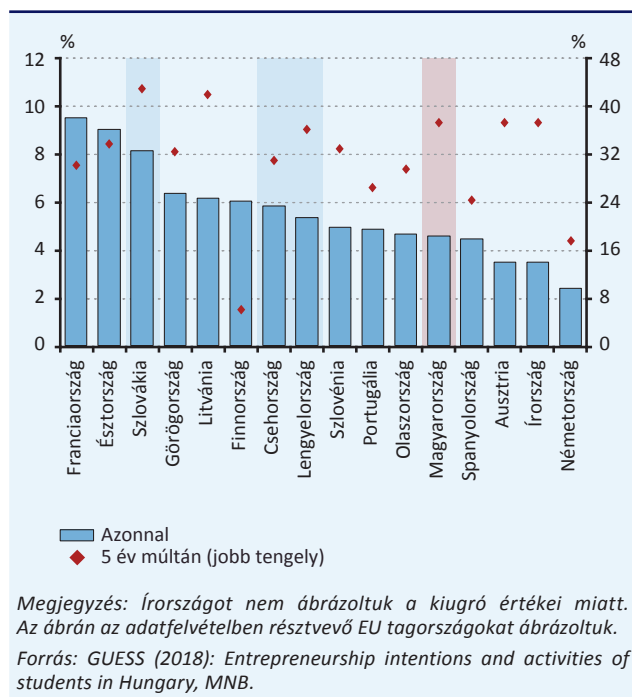
A kilencvenes- és kétezres évek derekán egy-egy ágazatban a magas termelékenységnek jó indikátora volt a számítógéphasználat. A technológia fejlődésével ma már 90 százalék feletti azon vállalatok aránya, ahol a működés valamelyik fázisában használnak számítógépeket. Ez szinte minden esetben internetkapcsolattal párosulva történik, így mára már elsősorban az ilyen nemű ellátottság nem jelent versenyképességi előnyt. Ezzel szemben például az IKT kockázatokra fordított erőforrások jelentik az új termelékenységi jelzőszámot. E tekintetben alulteljesítenek a magyar cégek például a biztonságos adatmentés, a virtuális magánhálózat (VPN) használata, illetve az IKT kockázatelemzési eljárások lefolytatása feladatkörökben. Ugyanakkor az egész EU-ban nagy hiányosságok azonosíthatók az IKT biztonság terén.

4.37. Haladó technológiák használata a kkv-k körében (2018)

A digitalizáció és az internet elterjedése sok olyan származtatott technológiát hívott életre, amelyek használata javítja a cégek termelékenységét. A magyar kkv-k jellemzően kisebb mértékben használják ezeket a haladó technológiákat, mint a V3 országok vállalatai vagy az unió tipikus vállalatai. Érdemnek mutatkozik az elmaradás az ipari robotok használata terén a szintén magasan iparosodott Csehországgal vagy Szlovákiával szemben. Ennek egy magyarázata lehet, hogy ebben a két országban több kkv található a feldolgozóiparban, míg nálunk jellemzően a nagyobb vállalatok dominálnak az ágazatban (az ábra a kkv-kat mutatja, nagyvállalatok terén az EU átlaga felett teljesít Magyarország). A Big Data, mint a jövő termelési tényezőjének kihasználtsága ugyan csak szórványos a magyar kkv-k körében.

4.38. Vállalkozói hajlandóság az egyetemi hallgatók körében (2018)

Vállalkozói utánpótlás terén Magyarország kihívásokkal néz szembe. Egy nemzetközi felmérés alapján a magyar egyetemisták 95 százaléka alkalmazottként képzei el magát diplomaszerezés után. Ez az egyik legmagasabb érték a felmérésben résztvevő országok között (GUESS, 2018). Ugyanakkor, ha a hallgatókat arról kérdezték, hogy hogyan képzei el magukat 5 évvel végzés után már jelentősen megemelkedett a vállalkozási hajlandósági mutató. A hallgatók tehát jellemzően előbb tapasztalatot szeretnének gyűjteni, majd csak utána vállalkoznának. A GUESS felmérés eredményei megerősítik az első munkahelyek fontosságát a későbbi vállalkozói kedvre. E tekintetben az üzleti tevékenységek széles körében érintett vállalati vertikumoknál van esély arra, hogy később önállóan vállalkozó fiatalokat neveljenek ki (ez inkább a hazai tulajdonú cégekre jellemző).

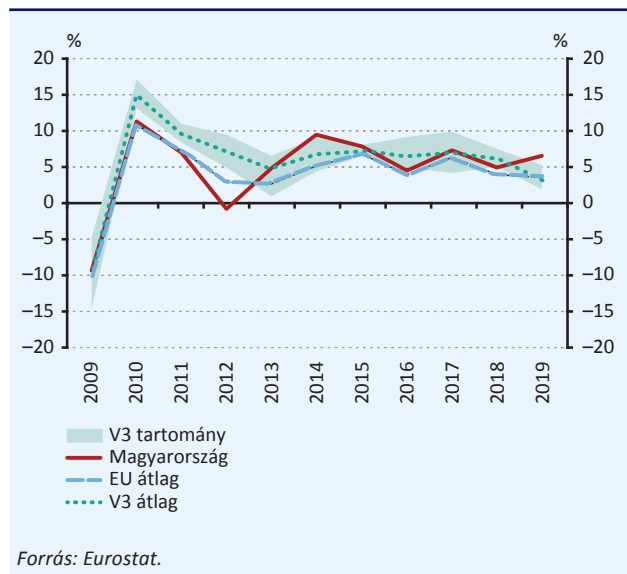
4.4. KÜLGAZDASÁG ÉS GAZDASÁGSZERKEZET

A kis, nyitott gazdaságok számára az export növelése az egyik leggyorsabb út a gazdasági felzárkózás felé. Fontos azonban az is, hogy a külkereskedelem és annak bővülése mennyire széles bázison nyugszik. Magyarországon közel 40 ezer kkv exportál, az ő teljesítményük döntően meghatározza az ország versenyképességét, illetve az ország versenyképessége is meghatározza az exportálók kilátásait.

Magyarország történelmi és földrajzi adottságainak eredményeként nyitott gazdaság, így jelentős mértékben függ a külpiazi folyamatok alakulásától mind ciklikus, mind strukturális szempontból. Számos kedvező hatása van, hogy hazánk néhány nagyobb külkereskedő ágazata (elsősorban a külföldi cégek által dominált autóipar és elektronika) kiemelkedően versenyképes, azonban ezek az ágazatok csak mérsékelten épültek be a hazai gazdaság vérkeringésébe. A feldolgozóipari vállalatok (amelyeknek többsége exportra termel) döntően importból fedezik termelésüket. Eközben a hasonló gazdaságszerkezettel rendelkező Csehországban és Szlovákiában kedvezőbb a hazai forrásból eredő tényezők aránya a termelésben. A hosszútávú fejlődési potenciált tekintve az jelenti a kedvező gazdaságszerkezetet, ha a kivitelünk számottevő részéért felelős multinacionális vállalatok egyre nagyobb hazai beszállító hányaddal és magyar hozzáadott értékkel dolgoznak.

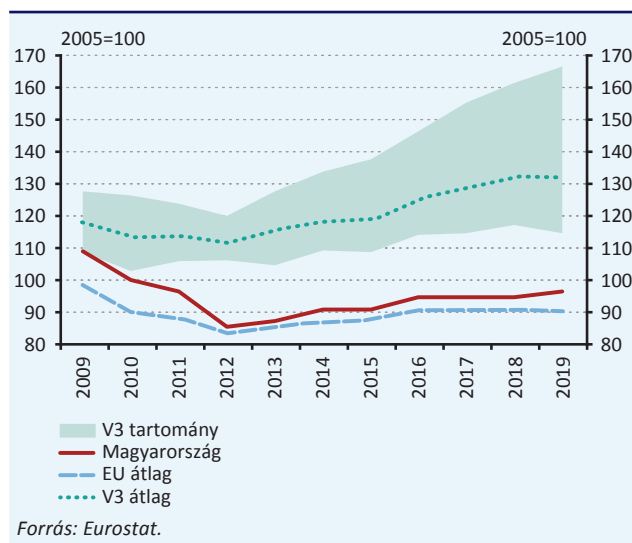
Magyarországon a legnagyobb 20 vállalat adja az exportteljesítmény közel 30 százalékát, míg Csehországban és Lengyelországban az export körülbelül fele ilyen mértékben koncentrált tevékenység. Ugyanakkor a magyar kkv-k exportaktivitásában meghaladják a cseh és a szlovák értéket: itthon a kkv-k mintegy 7 százaléka exportál, míg Csehországban a szektor csupán 1,5 százaléka, Szlovákiában pedig 5 százaléka. Az Európai Unión kívülre irányuló magyar export az összes kivitelnek csak kisebb részét teszi ki, de kedvező, hogy az egy vállalatra jutó exportérték hasonló, mint az Unión belüli kereskedelem esetében. Ez nem jellemző sem a V3, sem az Európai Unió országaiban. EU-n kívüli exportunk tekintetében potenciális versenylőnyt jelent, hogy Magyarország félúton fekszik a fejlett nyugati piacok, illetve a fejlődő balkáni és keleti piacok között.

4.39. Az export éves változása

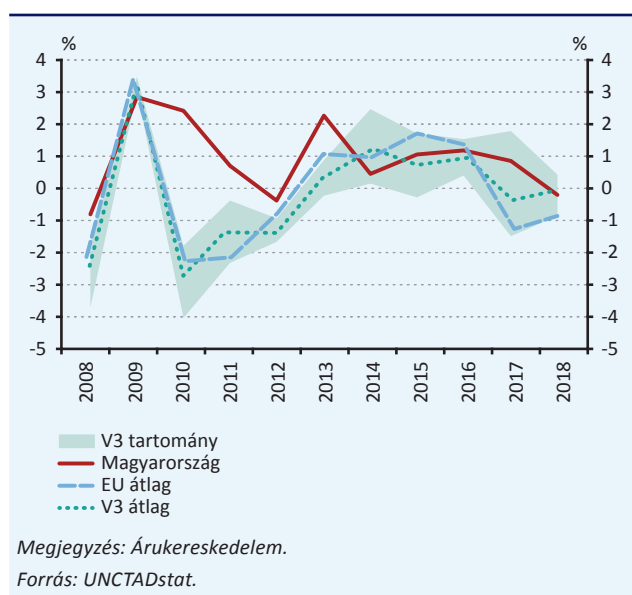
Nyitott szerkezete miatt a magyar gazdaság teljesítménye érdemben függ a kivitel alakulásától. Az erős exportdinamikaának köszönhetően az elmúlt 10 évben döntő részben pozitív volt a külkereskedelmi egyenleg hozzájárulása a GDP-hez. Ezzel szemben egyrészt a magas bázis, másrészt a dinamikus emelkedő belső kereslet következtében 2018-ban és 2019-ben negatív a külkereskedelmi egyenleg hozzájárulása a növekedéshez.

4.40. Exportpiaci részesedés (részesedés a világ exportjából)

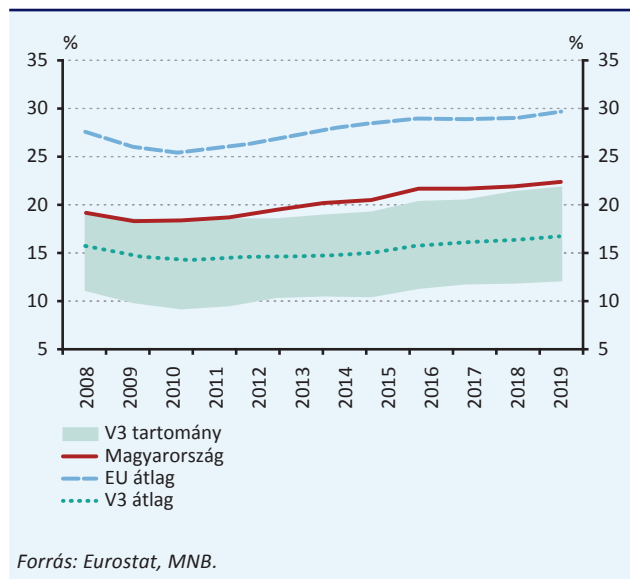
Magyarország jelenleg a világexport nagyjából fél százalékát adja, míg a V4 országok együttes világgazdasági súlya 3 százalék. Az elmúlt években mindegyik ország uniós átlagot meghaladó mértékben tudta bővíteni piaci részesedését. Magyarország teljesítménye a válság során nagyobb mértékben esett vissza, mint régiós versenytársaié, de 2013-tól fordulat következett be. Az exportpiaci részesedés növekedése ezt követően 2016-ig tartott. 2016-tól a belső kereslet vált a gazdaság húzóerejévé, így az exportdinamika lassabb volt, mint a visegrádi régió átlagában, de 2019-ben már a magyar export dinamikája meghaladta a visegrádiakét.

4.41. A cserearány éves változása

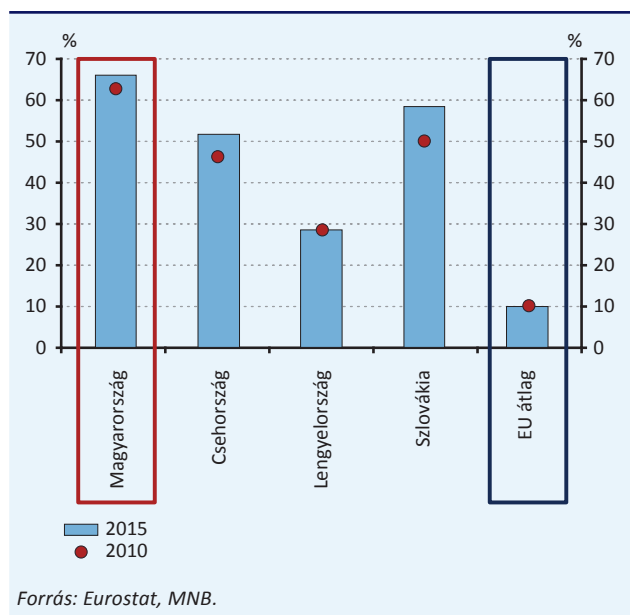
A cserearányok, azaz az export- és importárak egymáshoz viszonyított alakulása ciklikus folyamatok mellett a versenyképességre is utal. Például a cserearányok tartós (olajár-sokkon felüli) csökkenése strukturális problémákat is jelezhet. Ezzel szemben a tartós cserearány-javulás segíti a reálkonvergenciát. Minél nyitottabb a gazdaság annál inkább fontos a cserefolyamatok pozitív alakulása. Ezért kedvező, hogy a cserearány Magyarországon trendszerűen javult az elmúlt években, azaz az export ára jobban nőtt, mint az importé, ami alól csak 2018 jelentett kivételt.

4.42. Szolgáltatás exporton belüli súlya

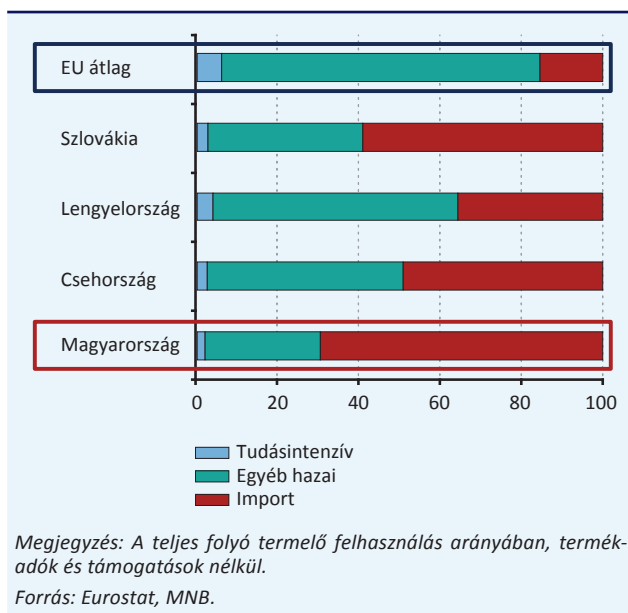
A fejlett gazdaságokat jellemzi, hogy exportjukban egyre nagyobb arányt képviselnek a szolgáltatások. Ennek a kiviteli csoportnak nem csak a magas hazai hozzáadott érték tartalom az erőssége, hanem az is, hogy válságállóbb, mint a ciklikus és strukturális tényezőknek egyaránt kitett áruexport. Ezen felül a szolgáltatások áramlását nem lehet klasszikus vámeszközökkel sem akadályozni, továbbá nem függenek logisztikai akadályoktól sem. Magyarországon a rendszerváltás utáni dezindusztrializációt a feldolgozóipari FDI időszaka követte, így a szolgáltatások súlya érdemben lecsökkent. Az uniós csatlakozással elsősorban a nagykereskedelmi és logisztikai szolgáltatások előtt nyílt meg az út a közös piac felé, míg újabban az IKT, illetve szakmai és adminisztratív szolgáltatások is hozzá tudnak járulni a szolgáltatás-kivitel megerősödéséhez. A folyamatban kiemelkedő szerepe van a szolgáltató központok megjelenésének is (BSC és SSC központok). Jelenleg Magyarországon a kivitel több, mint ötödét a szolgáltatások teszik ki.

4.43. A hozzáadott érték közvetlen importtartalma (2015)

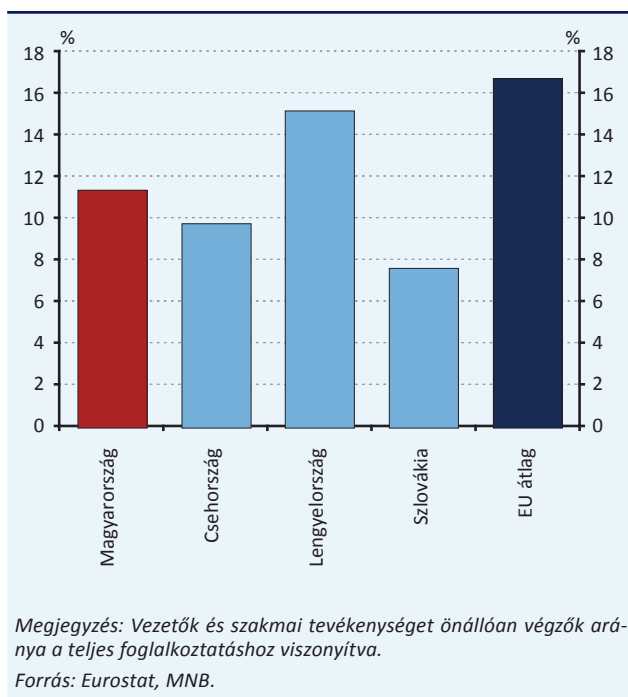
Ahol a belföldi beszállítói kapcsolatok szélesek, a hozzáadott érték hazai hányada is magasabb. Másfelől minél magasabb az importhányad a termelésben, annál kevésbé lehet szélesnek tekinteni a beszállítói kapcsolatokat. A régióban 2010-ről 2015-re nem sikerült csökkenteni az importra utaltságot, ami összefüggésbe hozható az azóta is töretlen, magas importigényű FDI beáramlással. Az EU átlagnál fejlettebb tagállamokban egyrészt hosszabbak a hazai ellátó láncok, másrészt kisebb a feldolgozóipar súlya is, emiatt kisebb az importfelhasználás is.

4.44. Feldolgozóipari termelés felhasználásának felbontása (2015)

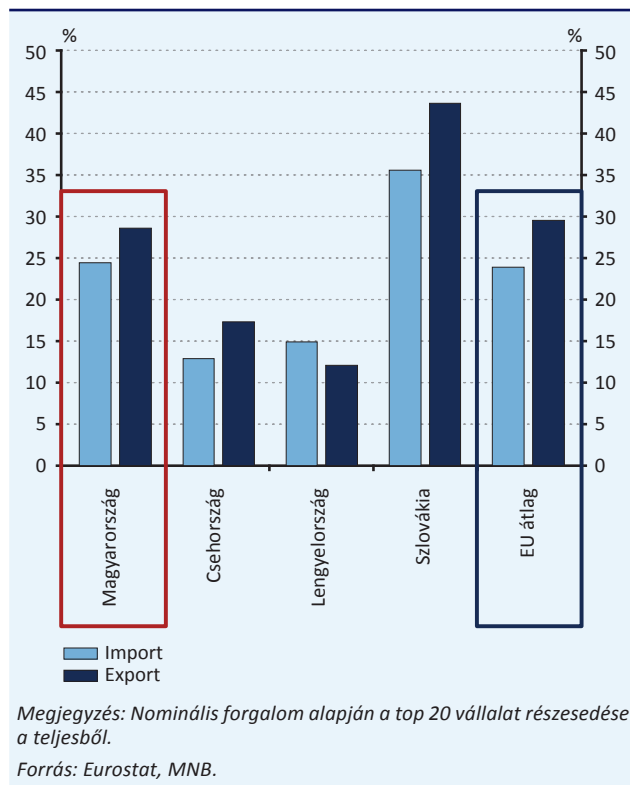
A feldolgozóipar termelési szerkezete azért meghatározó a versenyképesség szempontjából, mert a rendszerváltással kulcságazata lett a növekedésnek. Az elérhető adatok alapján Magyarországon kevésbé integrálódott a feldolgozóipar a gazdaság egészébe. Az ágazatban működő külföldi tulajdonú vállalatok nagy része kevés hazai inputot használ és a tudásintenzív szolgáltatásokat sem veszi igénybe. Szlovákia hozzánk hasonló helyzetben van, míg Csehországban és Lengyelországban jóval nagyobb a hazai hozzájárulás. A régió egészét tekintve alacsony a tudásintenzív szolgáltatások felhasználási aránya. Ez kiemelten fejlesztendő terület, mert az alapvetően nyersanyagszegény V4 régiónak és kiemelten Magyarországnak ez egy kitörési pontja lehetne.

4.45. Tudásintenzív foglalkoztatottak aránya – feldolgozóipar (2019)

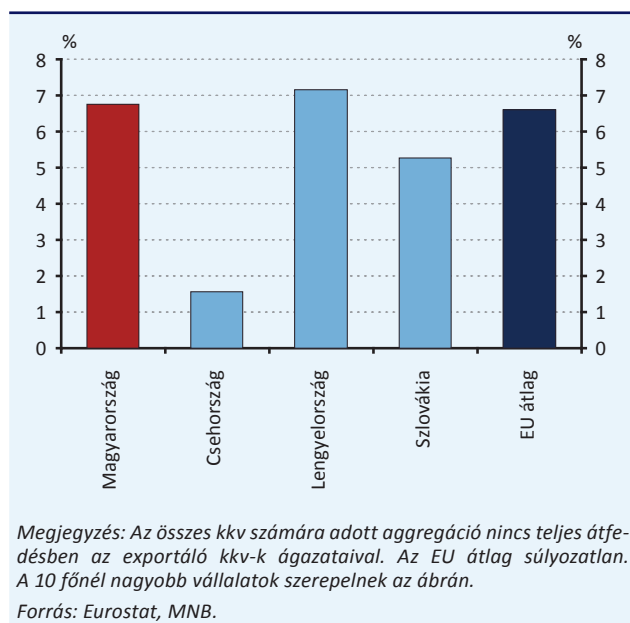
Magyarországgal kapcsolatban sokszor elhangzó tény, hogy high-tech exportszerkezettel rendelkezik. Ez teljes mértékben igazolható, ha az ágazati vagy termékszerkezeti adatokat vizsgáljuk meg, hiszen a gyógyszer, elektronikai, gépipari termékek valóban nagy súlyt képviselnek a kivitelben. Másfelől azonban Magyarországon és a V4-ben uniós átlag alatti a tudásintenzív feladatkörökben foglalkoztatottak aránya. A magasabb hozzáadott értékű tevékenységek felé való elmozdulás fontos feltétele, hogy minél több magas képzettségű munkaerő és vezető legyen a feldolgozóiparban.

4.46. Külkereskedelmi koncentrációs mutató – top 20 vállalat (2017)

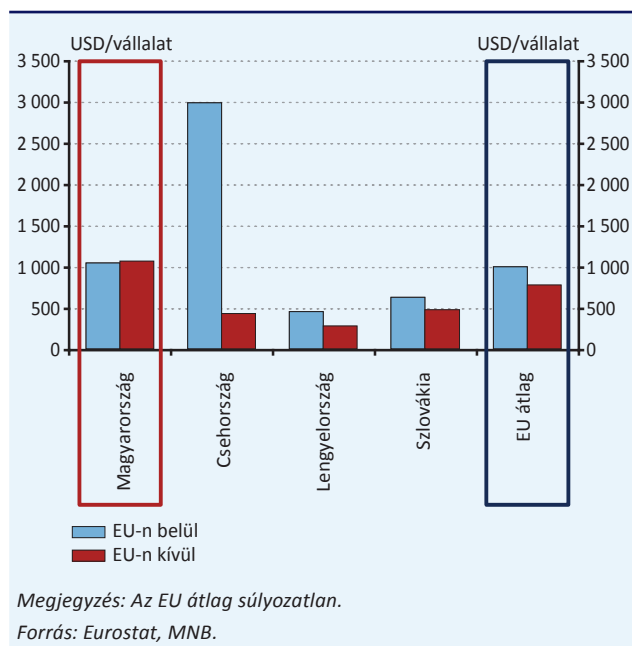
Az export aggregált szintje mellett fontos az is, hogy milyen széles körben oszlik meg. Ha koncentrált, akkor kevesebb vállalat nevezhető nemzetközi szinten is versenyképesnek, ha pedig széleskörű, akkor a nemzetgazdaság egésze versenyképes nemzetközi viszonylatban. Magyarországon az európai átlaghoz hasonló az export koncentrálttsága, amelyet itt a 20 legnagyobb exportáló (és importáló) vállalat külkereskedelemben betöltött súlyával szemléltetünk. Csehországban és Lengyelországban azonban egyenletesebb bázison nyugszik a külkereskedelem, mint Magyarországon vagy Szlovákiában.

4.47. Exportáló kkv-k aránya (2017)

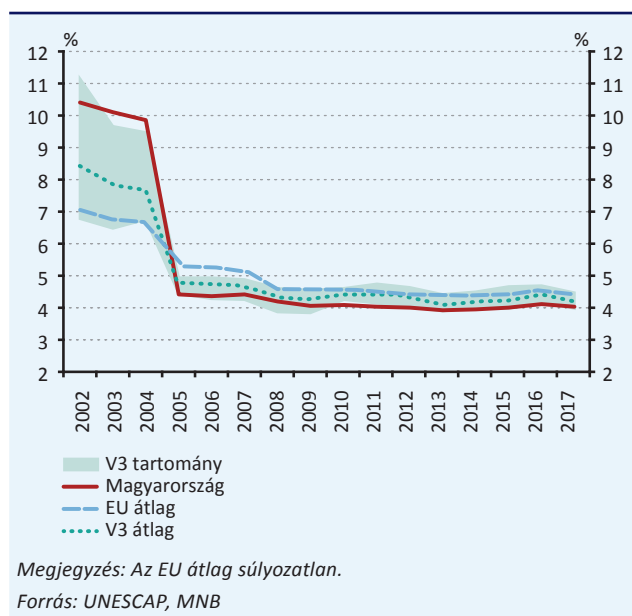
A teljes kis- és középvállalati populációt tekintve Magyarországon viszonylag sok kkv exportál. A magyar viszonyszám nagyságrendileg megfelel az uniós átlagnak és az alacsony cseh érték miatt meghaladja a V3 átlagot is. A 38 ezer exportáló magyar kkv 70 százaléka minősül mikrovállalatnak. Fontos megjegyezni, hogy a statisztika csak a külfiacon önállóan megjelenő cégeket tartalmazza. A beszállítói láncokon keresztül a valóságban jóval nagyobb lehet a magyar kkv-k külfiacon jelenléte. Előretekintve, ha minél nagyobb számban tudnak önállóan is megjeleni a kkv-k külfiacon, azzal növekedhet hazánk versenyképessége.

4.48. Átlagos exportértékek kkv vállalatoként (2017)

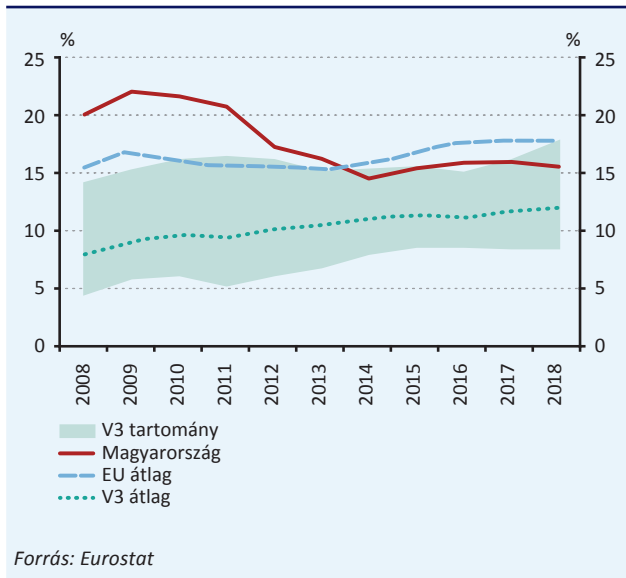
A sikeresen expotáló magyar kkv-k viszonylag nagy összegű rendeléseket tudnak kötni. Az egy kkv-ra jutó export értéke Magyarországon kissé meghaladja az EU átlagát, valamint a kiugró cseh érték kivételével a régiós versenytársainkat is.

4.49. Átlagos vámtarifák a külkereskedelemben

A külkereskedelmi kondíciók tarifális (vám jellegű) és nem tarifális (előírás jellegű) kategóriákba sorolhatók. Tekintettel arra, hogy a nem tarifális akadályok nehezen számszerűsíthető vizsgálati kategóriát jelentenek, ezért az egyes bilaterális viszonylatokban jellemző átlagos vám mértékét mutatjuk be a bal oldali ábrán. A régió belül Magyarország lett a legnagyobb nyertese az uniós csatlakozásnak, hiszen a magyar külkereskedők átlagos vámterhei azonnal felére csökkentek. A többi visegrádi országnál a csökkenés mértéke szintén érdemi volt, ugyanakkor a magyarnál kisebb mértékű. A csatlakozás utáni években csak lassan csökkent tovább az átlagos vámteher a régióban. A régió – és ezen belül Magyarország – EU átlagnál alacsonyabb vámterhe a globális értékláncokba való integráltságot jelzi.

4.50. High-tech export aránya az exportban

A magas műszaki összetettségű termékek iránti nemzetközi kereslet hosszú távon stabilnak mondható, így a technológia-intenzív termékek exportja hozzájárul az ország versenyképességéhez. Magyarország 2013 óta nem számít kiemelten technológia-intenzív gyártóbázisnak az elektronikai gyártás csökkenése következtében (ennek szimbolikus mérföldköve volt a Nokia gyár bezárása 2014-ben). A gyártási folyamatokat tekintve heterogén helyzettel állunk szemben: míg az összetett technológiák számos spill-over lehetőséggel kecsegtetnek a hazai beszállítóknak, addig régióinkban jellemzően összeszerelő tevékenységet folytatnak a technológia-intenzív vállalatok, ami rontja a versenyképességet.

4.5. MUNKAERŐPIAC

A gazdasági növekedés, a felzárkózás és a versenyképesség egyik legfontosabb meghatározó tényezője a humán tőke, a fizikai tőke és a teljes tényezőtermelékenység mellett. A humán tőke mennyiségi és minőségi jellemzői több csatornán keresztül is hatnak a gazdasági növekedésre. Egyrészt a nemzetgazdasági termelésben rendelkezésre álló munkaerő-állomány létszámán keresztül, melyet az aktivitási, foglalkoztatási és munkanélküliségi rátákkal mérünk. Másrészt a munkavállalók termelékenységén keresztül, amelyet alapvetően a képzettségi szint és az egészségi állapot határoz meg.

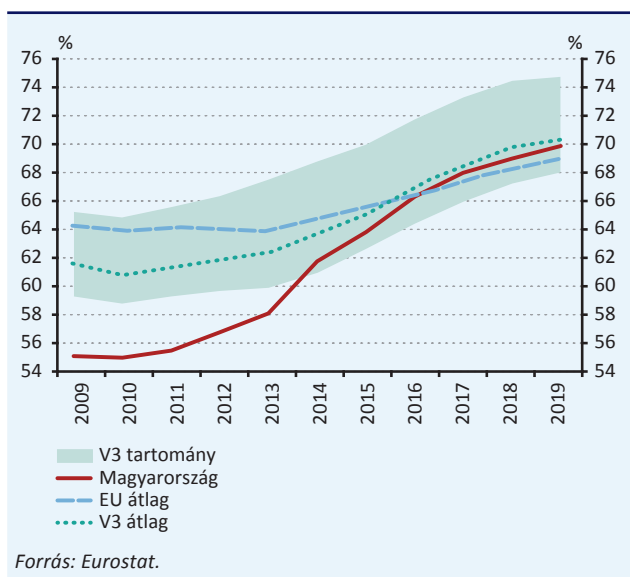
Magyarországon a munkaerőpiac a 2008-as pénzügyi és gazdasági előtti és alatti években korlátozta a gazdaság növekedési potenciálját, azonban az elmúlt évek kedvező munkapiaci folyamatai jelentősen hozzájárultak a növekedéshez. 2010-től a gazdasági válságból való kilábalást célzó intézkedések következtében a foglalkoztatás bővülni kezdett, amivel párhuzamosan a gazdasági növekedés is újraindult. A munkaerőpiacon bekövetkezett pozitív fordulathoz érdemben hozzájárultak a foglalkoztatásbővítést célzó kormányzati intézkedések. Ezek legfőbb eszköze a hazai adócentralizáció súlypontjának szignifikáns elmozdítása volt a munkát terhelő adók felől a fogyasztást terhelő adók felé. A munkaerő-kereslet emelkedését támogatta a Munkahelyvédelmi Akcióterv bevezetése, a tőkét terhelő adók jelentős csökkentése és közvetlenül a közfoglalkoztatás rendszere. A munkapiac kínálati oldalát elsősorban az egykulcsos személyi jövedelemadó-rendszer bevezetése, a munkavállalói jogviszonyhoz kötött családi adóalap-kedvezmény bevezetése és folyamatos bővítése, továbbá a jóléti transzferek racionalizálása támogatták.

2010 és 2019 között a foglalkoztatottak száma mintegy 800 ezer fővel bővült. A hazai foglalkoztatási ráta az egyik legjelentősebb emelkedést mutatta az elmúlt években az Európai Unióban, és 2016-ra elérte a régiós és az uniós átlagot egyaránt. A foglalkoztatás jelentős bővülésével párhuzamosan a munkanélküliségi ráta jelentősen csökkent, aminek szintje kedvezőbb az EU-s és a régiós átlagánál is. A foglalkoztatás növekedése a munkaerő-tartalékok fokozatos csökkenését és a munkaerőpiac feszessé válását eredményezte. A munkaerőpiac válságból való kilábalása során emelkedett a rész-munkaidős munkavállalók aránya, majd az elmúlt években ismét csökkent. A részmunkaidős foglalkoztatás hazánkban a legalacsonyabbak között van európai uniós összehasonlításban.

Az elmúlt évek jelentős emelkedése ellenére a magyar átlagbér továbbra is érdemben elmarad az európai uniós átlagtól. A bérek emelkedését támogatták a feszes munkaerőpiaci környezet következtében az erőteljes bérezési alapfolyamatok, a minimálbér és a garantált bérminimum jelentős emelése (2010 óta duplázódása), valamint az életpályamodellek és az egyéb ágazati bérfejlesztések. A hazai bérszint alapvetően összhangban áll a termelékenységgel, bár ágazati eltérések fennállnak. A munkát terhelő adók csökkentésének hatására az adóék mérséklődött, ami hozzájárult a háztartások rendelkezésre álló jövedelmének és megtakarításának növekedéséhez. A személyi jövedelemadó 2011-ben egykulcsosra (16 százalék) változott, majd 2016-ban 15 százalékra csökkent, emellett a szociális hozzájárulási adó a 2016 végi bérmegállapodásnak megfelelően folyamatosan mérséklődik. A szociális hozzájárulási adó a 2016. évi 27 százalékról 2020. július 1-től 15,5 százalékra csökken, és a megállapodás szerinti további csökkentés hatására az adóék elérheti a jelenlegi uniós és régiós átlagot.

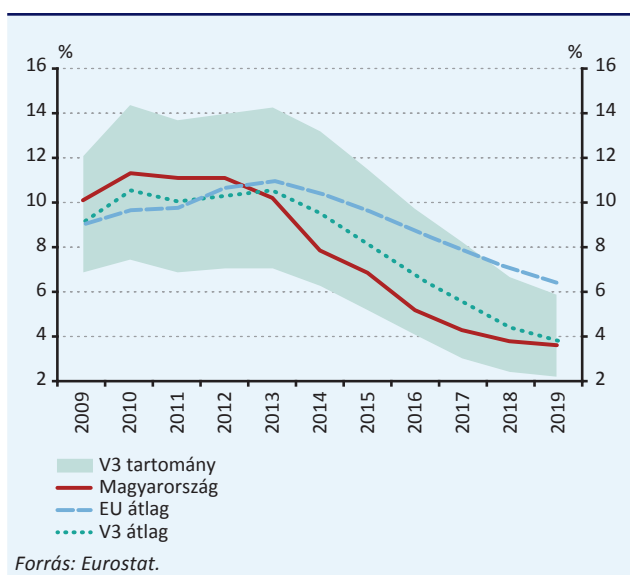
A hazai munkaerőpiacon az elmúlt években megfigyelhető kedvező folyamatok hatására megközelítettük a teljes foglalkoztatást, azonban továbbra is jelentős munkaerő-tartalékok azonosíthatók. Az egyik legjelentősebb tartalékot az inaktív, munkaerőpiaci szempontból hátrányosabb helyzetű csoportok jelentik. Ezek közül a nyugdíj körüliek és az alacsony képzettségűek esetében figyelhető meg a legnagyobb elmaradásunk az aktivitás terén az EU-s és a régiós átlaghoz viszonyítva. Emellett a fiatalok esetében is alacsonyabb az aktivitási rátánk, mint az EU-ban, míg a 25–49 éves nők tekintetében a legkisebb a lemaradásunk. A sérülékenyebb csoportok mellett a külföldön élő magyarok körében is számottevő tartalékok azonosíthatók. A külföldön élő magyarok száma 2019-ben 630 ezer fő körül alakulhatott, az elmúlt években ugyanakkor népességarányosan ez mérsékeltnak mondható, illetve a magyar állampolgárok Magyarország felé irányuló bevándorlása az elmúlt pár évben már meghaladta a kivándorlás mértékét.

4.51. A foglalkoztatási ráta a 15–64 éves korosztályban

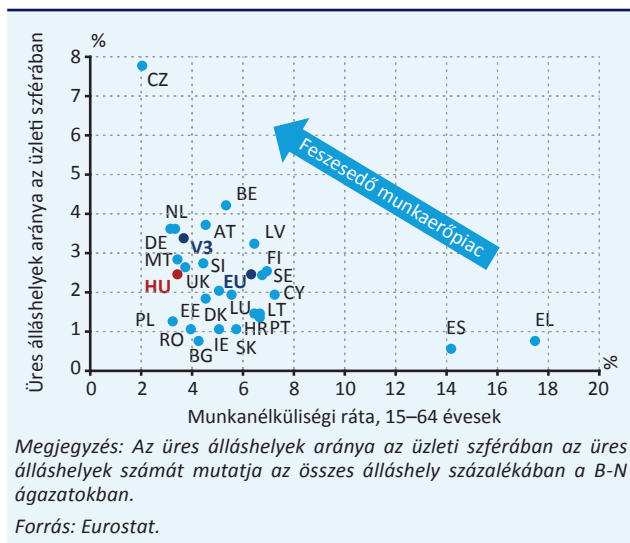
A hazai foglalkoztatási ráta az egyik legjelentősebb emelkedést mutatta az elmúlt években az Európai Unióban. 2010-ben a magyar mutató a legalacsonyabb (54,9 százalék) volt az EU-ban, 2019-re azonban 70,1 százalékra emelkedett és elérte a régiós és az uniós átlagot egyaránt. A 2010-ben megindult foglalkoztatásbővüléshez a konjunktúra élénkülése mellett érdemben hozzájárultak a kormányzat foglalkoztatást ösztönző intézkedései. A keresleti oldalt elsősorban a Munkahelyvédelmi Akcióterv bevezetése ösztönözte, míg a munkakínálatot az egykulcsos jövedelemadó és a munkavállalói jogviszonyhoz kötött családtámogatási elemek bevezetése, a jóléti transzferek racionalizálása, a közfoglalkoztatás kibővítése és a nyugdíjkorhatár fokozatos emelése is támogatta.

4.52. A munkanélküliségi ráta a 15–64 éves korosztályban

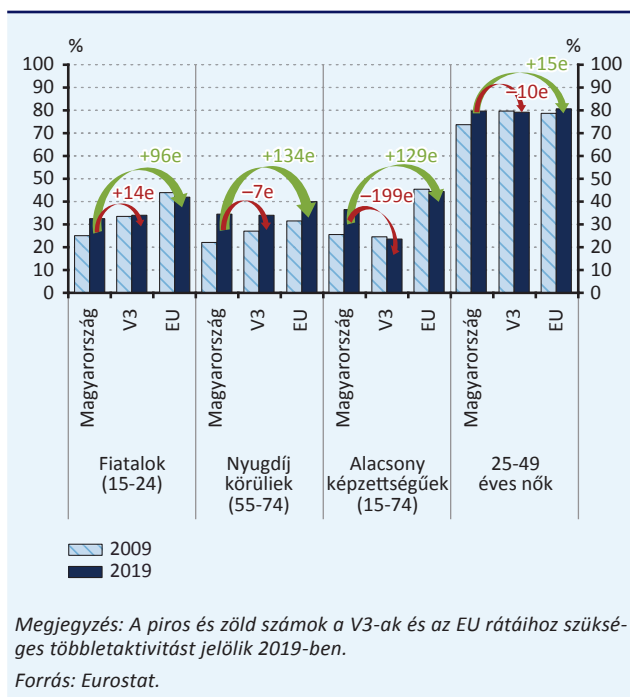
A foglalkoztatás jelentős bővülésével párhuzamosan a munkanélküliségi ráta érdemben csökkent az elmúlt években. A 2008-ban kezdődő globális válság hatására megugró munkanélküliségi ráta 2010-ben érte el historikus csúcsát (11,3 százalék), amellyel hazánk meghaladta az EU és a régiós versenytársaink átlagát is. A munkanélküliségi ráta csökkenése érdemben 2013-tól indult meg, amihez jelentős mértékben hozzájárultak a foglalkoztatásbővülést ösztönző kormányzati lépések. 2019-ben a hazai ráta 3,5 százalékon alakult és alacsonyabb volt mind az EU, mind a visegrádi versenytársaink átlagánál.

4.53. A munkaerőpiaci feszesség az Európai Unióban 2019-ben

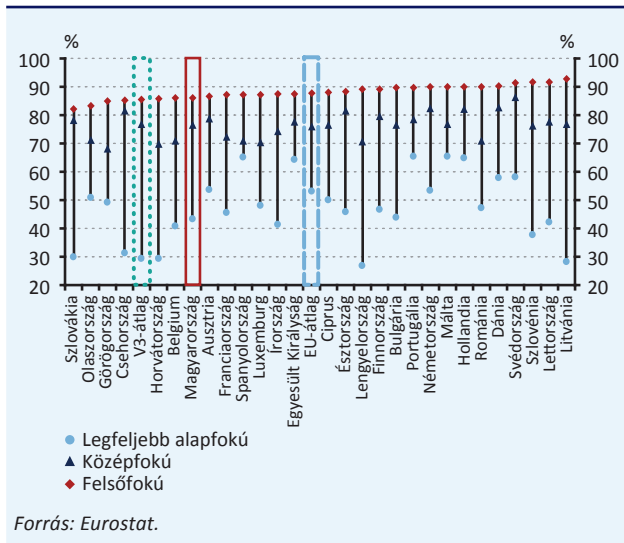
A munkaerőpiaci feszesség hazánkban enyhült az elmúlt negyedévekben, azonban továbbra is erősebb, mint az Európai Unió átlaga. Jelenleg a munkanélküliségi ráta historikusan alacsony szinten alakul. Ezzel párhuzamosan az üres álláshelyek száma ugyan némileg csökkent az elmúlt egy évben, ám továbbra is magas szinten tartózkodik. A munkaerő-kereslet mérséklődését jelzi az is, hogy a vállalatok számára a munkaerő mint termelést korlátozó tényező jelentősége mérséklődött. A hazai munkaerőpiac feszesebb, mint a lengyel és a szlovák, de kevésbé feszés, mint a cseh.

4.54. Az aktivitási ráta különböző társadalmi csoportokban

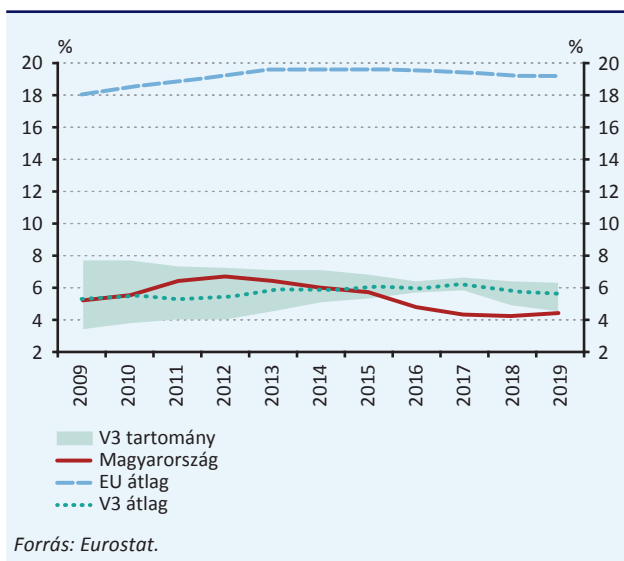
A hazai aktivitási ráta az egyik legnagyobb mértékű növekedést mutatta 2010 óta az Európai Unióban, azonban szintje továbbra is enyhén elmarad az EU-s átlagtól. Az alacsonyabb aktivitás elsősorban a munkaerőpiac szempontjából hátrányosabb helyzetű csoportok esetében figyelhető meg. Bár e csoportok aktivitását emelték a Munkahelyvédelmi Akcióterv kedvezményei és a közfoglalkoztatás, ám továbbra is érdemi tartalékok azonosíthatók körükben. Az EU-hoz viszonyítva a legnagyobb elmaradásunk a nyugdíj körüliek és az alacsony képzettségűek esetében figyelhető meg. Emellett a fiatalok esetében is jelentősen alacsonyabb az aktivitási rátánk, mint az EU-ban, míg a 25–49 éves nőknél a legkisebb lemaradásunk. A visegrádi országok átlagánál 2019-ben kedvezőbb volt az aktivitási rátánk az alacsony képzettségűek, a nők és a nyugdíj körüliek tekintetében is.

4.55. Az aktivitási ráta képzettségi szint szerint a 15–64 éves korosztályban 2019-ben

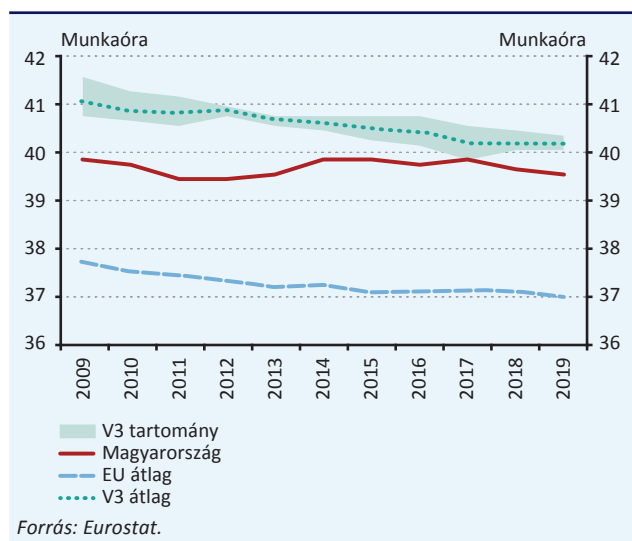
Képzettségi szint szerint vizsgálva hazánkban minden szinten emelkedett az aktivitási ráta az elmúlt években. 2010 óta a legjelentősebb mértékben az alacsony képzettségűek körében nőtt a mutató (mintegy 10 százalékponttal), azonban továbbra is ebben a kategóriában azonosítható a legnagyobb lemaradás az EU átlagához képest. Az alacsony képzettségűek elmúlt években megfigyelhető javuló munkaerőpiaci helyzetéhez érdemben hozzájárult a Munkahelyvédelmi Akcióterv bevezetése és a közfoglalkoztatás. A középfokú végzettségűek aktivitási rátája közel megegyezik, a felsőfokú végzettségűeké kismértékben elmarad az uniós átlagtól. A visegrádi országokban az alacsony képzettségűek aktivitása érdemben elmarad hazánkétól, míg a többi kategória esetében nincs jelentős különbség.

4.56. A részmunkaidős munkavállalók aránya az összes foglalkoztatottból a 15–64 éves korosztályban

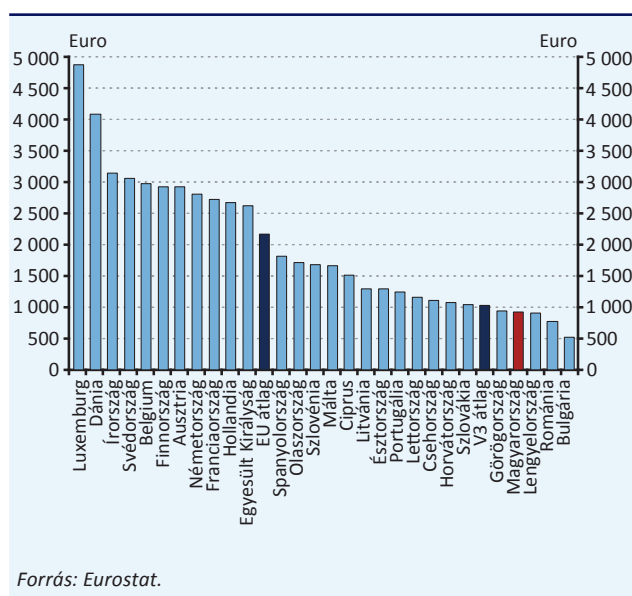
A részmunkaidős foglalkoztatás a visegrádi országokban a legalacsonyabbak között van európai uniós összehasonlításban. Míg az EU-ban átlagosan közel 20 százalékon alakul a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya, addig a V3-ak átlagában mintegy 6 százalék, hazánkban pedig 4 százalék. Magyarországon a részmunkaidősök aránya az átmeneti munkaidő-csökkentések következtében enyhe emelkedést mutatott a válság hatására, ami elsősorban ciklikus hatásokkal (munkaerő-tartalékolás a feldolgozóiparban) magyarázható, azóta azonban a mutató a 2008-as válság előtti szintjére csökkent. A nők részmunkaidős foglalkoztatásában az EU-átlaghoz (31 százalék) viszonyítva még jelentősebb lemaradásban van hazánk (7 százalék).

4.57. Az átlagos heti ledolgozott munkaórák száma a teljes gazdaságban

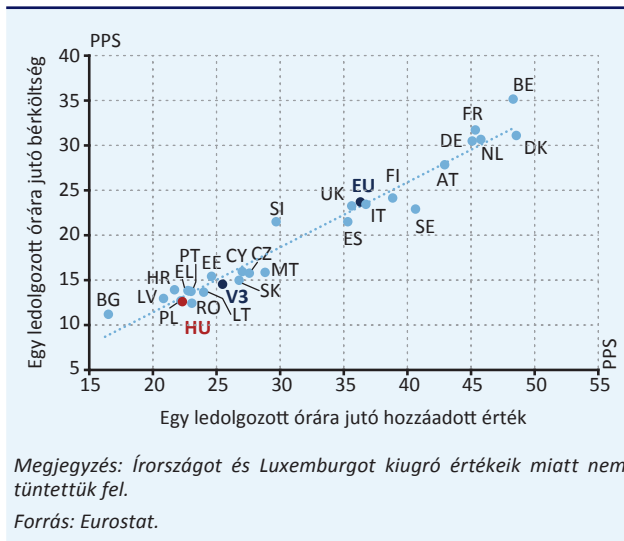
Az átlagosan ledolgozott munkaórák száma a visegrádi országokban hagyományosan az egyik legmagasabb az Európai Unióban. A régió mutatója mintegy 40 óra körül alakul, ami meghaladja az uniós átlagot, amiben nagy szerepet játszik a részmunkaidő alacsony elterjedtsége a visegrádi országokban. A legmagasabb részmunkaidős foglalkoztatással rendelkező Hollandiához viszonyítva a régió munkavállalói átlagosan 10 órával dolgoznak többet hetente. Az elmúlt évtizedben az EU egészében megfigyelhető a ledolgozott munkaórák számának csökkenése. Hazánkban azonban a mutató a válságot követő csökkenés után a feszesedő munkaerőpiac következtében visszaemelkedett és az elmúlt években stabilan alakult.

4.58. A havi bruttó átlagbér alakulása az Európai Unióban 2019-ben

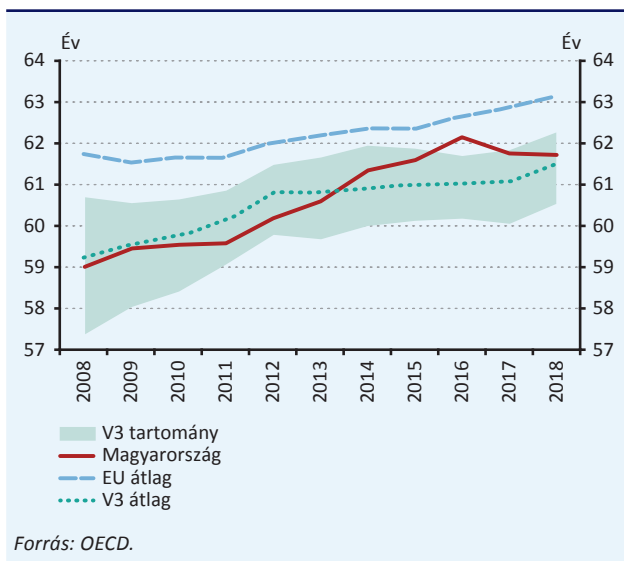
Az elmúlt években a hazai bruttó átlagbér mutatta az egyik legjelentősebb bővülést uniós összevetésben. 2010 és 2019 között a (nemzeti számlák alapján számolt) bruttó bérek és keresetek 48 százalékkal emelkedtek, ami a hetedik legnagyobb növekedés az EU-ban. Az átlagbérek bővüléséhez érdemben hozzájárultak a feszes munkaerőpiaci környezetben az erőteljes bérezési alapfolyamatok, a minimálbér és a garantált bérminimum 2010 óta bekövetkezett megduplázódása, valamint az életpályamodellek és az egyéb ágazati bérfejlesztések. Ennek ellenére euróban kifejezve továbbra sem éri el a magyar átlagbér az EU-s átlagbér felét, sőt némileg elmarad a visegrádi versenytársaink átlagától is.

4.59. Termelékenység és bérek az Európai Unióban 2018-ban

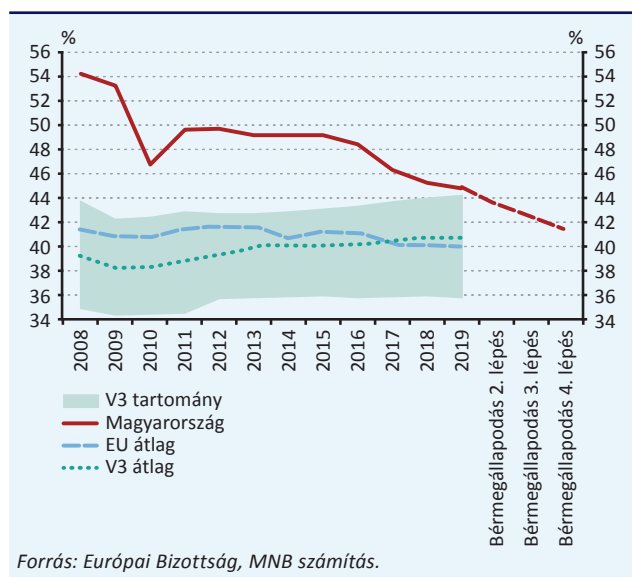
Az Európai Unió átlagától érdemben elmaradó átlagbérek ellenére a hazai bérszint összhangban alakul a termelékenységgel. Az egy ledolgozott órára jutó bérköltség és hozzáadott érték esetében is az uniós rangsor utolsó negyedében helyezkedik el hazánk. A jelentős bérkülönbségekkel párhuzamosan a termelékenységünk mintegy 60 százaléka az EU-s átlagnak vásárlóerő-paritáson mérve. A visegrádi országok közül Lengyelországban hasonló a bérek és a termelékenység alakulása, a szlovák és cseh mutatók azonban meghaladják a magyar értékeket. A versenyképesség és a fenntartható felzárkózás szempontjából fontos, hogy a bérkonvergencia hosszú távon az annak fedezetéül szolgáló termelékenység-növekedéssel párhuzamosan következzen be.

4.60. A tényleges nyugdíjba vonulási kor

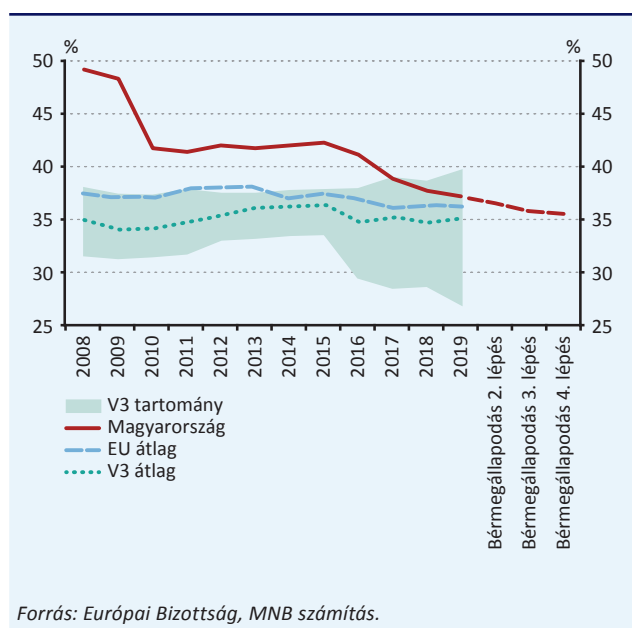
A tényleges nyugdíjba vonulási kor eltérhet a hivatalos öregességi nyugdíjkorhatártól a kedvezmények és egyéni döntések révén. Hazánkban az elmúlt két évtizedben összességében emelkedést mutatott a tényleges nyugdíjba vonulási kor, amihez a kormányzati intézkedések is érdemben hozzájárultak. A korekedvezményes nyugdíjba vonulási lehetőségek eltörlése, a rokkantnyugdíjazási feltételek szigorítása és a 2022-ig fokozatosan 65 évre emelkedő nyugdíjkorhatár emelték a tényleges nyugdíjba vonulási időt, amivel hazánk megközelítette az uniós átlagot. Az elmúlt időszakban a tényleges nyugdíjba vonulási kor növekedése azonban megállt, amihez hozzájárult a nőknek 40 év jogosultsági idő után járó nyugdíj igénylésének lehetősége.

4.61. Gyermektelen, átlagjövedelmet kereső munkavállaló átlagos adóéke

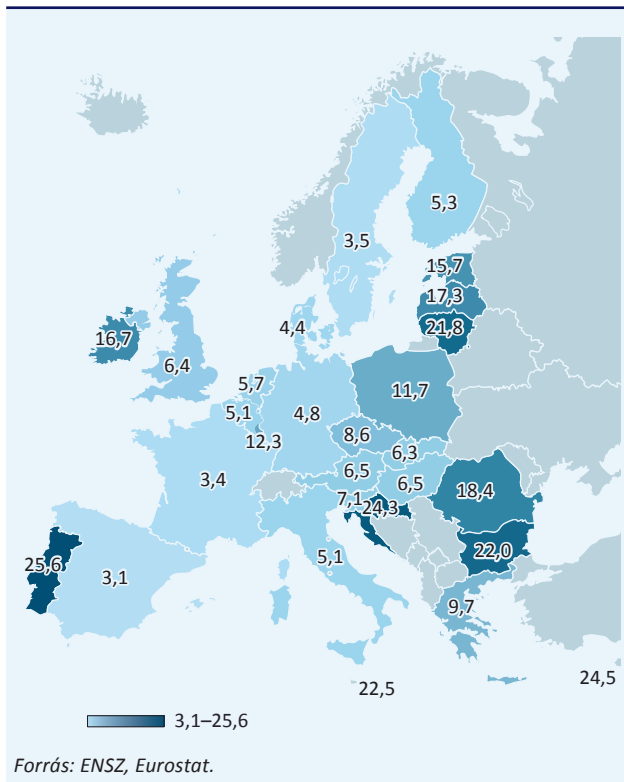
A 2010 utáni tudatos adószervezeti átalakítás keretében az adócentralizáció súlypontja a munkát terhelő adók felől a fogyasztást terhelők felé mozdult el, aminek hatására az átlagos adóék csökkent. A személyi jövedelemadórendszer 2011-ben egykulcsosra (16 százalék) változott, majd 2016-ban 15 százalékra csökkent az szja, ezt követően 2017-től megkezdődött a szociális hozzájárulási adó fokozatos mérséklése. A gyermektelen, átlagjövedelmet kereső munkavállaló átlagos adóéke ennek következtében csökken, de továbbra is magasabb (44,6 százalék), mint az EU és a régió átlaga. A 2016-os bérmegállapodásnak megfelelően a szociális hozzájárulási adó 27 százalékról 11,5 százalékig csökkenhet a következő években a béremelkedés függvényében. Ennek hatására – minden más változatlanúságát feltételezve – az átlagos adóék 41 százalékra mérséklődhet, megközelítve a jelenlegi uniós és régiós átlagot.

4.62. Kétgyermekes, átlagjövedelmet kereső család átlagos adóéke

Az adókedvezmények következtében a családok adóéke alacsonyabb, mint az egyedülálló személyeké. Jelenleg a kétgyermekes, átlagjövedelmet kereső családok átlagos adóéke 37,1 százalék, amely több mint, 7 százalékponttal marad el a gyermektelen személyekétől. A családi adóék csökkenéséhez hozzájárult a 2011-ben bevezetett családi adóalap-kedvezmény, majd a két gyermekesek után járó kedvezmény négy ütemben történő megduplázódása 2016 és 2019 között. A mutató jelenleg az EU-s átlag körül, és enyhén a visegrádi versenytársaink átlaga felett alakul. A szociális hozzájárulási adó további csökkentésével párhuzamosan a családok adóéke 36 százalék alá mérséklődhet, megközelítve a régiós átlagot.

4.63. A külföldön élő népesség aránya az egyes országok teljes népességén belül 2019-ben

A régiós folyamatokhoz hasonlóan hazánk esetében is emelkedett az itthon született, ám külföldre vándorolt állampolgárok száma az elmúlt húsz évben. A folyamat a 2000-es évek második felében – döntően a 2008-as globális pénzügyi és gazdasági válság és a megnyíló nyugat-európai munkaerőpiacok hatására – gyorsult fel. Az életvitelszerűen külföldön élő magyar állampolgárok száma az ENSZ adatai alapján mintegy 630 ezer volt 2019-ben. Hazánk azonban mind a magországhoz, mind a régiós országokhoz viszonyítva mérsékelt kivándorló országnak számít: a külföldön élő magyar népesség aránya (6,5 százalék) jelenleg a második legalacsonyabb a kelet-közép-európai térségben és jelentősen elmarad az EU-s átlagtól (11,6 százalék). Szlovákia mutatója enyhén alacsonyabb a magyarnál, a cseh és a lengyel értékek azonban érdemben meghaladják a hazait.

4.6. TERÜLETI ÉS TÁRSADALMI FELZÁRKÓZÁS

A gazdasági és területi egyenlőtlenségek befolyásolhatják a gazdasági növekedés fenntarthatóságát. Az egyenlőtlenség a piacgazdaság és verseny természetes velejárójának tekinthető, de túlzott mértéke rombolhatja a társadalmi kohéziót és növelheti a bizalmatlanságot, így veszélyeztetheti a gazdasági növekedés és felzárkózás fenntarthatóságát és inkluzív jellegét. Ezzel szemben a mérsékelt szinten tartott egyenlőtlenségek kevésbé szűlnék társadalmi ellentéteket, segítik az esélyegyenlőséget, a társadalmi mobilitást és a munkatermelékenység növelését, amelyek alapvető pillérei a hosszú távon eredményes gazdasági és társadalmi fejlődésnek, illetve sikeres felzárkózásnak.

Hazánkban az elmúlt évek kedvező folyamatai ellenére továbbra is számottevő területi különbségek azonosíthatók. Magyarországon – ahogy a kelet-közép-európai régióban is – megfigyelhető a főváros dominanciája, az egyes régiók fejlettségét pedig alapvetően befolyásolja az országon belüli helyzetük. Emellett hazánkban megfigyelhetők kelet-nyugati irányú fejlettségbeli különbségek is. A jelenlegi területi egyenlőtlenségekhez nagymértékben hozzájárult a rendszerváltás, mivel akkor erősödött fel a dinamikus fejlődő centrumok és a lassabb fejlődést mutató perifériás területek közti különbség (Káposzta, 2014)³. Az elmúlt években a kormányzati intézkedések és a regionális fejlesztési programok következtében ugyan több gazdasági mutató esetében is mérséklődtek a megyék közti különbségek, azonban továbbra is jelentősnek mondhatók.

A főváros fejlettsége érdemben meghaladja a megyék szintjét, emellett egyedüli magyar NUTS 3-as régióként Budapest fejlettsége magasabb az EU-s átlagnál is. Budapest egy főre jutó GDP-je az országos átlag kétszerese volt 2018-ban, míg a legkevesbé fejlett Nógrád megyéé csupán 44 százalék. A megyék többségének fejlettsége az országos átlag 60 és 80 százaléka között alakul. A megyék közti fejlettségbeli különbség 2009-ben volt a legmagasabb, azóta azonban folyamatosan csökken, mivel Budapest gazdasági fölénye mérséklődött és több – elsősorban a járműgyártás által érintett – régió lemaradása csökkent (KSH, 2019)⁴. A GDP előállítás szempontjából is érdemi koncentráció figyelhető meg: a bruttó hazai termék 37 százaléka Budapesthez, 10 százaléka Pest megyéhez kötődött 2018-ban. Emellett csak Győr-Moson-Sopron megye részesedése haladta meg az 5 százalékot, a legkisebb pedig Nógrád megye részesedése 1 százalékkal.

Az erőteljesebb külföldi működőtőke-beáramlás, a fejlett üzleti szolgáltatások és a feldolgozóipar jelenléte érdemben hozzájárulnak a megyék fejlettségének növekedéséhez. A beruházások és az ipari termelés esetében is érdemi különbségek figyelhetők meg. 2019-ben az egy főre jutó beruházások értéke Budapesten volt a legmagasabb – ami 2,6-szerese az országos átlagnak –, míg Nógrád megyében a legalacsonyabb. Az ipari termelés legjelentősebb területei hagyományosan Közép- és Nyugat-Dunántúl megyéi és Budapest egyes kerületei, ám az elmúlt években Észak-Magyarország egyes járásainak jelentősége is emelkedett.

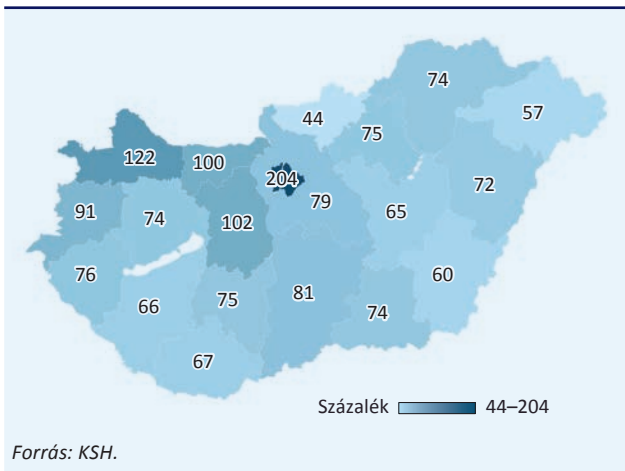
Az elmúlt évek kedvező folyamatai következtében a munkaerőpiac területi különbségei mérséklődtek, azonban továbbra is azonosíthatók még egyenlőtlenségek. Az elmúlt évtizedben minden megyében nőtt a foglalkoztatási ráta és ezzel párhuzamosan csökkent a munkanélküliség. A változás mértéke nagyobb volt az elmaradottabb térségekben, így e téren mérséklődött az egyenlőtlenség. A legkedvezőbb munkapiaci mutatókkal azonban továbbra is Nyugat- és Közép-Dunántúl, valamint Közép-Magyarország rendelkezik. A közel teljes foglalkoztatás ellenére továbbra is vannak munkaerő-tartalékok, ugyanakkor ezek területi eloszlása is egyenlőtlen. A fejlettebb régiókban az erős munkakereslet következtében gyakorlatilag elfogyott a fenti munkaerő-tartalék, a kevésbé fejlett megyéket azonban viszonylag magas munkakínálat és alacsony munkakereslet jellemzi.

A jövedelmi és vagyon egyenlőtlenségek terén Magyarország hagyományosan az alacsonyabb egyenlőtlenségű országok közé tartozik globális és európai uniós összehasonlításban is. A jövedelemalapú Gini-index az elmúlt években stabilan alakult, és bár meghaladja a V3 országok átlagát, elmarad az EU átlagától. A vagyoni Gini-koefficiens EU-átlagnál szintén alacsonyabb értékét alapvetően befolyásolja az ingatlanvagyon, mivel Magyarországon hagyományosan a saját lakástulajdon dominál. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség arányát mérő AROPE mutató 2010 óta mintegy 30 százalékról 19 százalékra csökkent, és ma már nem magasabb az EU átlagánál.

³ Forrás: Káposzta J. (2014): Területi különbségek kialakulásának főbb összefüggései

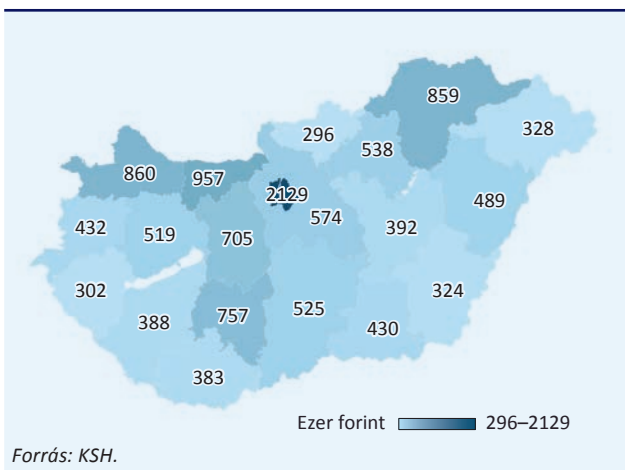
⁴ Forrás: KSH (2019): Tér-kép, 2018

4.64. Az egy főre jutó GDP az országos átlag százalékában 2018-ban

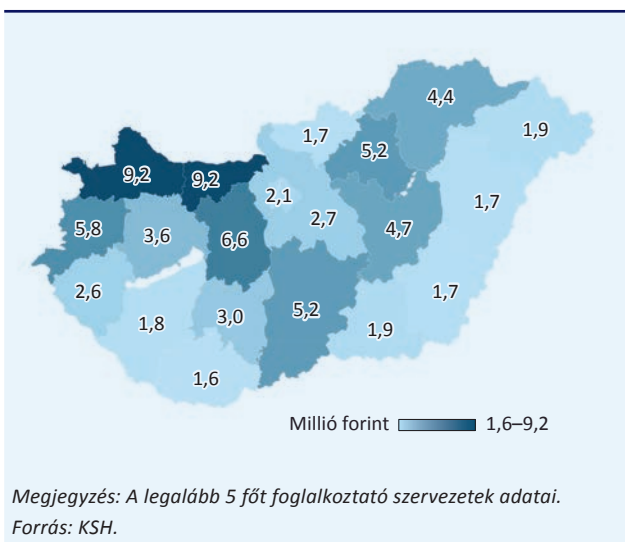
Hazánkban érdemi területi különbségek azonosíthatók a megyék gazdasági fejlettségét tekintve. Az egy főre jutó GDP országos átlaghoz viszonyított arányát vizsgálva számottevő a főváros és a vidék, valamint az ország nyugati és keleti része közötti fejlettségbeli különbség. Budapest fejlettsége az országos átlag kétszerese volt 2018-ban, míg a legkevesbé fejlett Nógrád megyéé csupán 44 százalék. Az országos átlag felett, illetve körül van Győr-Moson-Sopron, Fejér és Komárom-Esztergom megye mutatója, míg a megyék többségének fejlettsége 60 és 80 százalék között alakul. 2008 és 2018 között az egy főre jutó GDP a legnagyobb mértékben Borsod-Abaúj-Zemplén és Bács-Kiskun megyében nőtt, mintegy 90 százalékkal, a legkisebb bővülést pedig Pest megye mutatta 45 százalékkal.

4.65. Az egy lakosra jutó beruházási aktivitás megyei bontásban 2019-ben

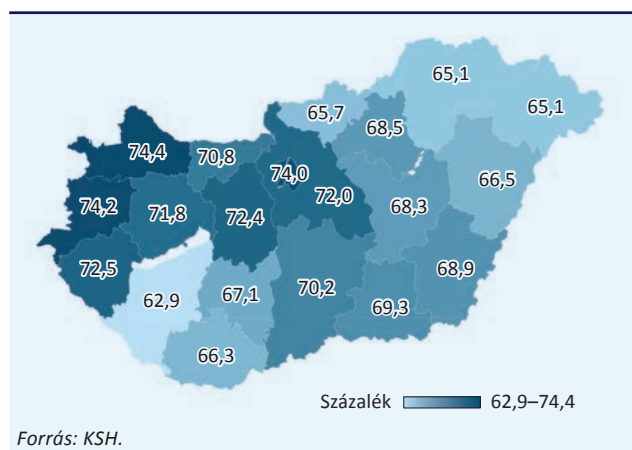
A nemzetgazdasági beruházások 2017-től történő erőteljes bővülésével párhuzamosan a megyék többségében érdemi beruháznövekedés volt megfigyelhető az elmúlt időszakban. 2019-ben az egy főre jutó beruházások értéke Budapesten volt a legmagasabb (2,1 millió forint), ami 2,6-szerese az országos átlagnak. A legalacsonyabb beruházási aktivitással Nógrád megye rendelkezett (296 ezer forint/fő). A gazdasági szervezetek székhelye alapján a beruházások területi megoszlását tekintve számottevő koncentráció tapasztalható: a beruházások 55 százaléka Budapest (46 százalék) és Pest megyében (9 százalék), 23 százaléka az Alföldön és Észak-Magyarországon, míg 22 százaléka a Dunántúlon valósult meg 2019-ben. A beruházások volumene 2019-ben Tolna és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében nőtt a legnagyobb mértékben (közel 60 százalékkal). A megyék többségében az iparban történtek a legnagyobb értékű fejlesztések.

4.66. Az egy lakosra jutó ipari termelés megyei bontásban 2019-ben

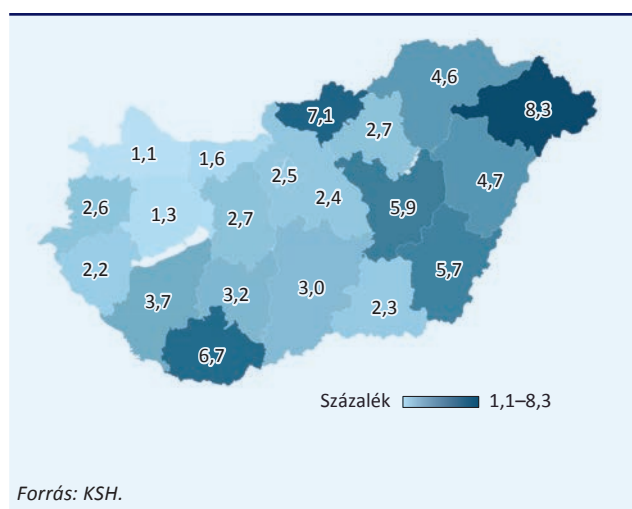
Az elmúlt évek átlagában a megyék többségében bővült az ipari termelés volumene, amivel párhuzamosan az egy főre jutó termelés is emelkedett. 2019-ben az egy főre jutó ipari termelés 9,2 millió forinttal Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom megyében volt a legmagasabb – ami 2,6-szerese az országos átlagnak (3,5 millió) –, míg Baranya megyében 1,6 millió forinttal a legalacsonyabb. 2019-ben Győr-Moson-Sopron megyében nőtt a legnagyobb mértékben a termelés (11 százalék), míg Nógrád megyében esett vissza a legjelentősebben (-6 százalék). Az ipari termelés járási szintű adatai alapján elmondható, hogy az ország iparosodottabb térségei közé a Dunántúl északi és középső részei, a Duna középső szakaszán Dunaújváros és Paks környezete, Budapest egyes kerületei, Észak-Magyarország ipari hagyományokkal rendelkező járásai, valamint az M5-ös autópálya mentén elhelyezkedő járások tartoznak.

4.67. A foglalkoztatási ráta megyei bontásban a 15–64 évesek körében 2019-ben

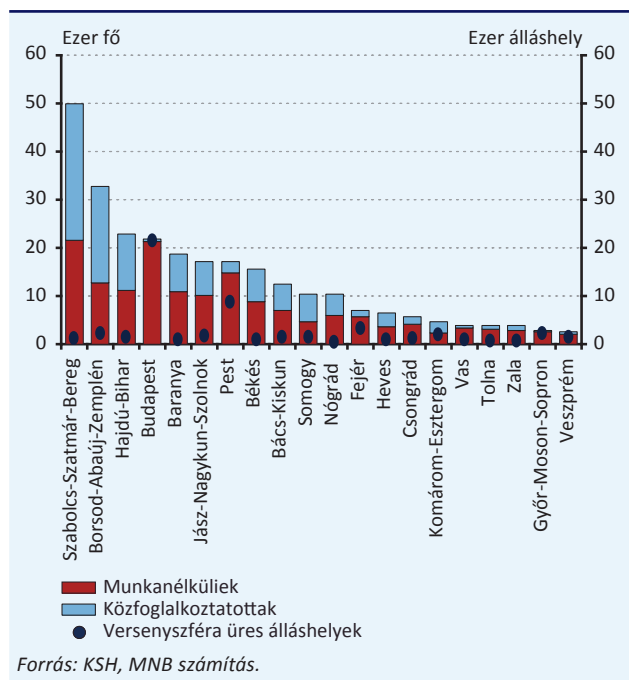
Az elmúlt évek kedvező és széles bázison nyugvó munkaerőpiaci folyamatai ellenére is azonosíthatók regionális különbségek az alkalmazott munkaerő mennyiségét tekintve. A foglalkoztatási ráta 2019-ben Győr-Moson-Sopron megyében volt a legmagasabb, több mint 74 százalék, a legalacsonyabb pedig Somogy megyében, 63 százalék. Az elmúlt évtizedben minden megyében nőtt a foglalkoztatási ráta. A legjelentősebb mértékű növekedés Észak-Magyarország és az Alföld megyéiben ment végbe, ami hozzájárult a regionális különbségek mérséklődéséhez. 2009-ben a legalacsonyabb foglalkoztatási rátával (45,1 százalék) rendelkező Szabolcs-Szatmár-Bereg megye értéke mutatta a legnagyobb emelkedést, 20 százalékpontot, így jelentősen közeledett az országos átlaghoz. A legkisebb mértékben Budapest és Komárom-Esztergom megye foglalkoztatási rátája bővült 2009 óta, ám ezek mutatója továbbra is meghaladja az országos átlagot.

4.68. A munkanélküliségi ráta megyei bontásban a 15–64 évesek körében 2019-ben

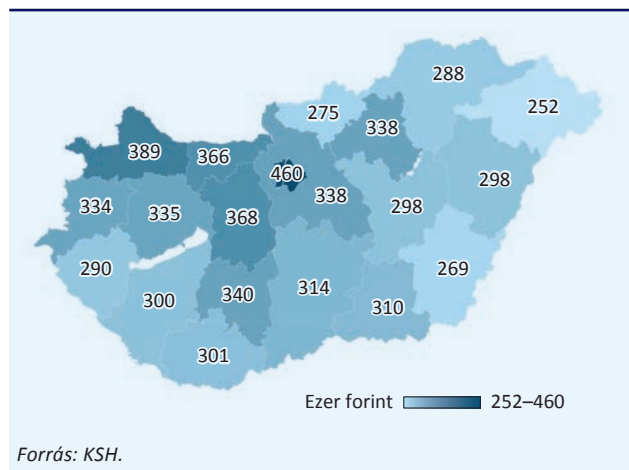
A foglalkoztatás emelkedésével párhuzamosan a munkanélküliségi ráta minden megyében csökkent az elmúlt években, és a legtöbb megyében az elmúlt közel három évtized legalacsonyabb szintjére mérséklődött. Az országosan kedvező folyamatok ellenére is érdemi különbségek figyelhetők meg az ország egyes részei között. 2019-ben Győr-Moson-Sopron megyében volt a legalacsonyabb a munkanélküliségi ráta 1,1 százalékkal, míg a legmagasabb Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 8,3 százalékkal. 2009 óta a legjelentősebb csökkenés Északkelet-Magyarország megyéiben ment végbe, azonban továbbra is itt a legmagasabb a ráta. A válságot követően is kedvezőbb helyzetű nyugat- és közép-dunántúli területek mutatója csökkent a legkisebb mértékben, ám ezekben a megyékben a munkanélküliség továbbra is érdemben elmarad az országos átlagtól.

4.69. A versenyszféra üres álláshelyeinek száma és a munkaerőtartalék (munkanélküliek és közfoglalkoztatottak) megyénként 2019-ben

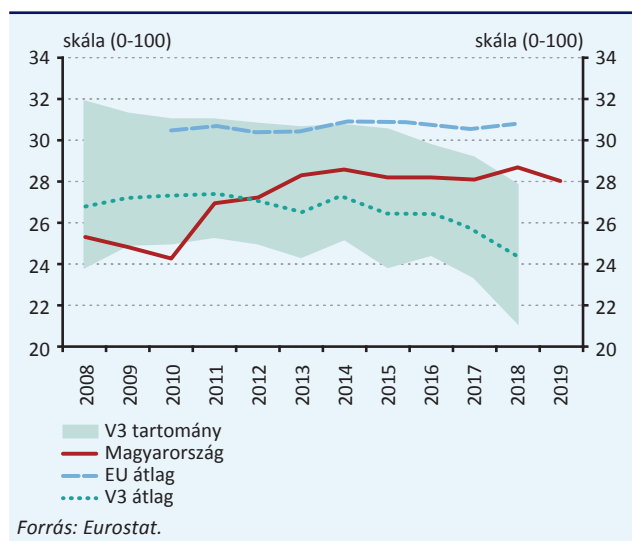
A közel teljes foglalkoztatás ellenére továbbra is vannak munkaerőtartalékok, de ezek területi eloszlása egyenlőtlen. A legkönnyebben elérhető munkaerő-tartalékot a munkanélküliek és a közfoglalkoztatottak jelentik. A közfoglalkoztatottak száma a munkanélküliekhez hasonlóan az ország északkeleti területein a legmagasabb. Megfigyelhető, hogy a fejlettebb régiókban (Nyugat-Dunántúl és Közép-Magyarország) az erős munkakereslet következtében gyakorlatilag elfogyott a munkaerő-tartalék, a kevésbé fejlett megyéket azonban magas munkakínálat és alacsony munkakereslet (üres álláshelyek) jellemzi. Budapest jelentősen eltér az országos átlagtól, mivel jelenleg egyedül a fővárosban haladja meg az üres álláshelyek száma a munkanélküliek számát.

4.70. A havi bruttó átlagkereset megyei bontásban 2019-ben

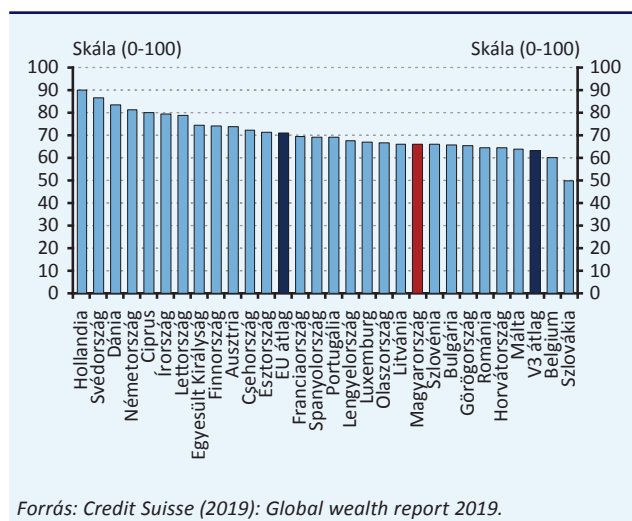
Az elmúlt évek kedvező gazdasági teljesítménye, a feszes munkaerőpiac okozta erős bérezési alapfolyamatok és a minimálbér-emelések következtében minden megyében jelentős növekedést mutattak az átlagkeresetek. Közép- és Nyugat-Dunántúl megyéiben közel megduplázódott az átlagbér 2009 óta, de a legkisebb növekedést mutató Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is megközelítette a 70 százalékot a béremelkedés mértéke. Jelenleg Budapesten a legmagasabb a bruttó átlagkereset, 460 ezer forint, de Győr-Moson-Sopron megye mutatója is meghaladja az országos átlagot (mintegy 370 ezer). Továbbra is számottevő bérkülönbségek azonosíthatók: a főváros átlagkeresete 1,8-szorosa a legalacsonyabb Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeinek, amit érdemben befolyásolnak a foglalkozásszerkezet különbségei.

4.71. A jövedelemalapú Gini-index

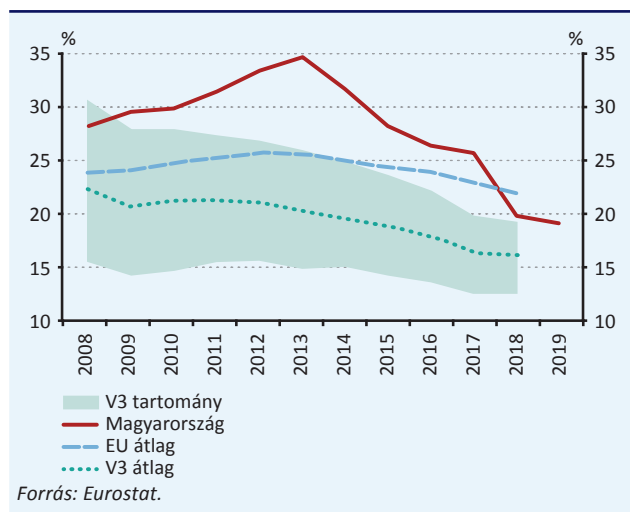
A társadalmon belüli gazdasági egyenlőtlenségek egyik legelterjedtebb mutatója, a Gini-index stabilan, uniós összehasonlításban mérsékelt szinten alakult az elmúlt években Magyarországon. A magyar mutató 2010 és 2014 közötti növekedéséhez hozzájárulhatott a magasabb jövedelműek tőkejövedelmének globális válságot követő fokozatos gyarapodása, valamint a krízisnek kitettebb alacsonyabb jövedelműek helyzetének tartós romlása. A rendelkezésre álló jövedelmi helyzet stabilizálásával, valamint a foglalkoztatás jelentős felfutásával párhuzamosan megállt az egyenlőtlenségi mutató emelkedése, ami az uniós és régiós szint között mozog.

4.72. A vagyonalapú Gini-index 2019-ben

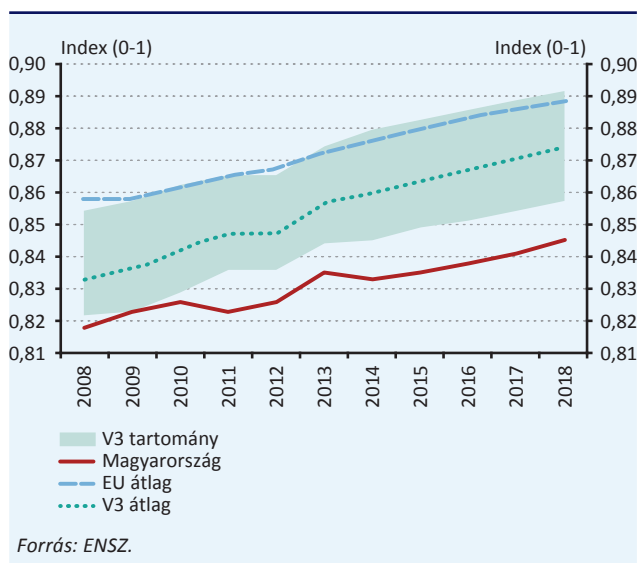
A vagyoni alapú egyenlőtlenség hazánkban kedvezőbb az Európai Unió átlagánál. A visegrádi versenytársaink kismértékben alacsonyabb átlagos értéke Szlovákia uniós átlagtól érdemben elmaradó mutatójával magyarázható, hisz Lengyelország és Csehország mutatója is magasabb. A vagyoni Gini mértékét alapvetően befolyásolja az ingatlanvagyon. Magyarországon hagyományosan a saját lakástulajdon dominál, a háztartások mintegy 86 százaléka lakástulajdonos, ami az egyik legmagasabb arány az Európai Unióban.

4.73. A szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség aránya (AROPE)

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség arányát mérő AROPE mutató Magyarországon az egyik legjelentősebb csökkenést mutatta az elmúlt évtizedben EU-s összehasonlításban. A mutató jelenleg historikus mélypontján, 18,9 százalékon alakul, ami kedvezőbb, mint az Európai Unió átlaga, azonban kissé meghaladja a visegrádi országok átlagát. Az AROPE három almutatójából a relatív jövedelmi szegénység érinti a legtöbb embert hazánkban (12,4 százalék). A súlyos anyagi deprivációban érintettek aránya 8,7 százalék, a munkaszegénységnek kitettek aránya 3,7 százalék. Mindhárom – egymással átfedő – dimenzió számottevően csökkent az elmúlt években, amihez érdemben hozzájárultak a 2010 utáni adó-, jövedelem-, foglalkoztatás- és családpolitikai intézkedések.

4.74. Az emberi fejlettségi index (HDI)

Az emberi fejlettségi index (Human Development Index) az életminőséget hasonlítja össze a világ országaiban a várható élettartam, az oktatás és az életszínvonal alapján. Az uniós és régiós tendenciához hasonlóan Magyarország mutatója is folyamatos emelkedést mutat, azonban az EU és a visegrádi országok átlagától is elmarad. Régiós versenytársainkhoz képest a legjelentősebb lemaradásunk az életszínvonalat leíró egy főre eső GNI esetében azonosítható, emellett az iskolában töltött átlagos és várható évek, valamint a várható élettartam esetében is elmaradunk a V3-as országok átlagától. Az ENSZ összességében hazánkat a nagyon magas HDI-vel rendelkező országok közé sorolja.

4.7. CSALÁDBARÁT PROGRAM

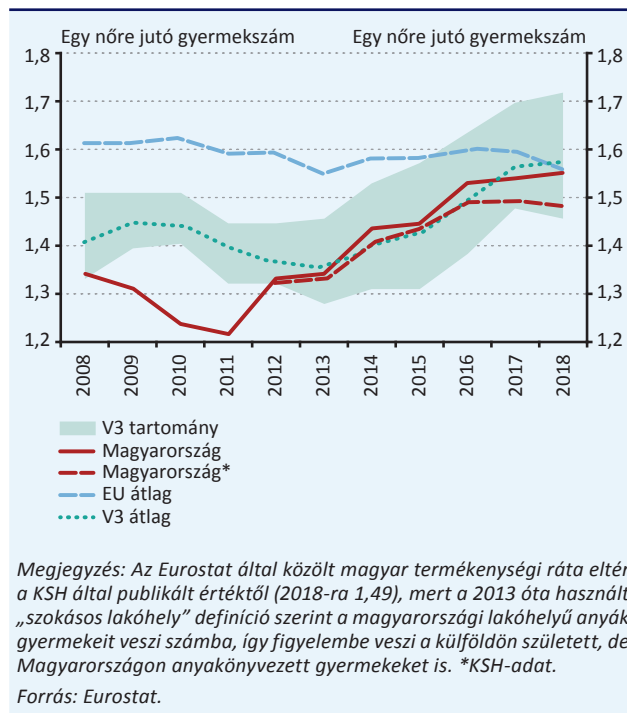
A hosszú távú gazdasági növekedés egyik kulcskérdése a munkaerőpiacon aktív humán tőke állomány minősége és mennyisége. A humán tőke mennyiségi tényezőit hosszú távon leginkább a demográfiai folyamatok határozzák meg, amelyek közül a népesség létszámának csökkenése és idősödése jelenti a legnagyobb kihívást szinte valamennyi fejlett ország és Magyarország számára is. A népesség-előrevetítések alapján a jelenlegi demográfiai tendenciák folytatódása esetén a következő évtizedekben tovább fog mérséklődni a magyar népességszám és a munkaképes korú lakosság létszáma a 2020. évi értékhez képest közel fél millió fővel csökkenhet 2030-ra. Hosszú távon is sikeres gazdasági felzárkózás ugyanakkor nem képzelhető el csökkenő népességszám mellett. A korábbi évtizedekhez képest alacsonyabb születésszám a népességszerkezet alakulására is hatással van, mivel kisebb létszámú fiatalabb évjáratokat eredményez az idősebb generációkhoz képest. A munkaképes korú népesség létszámcsökkenése a munkaerőkínálat visszaesését eredményezi, ami – minden más változatlansága mellett – kedvezőtlen hatással lehet a gazdasági növekedésre. A kedvezőtlen demográfiai folyamatok megfordítása érdekében fontos olyan társadalompolitikát kialakítani, amely hatékonyan tudja támogatni a gyermekvállalási tervek megvalósítását.

A termékenységi ráta emelkedése a kedvezőtlen demográfiai trend megfordításának előfeltétele. A változatlan népességszám biztosításához 2,1 körüli termékenységi ráta elérése és tartós fennmaradása szükséges. Jelenleg az Európai Unió egyik tagállamában sem éri el a mutató a reprodukciós küszöbértéket, és az uniós országokra vonatkozó átlag az elmúlt években kismértékben még csökkent is. Magyarországon az elmúlt időszakban kedvező folyamatokat figyelhettünk meg, mivel a termékenységi ráta a 2011. évi történelmi mélypontot jelentő, 1,23-as értékhez képest jelentősen, 1,5-re emelkedett megközelítve az uniós átlagot. A termékenységi arányszám azonban továbbra is elmarad a népesség reprodukciójához szükséges 2,1-es értéktől. Az elmúlt években a termékenységi ráta stagnálását a születésszám csökkenése kísérte, amit a szülőképes korú nők létszámának jelentős mérséklődése okozott.

A népességszám alakulásának másik meghatározó tényezője a születéskor várható élettartam, amelynek emelkedése szintén növeli a rendelkezésre álló humán tőke mennyiségét. Hazánkban az elmúlt tíz év során 2 évvel emelkedett a születéskor várható élettartam, ennek ellenére jelentősen elmarad az uniós átlagtól és a visegrádi országokra jellemző értékektől is.

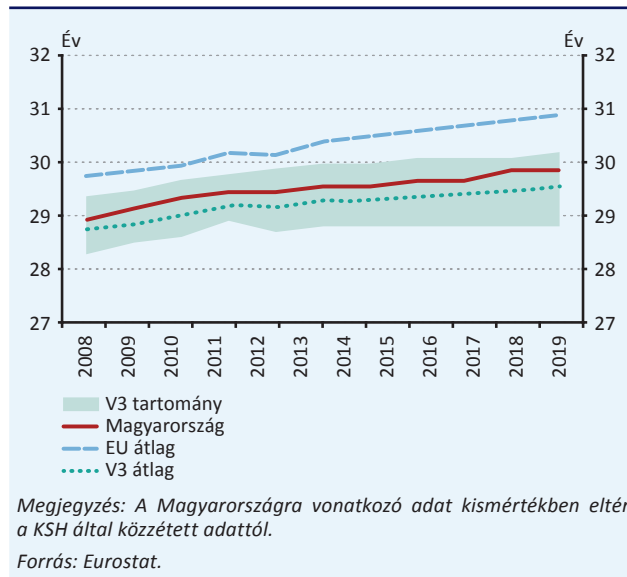
A demográfiai folyamatok tekintetében a népesség létszámcsökkenése mellett az idősödés is egyre nagyobb kihívást jelent. A népesség idősödését az alacsony termékenységi ráta és a várható élettartam fokozatos emelkedése okozza. A népesség idősödése több mutató segítségével is megragadható, ilyen például a 65 évnél idősebbek népességen belüli aránya. A 65 évnél idősebb népesség aránya a fejlett országokban növekvő tendenciát mutat. Magyarországon a mutató 2019-ben 19 százalékot tett ki, ami kismértékben alacsonyabb volt az uniós átlagnál, de meghaladta a visegrádi országokra vonatkozó átlagos értéket. A népesség idősödése – minden más változatlansága mellett – növeli az egy aktív munkavállalóra jutó inaktívak arányát, ami hosszú távon kedvezőtlen hatással lehet a növekedési kilátásokra.

4.75. A termékenységi ráta

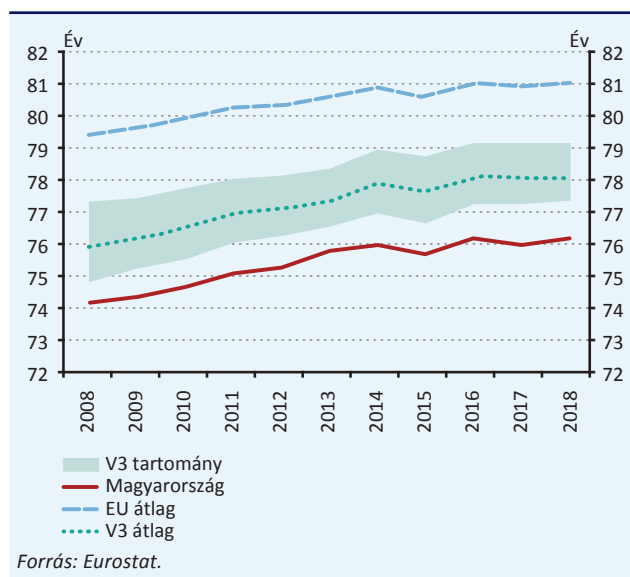
A teljes termékenységi arányszám a szülőképes korú (15-49 éves) nőkre számított hipotetikus gyermekszámot mutatja meg az adott évi születésszám alapján. A változatlan népességszám biztosításához 2,1 körüli termékenységi ráta elérése és tartós fennmaradása szükséges. Az alacsony születésszám valamennyi fejlett országban kihívást jelent. Az Európai Unióban jelenleg egyik tagállam sem képes elérni a reprodukciós küszöbértéket, és az uniós országokra vonatkozó átlag az elmúlt években csökkent. Hazánkban az elmúlt időszakban kedvező folyamatokat figyelhattunk meg, mivel a termékenységi ráta a 2011. évi történelmi mélypontot jelentő, 1,23-as értékhez képest jelentősen növekedett, 2016 óta pedig 1,5 körül alakul. Az uniós viszonylatban jelentős hazai emelkedéshez hozzájárulhatott a családtámogatási rendszer 2010 utáni megerősítése, valamint a gazdasági környezet általános javulása is.

4.76. A nők átlagos gyermekvállalási életkora

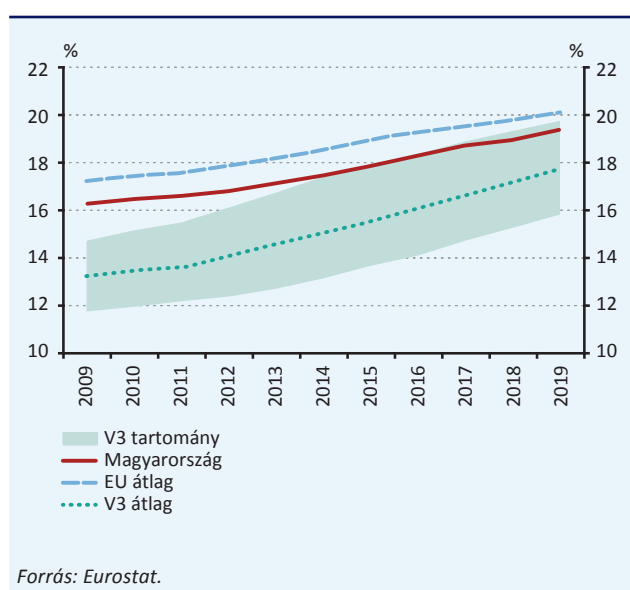
Az elmúlt évtizedekben jelentősen kitolódott a gyermekvállalási kor. Magyarországon 2018-ban 29,8 év volt az átlagos gyermekvállalási kor az anyák körében, ami azt jelenti, hogy az utóbbi 10 év során egy évvel emelkedett a mutató. A magyar érték alacsonyabb az uniós átlagnál és összhangban van a V3-országokra vonatkozó átlagos értékkel. A termékenységi ráta megfigyelt értékét csökkenti a szülési életkor fokozatos kitolódása, azaz a gyermekvállalás későbbi életkorra halasztása. Amikor a szülési életkor kitolódása megáll és az elhalasztott gyermekvállalási tervek megvalósulnak, akkor a termékenységi ráta értéke a megelőző időszakhoz képest emelkedik.

4.77. A születéskor várható élettartam

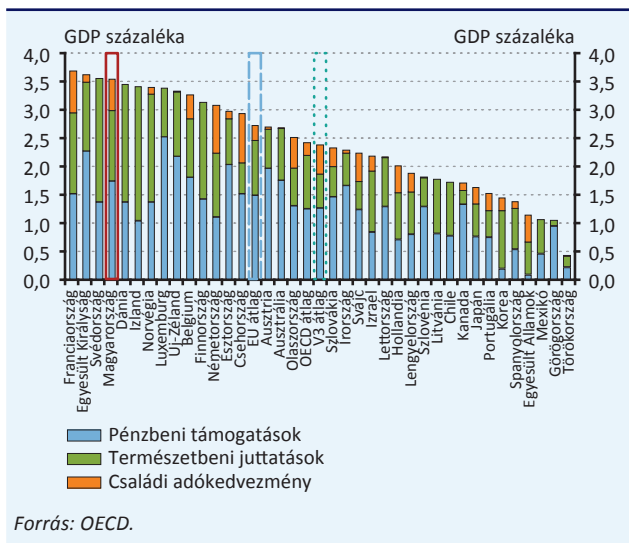
A várható élettartam az egész népesség halálozási statisztikáit összegzi. A születéskor várható élettartam azt mutatja meg, hogy a tárgyévben született egyén hány évnyi élettartamra számíthat az adott év halálozási viszonyai mellett. A várható élettartam az elmúlt évtizedekben jelentősen emelkedett a fejlettebb országokban, így Magyarországon is, amiben fontos szerepe volt az egészségügy és az egészségtudatosság folyamatos fejlődésének is. Magyarországon 76,2 év volt a születéskor várható élettartam 2018-ban, ami évtizedek óta elmarad az uniós országokra és a V3-országokra vonatkozó átlagos értéktől.

4.78. A 65 évnél idősebb népesség aránya a teljes népességben belül

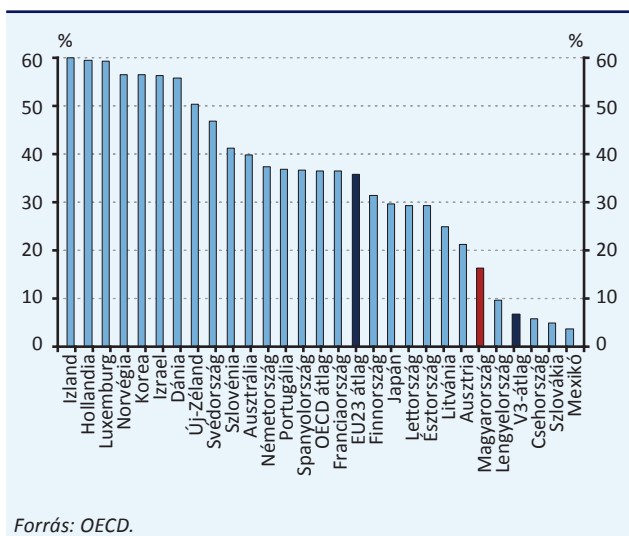
A népesség idősödésének egyik mérőszáma a 65 évnél idősebbek népességben belüli aránya, ami mindegyik vizsgált országban növekedést mutat. Az idősebb generációk népességben belüli arányának növekedését két tényező okozza: egyrészt a korábbi évtizedekhez képest alacsonyabb születésszám, másrészt a várható élettartam emelkedése. Magyarországon a társadalom idősödése az EU átlagához hasonló tendenciát mutat, de szintben kissé elmarad attól. A V3-országokban a 65 évnél idősebbek népességben belüli aránya alacsonyabb a magyar és az uniós országok átlagos értékénél is, de az elmúlt években a növekedési üteme gyorsabb volt, mint az EU országokban.

4.79. Állami családtámogatási kiadások a GDP százalékában (2015)

Magyarországon nemzetközi összehasonlításban magas a családtámogatásokra fordított kiadások összege. A legutolsó elérhető nemzetközi adat alapján 2015-ben a családtámogatási kiadások a GDP 3,5 százalékát tették ki hazánkban, ami a negyedik legmagasabb érték volt az OECD-országok körében. A magyar családtámogatási kiadásokon belül a pénzbeli támogatások a GDP 1,7 százalékának, a természetbeni juttatások (szolgáltatások) a GDP 1,2 százalékának megfelelő összegben alakultak, míg adókedvezmények formájában a GDP 0,6 százalékának megfelelő támogatást kaptak a magyar családok. A 2015. évi magyar adat érdemben meghaladja az OECD-országokra vonatkozó 2,4 százalékos és az uniós országokra vonatkozó 2,7 százalékos átlagos értéket. A rendelkezésre álló adat óta a magyar családtámogatási kiadások tovább emelkedhettek a kétgyermekes családi adókedvezmény bővítése, a négygyermekes nők szja-mentessége, a Családi Otthontermelési Kedvezmény és a babaváró hitel következtében.

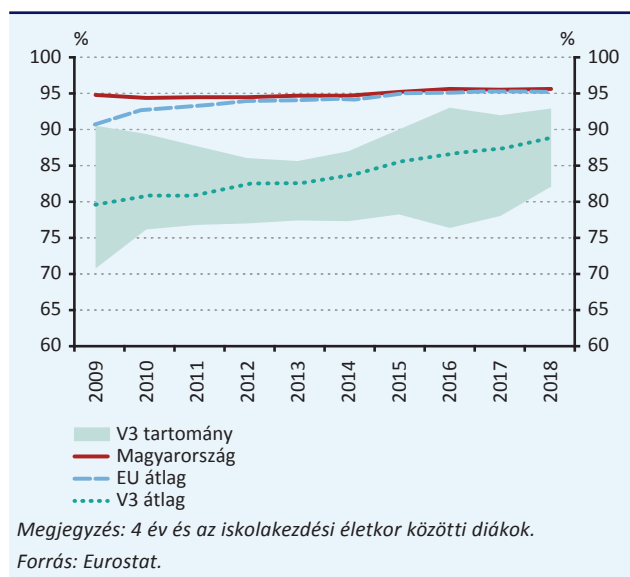
4.80. A kisgyermekkorai nevelésben részt vevők aránya a 3 évnél fiatalabb gyermekek körében (2017)

A nemzetközi tapasztalatok alapján azokban az országokban, ahol magasabb a nők foglalkoztatási rátája, általában véve magasabb a termékenységi ráta is. A gyermekvállalás megvalósulását támogathatja ugyanis, ha a szülőképes korú nők arra számíthatnak, hogy – döntésük esetén – a szülést követően könnyen vissza tudnak térni a munkapiacra. Hazánkban a kisgyermekkorai nevelésben részt vevő, 3 évnél fiatalabb gyermekek aránya a 2010. évi 10 százalékról 16 százalékra emelkedett 2017-ig, amit a bölcsődei férőhelyek számának elmúlt években megvalósult jelentős növelése tett lehetővé. A KSH adatai alapján a Magyarországon működő bölcsődei férőhelyek száma a 2010. évi 32.516-ról 40.648-ra emelkedett 2018-ig.⁵ Az EU-országokban ugyanakkor 36 százalékos részvételi arány volt megfigyelhető 2017-ben, így hazánkban még van tér további férőhely-növelésre. Felismerve a problémát, a kormányzat a 2019 februárjában bejelentett Családvédelmi Akcióterv keretében döntött arról, hogy a bölcsődei férőhelyek számának bővítése tovább folytatódik, és a férőhelyek száma 2022. június 30-ig 70 ezer főre fog emelkedni.

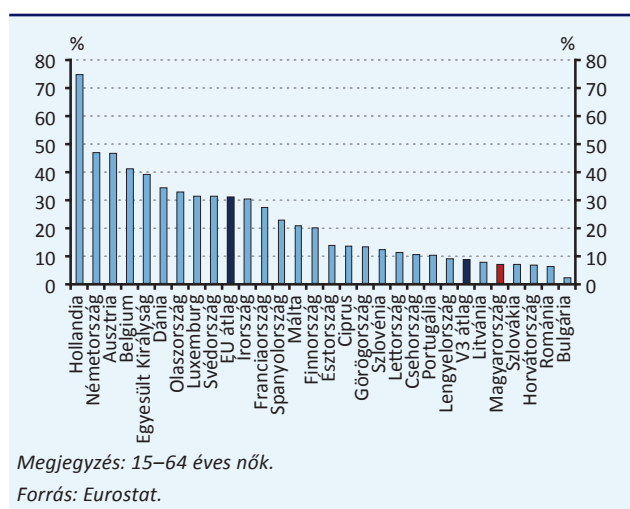
⁵ Amennyiben figyelembe vesszük a családi bölcsődéket, a mini bölcsődéket és a munkahelyi bölcsődéket is, úgy 47.169 működő férőhely volt 2018-ban Magyarországon.

4.81. A kora gyermekkori oktatásban részesülők aránya

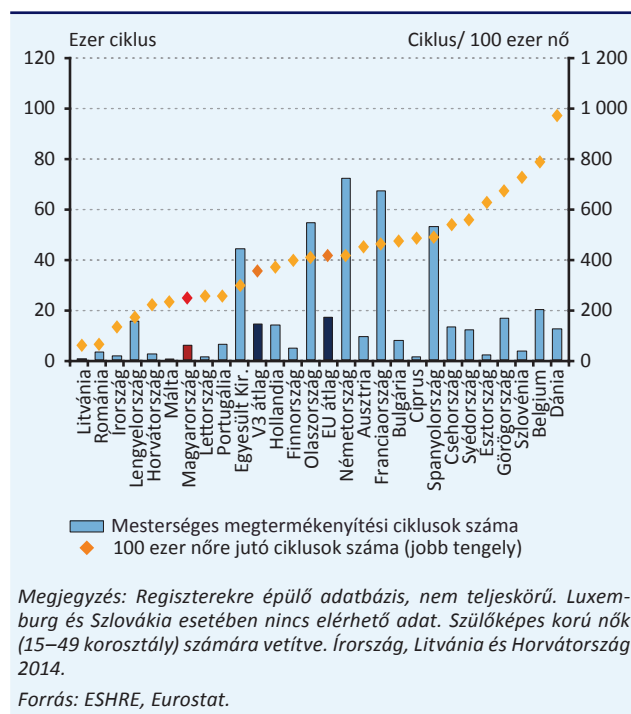
A kora gyermekkori oktatásban részt vevő diákok aránya Magyarországon megfelel az uniós országok átlagának, azonban magasabb mindhárom további visegrádi ország arányánál. A 4 év és az iskolakezdési életkor közötti diákok 96 százaléka vett részt a nemzetközi osztályozás (ISCED) szerint az életkorának megfelelő oktatásban Magyarországon. 2015 óta hazánkban 3 éves kortól kötelező az óvodai nevelésbe való bekapcsolódás, ugyanakkor ez alól felmentés kérhető 5 év feletti diákok esetében többféle indokból is (például: családi körülmények, képességek kibontakoztatása). Az erre vonatkozó szabályozás 2020 szeptemberétől szigorodni fog (4 éves kortól lehet felmentést kérni, azonban csak kevesebb indok alapján). A kora gyermekkori oktatásban részesülők arányának emelkedése a többi visegrádi ország esetében egyértelműen Lengyelország eredményeinek köszönhető, akik 71 százalékról 93 százalékra növelték arányukat 10 év alatt.

4.82. A részmunkaidőben foglalkoztatott nők aránya az Európai Unió országában (2019Q3)

A gyermekvállalást követő munkapiaci visszatérést segítheti az atipikus foglalkoztatási formák elterjedése. Ilyen például a részmunkaidős foglalkoztatás és a távmunka keretében való munkavégzés, amelyek megkönnyítik az otthoni és a munkahelyi feladatok összehangolását. A Központi Statisztikai Hivatal 2015. évi felmérésének eredménye alapján a megkérdezett kisgyermekes édesanyák 41 százaléka a munkáltató által biztosított, egyéni élethelyzetet figyelembe vevő munkarendet tartotta a legnagyobb segítségnek a munkapiaci visszatérés szempontjából. 2019 harmadik negyedében mindössze 6,8 százalék volt a részmunkaidőben foglalkoztatott nők aránya Magyarországon a 15–64 éves nők körében. Ez az érték érdemben elmarad az uniós országokra vonatkozó 31 százalékos átlagtól, valamint a V3-országokban megfigyelhető 8,7 százalékos aránynál is alacsonyabb.

4.83. Mesterséges megtermékenyítési ciklusok száma (2015)

A humán reprodukcióval foglalkozó európai szövetség (ESHRE) – regiszterekre épülő, és így sajnos nem teljeskörű – adatai alapján Magyarországon a mesterséges megtermékenyítés kevésbé elterjedt, mint az uniós és a régiós országok többségében. 100 ezer szülőképessé nőre (15–49 éves korosztály) hazánkban 246 mesterséges megtermékenyítési ciklus jutott, ami több mint 40 százalékkal alacsonyabb az uniós átlagnál. Az eredményeket árnyalja, hogy Magyarországon jelenleg nem rendelkezünk pontos adatokkal arról, hogy mennyi gyermek születik mesterséges megtermékenyítéssel. Ennek okai (például: az adatbázisok nem összekapcsolhatók, nem teljeskörű az adatgyűjtés) nagy részben várhatóan meg fognak szűnni a mesterséges megtermékenyítést végző intézmények 2020-as állami felvásárlását követően. A csak Magyarországra kiterjedő humán reprodukciós eljárásokról szóló jelentés⁶ magasabb beavatkozásszámról számol be a nemzetközi szövetségnél (5600 helyett 7000 beavatkozás), ugyanakkor ez az érték is jelentősen elmarad a nemzetközi átlagoktól. Érdekes továbbá megjegyezni, hogy hazánkban a beavatkozások negyedét 40 évnél idősebb nők esetében végezték. Ez azt mutatja, hogy a magyar párok későn fordulnak ehhez az eszökhöz, ugyanakkor még akkor is szeretnének gyermeket vállalni, amikor az esélyeik már jelentősen alacsonyabbak a sikeres kezelésre.

⁶ OBDK (2015): Éves jelentés a humán reprodukciós eljárásokról 2014

4.8. EGÉSZSÉGES TÁRSADALOM

Az egészség a nemzeti vagyon része, az országok legfontosabb erőforrásának, a humán tőkének az alapja. A népesség egészségi állapota nem pusztán személyes és családi ügy, hanem az egyik kiemelkedően jelentős nemzetgazdasági kérdés is, hiszen az egészségi állapot az elérhető munkaerő minőségén és mennyiségén keresztül befolyásolja egy ország gazdasági teljesítőképességét és versenyképességét. A tartósan fennálló betegségek csökkentik a munkában eltöltött aktív időt, valamint a munkaerő termelékenységét, továbbá az idő előtti halálozás is jelentős kárt okoz a nemzetgazdaságnak. Éppen ezért a meglévő egészség megőrzése egyéni és gazdasági szempontokból is előnyös a társadalomnak.

A magyar lakosság egészségi állapota elmarad a hasonló fejlettségű országokétól a régióban, ami a társadalom fokozatos idősödése mellett egyre nagyobb terhet ró a számos kihívással küzdő egészségügyi ellátórendszerre. Az egészségügy szempontjából a betegségek megelőzése a legegyszerűbb és legtakarékosabb módja annak, hogy a lakosság egészségi állapota megfelelő legyen. Az egészséges életmódra törekvés azonban még nincs kellőképpen jelen a magyar lakosság körében, amelyet a morbiditási és mortalitási mutatók is alátámasztanak. Az elhízott felnőtt lakosság aránya (26 százalék) Magyarországon a harmadik legmagasabb az uniós országok között. Részen ennek is következtében meglehetősen sokan szenvednek olyan betegségekben hazánkban, amelyek egészségesebb életmóddal elkerülhetők lennének (például magas vérnyomás és cukorbetegség). A lakosság mentális egészsége szintén javítható lenne, a depressziós tüneteket tapasztalók arányának csökkentése hozzá tudna járulni a munkavállalók termelékenységének javulásához. Érdemes ugyanakkor megjegyezni, hogy a fertőző betegségek megelőzésére szolgáló oltási rendszer Magyarországon világszinten is kiemelkedő színvonalú, így e betegségek nem is jelentenek problémát hazánkban.

Az egészségesen várható életek Magyarországon 2018-ban meghaladták a V3 országok átlagát, ugyanakkor elmaradtak a EU szintjétől. A magyar nők átlagosan 61,8, míg a férfiak 60,4 évet töltenek egészségben, miközben az Európai Unió lakosai esetében az átlagos érték 2,9 évvel magasabb, mint hazánk esetében (nők: 64,2; férfiak 63,7). Az összes magyar halálozás több mint fele visszavezethető valamilyen viselkedési kockázatra, amelyen belül nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedően magas a nem megfelelő táplálkozás hatása. A megfelelő prevenció programokkal megelőzhető és a megfelelő kezeléssel elkerülhető halálozások száma a negyedik legmagasabb volt Magyarországon az uniós országok között. A rosszindulatú daganatok standardizált halálozási aránya hazánkban a legmagasabb az uniós országai közül mind a teljes lakosság, mind pedig a munkaképes korú lakosság körében. A kedvezőtlen magyar halálozási statisztikákban jelentős szerepet játszik, hogy a kialakuló betegségek számottevő része csak késői stádiumban kerül diagnosztizálásra, ami megnöveli a kezelések költségeit és csökkenti azok eredményességét.

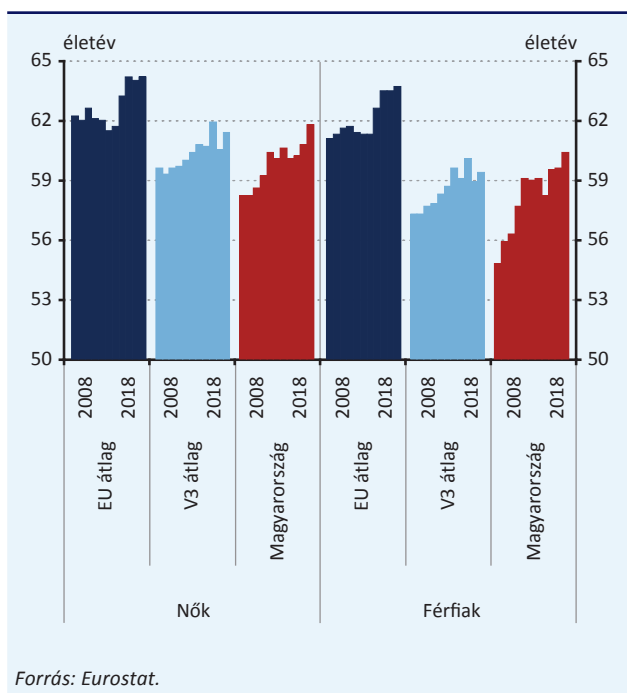
Magyarország GDP-arányos egészségügyi kiadásai (6,9 százalék) enyhén magasabbak a többi visegrádi ország átlagánál (6,8 százalék), azonban elmaradtak az uniós országok átlagától (8,3 százalék) 2017-ben. Az egészségügyi kiadások GDP-arányos átlagos szintje 2010 óta nem változott számottevően az Európai Unióban és a régióban sem, azonban Magyarország esetében enyhén csökkenő trend figyelhető meg. Magyarországon az egészségügyi kiadások 69 százaléka származik állami forrásból, ami 4 százalékponttal alacsonyabb az Európai Unió és 8 százalékponttal alacsonyabb a többi visegrádi ország átlagánál.

A hazai egészségügyi rendszer egyik problémája, hogy az egészségügyi magánkiadások nem intézményesült formákban (egészségpénztárakon vagy kiegészítő magán egészségbiztosításokon) keresztül kerülnek elköltésre. A háztartások közvetlen egészségügyi kiadásai a GDP 1,9 százalékát teszik ki, ami magasabb a régiós (1,3 százalék) és az uniós átlagnál (1,8 százalék) is. Mindez főként azért jelent problémát, mivel részben ennek következtében a magyar háztartások 11,6 százaléka szembesült katasztrofális egészségi kiadással (vagyis a háztartások zsebből fizetett, közvetlen egészségügyi kiadásai a létfenntartási szükségleteik – azaz élelmiszer, lakhatás és közüzemi számlák – feletti kiadásainak legalább 40 százalékát tette ki), ami több mint a duplája az uniós (5,7 százalék) és a V3 átlagnak (5,2 százalék) és a harmadik legmagasabb a megvizsgált uniós országok között.

Az ágazat humán erőforrás ellátottsága szintén kihívást jelent, főként a szakdolgozók orvosokhoz képesti alacsony száma, valamint az orvosi és szakdolgozói kar nyugdíjkorhatár körüli kora miatt. Miközben a működési engedéllyel rendelkező orvosok lakosságarányos száma hazánkban nagyságrendileg megfelel a nemzetközi átlagnak, addig a szakszemélyzet aránya már számottevően alacsonyabb az átlagos uniós szintnél. Az orvosi kar előregedése nem csak Magyarországon, hanem egész Európában kihívást okoz az egészségügyi ellátásban, ami hozzájárul a jelentősebb anyagi lehetőséggel rendelkező nyugat- és észak-európai országok irányába történő orvoskivándorláshoz. Hazánk helyzetét ráadásul nehezíti, hogy a működési engedéllyel rendelkező orvosok 19 százaléka elmúlt már 65 éves, ami a második legmagasabb érték az uniós országok között.

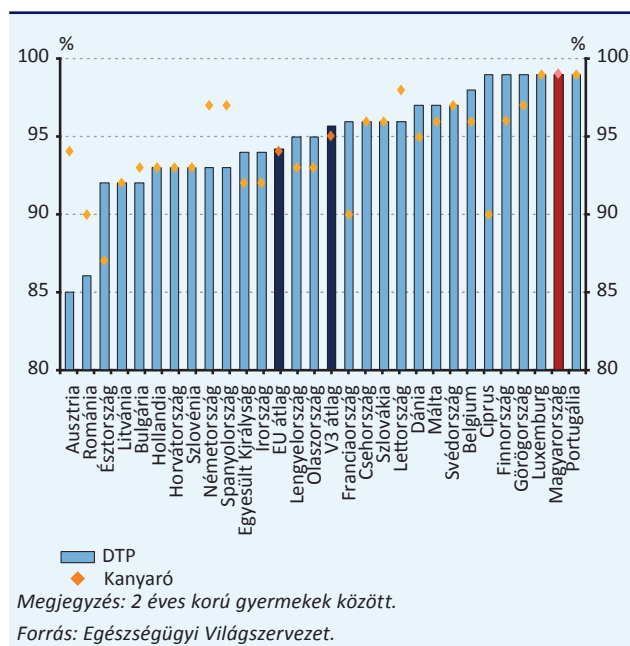
A magyar egészségügyi rendszer ugyanakkor számos olyan hatékonysági tartalékkal rendelkezik, amelyek kiaknázásával a kiadási szint növelése nélkül is javítható lenne a rendszer fenntarthatósága. Magyarországon 2017-ben 66 százalék volt az ágykihasználtság mértéke, ami – főként az állami finanszírozás korlátossága miatt – immár közel 10 százalékponttal alacsonyabb a 2008-as szintnél. Egy átlagos kórházi tartózkodás hazánkban 2 nappal hosszabb az uniós átlagnál, ami főként a szociális és az egészségügyi ellátórendszer közötti nem megfelelő együttműködés eredménye. A legnagyobb elemszámú műtétnek számító szürkehályog-eltávolítások 40 százalékát végezték egynapos ellátás keretében Magyarországon 2017-ben, amely arány az elmúlt évek emelkedése ellenére továbbra sem éri el az uniós átlag felét. Jelentős hatékonysági tartalékot rejt magában továbbá, hogy főként a vény nélkül kapható gyógyszerek népszerűsége miatt a gyógyszerkiadások szintje GDP-arányosan a harmadik legmagasabb az Európai Unióban.

4.84. Egészségesen várható életek

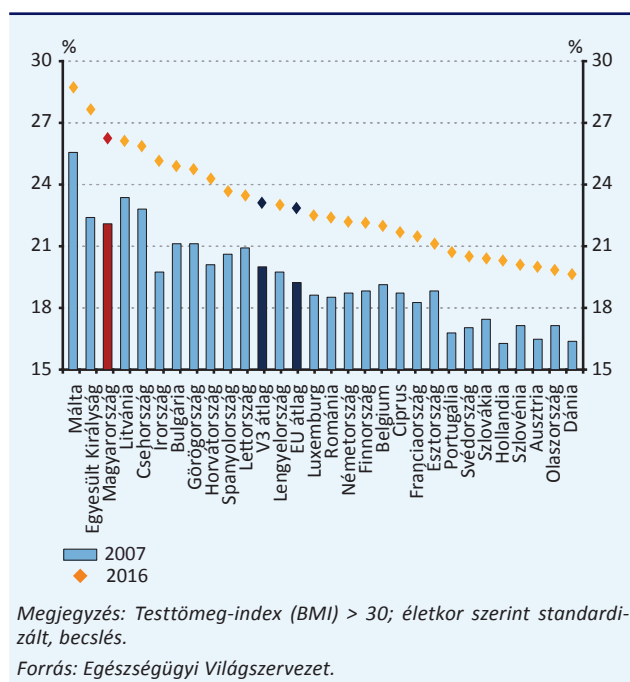
Az egészségesen várható életek a lakosság mortalitásának (halálozási statisztikák) és morbiditásának (a lakosok saját állapotának értékelése) figyelembevételével igyekezik egy mutatóba sűríteni az adott társadalom egészségi helyzetét. Az egészségesen várható életek Magyarországon 2018-ben magasabbak voltak a V3 országok átlagánál, ugyanakkor elmaradtak a EU szintjétől. A magyar nők átlagosan 61,8, míg a férfiak 60,4 évet töltenek egészségben. A visegrádi országok közül Csehország és Lengyelország ennél jobb eredményt tud felmutatni, míg Szlovákia jelentősen alacsonyabb értékekkel rendelkezik. Az Európai Unió lakosai esetében az átlagos érték 2,9 évvel magasabb, mint hazánk esetében (nők: 64,2; férfiak 63,7).

4.85. Gyermek ártótlottsági rátája (2018)

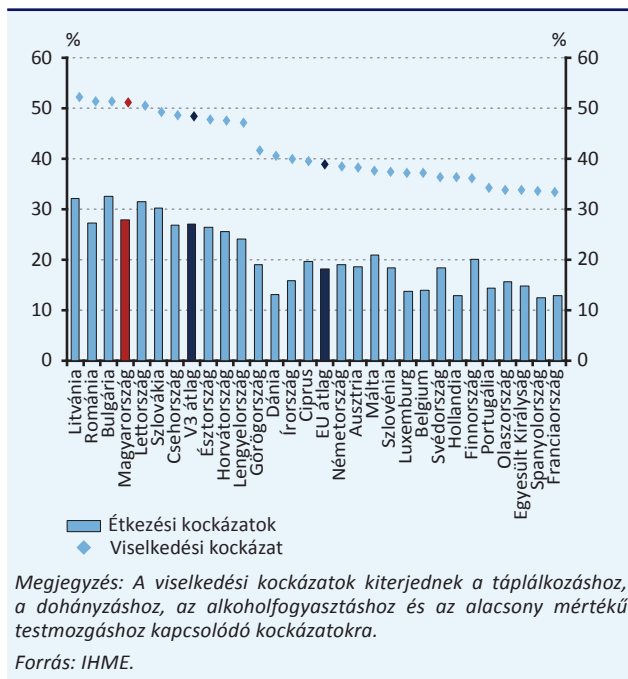
Magyarországon a gyermekek ártótlottsági rátája világviszonylatban is kiemelkedően magasnak tekinthető. A DTP (diftéria, tetanusz és szamárköhögés) és a kanyaró elleni védőoltás esetében is hazánkban gyakorlatilag teljes mértékű az immunizáció (99 százalék) a 2 éves gyermekek körében. Az uniós országok átlaga mindkét oltás esetében 94 százalék, miközben a többi visegrádi országban is csupán 96 és 95 százalék az ártótlottság mértéke. Magyarországon 2019-ben a bárányhimlő elleni védőoltás bevezetésével 12-re bővült az életkorhoz kötött kötelező védőoltások száma. Egyes országok alacsony ártótlottsági értékei hozzájárultak ahhoz, hogy a korábban szinte teljesen visszaszorított kanyaró Európában számos országban (például: Ukrajna, Románia, Franciaország) ismét járványszerű megbetegedéseket okozott az elmúlt években.

4.86. Elhízott felnőtt lakosság aránya

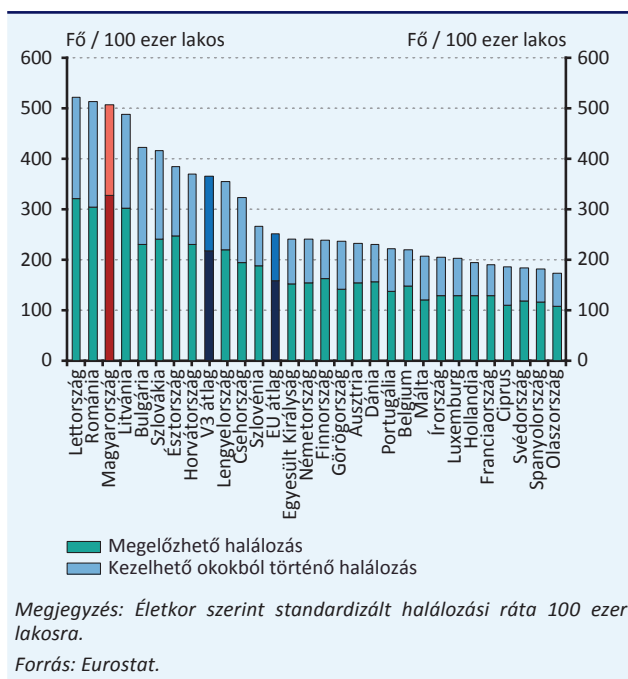

Az elhízás (BMI > 30) egyre komolyabb problémát jelent az európai országokban, mivel a kapcsolódó betegségeken keresztül (például: cukorbetegség, magas vérnyomás) jelentős mértékben hozzájárul az egészségügyi költségek növekedéséhez és a potenciális gazdasági teljesítmény mérséklődéséhez. Az Európai Unióban a 18 évnél idősebb lakosság 23 százaléka számított elhízottnak, miközben a visegrádi országok átlaga ennél enyhén magasabb volt. Magyarországon a felnőtt lakosság 26 százaléka tekinthető elhízottnak, ami a harmadik legmagasabb érték az Unióban Málta (29 százalék) és az Egyesült Királyság (28 százalék) után. 2007-ben még csak a magyar lakosság 22 százaléka számított elhízottnak, így a mutató értéke 10 év alatt 4 százalékponttal emelkedett. Az elhízás megelőzése az egészségügyi állapot javításának egyik leginkább hatásos módja. Az egészséges étkezésre törekvés, a rendszeres testmozgás, illetve dohányzás és alkoholfogyasztás visszafogása jelentősen hozzá tud járulni a magyar egészségügyi és gazdasági eredmények javulásához.

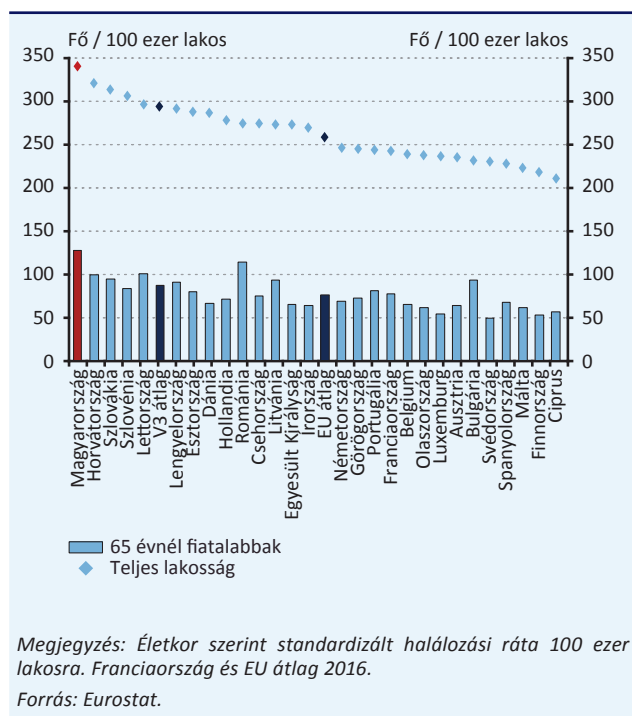
4.87. Viselkedési kockázatokból fakadó halálozás aránya (2017)

4.88. Elkerülhető halálozás (2017)

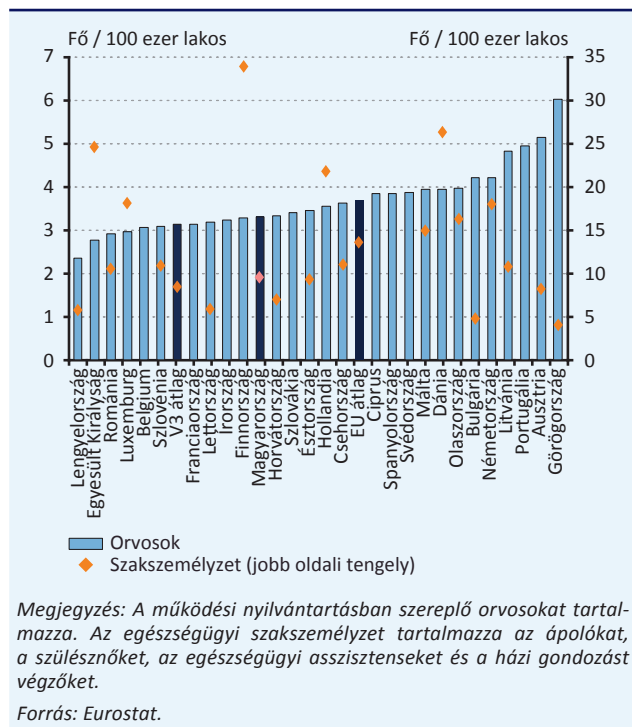

4.89. A rosszindulatú daganatok standardizált halálozási aránya (2017)

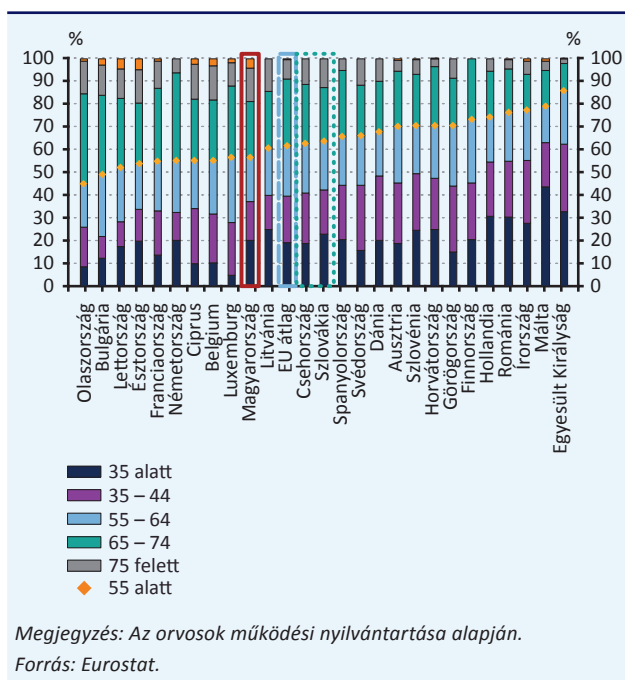
A standardizált halálozási arány azt mutatja meg, hogy milyen lenne egy adott ország halálozási rátája, ha annak életkor szerinti megoszlása megegyezne a standard európai lakosságéval. Magyarország esetében a legmagasabb a rosszindulatú daganatok standardizált halálozási aránya az Európai Unión belül. 2017-ban hazánk esetében 100 ezer lakosra 342 halálozás jutott a teljes lakosságban, míg 128 halálozás a 65 év alatti korosztályban. Mindkét érték érdemben meghaladja a régiós (295 és 87) és az uniós (259 és 76) országok átlagát. Mindemellett Európában és azon belül Magyarországon is csökkenő trend figyelhető meg a rosszindulatú daganatok halálozásában. 2011 és 2017 között hazánk esetében csökkent a második legnagyobb mértékben a rosszindulatú daganatokhoz kapcsolódó halálozási arány a 65 év alattiak esetében (149-ről 128-ra), ugyanakkor e csökkenés sem volt elég arra, hogy elkerüljünk a sereghajtó helyről az uniós országok körében. A rosszindulatú daganatok miatti halálozások csökkentésében kiemelt szerepe lenne a szűrővizsgálatok bővítésének, mivel az időben történő diagnosztika a legtöbb daganat esetében jelentősen javíthatja a túlélési esélyeket.

4.90. Az orvosok és az egészségügyi szakszemélyzet létszáma (2017)

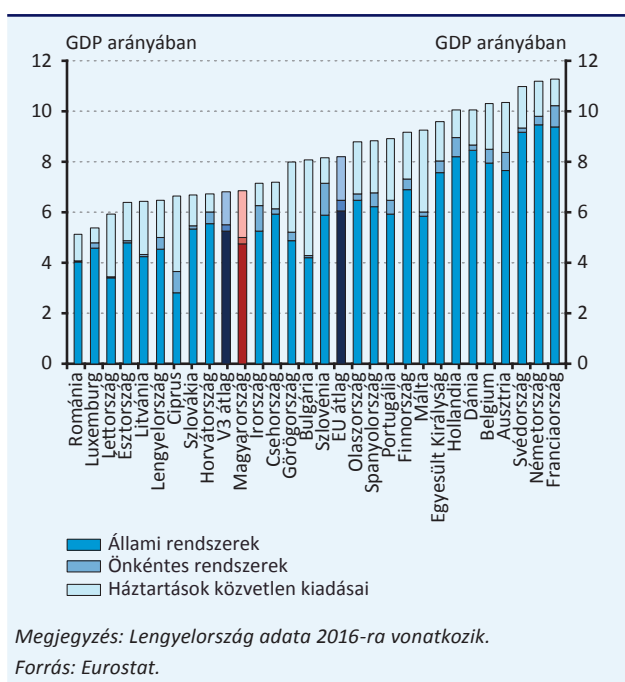
A működési engedéllyel rendelkező orvosok 1000 lakosra jutó száma enyhén magasabb Magyarországon (3,3) a többi visegrádi országok átlagánál (3,2), azonban elmarad az uniós átlagtól (3,7). A mutató értékét befolyásolja a népesség csökkenése, valamint az orvosi kar későbbi nyugdíjba vonulása és időződése is. Továbbá az indikátor az adott országban működési engedéllyel rendelkező orvosok számát mutatja, akik közül nem mindenki vállal szerepet az ellátórendszerben (pályaelhagyó), illetve dolgozik ténylegesen az adott országban. A foglalkoztatott egészségügyi szakszemélyzet száma hasonlóan alakul az orvosokéhoz: a hazánkban dolgozó szakszemélyzet lakosságarányos száma (9,5) magasabb a V3 átlagnál (8,5), ám alacsonyabb az uniós szintnél (13,7). Érdemes ugyanakkor kiemelni, hogy míg Magyarországon egy orvosra közel 3 főnyi szakszemélyzet jut, addig ez az arány átlagosan 3,7 az Európai Unióban, miközben az igazán fejlett egészségügyi rendszerekben ennek akár a többszöröse is lehet (például: Hollandia 6,1; Egyesült Királyság 8,9; Finnország 10,3).

4.91. Az orvosok életkori megoszlása (2017)

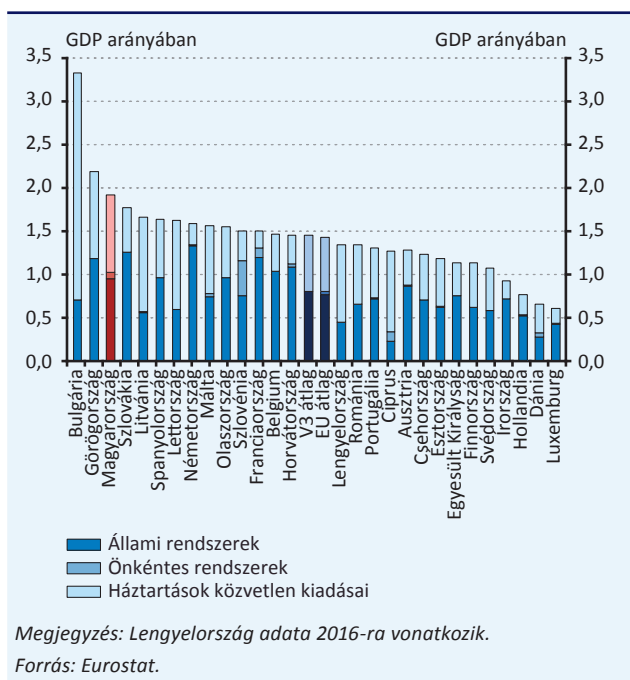
Az orvosi kar idősödése nem csak Magyarországon, hanem egész Európában kihívást okoz az egészségügyi ellátásban. Az uniós országokban átlagosan az orvosok 38 százaléka volt idősebb 55 évesnél 2017-ben, ami 3 százalékponttal magasabb a 2015-ös értéknél. Magyarországon ez az arány 43 százalék, míg például Olaszországban 55 százalék, Csehországban 37 százalék, az Egyesült Királyságban pedig csupán 14 százalék. A 35 évnél fiatalabb orvosok aránya hazánkban 20 százalék, ami kissé meghaladja az uniós átlagot (19 százalék). Magyarország esetében ugyanakkor problémát jelent, hogy a működési engedéllyel rendelkező orvosok 19 százaléka elmúlt már 65 éves, ami a második legmagasabb érték az uniós országok között Észtország után (20 százalék). Az a tény, hogy az európai országok jelentős része küzd az orvosok idősödésének problémájával, hozzájárul a kelet-közép-európainál jelentősebb anyagi lehetőséggel rendelkező nyugat- és észak-európai országok irányába történő orvoskivándorláshoz.

4.92. Egészségügyi kiadások GDP-arányos mértéke finanszírozó szerint (2017)

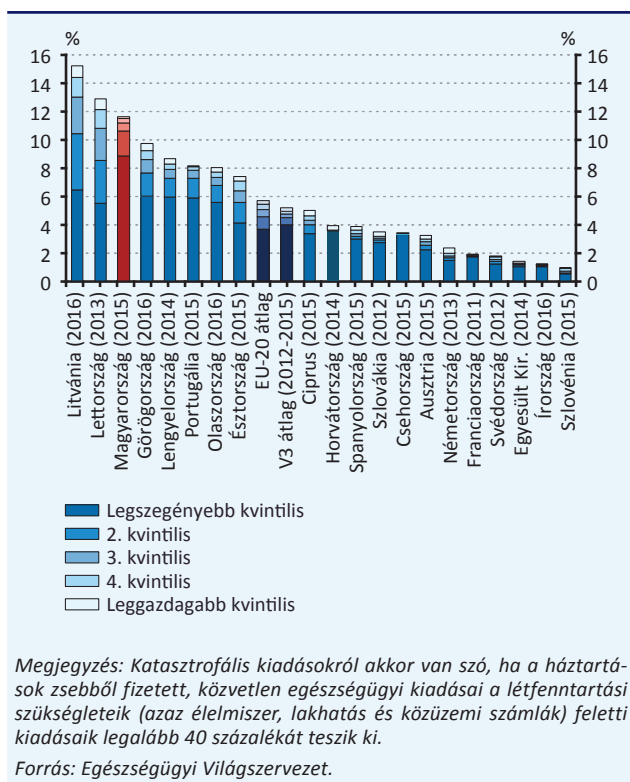
Magyarország GDP-arányos egészségügyi kiadásai (6,9 százalék) enyhén magasabbak a többi visegrádi ország átlagánál (6,8 százalék), azonban elmaradnak az uniós országok átlagától (8,3 százalék) 2017-ben. Az egészségügyi kiadások GDP-arányos átlagos szintje 2010 óta nem változott számottevően az Európai Unióban és a régióban sem, azonban Magyarország esetében enyhén csökkenő trend figyelhető meg. Az állami egészségügyi kiadások hazánkban a GDP 4,8 százalékát tették ki, ami elmarad a régiós (5,3 százalék) és az uniós (6,1 százalék) átlagtól egyaránt. Ezzel szemben Magyarországon a háztartások közvetlen egészségügyi kiadásai (1,9 százalék) meghaladják az uniós (1,8 százalék) és a V3 átlagot (1,3 százalék) is. Mindez azt jelenti, hogy Magyarországon az egészségügyi kiadások 69 százaléka származik állami forrásból, ami 4 százalékponttal alacsonyabb az Európai Unió és 8 százalékponttal alacsonyabb a többi visegrádi ország átlagánál. Az önkéntes rendszerek 4 százalékot fedeznek hazánkban, ami nagyságrendileg megfelel a régiós és a nemzetközi szintnek.

4.93. Gyógyszerkiadások GDP-arányos mértéke finanszírozó szerint (2017)

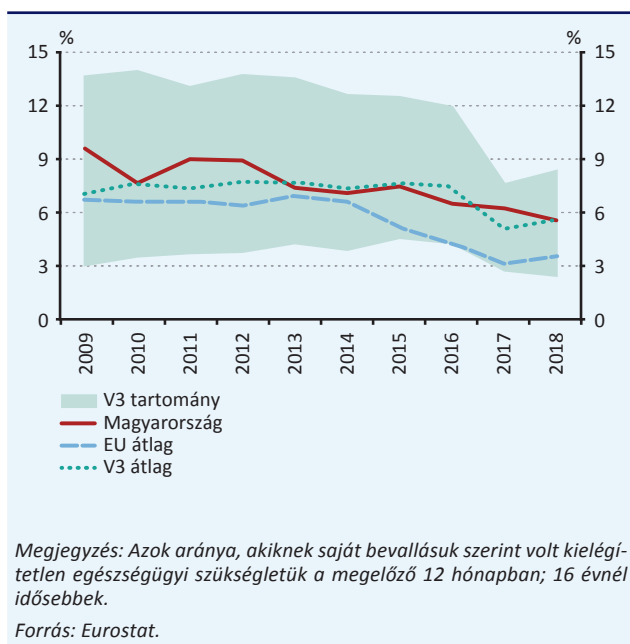
Magyarország GDP-arányos gyógyszerügyi kiadásai a harmadik legmagasabbak az Európai Unióban. Hazánk 2017-ben a GDP 1,9 százalékát fordította gyógyszerek vásárlására, ami jelentősen magasabb a V3 (1,5 százalék) és az uniós átlagnál (1,4 százalék). Az összes egészségügyi kiadásokon belül Magyarország 28 százalékot szánt gyógyszerek vásárlására, miközben ez csupán 17 százalék átlagosan az unióban. Az eltérést főként a háztartások közvetlen hozzájárulásából vásárolt gyógyszerek jelentik, amelyek a GDP 0,9 százalékát tették ki 2017-ben, ami közel harmadával magasabb, mint az uniós és a régiós országok átlaga. A lakosság nem megfelelő egészségi állapota és alacsony együttműködési hajlandósága, az ellátórendszer strukturális problémái, az orvoslátogatók enyhe szabályozása és a gyógyszerreklámok elterjedtsége egyaránt hozzájárul a magas gyógyszerkiadásokhoz Magyarországon.

4.94. Katasztrófális egészségügyi kiadásokat szenvedő háztartások aránya

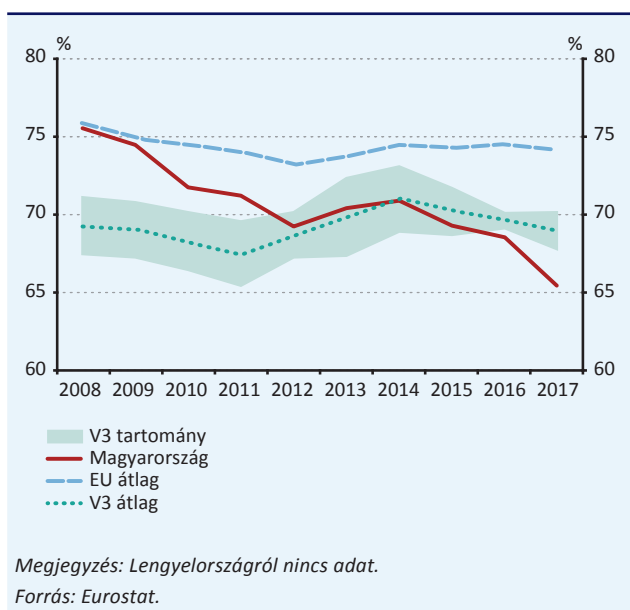
Az egészségügyi rendszerek pénzügyi védelmi funkcióját vizsgáló egyik legfontosabb mutató a katasztrófális egészségügyi kiadásokat szenvedő háztartások aránya, amely azokat a háztartásokat veszi számba, amelyek zsebből fizetett, közvetlen egészségügyi kiadásai a létfenntartási szükségleteik (azaz élelmiszer, lakhatás és közüzemi számlák) feletti kiadásainak legalább 40 százalékát teszik ki. Magyarországon e háztartások aránya 11,6 százalék volt, ami több mint a duplája az uniós (5,7 százalék) és a V3 átlagnak (5,2 százalék) és a harmadik legmagasabb az eddig megvizsgált uniós országok között. Különösen magas volt a legalacsonyabb jövedelmi kvintilisbe tartozó háztartások esetében a hazai arány, hiszen az ide tartozó háztartások 44 százalékának egészségügyi kiadásai meghaladták a katasztrófálisnak tekintett szintet. Ez az arány a visegrádi országokban 20 százalék volt, míg például Szlovéniában csupán 3 százalék. Mindez azt mutatja, hogy a háztartások közvetlen egészségügyi kiadásainak magas aránya Magyarországon jelentős problémát jelent a háztartások közel nyolcadának. E kihívás kezeléséhez számottevően hozzájárulhat az önkéntes rendszerek szerepének bővítése.

4.95. Kielégítetlen egészségügyi szükségletek

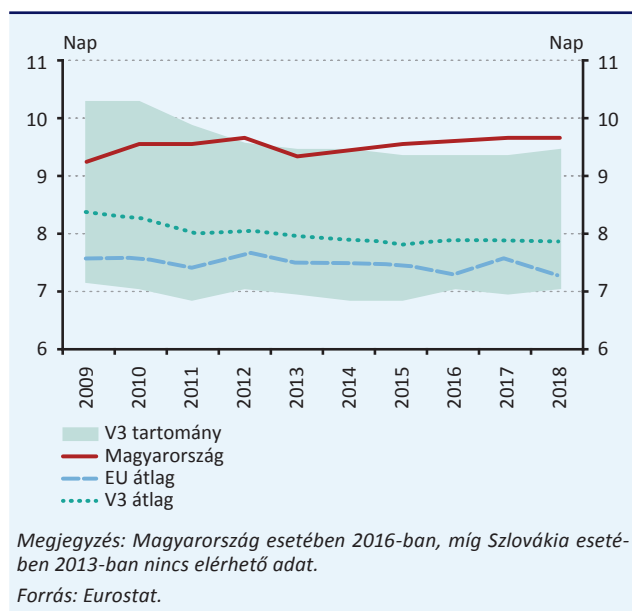
Az egészségügyi rendszerek védelmi funkciójának fontos mutatója a kielégítetlen egészségügyi szükségletek nagysága, ami azt mutatja meg, hogy a lakosság mekkora részének volt a megelőző 12 hónapban olyan egészségügyi szükséglete, amelyet nem tudott megoldani valamilyen okból. Magyarországon a kielégítetlen egészségügyi szükségletek aránya 5,6 százalékot tett ki 2018-ban, ami 4,2 százalékponttal alacsonyabb, mint 2009-ben volt. Ugyanezen időszakban az uniós átlag 6,8 százalékról 3,5 százalékra, míg a többi visegrádi ország átlaga 7,2 százalékról 5,7 százalékra csökkent. Az egészségügyi rendszer által elsősorban befolyásolt okok („túl drága”, „túl messze van” vagy „túl sokat kell várni”) hazánk esetében csupán 0,8 százalékpontot tettek ki, ami jelentősen alacsonyabb a 2,0 százalékpontos uniós átlagnál. Ugyanakkor az elsősorban a lakosság egészségtudatossága által befolyásolt okok („nincs ideje”, „fél az orvostól vagy a kezeléstől”, „megvárja, amíg elmúlik a probléma”) együttesen 4,4 százalékpontot tettek ki hazánkban, szemben az uniós 1 százalékpontos átlaggal.

4.96. Ágykihasználtság

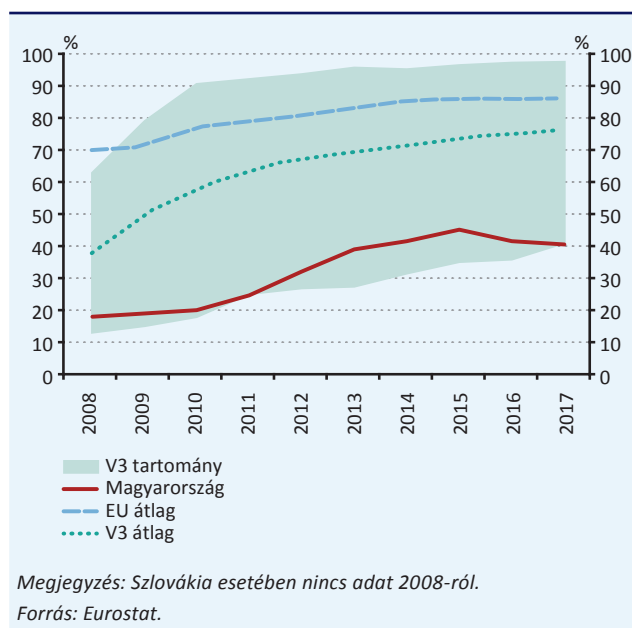
Az ellátásszervezés egyik kulcskérdése, hogy mekkora mennyiségű ellátást nyújtó kórházi ágy fenntartása szükséges. A szükségesnek vélt kapacitások hatékony kihasználásának mutatója az ágykihasználtság, amelynek 70–85 százalékos szintjét tekinti kívánatosnak a szakirodalom. Magyarország esetében 2017-ben 65,5 százalék volt az ágykihasználtság mértéke, ami a fokozatos csökkenés következtében közel 10 százalékponttal alacsonyabb a 2008-as szintnél. Az uniós országok átlaga 74,0 százalék, míg Csehország és Szlovákia átlaga 68,9 százalék volt 2017-ben. A 80 százalékos szintet az EU-ban csupán 3 ország érte el, akik közül azonban Írország esetében a 94,9 százalékos eredmény inkább a kórházi kapacitások alultervezettségére utal. Az alacsony hazai ágykihasználtság szintje jelentős hatékonysági tartalék meglétére utal Magyarországon.

4.97. Átlagos kórházi tartózkodás

Magyarországon az átlagos kórházi tartózkodás hossza 9,6 napot tett ki, ami 2,3 nappal magasabb az uniós (7,3 nap) átlagnál és 1,7 nappal a régiós átlagnál (7,9 nap). Miközben a többi visegrádi országban enyhén csökkenő trend figyelhető meg e mutató tekintetében, addig Magyarországon 2009 és 2018 között 0,4 nappal emelkedett az átlagos benn tartózkodás hossza. Az átlagos kórházi tartózkodás hosszában elsősorban a krónikus ellátások játszanak szerepet Magyarországon. A kissé eltérő módszertannal készített hazai elemzések azt mutatják, hogy az aktív ellátásban az egy kórházi esetre jutó ápolási napok hossza stabilan 6 nap körül alakult a vizsgált időszakban. Ezzel szemben a krónikus, ezen belül is a hosszú távú ápolási osztályok eseteinek hossza enyhén emelkedést mutat⁷. Mindez arra utal, hogy Magyarországon nem megfelelő a szociális és az egészségügyi ellátórendszer közötti együttműködés, így olyan idős, krónikus betegek ápolása is az egészségügyi rendszerben történik, akik állapota ezt nem feltétlenül igényelné.

4.98. Egynapos és járóbeteg ellátás keretben elvégzett szürkehályog-műtétek aránya

A szürkehályog műtétek a fejlett országokban végzett leggyakoribb műtétek közé tartoznak, amelyek esetében nincs technikai akadálya a műtét kórházi tartózkodás nélküli elvégzésének. Magyarországon 2017-ben a szürkehályog műtétek 40 százalékát végezték egynapos ellátás keretében, ami közel 23 százalékponttal magasabb, mint 2008-ban. A visegrádi országok közül Lengyelországban szintén 40 százalék volt az egynapos ellátás keretében végzett műtétek aránya. Ezzel szemben Szlovákiában (91 százalék) és Csehországban (98 százalék) a műtétek döntő részét már ilyen formában végezték el. Az egynapos ellátások bővítése jelentős hatékonysági tartalékot jelent a magyar ellátórendszerben, ami hozzá tudna járulni a kórházközpontúság csökkentéséhez is.

⁷ Egészségügyi Rendszer Teljesítményértékelési Munkacsoportja (2016): A magyar egészségügyi rendszer teljesítményértékelése 2013-15. Állami Egészségügyi Ellátó Központ, Budapest.

4.9. TUDÁSALAPÚ TÁRSADALOM

Az oktatás az elérhető munkaerő minőségén és termelékenységén keresztül jelentős hatást gyakorol egy ország gazdasági teljesítőképességére és versenyképességére. Az oktatási rendszer hatékonyságának mérése ugyanakkor nem egyszerű, hiszen egy egyetemi diplomát szerző diák esetében – óvodától kezdve – legalább 18 évnyi oktatásról beszélhetünk, ahol nehéz egyértelműen meghatározni az egyes oktatási szintek pontos hozzáadott értékét.

Az oktatási rendszer eredményességét mérő nemzetközi tesztek azt mutatják, hogy a magyar diákok az elvárt módon megtanulják a tananyagot, ugyanakkor a tanultakat kevésbé tudják megfelelő mértékben alkalmazni a valós életből vett példák esetében. A 4. évfolyamosok által kitöltött TIMSS és PIRLS tesztek elsősorban a megtanult tananyag ellenőrzésére koncentrálnak. Ezekben a felmérésekben a magyar diákok a régiós és az uniós országok átlaga felett teljesítettek. Ezzel szemben a tananyag valós életben való alkalmazását vizsgáló PISA teszteken a magyar eredmények elmaradtak mind a régiós, mind az európai átlagos szintektől. A legfrissebb, 2018-as felmérésekben ugyanakkor megfordult a korábbi évek csökkenő trendje, így a magyar diákok átlagos pontszáma már csak 6 ponttal alacsonyabb az uniós átlagnál. A magyar eredmények javulásában jelentős szerepet töltött be, hogy az alulteljesítő diákok aránya (akik egyik vizsgált területen sem érik el a minimálisan kitűzött szintet) számottevően csökkent, ám még mindig magasabb a nemzetközi átlagnál. Magyarország esetében ugyanakkor továbbra is nagyon meghatározó szerepe van az eredményekben a diákok társadalmi-gazdasági státuszának.

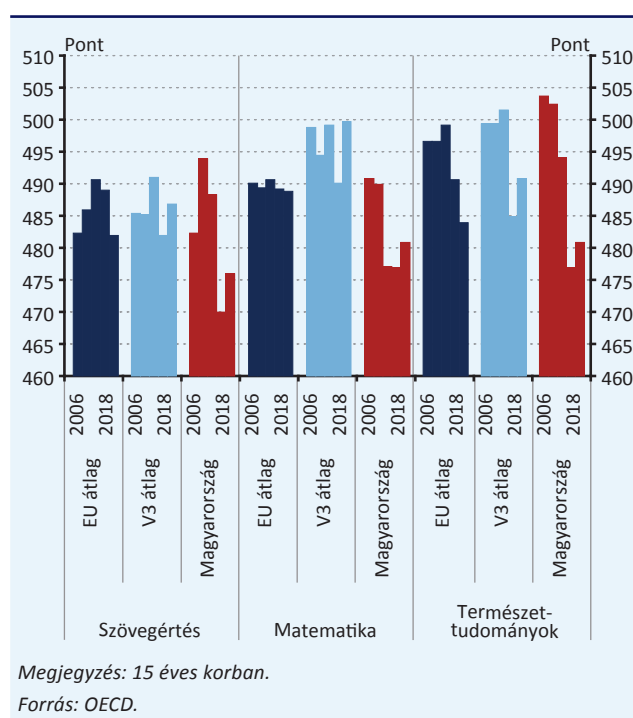
2016-ban Magyarország a GDP 4,3 százalékát fordította oktatási kiadásokra, ami 0,5 százalékponttal magasabb a többi visegrádi ország átlagánál (3,8 százalék), azonban enyhén alacsonyabb az uniós átlagnál (4,4 százalék). Az állami kiadások mértéke hazánkban 3,5 százalék, ami szintén a régiós és az uniós átlag között helyezkedik el, miközben a magánforrások szerepe enyhén magasabb hazánkban a nemzetközi szintnél. A tanári pálya anyagi megbecsültsége ugyanakkor Magyarországon – az uniós és régiós gyakorlathoz hasonlóan – elmarad más felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozásokétól. Hazánkban a közoktatásban dolgozók átlagos bére a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 64–74 százaléka. Az iskolai pedagógusok esetében mindez megfelel a többi visegrádi ország átlagának, azonban számottevően elmarad az uniós országok átlagos színvonalától, ami a diplomás átlagkereset 85–95 százaléka.

Magyarországon a képzettség nélküli korai iskolaelhagyás mértéke közel kétszerese a többi visegrádi ország átlagának, miközben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya az egyik legalacsonyabb az uniós országok között. A 18–24 korosztályba tartozó fiatalok 12,5 százaléka nem vesz részt további oktatásban, annak ellenére, hogy legfeljebb alapfokú végzettsége van. E mutató javítása azért is lenne lényeges, mivel azok a fiatalok, akik nem rendelkeznek középszintű- vagy szakképzettséggel, sokkal nehezebben helyezkednek el a munkaerőpiacon, illetve közülük sokan lesznek hosszú távon inaktívak. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya Magyarországon a 25–34 korosztályban 31 százalék volt 2018-ban, ami megegyezik a 2012-es szinttel és a harmadik legalacsonyabb érték az Európai Unióban. Az uniós átlag a 2009-es 32 százalékról 10 év alatt 8 százalékpontot emelkedett e mutatóban, miközben a többi visegrádi ország még ennél is nagyobb mértékű előrelépést tud felmutatni (25 százalékról 38 százalékra). Részben ennek következtében a felsőfokú végzettség megszerzésének bérprémiuma nemzetközi összehasonlításban kimagasló hazánkban. A reál végzettséggel rendelkező fiatalok aránya Magyarországon az uniós országok között a negyedik legalacsonyabb (12 százalék), ugyanakkor a friss diplomások körében a reál területeken szerzett megszerzett diplomák aránya már megfelelt a régiós átlagnak és csupán enyhén maradt el az uniós átlagtól. Az élethosszig tartó tanulásban való részvétel hazánkban a felnőtt lakosság 6 százalékát érintette, ami megfelel a régiós szintnek, azonban a dinamikus gazdasági növekedés fenntartásához ezen a téren szükséges lenne felzárkózni az uniós átlaghoz (11 százalék).

A felsőoktatási intézmények nemzetközi rangsorai alapján a magyar egyetemek nem tartoznak a világ élvonalába, ugyanakkor a hazai felsőoktatásban tanuló külföldi diákok aránya meghaladja az átlagos uniós szintet. Jelenleg egyetlen magyar egyetem se tartozik a világ 500 legjobb felsőoktatási intézménye köze a QS egyetemi rangsorában, azonban az 501. és az 1000. hely között 8 magyar egyetem is található a listában. Ennek ellenére a hazai alapképzésben az uniós átlagnak megfelelő a külföldi diákok aránya (7 százalék), míg a mesterképzés területén meg is haladja ezt a szintet (17 százalék a 13 százalékkal szemben).

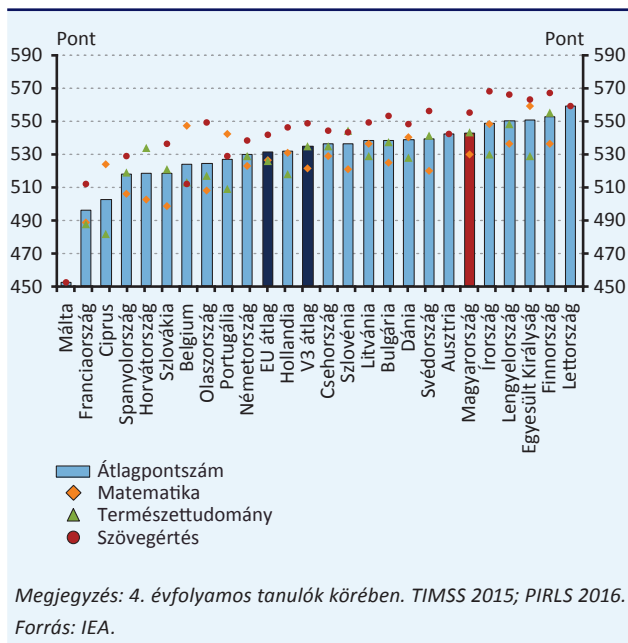
A felnőtt lakosság számolási kompetenciái meghaladják a nemzetközi átlagot, ugyanakkor idegen nyelvtudásban és pénzügyi ismeretekben elmaradás azonosítható. Magyarország is csatlakozott az OECD felnőtt kompetenciáit mérő felméréséhez (PIAAC), amelynek eredményei azt mutatják, hogy a magyar munkavállalók készségei (számolás, szövegértés) megfelelnek az Európai Unió átlagos szintjének, vagyis az alacsonyabb hazai termelékenység mögött nem a munkavállalók alapvető készségeinek hiánya áll. A magyar lakosság idegennyelv-tudása ugyanakkor jelentősen elmarad az uniós és a régiós átlagos szinttől is, ami csökkenti az egyes munkavállalók tudásmegosztási csatornákhöz való hozzáférését, illetve jelentős versenyképességi hátrányt jelent a hazai gazdaságnak. Problémát jelent továbbá, hogy a magyar fiatalok digitális készségei jelenleg elmaradnak a régiós és az uniós fiatalok szintjétől, ráadásul az eredmények ezen a téren inkább romló tendenciát mutatnak. A magyar lakosság pénzügyi műveltsége szintén elmarad az elvárt szinttől, ugyanakkor ezen a téren átfogó beavatkozások történnek (például a módosított Nemzeti Alaptanterv szerint 2020 szeptemberétől több tantárgyban is meg fognak jelenni az alapvető pénzügyi ismeretek) hazánkban, ami hosszú távon várhatóan növeli majd a lakosság tudásszintjét.

4.99. PISA tesztek eredményei

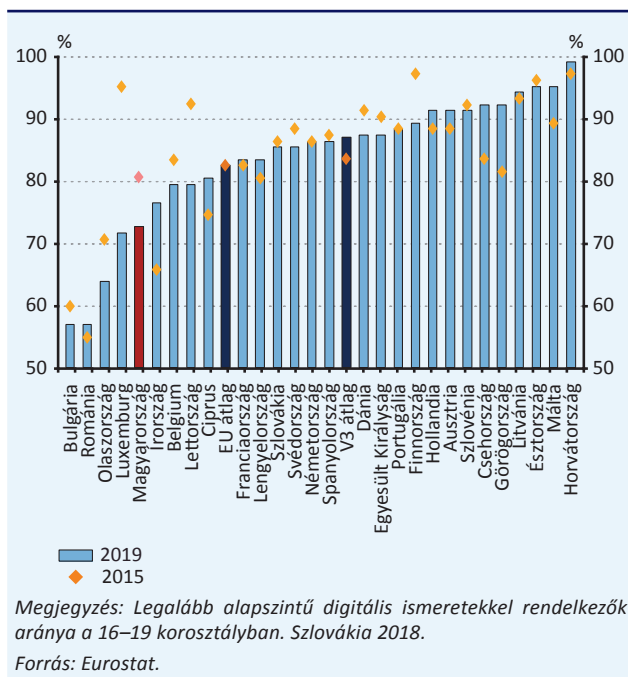
Az OECD által 3 évente megszervezett PISA felmérés a 15 éves korosztály kompetenciáit vizsgálja 3 kiválasztott területen (matematika, természettudományok, szövegértés). A legutóbbi, 2018-as felmérésen a magyar diákok mindhárom tantárgyból magasabb pontszámokat értek el, mint a 2015-ös felméréseken. A pontszámok emelkedése ellenére hazánk eredményei továbbra is elmaradnak a régiós és az uniós országok átlagától mindhárom területen. 2018-ban a V3 országok átlagos eredményei Magyarországnál nagyobb mértékben javultak (átlagosan 7 ponttal, szemben a hazai 5 ponttal), ugyanakkor az uniós országok átlaga 5 ponttal csökkent. A magyar eredmények javulásában jelentős szerepet töltött be, hogy az alulteljesítő diákok aránya (akik egyik területen sem érik el a minimálisan kitűzött szintet) számottevően csökkent, ám még mindig magasabb a nemzetközi átlagnál. Magyarország esetében továbbra is meghatározó szerepe van az eredményekben a diákok társadalmi-gazdasági státuszának. A jómódú és szűkebb körülmények között élő diákok között Magyarország esetében volt a legnagyobb különbség (126 pont) az uniós országok között.

4.100. TIMSS és PIRLS tesztek eredményei (2015, 2016)

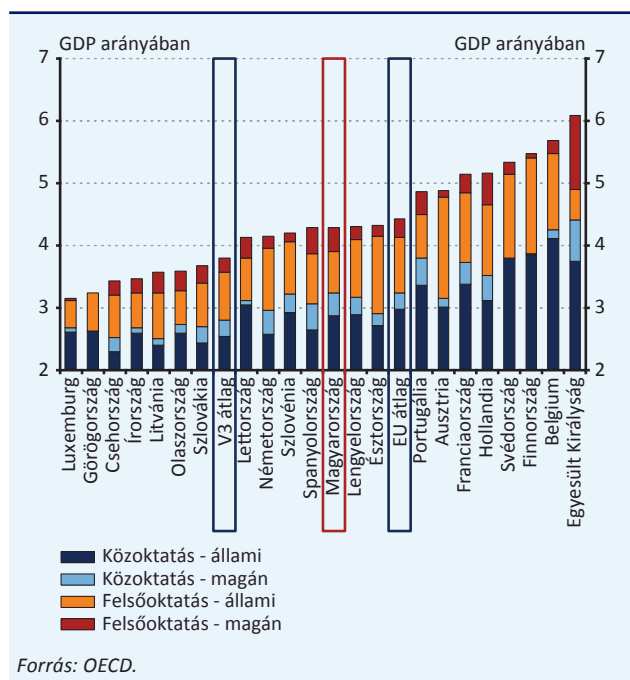
A Boston College szakintézete által végzett TIMSS és PIRLS felmérések a 4. (illetve szűkebb körben a 8.) évfolyamosok tanulmányi ismereteit mérik 4 évente. A 2015-ben elvégzett TIMSS felmérés a diákok matematikai és természettudományos tudását vizsgálta, míg a 2016-ban lezajlott PIRLS felmérés a szövegértési készségeket monitorozta. A 4. évfolyamos magyar diákok a két felmérésen átlagosan 542 pontot értek el, ami a 6. legmagasabb résztvevő 24 uniós ország között, akik átlaga 530 pont lett. A visegrádi országok közül Lengyelország érte el a legjobb eredményt (549 pont), azonban Csehország (535 pont) és Szlovákia (518 pont) teljesítménye is elmaradt a magyar szinttől. A magyar diákok mindhárom területen megelőzték a V3 és az uniós átlagot is. Hazánk matematikából érte el a legalacsonyabb pontszámot (529 pont), míg a természettudományok (542 pont) és a szövegértés (554 pont) területén az élmezőnyben zárt. A TIMSS és a PIRLS felmérések – szemben a képességek mérésére szolgáló PISA felmérésekkel – elsősorban a megtanult tananyag ellenőrzésére koncentrálnak, amelyben Magyarország uniós összevetésben jól teljesít. Az ellenőrző és a képességmérő felmérések eredményei együttesen azt mutatják, hogy a magyar diákok ugyan az elvárt módon megtanulják a tananyagot, ugyanakkor a tanultakat nem tudják megfelelő mértékben alkalmazni a valós életből vett példák esetében.

4.101. Digitális készségek a 16–19 évesek korosztályában

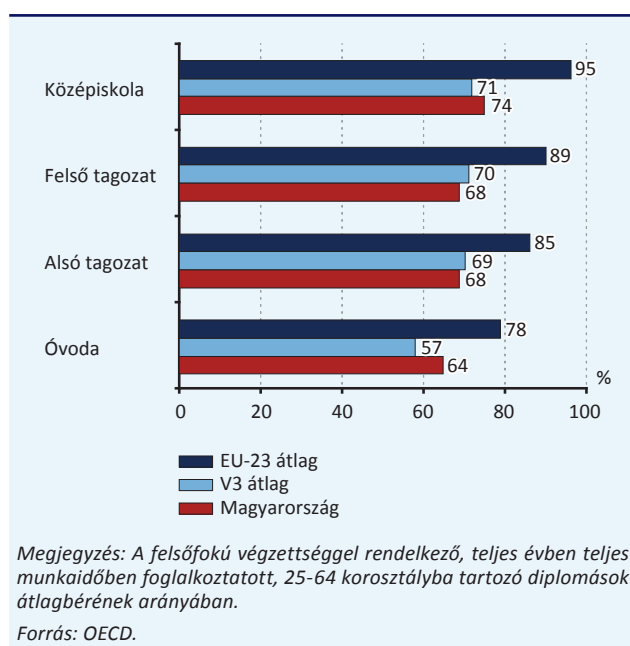
A magyar fiatalok digitális készségei jelenleg elmaradnak a régiós és az uniós fiatalok szintjétől. Az Eurostat digitális készségek szintjét mérő kompozit mutatója alapján a 16–19 éves magyar fiatalok 73 százaléka rendelkezik legalább alapszintű digitális ismeretekkel (például: másoltak már mappát számítógépen vagy találtak információ valamilyen szolgáltatásról az interneten), ami 10 százalékponttal alacsonyabb az uniós, és 15 százalékponttal a többi visegrádi ország átlagánál. A felmérés 2015-ös első megvalósítás óta a magyar eredmények 8 ponttal csökkentek, ami a harmadik legnagyobb csökkenés az európai országok körében. Az uniós átlag stagnált 2015 és 2019 között, ami arra utal, hogy az európai oktatási rendszerek továbbra sem voltak képesek megfelelő mértékben alkalmazkodni a digitális kor elvárásaihoz. Érdekes ugyanakkor kiemelni, hogy a 2004 után csatlakozó tagállamok közül többen is (különösen Horvátország, Málta és Észtország) jobban teljesítettek e mutatóban, mint a régi tagországok.

4.102. Oktatási kiadások a GDP arányában (2016)

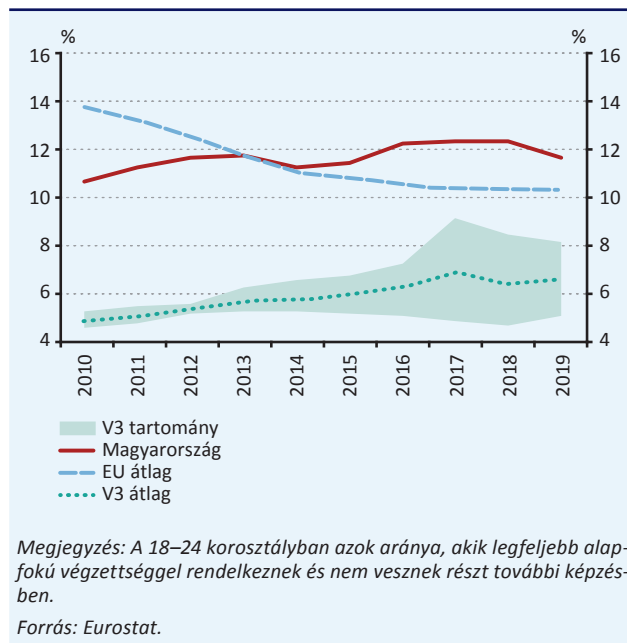
2016-ban Magyarország a GDP 4,3 százalékát fordította oktatási kiadásokra, ami 0,5 százalékponttal magasabb a többi visegrádi ország átlagánál (3,8 százalék), azonban enyhén alacsonyabb az uniós átlagnál (4,4 százalék). Az állami kiadások mértéke hazánkban 3,5 százalék, ami szintén a régiós és az uniós átlag között helyezkedik el. Ugyanez mondható el az állami közoktatási kiadásokról (2,9 százalék), ugyanakkor az állami felsőoktatási kiadások (0,7 százalék) enyhén alacsonyabbak a régiós átlagnál (0,8 százalék). A közoktatásra és a felsőoktatásra fordított magánkiadások mértéke Magyarországon egyaránt enyhén magasabb a többi visegrádi ország és az uniós tagországok átlagnál. Összességében tehát Magyarország oktatási kiadásai megfelelnek az átlagos uniós szintnek, azonban a magánforrások szerepe enyhén magasabb hazánkban.

4.103. Pedagógusi bérek a diplomás átlagbér arányában (2017)

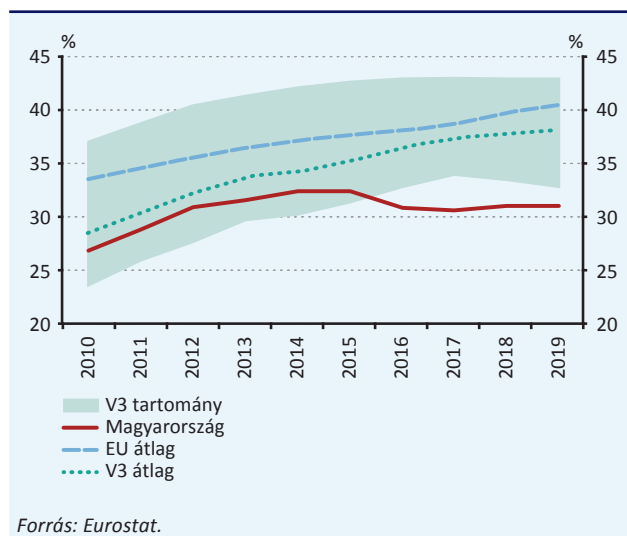
A pedagógusi pálya anyagi megbecsültsége – az uniós országokhoz hasonlóan – Magyarországon is elmarad más felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozásokétól. Hazánkban a közoktatásban dolgozók átlagos bére – az életpályamodell bevezetése ellenére is csupán – a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 64–74 százaléka. Ez megfelel a többi visegrádi ország átlagának, azonban jelentősen elmarad az uniós országok átlagos színvonalától, ami a diplomás átlagkereset 85–95 százaléka. Magyarországon a pedagógusi életpályamodell 2013-as bevezetése jelentősen emelte a tanári fizetéseket, azonban azóta a hazai pedagógusbérek nem követték a gazdaságban tapasztalt dinamikus bérnövekedést. Az elvárásoktól elmaradó bérek csökkentik a pálya iránti érdeklődést, illetve pályaelhagyást okoznak.

4.104. Korai iskolaelhagyók aránya

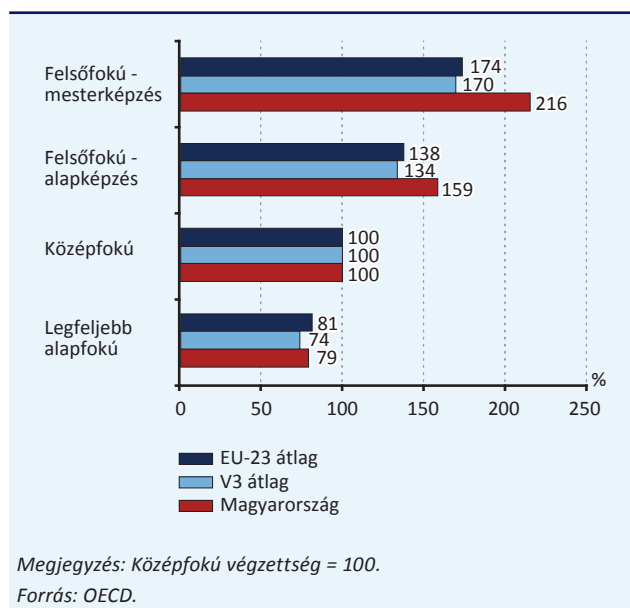
Korai iskolaelhagyónak azok a 18–24 éves fiatalok számítanak, akik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkeznek és nem vesznek részt további oktatásban vagy képzésben. Magyarországon a végzettség nélküli korai iskolaelhagyás mértéke 11,8 százalék volt 2018-ban, ami 75 százalékkal magasabb a többi visegrádi ország átlagánál (6,7 százalék). Az Európa 2020 stratégiában az Európai Unió a 10 százalékos szintet jelölte meg elérendő célként, amelyet az uniós átlag 10 év folyamatos csökkenéssel mára megközelített. Ezzel szemben Magyarországon a korai iskolaelhagyás szintje a 2010-es 10,8 százalékról 11,8 százalékra növekedett. A többi visegrádi országban szintén növekedés volt megfigyelhető (5,0 százalékról 6,7 százalékra), azonban hazánk régiós versenytársai még így is jelentősen jobb eredményt érnek el. Azok a fiatalok, akik nem rendelkeznek középszintű- vagy szakképzettséggel, sokkal nehezebben helyezkednek el a munkaerőpiacon, illetve közülük sokan lesznek hosszú távon inaktívak.

4.105. Felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 25–34 évesek korosztályában

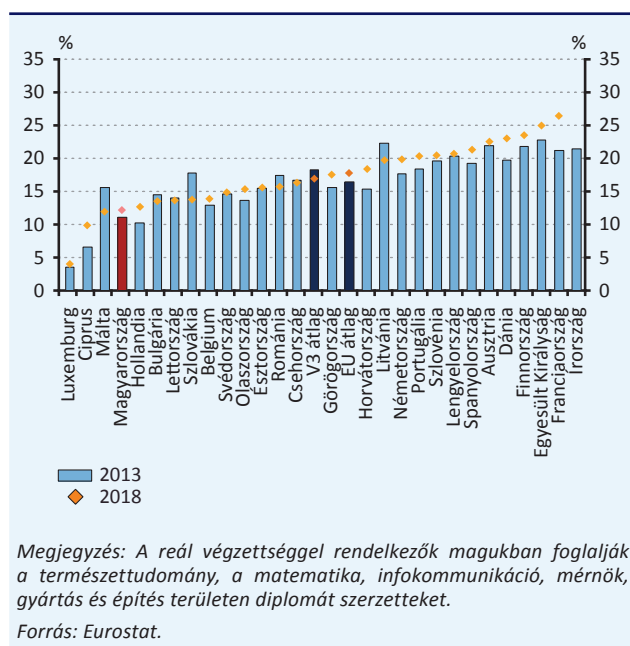
A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 25–34 éves korosztályban Magyarországon 31 százalék volt 2019-ben, ami megegyezik a 2012-es szinttel és a harmadik legalacsonyabb érték az Európai Unióban. Az uniós átlag a 2010-es 33 százalékról 10 év alatt 8 százalékpontot emelkedett, miközben a többi visegrádi ország még ennél is nagyobb mértékű előrelépést tud felmutatni (28 százalékról 38 százalékra). Ezzel szemben Magyarországon a 2010 és 2014 közötti 6 százalékpontos emelkedést (26 százalékról 32 százalékra) enyhe csökkenés követte. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelése lényeges előfeltétele a gazdasági modellváltásnak, ugyanis az innováció vezérelt gazdasági modell működéséhez elengedhetetlen, hogy rendelkezésre álljon megfelelő mennyiségű, magas képzettséggel rendelkező munkavállaló.

4.106. A továbbtanulás bérprémiuma (2017)

Magyarországon a felsőfokú végzettséggel rendelkezők viszonylag alacsony arányának következtében a felsőfokú végzettség megszerzésének bérprémiuma – a középfokú végzettséggel rendelkezők béréhez képest – nemzetközi összehasonlításban magas. Egy alapképzésben szerzett diploma 59 százalékkal magasabb átlagos bért biztosít a munkavállaló számára, illetve a mesterszakot végzett munkavállalók bére több mint kétszerese a középfokú végzettséggel rendelkezőkének. Ez utóbbi érték a legmagasabb az unió tagországai között, vagyis hazánkban kifejezetten megéri a továbbtanulásba fektetni. A foglalkoztatottsági adatok szintén azt mutatják, hogy megéri továbbtanulni, hiszen a felsőfokú végzettség foglalkoztatási aránya (86 százalék) magasabb a középfokú végzettséggel rendelkezőkénél (78 százalék). Mindennek fényében nem meglepő, hogy Magyarországon az állami felsőoktatási kiadások hosszú távú megtérülési rátája (vagyis a felsőfokú végzettség megszerzésének társadalmi haszna) 9,5 százalék, ami meghaladja az uniós (8 százalék) és a V3 (7 százalék) átlagot is⁸.

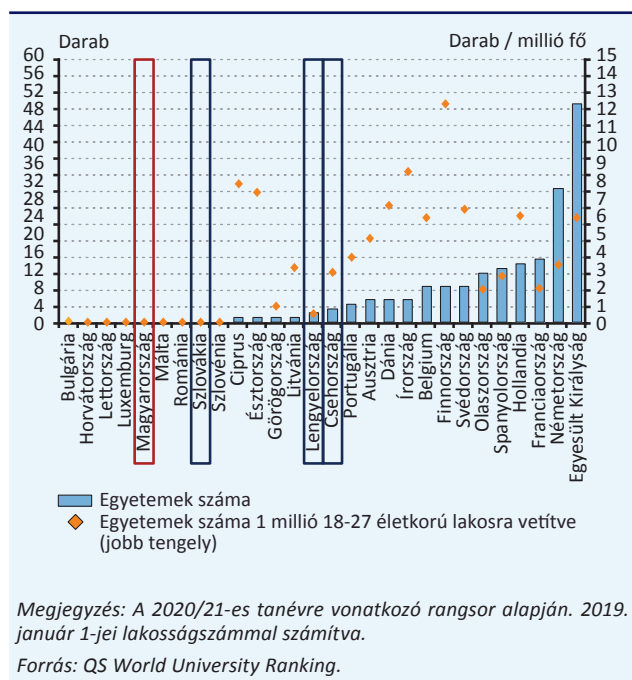
4.107. Reál végzettséggel rendelkezők aránya a 20–29 évesek között

Magyarországon a 4. legalacsonyabb a reál végzettséggel rendelkezők fiatalok aránya az uniós országok között. A 20–29 évesek között 12 százalék rendelkezett 2018-ban reál területen szerzett diplomával hazánkban, ami 1 százalékponttal magasabb a 2013-as értéknél. Ugyanez az arány átlagosan 18 százalék volt az uniós országokban és 17 százalék a többi visegrádi országban. A gazdaságban elérhető reál végzettségű munkaerő aránya jelentős hatással van az innovációs tevékenységre, így növelése hozzá tud járulni az innovációvezérelt gazdasági modellre történő áttárláshoz. Kedvezőbb, hogy a friss diplomások körében a reál területen végzettség aránya 23 százalék volt 2016-ban Magyarországon, ami megfelelt a régiós átlagnak és csupán 2 százalékponttal maradt el az uniós átlagtól. Mindez összességében azt mutatja, hogy a munkaerőpiacon elérhető fiatal reál végzettségűek alacsony hazai aránya elsősorban a felsőfokú végzettségűek alacsony arányának köszönhető, nem pedig a terület népszerűtlenségének.

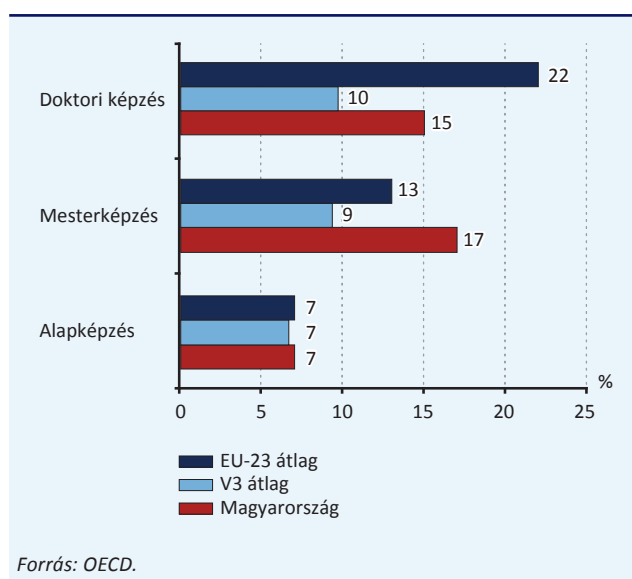
⁸ OECD (2019): Education at a Glance.

4.108. A világ 500 legjobb egyeteme között szereplő intézmények száma (2020)

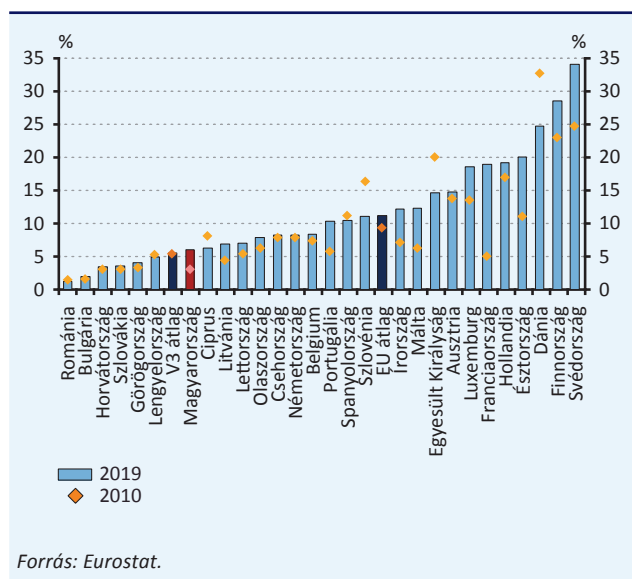
A felsőoktatási intézmények nemzetközi rangsorai alapján a magyar egyetemek nem tartoznak a világ élvonalába. A QS World University Ranking szerint jelenleg egy magyar intézmény sem szerepel a világ 500 legjobb egyeteme között (a Szegedi Tudományegyetem az 501–510. helyen szerepel). A teljes, 1000 egyetemet tartalmazó listában összesen 8 magyar egyetem szerepel. A legjobb felsőoktatási képzési helyek erősen koncentrálnak a nemzetközi térben: az Egyesült Királyság 49, Németország 30, míg Franciaország 14 intézménye tartozik a világ legjobb 500 egyeteme közé. A 2004 óta csatlakozó új EU-s tagállamok összesen 8 ilyen intézményt tudnak felmutatni (Csehország 3, Lengyelország 2, Észtország, Litvánia, Ciprus 1–1). Amennyiben lakosság-arányosan vizsgáljuk a top egyetemek számát, akkor a legjobb felsőoktatási rendszerrel Finnország, Írország, Észtország, Ciprus és Dánia rendelkezik.

4.109. Külföldi diákok aránya képzési szintenként (2017)

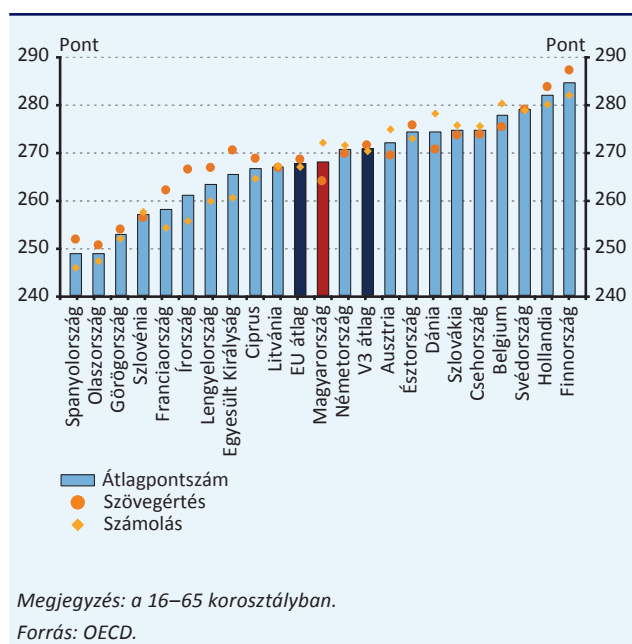
A felsőoktatás nemzetközi megítélésének egyik jó mérőszáma, hogy mekkora a külföldi diákok részaránya a hallgatók között. Magyarország ezen a területen jobban teljesít régiós versenytársainál, és meghaladja az átlagos uniós szintet is. A hazai alapképzésben az uniós átlagnak megfelelő a külföldi diákok aránya (7 százalék), míg a mesterképzés területén meg is haladja azt (17 százalék a 13 százalékkal szemben). A jelentősen kevesebb tanulót érintő doktori képzések területén a külföldiek aránya Magyarországon az EU és a visegrádi átlag közé esik. Összességében a hallgatók 10 százaléka érkezett külföldről Magyarországon 2017-ben, ami magasabb a régiós (8 százalék) és az uniós átlagnál is (9 százalék). A külföldi diákok részaránya hazánkban 2010-ben még csupán 5 százalék volt, amit 7 év alatt sikerült megdupláznia.

4.110. Az élethosszig tartó tanulásban való részvétel

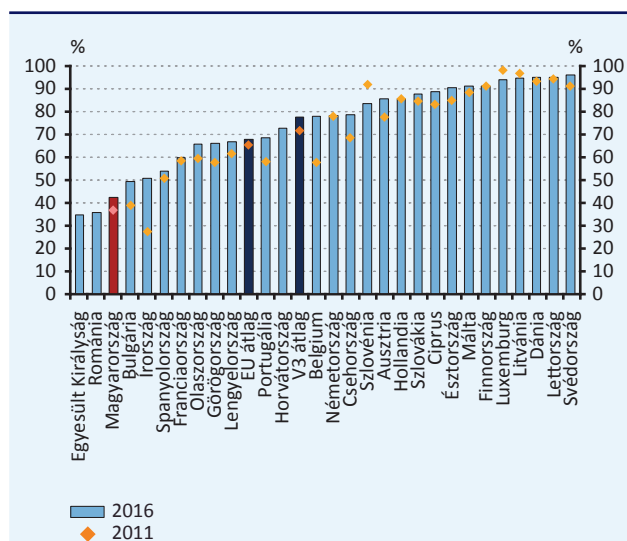
Az Eurostat meghatározása szerint a 25–64 éves korosztályból az számít az élethosszig tartó tanulásban résztvevőnek, aki a felmérést megelőző 4 hétben valamely képzésben, vagy oktatásban részesült. A munkavállalók folyamatos képzése egyre inkább lényeges lesz a technológiai fejlődéssel való lépéstartás érdekében. Magyarországon a felnőtt lakosság 6 százaléka vett részt az élethosszig tartó tanulásban 2019-ben, ami enyhén magasabb a többi visegrádi ország átlagánál, ám mintegy fele az uniós átlagos szintjének (11 százalék). A hazai változás azonban pozitív, melyben módszertani változás is közrejátszott: 3-ról 6 százalékra nőtt 2010 óta a magukat folyamatosan képzők aránya, amely növekedés magasabb a régiós és uniós átlagnál egyaránt. Jelentős különbségek figyelhetők meg e mutatóban az európai országok között: míg a skandináv országokban 25 százalék felett van a rendszeres továbbképzésben részesülők aránya, addig ez Romániában és Bulgáriában csupán 1 és 2 százalék.

4.111. A felnőttek kompetenciáit mérő PIAAC felmérés eredményei (2011–2017)

Az OECD 2011 és 2017 között, összesen három hullámban mérte fel a tagországaiban élő 16–65 év közötti lakosság alapvető kompetenciáit szövegértés és számolás területén. A felmérés alapján a magyar lakosság készségei nagyságrendileg megegyeznek a régiós és az uniós országok átlagos szintjével. A szövegértési teszten Magyarország 264 pontot ért el, ami 4 ponttal magasabb az uniós átlagnál, de 8 ponttal alacsonyabb a többi visegrádi ország átlagánál. Számolás területén hazánk 272 pontot ért el, ami viszont enyhén magasabb az uniós (268) és a V3 (270) átlagnál is. Érdeemes megjegyezni, hogy – ellentétben a fiatalok készségeit mérő PISA felmérésekkel – a felnőtt lakosság körében a teszteken alulteljesítők (vagyis a minimálisan kitűzött szintet el nem érők) aránya Magyarországon (14 százalék) csak enyhén volt magasabb az uniós átlagnál (13 százalék). A PIAAC felmérés eredményei azt mutatják, hogy a magyar munkavállalók készségei megfelelnek az Európai Unió átlagos szintjének, vagyis az alacsonyabb hazai termelékenység mögött nem a munkavállalók alapvető készségeinek hiánya áll.

4.112. Legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya

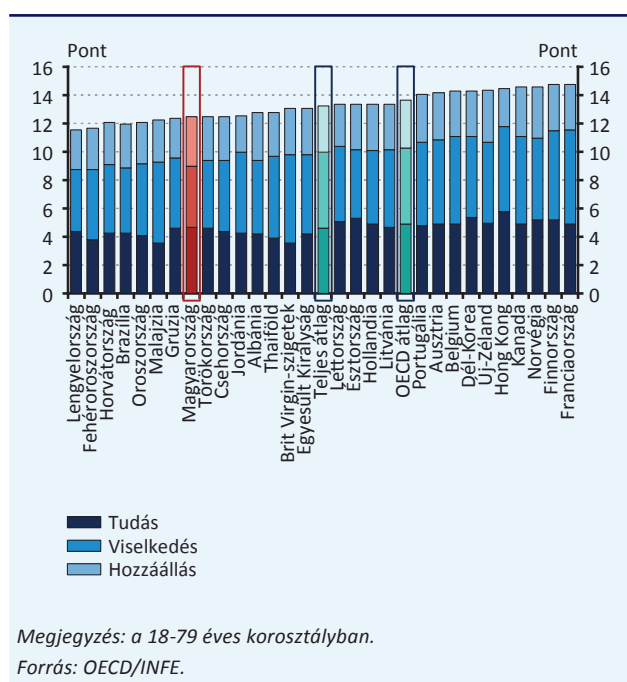

Megjegyzés: a 25-64 korosztályban. Nem érhető el adat az Egyesült Királyság, Románia és Horvátország esetében 2011-re vonatkozóan.

Forrás: Eurostat.

A saját bevallás szerint legalább egy idegen nyelvet beszélők arányában Magyarország jelentős lemaradásban volt az európai uniós és a régiós országok átlagától 2016-ban. A magyar lakosságnak csupán a 42 százaléka beszélt legalább egy idegen nyelvet, miközben a legalább két idegen nyelvet beszélők aránya nem érte el a 14 százalékot. Ezzel szemben az Európai unióban átlagosan a lakosok 68 százaléka beszélt legalább egy idegen nyelvet, miközben ez az arány 78 százalék volt átlagosan a többi visegrádi országban 2016-ban. A V3 országok magas átlagos értékében jelentős szerepet játszik, hogy Szlovákiában – részben történelmi okok miatt – a lakosság 88 százaléka beszél legalább egy idegen nyelvet, miközben a lakosság 28 százaléka 3 vagy több idegen nyelvet is beszél. Az idegen nyelv ismeretének hiánya jelentősen csökkenti az egyes munkavállalók lehetőségeit, hiszen a tudásmegosztás számos csatornájához (például: szakirodalom, internetes források) nem, vagy csak korlátozott mértékben férnek hozzá. Mindez a gyakorlatban csökkenti a tájékozottságot, a tanulási és innovációs képességet, ami pedig korlátozza a gazdasági fejlődést.

4.113. Pénzügyi műveltség (2014–2016)

Megjegyzés: a 18-79 éves korosztályban.

Forrás: OECD/INFE.

Az OECD 2014 és 2016 között 29 ország vagy gazdasági egység felnőtt lakosságának pénzügyi műveltségét mérte fel (a felmérés azonos módszertannal készített 2017-es második körében már csak a G20 országok szerepeltek). A felmérésben Magyarország a 22. helyen végzett 12,5 ponttal. A pénzügyi tudásban hazánk a középmezőnyben (14. hely), a pénzügyi viselkedésben a mezőny végén (29. hely), a pénzügyi hozzáállásban pedig a mezőny elején (3. hely) szerepel a rangsorban. A jelentősen eltérő helyezésekben főként az játszik szerepet, hogy a felmérés időpontjában a magyar lakosság pénzügyi helyzete még nem tette lehetővé, hogy a megtakarítási szándékainak megfelelő összegeket tegyen félre. 2019-re azonban ez megváltozott, mivel a hazai megtakarítási ráta és a háztartások nettó pénzügyi vagyona is magas uniós összevetésben, ami a pénzügyi viselkedés javulását vetíti előre. A pénzügyi műveltség növelése támogatja a pénzügyi lehetőségek kibontakozását, alacsony szintje azonban visszafogja a növekedést. Fontos továbbá megjegyezni, hogy a maximálisan elérhető 21 pontból a legmagasabb pontszámot kapó ország (Franciaország) is csak 14,8 pontot ért el, miközben a résztvevő OECD országok átlaga 13,7 pont lett, tehát érdemi tér van a pénzügyi műveltség fejlesztésére minden ország esetében.

4.10. KUTATÁS-FEJLESZTÉS ÉS INNOVÁCIÓ

A versenyképes kutatás-fejlesztés (K+F) és innováció előfeltétele egy olyan nemzetgazdaságnak, amely a fejlett, innovációvezérelt növekedési modell alapján működik. A beruházásvezérelt modelltől az innovációvezérelt növekedési modellre történő átálláshoz szükség van a K+F kiadások és a K+F létszám növeléséhez. A kutatás-fejlesztési és innovációs ökoszisztéma azonban nem csak forrás- és létszámfeltételektől függ, hanem a vállalkozások innovációs kapacitásainak bővítéseitől és fejlesztéseitől, a legújabb technológiák könnyű hozzáférhetőségétől, valamint a robotizáció és digitalizáció nemzetgazdaságot átfogó elterjedésétől is.

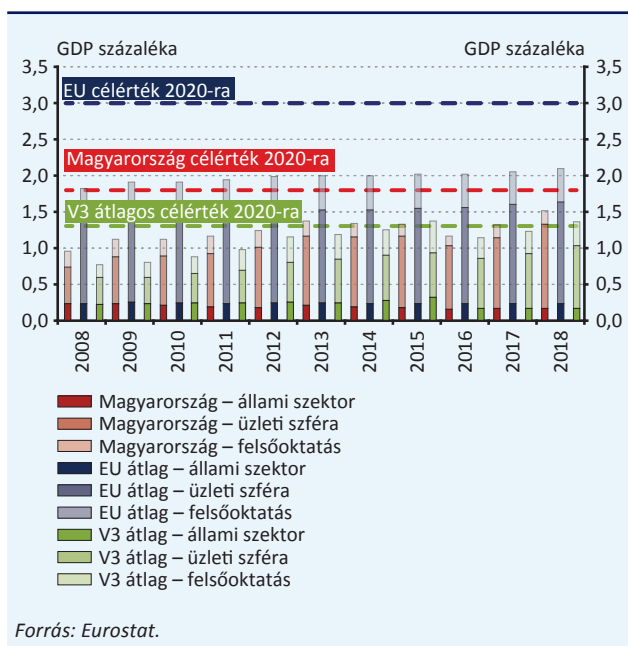
Magyarország innovációs teljesítménye az EU átlagtól elmarad, ám a régiós átlagnak megfelelő szintű. A GDP-arányos K+F kiadás Magyarországon 2008 és 2018 között 0,98 százalékról 1,53 százalékra nőtt, 0,2 százalékponttal meghaladva a többi visegrádi ország átlagos teljesítményét. Hazánkban Csehország után a legmagasabbak a K+F kiadások a kelet-közép-európai térségben. Míg az üzleti ráfordítások mértéke magas, addig a felsőoktatási K+F kiadások terén elmarad Magyarország az uniós és a visegrádi régió átlagától. A K+F munkavállalók létszáma a visegrádi országokban közel megegyező mértékben nőtt 2008 és 2018 között, a dinamikus növekvő EU átlagot azonban nem közelítette meg a térség. Kedvező, hogy a 2014–2016 között csökkenő pályára lépő magyar K+F létszám 2017 óta ismét növekszik.

Magyarországon az évente bejegyzett új szabadalmak száma számottevően elmarad az uniós és a visegrádi átlagtól, ami növekvő kutatás-fejlesztési kiadások mellett a forrásfelhasználás nem megfelelő hatékonyságára utal. Az alacsony magyar érték egyrészt arra vezethető vissza, hogy a nagy multinacionális vállalatok az új technológiai vívmányokat még akkor is a vállalat székhely szerinti országában jegyzik be, amennyiben azt nem ott fejlesztették, másrészt a tudásigényes üzleti kutatási tevékenységek nagyobb részét az EU tagországaiban hajtják végre. Emellett a hazai magas fenntartási díjak is korlátozzák a szabadalmak számának növekedését. Magyarországon az elmúlt két évtizedben trendszerűen csökkent a kutatási hatékonyság, amire az egységnyi kutatás-fejlesztési kiadásra jutó szabadalmak számának tartós visszaesése utal.

A magyar kkv szektor innovációs kapacitása az EU tagországok utolsó negyedében helyezkedik el, az uniós átlagtól jelentősen, a többi visegrádi ország átlagához képest kissé lemaradva. A termék és folyamat innovációt, valamint a szervezeti és marketing innovációt folytató kkv-k aránya hazánkban (18 százalék) 2009 óta emelkedett, ám továbbra sem éri el az uniós átlagot (34 százalék). A termék és folyamat innovációs mutató javulása jelzi az új technológiák, a robotizáció és a digitális megoldások fokozatos adaptálását. A szervezeti és marketing innovációs területen is látszik előrelépés, ami elősegíti a vállalatirányítás és a menedzsmentkompetenciák területén való felzárkózást. A magyar kkv szektor azonban kevesebb, mint tizede használ big data módszereket, valamint érdemi lemaradás azonosítható a felhőtechnológiák, a vállalatirányítási szoftverek, a robotok alkalmazása és a 3D nyomtatás terén. Hazánk innovációs képességét nem csak egy-egy mutatóval, hanem összetett mutatószámokkal is szokás jellemezni. Az Európai Bizottság Összetett Innovációs Indexben Magyarország a huszonharmadik az uniós országok között. A Bloomberg Innovációs Indexe és a Cornell Egyetem, az INSEAD, valamint a Szellemi Tulajdon Világszervezete által közösen készített Globális Innovációs Index alapján hazánk innovációs ökoszisztémája azonban fejlettebb. A Bloomberg Innovációs Index alapján kissé megelőzi az uniós átlagot és az uniós tagállamok rangsorában a középmezőnyben van, a Globális Innovációs Indexben pedig egy helyezéssel a többi visegrádi ország átlagos relatív pozíciója előtt végzett hazánk 2019-ben.

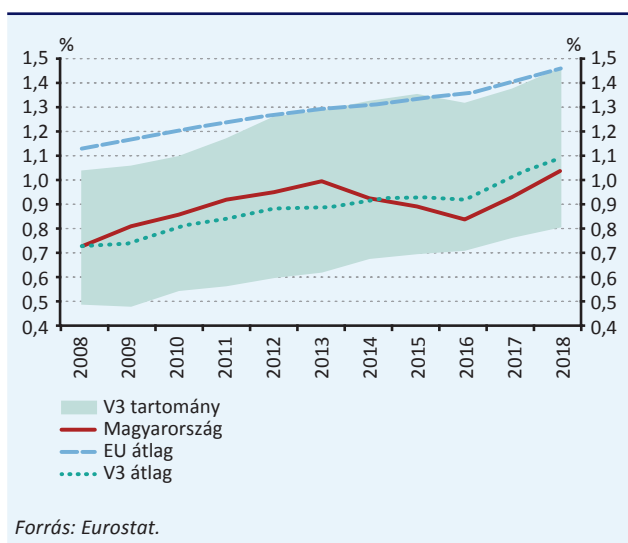
Magyarországon a digitalizáció terén elsősorban a vállalati digitális technológiák fejlesztésére, az e-kereskedelmi lehetőségek elterjedésére, valamint az e-közigazgatás minőségének és használati arányának javítására van szükség. A kutatás-fejlesztés és innováció új aspektusát jelenti a digitalizáció folyamata, amely a legmodernebb technológiák meghonosításának alapját képezi és ezen keresztül hozzájárul a vállalati termelékenység növeléséhez. A digitalizáció fejlettségében az EU Digitális Gazdaság és Társadalom Indexe alapján hazánk az EU átlagtól elmarad, de a V3 átlagot kissé meghaladja, a visegrádi országok közül Lengyelországot és Szlovákiát is megelőzi. Magyarország a hálózatosodottság dimenzióban az EU átlagot meghaladó teljesítményt nyújt, ugyanakkor a vállalatok digitális kompetenciáinak fejlettsége, valamint az e-közigazgatás minőségében és használati arányában az EU-ban továbbra is az utolsók között áll. Az IMD Digitális Versenyképességi Rangora alapján hasonló következtetésre juthatunk. Hazánk a technológiai környezetben mutatja a legjobb eredményt, míg a vállalkozások és háztartások digitalizációjában, valamint a magas képzettségű munkavállalók arányában lemaradás tapasztalható.

4.114. Kutatás-fejlesztési kiadások a teljes gazdaságban és szektorálisan

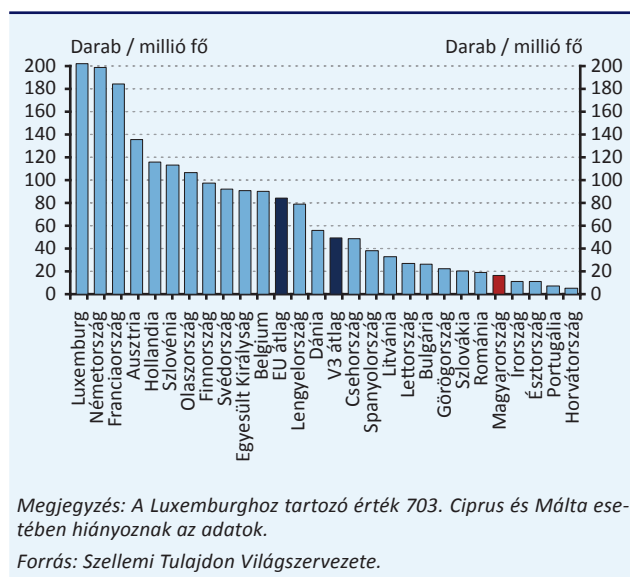
Magyarországon több, mint másfélszeresére nőttek a GDP-arányos kutatás-fejlesztési kiadások 2008 és 2018 között. Így hazánkban Csehország után a második legmagasabb a kelet-közép-európai térség országai körében a bruttó össztermékhez viszonyított K+F kiadások aránya (1,53 százalék). Ez azonban elmarad az Európai Unió 2,1 százalékos átlagától, valamint a kormány által 2020-ra kitűzött 1,8 százalékos és az MNB Versenyképességi Programjában szereplő 2,0 százalékos célértéktől egyaránt. Az EU-nak megközelítőleg 0,9, Magyarországnak 0,3 százalékpontos K+F kiadásnövelésre van szüksége a 2020-ra kitűzött célok eléréséhez. A kiadások megoszlását illetően Magyarországon a felsőoktatási K+F-re fordított összegek alacsonyabbak az EU és a visegrádi térség átlagánál. A 2017-ben és 2018-ban növekvő magyar kiadásokat elsősorban a vállalati szektor ráfordításai eredményezték.

4.115. Kutató-fejlesztői létszám az összes foglalkoztatott arányában

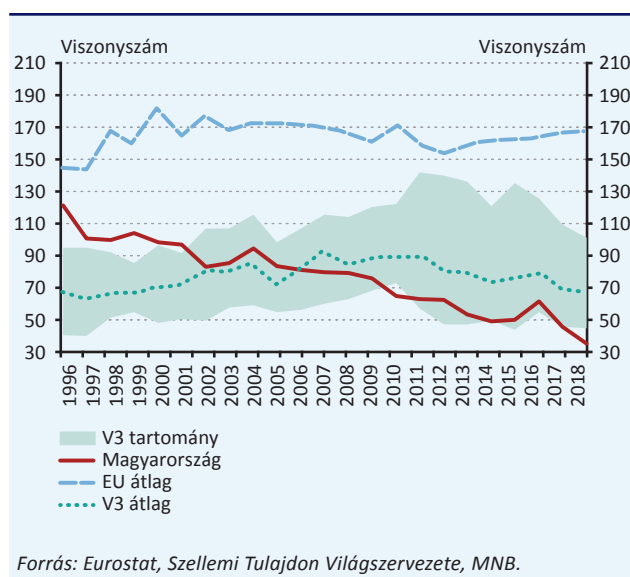
A kutatás-fejlesztésben foglalkoztatottak magasabb létszáma segíti a K+F források hatékony felhasználását, ezáltal hozzájárul a termelékenység növeléséhez és a tudásintenzív iparágak fejlődéséhez. A K+F foglalkoztatottak részaránya (az összes foglalkoztatott 1–1,1 százaléka) a visegrádi térségben és Magyarországon közel megegyezett 2018-ban és megközelítőleg hasonló mértékben növekedett 2008 és 2018 között. Az EU átlagot azonban nem közelíti meg a mutató értéke. Kedvező, hogy a 2014–2016 között csökkenő pályára lépő magyar érték 2017 óta ismét növekszik, aminek folytatódása hozzájárulhat a kutatás-és innovációvezérelt üzleti modellbe történő átlépéshez.

4.116. A bejegyzett új szabadalmak száma (2018)

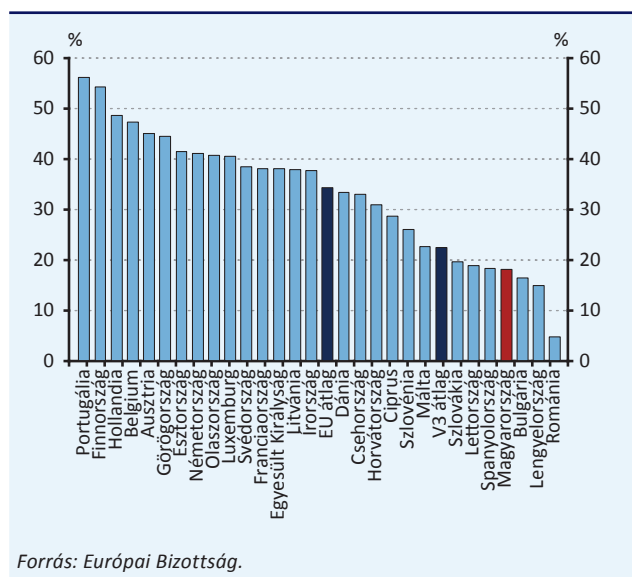
Magyarországon az egy év alatt bejegyzett szabadalmak száma az uniós átlag ötöde és a visegrádi átlag harmada. Ez egyrészt a nyugat-európai országokban aktívabb kutatói-fejlesztői tevékenység következménye, másrészt pedig annak tulajdonítható, hogy a külföldi tulajdonú vállalkozások – még abban az esetben is, ha Magyarországon folytatnak kutatói tevékenységet – a vállalat anyaországában jelentik be az új szabadalmakat. Emellett uniós összehasonlításban Magyarországon az egyik legmagasabb a szabadalmak fenn tartási díja, ami szintén visszafogja a szabadalmi aktivitás intenzívebbé válását.

4.117. A kutatás-fejlesztési források hatékonysága

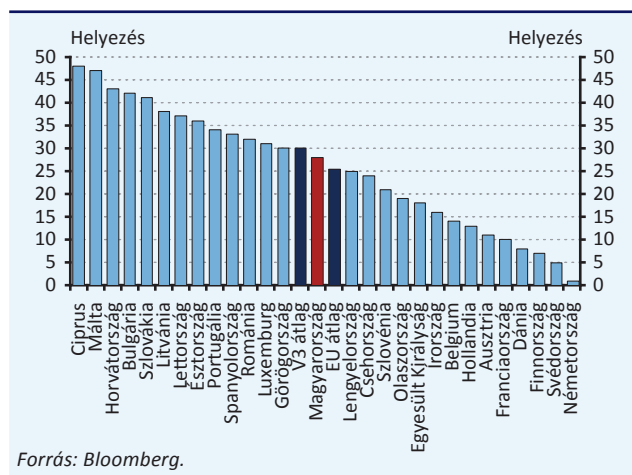
Az egy egységnyi K+F ráfordításra jutó szabadalmak számával mérhetővé válik a kutatás-fejlesztési kiadások hatékonysága. Az egységnyi kutatás-fejlesztési kiadásra jutó szabadalmak magasabb száma eredményesebb forrásfelhasználásra utal. Magyarország kutatási hatékonysága 2006 óta elmarad a többi visegrádi ország átlagától. Ez egyrészt abból eredhet, hogy a fejlesztések nem jutnak el gyakorlati eredményig, szabadalomig, másrészt a külföldi tulajdonban lévő vállalkozások nem hazánkban jelentik be fejlesztéseik eredményeit. Ugyanakkor Magyarországon a legmagasabb a V4-en belül a kísérleti fejlesztésre fordított GDP-arányos kiadás (0,9 százalék 2018-ban).

4.118. Termék, vagy folyamat innovációt folytató kkv-k (2017)

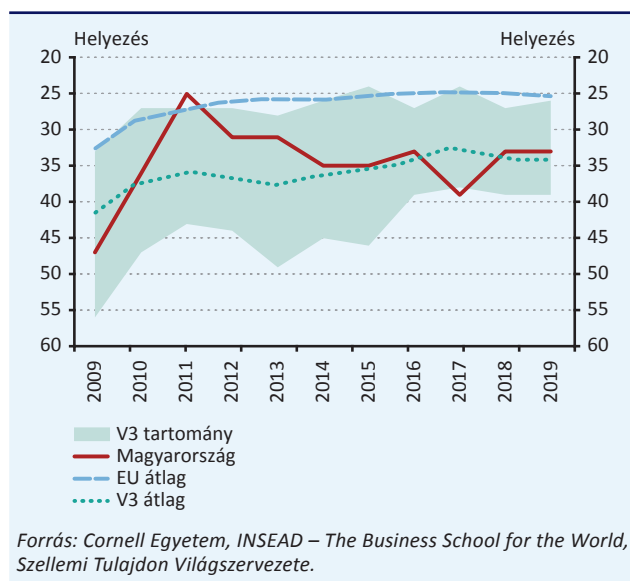
A hazai kkv-k körében új terméket bemutató, vagy gyártási folyamatot indító vállalatok aránya a 2008–2017 közötti időszakban elmaradt nem csak az európai uniós, de a visegrádi országokban tapasztalt szinttől is. Az eredmény időbeli változását vizsgálva 2010-hez képest a mutató értéke több, mint három százalékponttal nőtt. A magyar vállalatoknak azonban mindössze 6 százaléka használ Big Data módszereket, miközben az uniós átlag ennek majdnem duplája. Érdemi lemaradás azonosítható a felhőtechnológiák, vállalatirányítási szoftverek, robotok, 3D nyomtatás terén is. Az eredmények alapján Magyarországon és az uniós tagállamokban egyaránt nem tud lépést tartani a technológiák alkalmazása a digitális hálózatok fejlődésével. A mutató értékének növelése nem igényel alapkutatásokat és összetettebb fejlesztéseket, már létező innovatív megoldások vállalati termelésbe történő gyakorlati átültetésével is emelhető. A termék vagy folyamat innovációt folytató kkv-k aránya az Európai Bizottság Összefoglaló Innovációs Indexének egyik mutatója. Magyarország az uniós tagállamok között a 23. helyezett az Összefoglaló Innovációs Indexben. Hazánk kutatás-fejlesztési és innovációs aktivitásának erősödése hozzájárulna a globális értékláncokban történő feljebb lépéséhez.

4.119. Bloomberg Innovációs Index (2020)

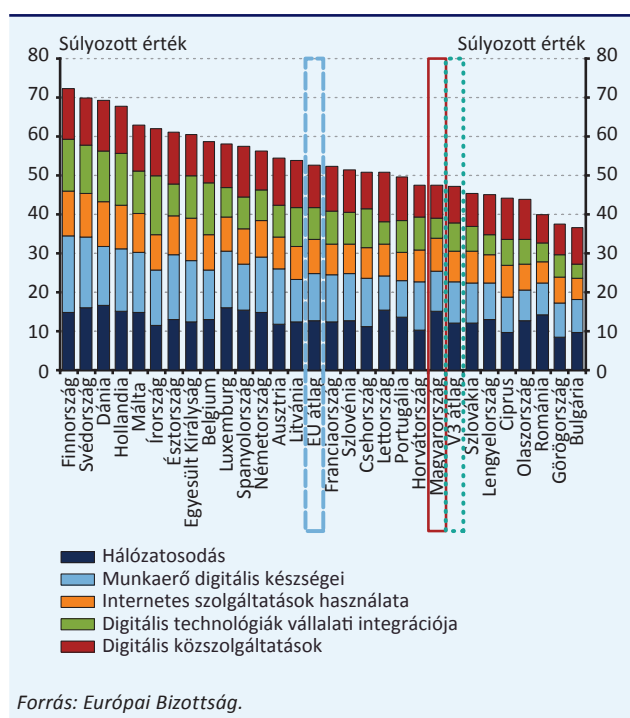
A Bloomberg Innovációs Index hét kategóriában, statisztikai mutatószámok alapján értékeli és rangsorolja az országok innovációs teljesítményét, majd képez a kategóriákban elért eredmények alapján összesített pontszámot és rangsort. Magyarország a 28-dik a 105 rangsorolt ország közül. A Bloomberg Innovációs Index szerint hazánk innovációs fejlettsége kissé meghaladja a többi visegrádi ország érettségét és minimálisan marad csak el az Unió átlagos helyezésétől. A kutatás-fejlesztés intenzitása és a high-tech vállalatok jelenléte területeken a magyar helyezés meghaladja az uniós és a régiós átlagot egyaránt. Az innovációs kapacitáshoz szorosan kötődő szabadalmi aktivitás, felsőoktatási hatékonyság és munkatermelékenység területeken azonban hazánk pozíciója elmarad az uniós és a V3 átlagtól.

4.120. Globális Innovációs Index

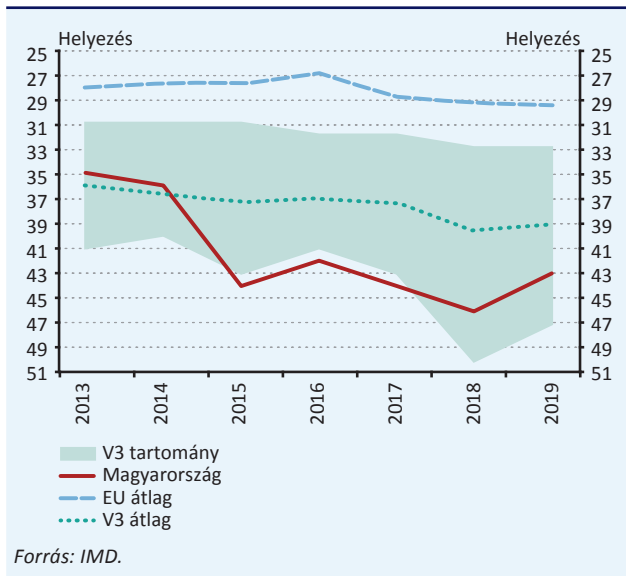
A Globális Innovációs Index az innovációs teljesítményt és annak feltételeit 7 területen mérő összetett versenyképességi mutató, amely 129 országot rangsorol. A vizsgált 80 indikátor 70 százaléka objektív, 30 százaléka szubjektív, felméréses vagy más szervezet összetett mutatószámain alapuló érték. Az innovációs teljesítmény mellett az intézményi környezetet, a humán tőke minőségét, az üzleti környezetet és az infrastruktúra minőségét is értékeli az index. Magyarország 33. a rangsorban, egy helyezéssel megelőzve a többi visegrádi ország átlagos pozícióját (34.), és nyolc helyvel lemaradva az uniós átlagtól (25.). A legjobb helyezést (17.) hazánk a tudás és technológiai teljesítmény területen, míg a legkedvezőtlenebb helyezést (76.) a piactudományok területén érte el. Magyarország kiválóan teljesít a vállalati kutatók számában és a megszerzett környezetvédelmi (ISO) szabványok számában. Jelentős tér van ugyanakkor az előrelépésre az innováció finanszírozásával összefüggő kockázati tőkeügyletek számának növekedésében és az innovációkkal kapcsolatos piaci verseny erősítésében.

4.121. EU Digitális Gazdaság és Társadalom Index (2020)

Az Európai Bizottság által készített Digitális Gazdaság és Társadalom Index az EU tagállamok digitális fejlettségét értékeli úgy, hogy az indexben az egyes komponensek különböző súlyokkal szerepelnek: a hálózatosodás 25 százalékkal, a munkaerő digitális készségei 25 százalékkal, az internetes szolgáltatások használata 15 százalékkal, a digitális technológiák vállalati integrációja 20 százalékkal és a digitális közszolgáltatások 15 százalékkal. Az index mutatói a technológiai fejlődéssel folyamatosan változnak. Ennek eredményeként egészült ki az 5G technológia készülségét mérő mutatóval. Magyarország digitális fejlettsége az EU átlagtól elmarad, de a többi visegrádi ország átlagával közel megegyezik. Hazánk digitalizációs lemaradása továbbra is az egyik legnagyobb a vállalatok által alkalmazott digitális technológia és e-kereskedelmi megoldások, valamint a digitális közszolgáltatások terén. Ez alapján az üzleti és állami szektor digitalizációjában egyaránt szükség van előrelépésre.

4.122. IMD Digitális Versenyképességi Rangsor

Az IMD Digitális Versenyképességi RangSOR az egyes országok digitális érettségét és felkészültségét méri 51 mutató alapján, melyek 60 százaléka statisztikai adatokon alapul, 40 százaléka azonban kérdőíves megkérdezés eredménye. A vizsgált 63 ország megegyezik az IMD általános versenyképességi rangsorában vizsgált fejlettebb gazdaságok körével. Hazánk és a visegrádi térség is számottevően elmarad az Unió átlagos pozíciójától, bár Magyarország teljesítménye 2019-ben javult. Hazánk a rangsorban szereplő alcsoportok közül a technológiai környezet alcsoportjában mutatja a legjobb eredményt, amely a 4G lefedettségben nemzetközi összehasonlításban elért kiváló teljesítmény és a gyors magyarországi internet következménye. Az Európai Bizottság Digitális Gazdaság és Társadalom Indexéhez hasonlóan az IMD digitális rangsora alapján is a vállalkozások és háztartások digitalizációjában, valamint a magas képzettségű munkavállalók arányának növelésében van szükség előrelépésre.

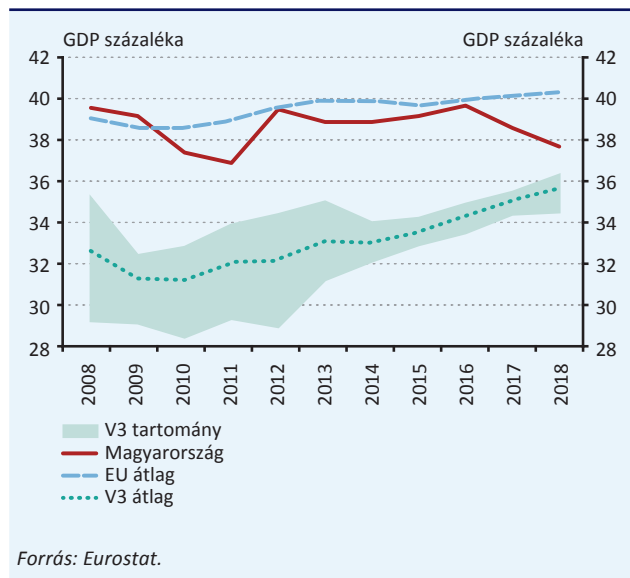
4.11. ÁLLAMI HATÉKONYSÁG

Gazdasági súlya és szabályozó ereje miatt az állam hatékony működése kulcsfontosságú a versenyképesség növeléséhez, amit nagymértékben támogathat a digitalizáció kiterjesztése az állami szektorban. Legnagyobb gazdasági szereplőként és szabályozó hatóságként az állam működése erősen befolyásolja az nemzetgazdaság üzleti környezetét, ami hat a háztartások és a vállalatok gazdasági döntéseire, egyben az ország versenyképességére is. Az állam működését akkor nevezzük hatékonynak, ha optimális környezetet biztosít a gazdasági szereplőknek, az ezzel egyidejűleg megjelenő torzító hatás minimalizálása mellett. Ez utóbbi folyamatot támogatja a digitalizáció kiterjesztése a közigazgatásban. Az e-közigazgatás kiépítésének jótékony hatása, hogy egyrészt az állami szolgáltatások egyszerűbbé, gyorsabbá és olcsóbbá válhatnak, ami kapacitásokat szabadít fel a magánszektorban, másrészt a kormányzat iránti növekvő bizalmon keresztül a jogkövető magatartás elterjedtsége növekedhet. Bár az EU-DESI digitális közszolgáltatások összesített mutatójában a 28 tagország közül a 24. helyen állt hazánk, egyes részterületeken már érződik az e-közigazgatás kiépítésének hatása, például az interneten történő közigazgatási ügyintézés többet veszik igénybe hazánkban az EU és a régió átlagánál. Magyarországon az állam közigazgatási kiadásai GDP-arányosan továbbra is meghaladják az Európai Unió vagy a V3 országcsoporthoz tartozó átlagát.

A gazdaság fehéredését és az általános üzleti környezet javulását jelzi hazánkban, hogy 2010 óta drasztikusan, 22-ről 9 százalékra csökkent a be nem fizetett áfa mértéke, azonban további intézkedések szükségesek a rejtett gazdaság folytatólagos csökkentése céljából. A gazdaság fehéredéséhez hozzájárult az adórendszer tudatos átalakítása, melynek részeként a munkát terhelő adók felől a hangsúly a fogyasztást terhelő adók irányába mozdult el. Az online pénztárgép rendszer, az elektronikus közúti áruforgalom ellenőrző rendszer (EKÁER) és az online számlázás bevezetésének köszönhetően 2010-2018 között Magyarországon csökkent az EU országok között a második legnagyobb mértékben az áfarés (vagyis a ténylegesen beszedett és a potenciálisan beszedhető áfa különbsége), aminek mértéke 2018-ban 9 százalék volt (azaz alacsonyabb az EU 10 százalékpontos átlagánál). A rejtett gazdaságra vonatkozó becslések is hasonló tendenciáról tanúskodnak, azonban a rejtett gazdaság jelenleg 22 százalékosra becsült aránya Magyarországon még magasabb a 17 százalékos EU átlagnál.

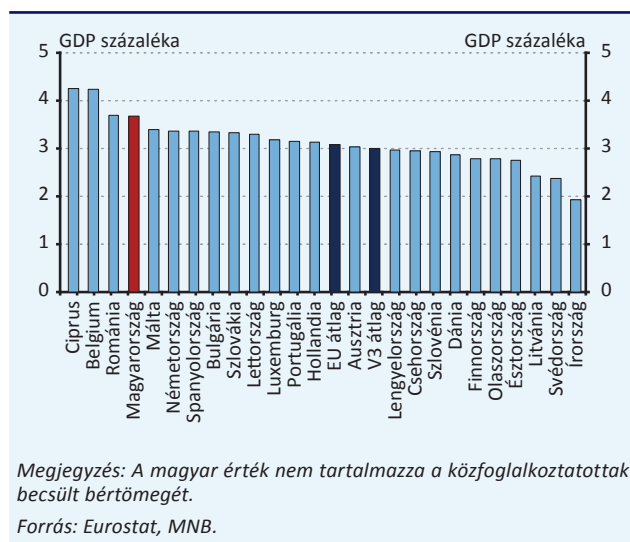
Több területen az állami szabályok egyszerűsítésére van szükség a vállalatok versenyképességének javítása érdekében. Az építési engedélyhez szükséges eljárások száma hazánkban harmadával magasabb, mint az EU-ban. A vállalatok adó-adminisztrációra fordított ideje meglehetősen magas hazánkban, jelenleg évente 277 óra, miközben az EU átlag 172 óra. Mindeközben pozitívum, hogy az adminisztráció egyszerűsítése miatt jelenleg egy vállalat alapításához 7 munkanapra van szükség, miközben az EU átlag 13 nap. A kormány már felismerte a területen mutatkozó kihívásokat és célzott akcióterv keretében tervezi módosítani a szabályozást, amely fokozatosan jelenik meg a statisztikákban.

4.123. Adócentralizáció

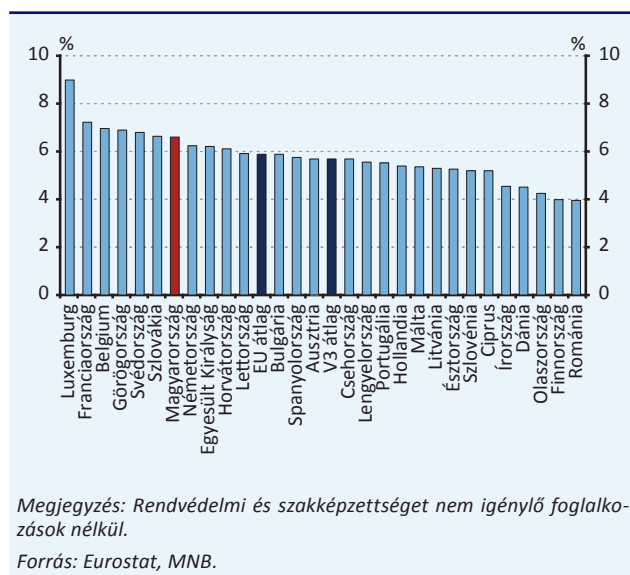
Az adócentralizáció azt mutatja meg, hogy az adó- és járulékbévételek milyen mértékűek a GDP arányában. Magyarországon hagyományosan magasabb az adócentralizáció, mint a régió más országaiban és inkább az EU magországaikhoz hasonló szintet mutat. A 2010 utáni adó-reform csökkentette a munkát terhelő adók súlyát és növelte a forgalmi, fogyasztási adókat, valamint csökkentette az adóelkerülést. Ezt követően a GDP-arányos adóbevételek trendszerűen emelkedtek az adókulcsok növelése nélkül. A kedvező költségvetési helyzet 2016-tól lehetővé tette a munkát terhelő adók további csökkentését a szociális hozzájárulási adó kulcsának mérséklésén keresztül, amely mellett célzott áfa-csökkentéseket is végrehajtottak. Így 2018-ban az adócentralizáció Magyarországon 37,4 százalékra csökkent, miközben az EU átlag 40,1 százalék volt. A V3 országok átlagában az adócentralizáció számottevően növekedett 2011-től, tehát erős a konvergencia e tekintetben a régió belül. Fontos azonban kiemelni, hogy az adócentralizáció szintje önmagában nem mond semmit az adórendszer szerkezetéről és minőségéről. Magas centralizációs ráta mellett is működhet a gazdaságot támogató, hatékony adórendszer és fordítva. Ennek mértéke számos esetben társadalmi értékválasztás eredménye.

4.124. Közigazgatási bérköltség a GDP százalékában (2018)

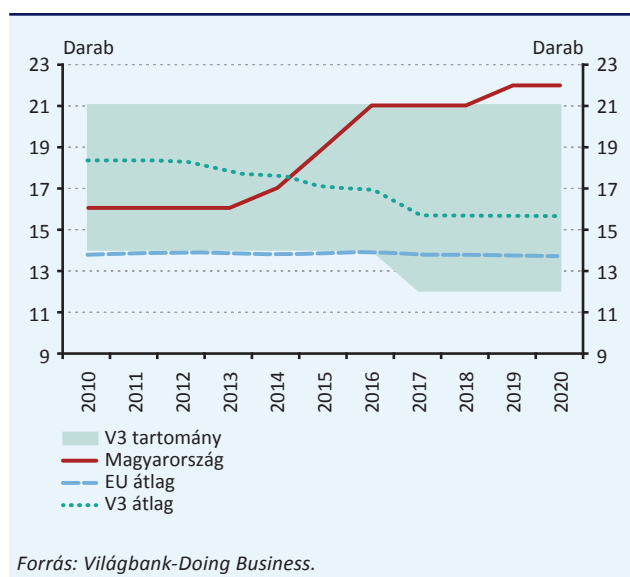
Az állam alapvető feladatainak minőségi ellátása érdekében szükség van a közigazgatásra és az állam széleskörű közszolgáltatásaira, azonban figyelemmel kell lenni mindeközben a költséghatékonyságra is. A nemzetközi összehasonlításban átlagnál magasabb kiadási szint a bürokrácia túlzott méretére utalhat. A V3 országokban és az EU-ban a közigazgatásra fordított bérköltségek GDP-arányosan 3 százalékot tettek ki 2018-ban, miközben Magyarországon 3,6 százalékot. Hazánkban a közigazgatási kiadások trendje az elmúlt évtizedben emelkedő volt, 2015-2018 között 3,2 százalékról 3,6 százalékra nőtt a mutató értéke. Utóbbi jelenség oka nagyobb részben a közigazgatásban végrehajtott differenciált béremelés volt, amely a versenyszektorhoz viszonyított bérfeszültségeket enyhítette.

4.125. Közigazgatásban foglalkoztatottak aránya (2019)

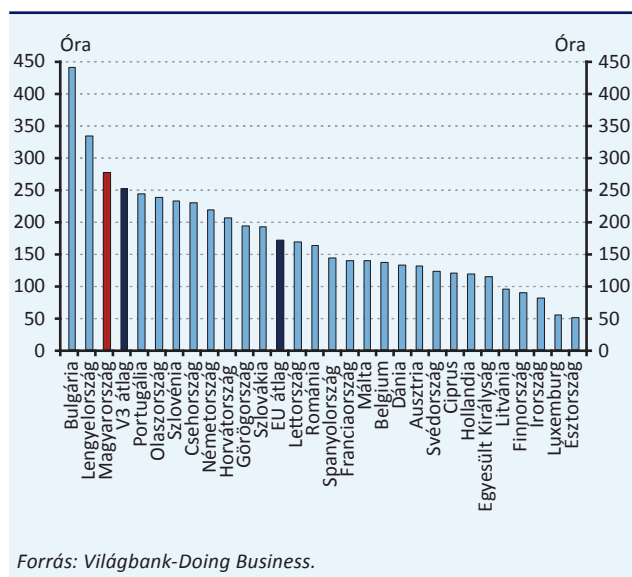
Az állam a közigazgatási feladatok szükségszerű ellátásához humán erőforrást von el a gazdaságtól. A nemzetközi összehasonlítások szerint Magyarországon a szűken értelmezett közigazgatási foglalkoztatás 6,5 százalékon, miközben a V3 átlag 5,6 százalékon, az EU átlag 5,8 százalékon állt 2019-ben. Az átlagot meghaladó magyar közigazgatási foglalkoztatás magyarázatul szolgálhat az államapparátus működtetésének uniós átlagnál magasabb költségére. A jövőben a közigazgatásban foglalkoztatott munkaerő megfelelő szintje mellett a digitalizáció nyújtotta hatékonyságnövekedésnek célszerű minél inkább fókuszba kerülnie.

4.126. Az építési engedélyekhez szükséges eljárások száma

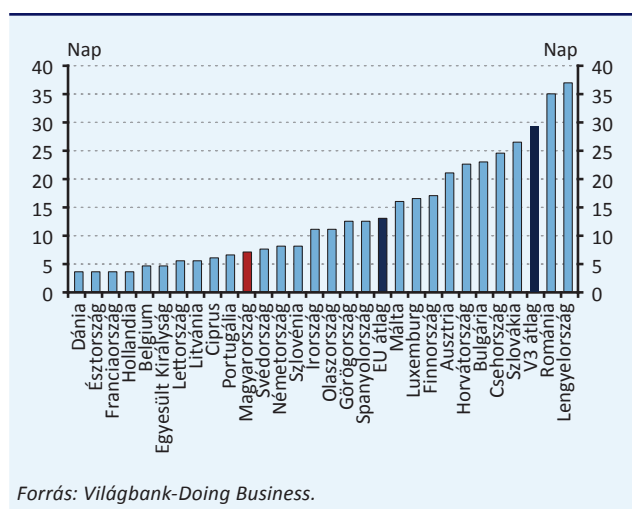
Az építési engedély megszerzéséhez szükséges eljárások száma azt mutatja meg, hogy hány engedélyre van szükség ahhoz, hogy egy vállalat egy kereskedelmi ingatlan építésébe kezdhesen. A Világbank legfrissebb felmérése alapján Magyarországon az elmúlt 10 évben nőtt az engedélyek száma, jelenleg 22 darab engedélyre van szükség. A V3 országokban átlagosan 16 engedélyre, míg az EU országokban 14 engedélyre volt szükség az építési engedély megszerzéséhez. A magasabb bürokratikus teher a vállalatok beruházási hajlandóságát negatívan befolyásolhatja, és csökkenti az értékteremtő tevékenységre fordítható forrásokat.

4.127. A vállalatok adóbevallással töltött óráinak száma egy évben (2019)

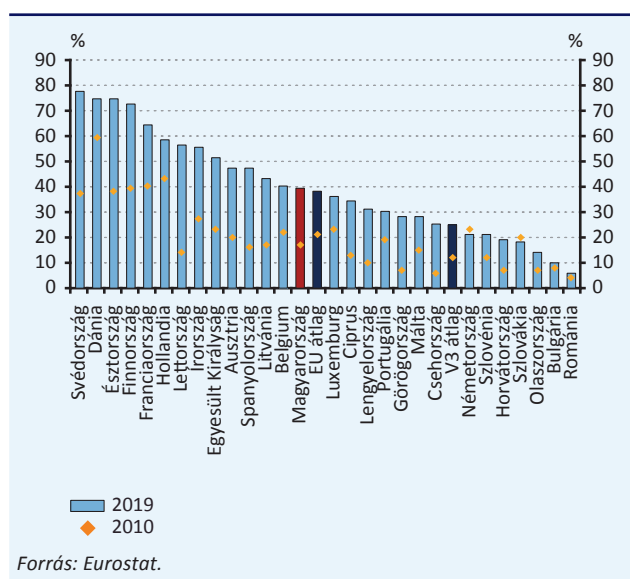
A vállalatok napi működését és profitabilitását befolyásolja az adóadminisztrációval töltött idő. Amennyiben gyorsabban meg tudnak felelni a szabályoknak, akkor több időt fordíthatnak a saját termelő/szolgáltató tevékenységükre. A Világbank adatai szerint Magyarországon évek óta nem történt előrelépés ezen a téren, a magyar vállalatoknak adóbevallással egy évben 277 órát töltenek. Ebből 146 órát visz el a szociális hozzájárulási adónak és járulékoknak, 96 órát az általános forgalmi adónak, és 35 órát a vállalati nyereségadónak való megfelelés. A V3 országcsoporthoz 252 órával közel esik a magyar értékhez, azonban az EU 172 órával való eléréséhez további intézkedések szükségesek. Az adóbevallással töltött időt a jövőben várhatóan csökkentheti a társasági adó év végi feltöltésének megszüntetése és a munkavállalói járulékok összevonása.

4.128. Vállalatalapítás időigénye (2019)

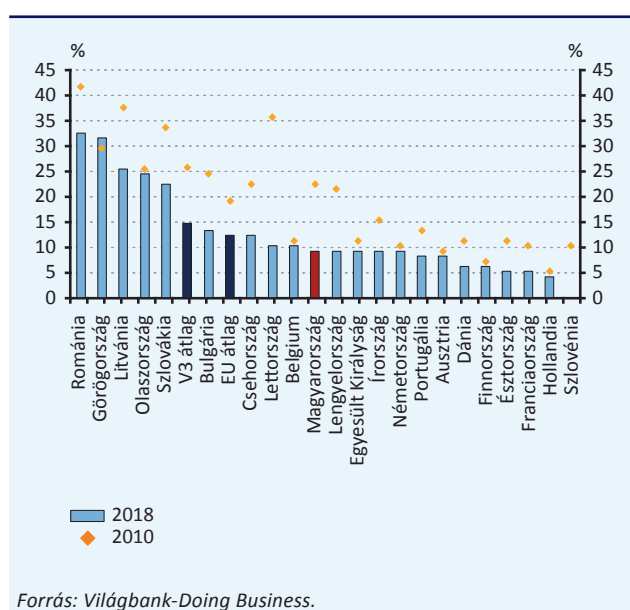
A vállalatalapítás időigénye mutató azt mutatja meg, hogy egy kft. alapításához és formális indulásához mennyi munkanapra van szükség, amely befolyásolhatja a beruházási hajlandóságot. A szükséges engedélyek megszerzése Magyarországon 7 napot vesz igénybe, amellyel a 11. helyen állunk a 28 EU tagország között. Ehhez képest az Európai Unióban átlagosan 13 napba telik a vállalatalapítás, míg a visegrádi országokban 29 napba. Összességében elmondhatjuk, hogy hazánk viszonylag jól teljesít a mutatóban, fele annyi idő alatt el tud indulni itthon egy vállalkozás, mint az EU-ban és negyed annyi idő alatt, mint a V3 országokban. A mutatóban legjobban teljesítő országokhoz (Dánia, Észtország, Franciaország) való felzárkózáshoz a 7 napról 3,5 napra kellene csökkenteni a szükséges időt, ami az állami digitalizációs törekvések mellett reális célkitűzés lehet. Az egyszerűsített cégeljárás már régóta elérhető a vállalkozások számára, azonban nagy könnyítést jelentett az adminisztrációban, hogy 2017 márciusától eltörölték az ehhez kapcsolódó illetéket és közzétételi költséget.

4.129. Interneten történő közigazgatási ügyintézés (2019)

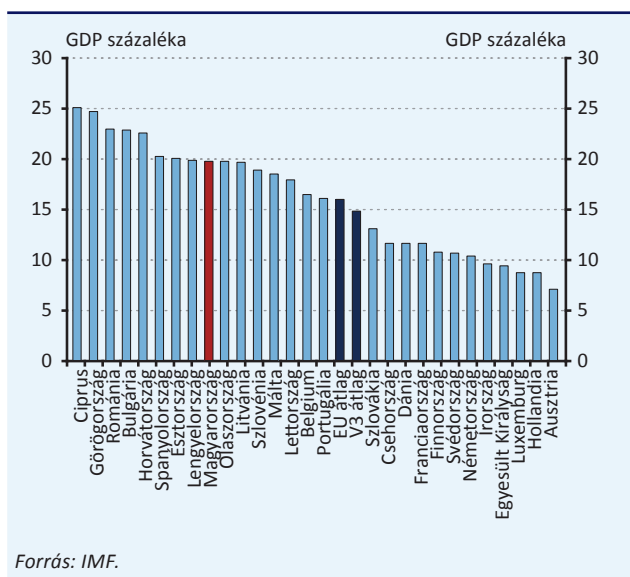
Az e-közigazgatás fejlesztése az állami szolgáltatások hatékonyságának növelésével járul hozzá a versenyképesség javulásához. Az elmúlt években látható közigazgatási digitalizációs törekvések eredményt hoztak. Magyarországon az online ügyintézés a régió és az EU átlagát is meghaladja (39 százalék), miközben 2010-ben mindössze a lakosság 17 százaléka használta ezt a szolgáltatást. A fejlődésre azonban van még tér, hiszen 2019-ben az interneten benyújtott űrlapok aránya 39 százalékos volt hazánkban, míg Svédországban 77 százalék, Dániában és Észtországban pedig 74 százalék. A személyes megjelenés nélküli ügyintézés választása a kisebb bürokratikus teher és felszabaduló kapacitás hatására növeli a versenyképességet. Észtország saját becslése alapján a közigazgatás teljes digitalizációja 2 százalékkal növelte a gazdaság teljesítményét.

4.130. A be nem fizetett áfa aránya

Az adóelkerülés mérésének egyik nemzetközileg ismert mutatója az áfarés, amely azt mutatja meg, hogy mekkora a különbség a tényleges áfabevétel és a becsült adóalap szerint elméletileg beszédhető áfabevétel között. Magyarország 2010 óta több sikeres intézkedést is hozott az adóelkerülés visszaszorításáért, ilyen volt az online pénztárgép rendszer, az EKÁER és az online számlázás bevezetése. Az intézkedések hatásosságát mutatja, hogy az Európai Bizottság által becsült magyar áfarés 2010–2018 között az EU országok között a 2. legnagyobb csökkenést mutatta. Magyarországon 2018-ban így 9 százalékra esett az áfarés becsült mértéke, amely számottevően kedvezőbb, mint a V3 átlag 14 százalékos és az EU átlag 12 százalékos értékei. A pozitív tendencia hatására az áfabevételek – változatlan általános adókulcs és csökkenő célzott áfakulcsok mellett is – dinamikus növekedést mutattak. Az ebből adódó költségvetési mozgástér növekedés lehetővé tette további gazdaságélénkítő intézkedések finanszírozását.

4.131. A rejtett gazdaság becsült mértéke a GDP arányában (2017)

A magas társadalmi, gazdasági és költségvetési költségei miatt általános gyakorlat Európában a rejtett gazdaság elleni küzdelem. A legfrissebb adatok szerint Magyarországon a rejtett gazdaság mérete a GDP-hez képest 20 százalék, miközben az EU átlag 16 százalék, a régiós átlag pedig 15 százalék. Egész Európában a mutatóban legjobban teljesítő országokban 10 százalék alatti a rejtett gazdaság becsült mértéke. Az online számlázás a legutóbbi becslés után került bevezetésre és az adóbevételi adatok arra utalnak, hogy érezhetően csökkentette a rejtett gazdaság arányát.

4.12. MODERN INFRASTRUKTÚRA ÉS HATÉKONY ENERGIAFELHASZNÁLÁS

A modern infrastruktúra, a hatékony energiafelhasználás, valamint a zöld gazdaság erősítése kulcsfontosságú Magyarország fenntartható felzárkózásához. A modern infrastruktúra csökkenti a szállítási költségeket, vonzza a gazdaságfejlesztő beruházásokat és segíti a munkaerő országon belüli mobilitását. A 21. század fő erőforrása az adat lehet, amelynek gyors és biztonságos továbbítása így a versenyképesség fokmérőjévé válik. A versenyképes infrastruktúra kialakításában az államnak kulcsszerepe van. Emellett az állam a megfelelő energiamix kialakításával, illetve az energiafelhasználás hatékonyságának erősítésével és ösztönzésével csökkentheti az ország energiafüggőségét, ami kedvezően befolyásolhatja a gazdaság külső egyensúlyát is. A zöld gazdaság területén is fontos az állami szektor szerepvállalása a karbonsemlegesség mihamarabbi elérése érdekében. E célhoz elsősorban a megújuló energiaforrások térnyerésének előmozdítása, valamint a vállalatok környezetvédelmi beruházásainak pénzügyi támogatása járulhat hozzá.

A magyar vasúti és közúti hálózat sűrűsége megfelelő, de a minősége több tekintetben elmarad az uniós átlagtól. Hazánk vasúthálózata a hatodik legsűrűbb volt 2018-ban az EU-ban. A vasúthálózatban a nagysebességű, villamosított és kétvágányú pályaszakaszok aránya azonban alacsony, ami visszafogja e közlekedési típus sebességét, komfortját, így attraktivitását is. A közúthálózaton belül a gyorsforgalmi utak sűrűsége az uniós átlagnak megfelelő, de hossza és nemzetközi összekapcsoltsága fejlesztendő. A közúthálózat más részein jelentősebbek a minőségi problémák az útburkolat állapotát illetően. A megyék közel 40 százalékában az utak több, mint fele rossz állapotban van. A nagyvárosi közlekedést a forgalmi torlódások is akadályozzák. Budapesten naponta átlagosan több, mint húsz perc hasznos időt veszítenek el emiatt a rendszeresen gépkocsit vezetőik és a 8. legmagasabb az utazási idő többlet a forgalommentes állapothoz képest az uniós fővárosok között.

A távközlési infrastruktúra minősége Magyarországon kiváló, azonban a magyar kkv-k jelentős része nem rendelkezik fejlett információbiztonsági megoldásokkal. A magyar elektromos hálózat megbízhatósága uniós összehasonlításban szintén átlag feletti. Az elektromos hálózat szigetelése azonban sok ingatlan esetében elavult. Magyarország a szélessávú internet sebességét és elterjedtségét illetően is az EU élmezőnyébe tartozik. Előbbi a visegrádi és uniós átlagnál másodpercenként ötven, illetve harmincöt megabittel magasabb, utóbbi pedig a visegrádi átlag közel két és félszerese és az uniós átlag közel kétszerese. Kedvező, hogy a kezdeti fázisú 5G frekvenciáinak értékesítésében hazánk a 3. legjobb teljesítményt nyújtja az Európai Unióban, valamint az, hogy az új technológiai megoldásokhoz kapcsolódó magyar információbiztonsági készség meghaladja az uniós és V3 átlagot. A magyar kkv-k túlnyomó többsége azonban nem rendelkezik fejlett kibervédelmi megoldással.

A magyar gazdaság energiafelhasználása és a nettó energiaiimport aránya továbbra is magas. Bár Magyarországon 2010 és 2018 között közel 20 százalékkal csökkent az egységnyi kibocsátásra jutó energiaigény, a V3-ak és Magyarország energiaintenzitása 80–90 százalékkal magasabb az uniós átlagnál, amely szintén hasonló mértékben csökkent. Az elmúlt évek dinamikus gazdasági növekedése nagyobb energiafelhasználást eredményezett, aminek következtében a nettó energiaiimport arány megközelítőleg 10 százalékponttal megemelkedett. 2018-ban 58 százalékon állt, ami meghaladta a régió 55 százalékos és az EU közel 50 százalékos átlagát. A jegybank Versenyképességi programjában célként az 50 százalék alatti arány elérése szerepel.

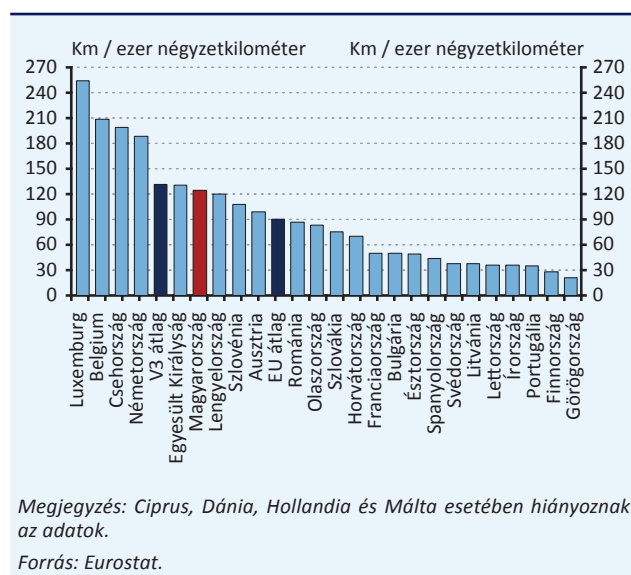
A megújuló energiaforrások aránya 2014 óta csökkenő pályán van hazánkban, aminek következtében Magyarország elmaradt az uniós átlagtól és még nem érte el a 2020-ig vállalt EU-s célkitűzését (13 százalék). A kormány elsősorban a nap- és geotermikus energia kapacitások bővítésével 2030-ig 21 százalékra növelné a megújulók részarányát a teljes energiafelhasználásban.

A magyar energiaárak a háztartások számára – vásárlóerő-paritáson mérve – mérsékelt szintre csökkentek a 2010-es évek eleji szabályozói beavatkozások hatására, a vállalatok számára azonban meghaladja az uniós átlagot. Magyarországon a háztartási villamos energia és gáz ára 2011 és 2014 között az árak több lépésben történő hatósági csökkentése következtében előbb a visegrádi térség, majd az EU átlag alá mérséklődött. A lakossági árakhoz hasonlóan az ipari felhasználású villamos energia és gáz árak 2013 és 2017 között ugyan mérséklődtek, de az EU átlag alá nem tudtak csökkenni. Mivel az ipari felhasználású energiaárak elsősorban a tőzsdén keresztül kerülnek meghatározásra, ezért az energiafüggőséget csökkentő határkeresztelő kapacitások bővítésével csökkenhetnek az ipari energia árak.

Magyarországon az egyik legalacsonyabb az egy főre jutó szén-dioxid kibocsátás az Unióban, a légszennyezettség mértéke azonban magas, a mezőgazdasági öntözésbe vont területek aránya pedig alacsony. Magyarország egyike azon országoknak, amelyek az utóbbi évtizedekben gazdasági növekedésük ellenére szén-dioxid kibocsátásukat jelentősen csökkenteni tudták. A szén-dioxid kibocsátással szemben azonban a lakosság részecskekibocsátásból származó levegőszennyezettségnek való kitettsége az uniós átlag feletti, amihez hozzájárul a szilárd tüzelőanyagok fűtési célú elégetése is. A légszennyezettség csökkenése mérsékelné a légúti megbetegedések számát és ezáltal növelné a gazdaság termelékenységét. A hulladék újrahasznosítás terén az utóbbi tíz évben jelentős előrelépés volt tapasztalható, hazánk csökkentette lemaradását az uniós átlagtól. Az újrahasznosítás arányának növelésére azonban továbbra is szükség van. A szennyvízhálózatba kötött háztartások és az öntözésbe vont területek arányában is van még tér az előrelépésre. A környezetszennyezés mérséklésére az egyik gazdaságpolitikai eszköz a zöld adók kiterjesztése. A környezetvédelmi adókból származó bevételek Magyarországon az uniós átlagnál nagyobb mértékben járulnak hozzá a költségvetési bevételekhez, a visegrádi országok közül azonban csak Csehországot előzzük meg. A zöld gazdaság erősítése elengedhetetlen ahhoz, hogy a gazdaság mihamarabb karbonsemlegessé váljon.

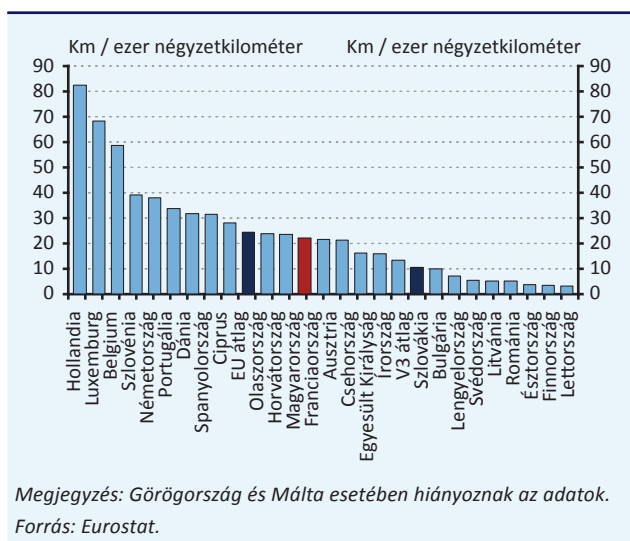
Modern infrastruktúra

4.132. A vasúti hálózat sűrűsége (2018)

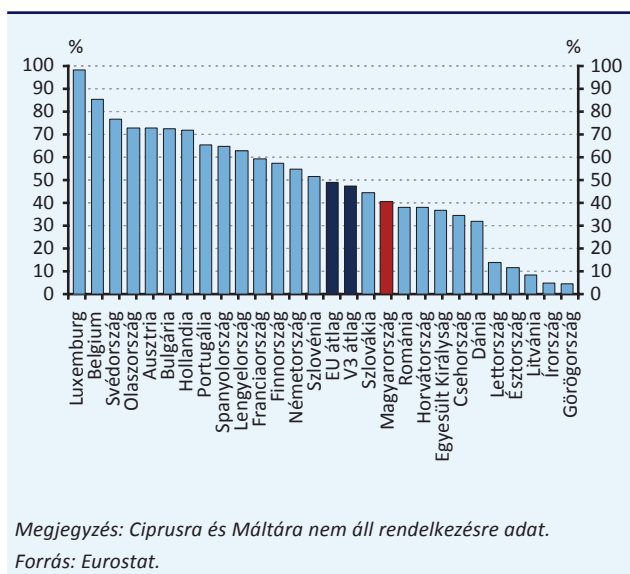
A vasúti hálózat sűrűsége a kötöttpályás infrastruktúra mennyiségi jellemzője. A magyar vasúti hálózat a 6. legsűrűbb az Európai Unióban, megelőzi többek között az osztrák, a francia és a svéd vasúthálózat országos lefedettségét, valamint az uniós átlagot is. A vasútvonalak sokasága azonban csak akkor jelent versenyképességi előnyt, amennyiben a pályák minősége alkalmas a gyors és megbízható közlekedésre, a vasútvonalak vezetése figyelembe veszi – funkciójától függően – a sűrűn lakott térségek elhelyezkedését, valamint a pályamenti infrastruktúra kényelmes és vonzó utazási feltételeket biztosít, versenyképes alternatívaként a közúti közlekedésre.

4.133. A gyorsforgalmi úthálózat sűrűsége (2018)

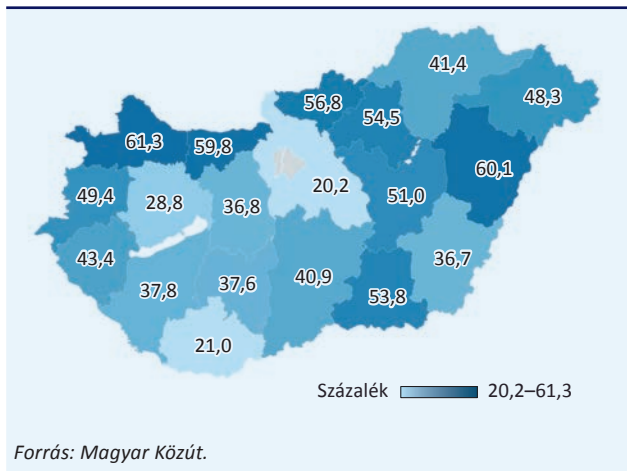
A gyorsforgalmi úthálózat sűrűsége a közúti infrastruktúra mennyiségi jellemzője. Hazánkban a gyorsforgalmi utak a többi visegrádi országhoz képest kétszer sűrűbben, az uniós átlagnál azonban némileg kevésbé hálózák be az ország területét. 2010 óta több, mint 30 százalékkal nőtt a gyorsforgalmi utak hossza hazánkban és jelenleg is számos gyorsforgalmi út építése van folyamatban, többek között Zala megyében egy olyan autópályát épít, amely alkalmas lesz az önvezető autók közlekedésére. Kormányzati cél, hogy az ország bármely településéről fél órán belül el lehessen érni a gyorsforgalmi úthálózatot, a megyei jogú városok kapcsolódjanak a gyorsforgalmi úthálózathoz és az, hogy az autópályák elérjék az országhatárt. A gyorsforgalmi utak bővülése vonzza a gazdaságfejlesztő beruházásokat és gyorsabbá teszi a magánszemélyek és áruk célba jutását.

4.134. A villamosított vasútvonalak aránya (2018)

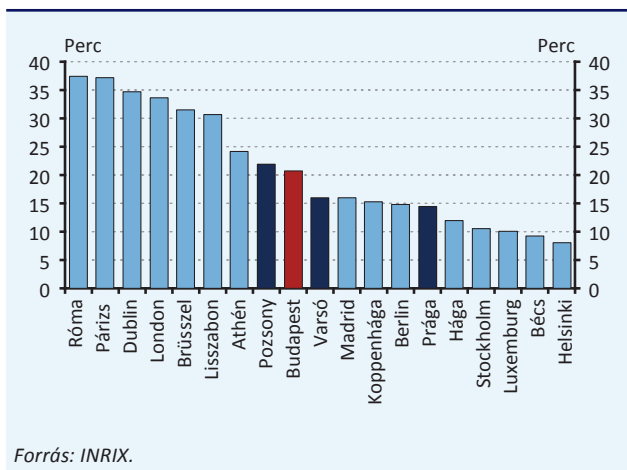
A vasúthálózat egyik minőségi ismérve a vasútvonalak sebessége mellett, hogy a hálózat milyen arányban villamosított. A magyar vasúti pálya 39 százaléka alkalmas az elektromos mozdonyok közlekedésére, ami 10 százalékponttal alacsonyabb az uniós átlagnál és 8 százalékponttal alacsonyabb a V3 átlagnál. Ausztria vasútvonalainak már közel háromnegyede villamosított. A villamosított vasútvonalak magasabb pályasebességet tesznek lehetővé, ami csökkenti a szállítás és a munkába jutás idejét, így versenyképesebbé teszi a vasúti közlekedést és szállítást az egyelőre lényegesen környezetszennyezőbb közúti közlekedéssel szemben. Jelenleg csak néhány magyar vasútvonal alkalmas a 160 km/h sebességű közlekedésre. E vasútvonalak számának növekedése, valamint az új gyorsvasúti pályák (Budapest-Belgrád, Budapest-Kolozsvár, Budapest-Varsó) megépítése hosszabb távon elősegítheti a kárpát-medencei nagyvárosok szorosabb összekapcsolását és részben kiválthatja a környezetszennyezőbb rövid távú légi járatokat.

4.135. A rossz útburkolati minőségű utak a teljes úthálózat arányában (2019)

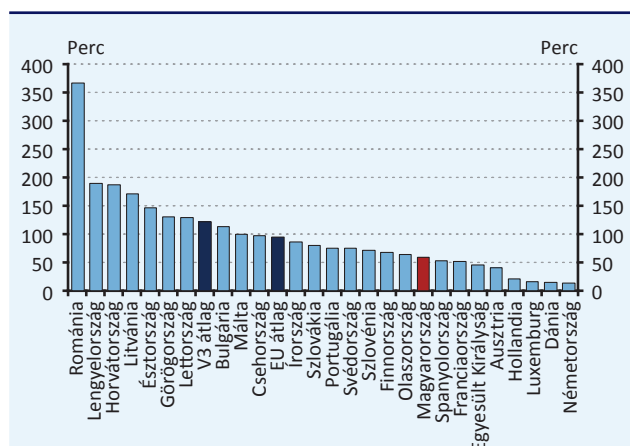
Magyarországon a közutak állapotát vizsgálva a megyék közel 40 százalékában az utak több, mint fele rossz állapotban van (a Magyar Közút definíciója alapján). A legjobb minőségű közutak Pest, Baranya és Veszprém megyében vannak. Győr-Moson-Sopron, Hajdú-Bihar és Komárom-Esztergom, megyében a legrosszabb az utak állapota, de mindegyik megyében található felújításra szoruló útvonal. Az infrastruktúra fejlesztése és a jobb elérhetőség következtében az áruk célba juttatása könnyebbé válik, aminek eredményeként javul a piachoz való hozzáférés és erősödik az árverseny. A jobb útburkolati minőség a menetidő csökkenésén keresztül hozzájárulhat a munkaerő-mobilitás növekedéséhez, ami javíthatja a gazdaság termelékenységét is.

4.136. Forgalmi torlódásban naponta átlagosan elveszített idő (2019)

A forgalmi torlódások következtében hasznos munkaidő vagy szabadidő esik ki. Naponta átlagosan közel 21 percnyi időt veszítenek el Budapesten a rendszeres gépkocsivezetők a forgalmi torlódások következtében, ami az évente a fővárosban megtermelt hozzáadott érték akár több mint egy százalékának kiesését eredményezheti. Amennyiben kizárólag a külső kerületek, agglomeráció és a belváros közötti ingázás torlódásokról következő időtöbbletét tekintjük, úgy naponta közel kétszer ennyi időt (40 percet) veszítenek el az autóval közlekedők. A forgalmi dugóban egy év alatt átlagosan elveszített idő a magyar fővárosban volt a 48. legnagyobb 979 rangsorolt nagyváros között 2019-ben az INRIX közlekedéssel és mobilitással foglalkozó tanácsadó cég számításai szerint. A vizsgált visegrádi országok közül csak Pozsonyban eredményez nagyobb menetidő növekményt a forgalmi torlódások kialakulása a budapestinél. Ugyanezt a kieső időt a TomTom közlekedési adatok elemzésével és innovatív közlekedésszervezési technológiák gyártásával foglalkozó cég a magyar főváros esetében napi 40 percre becsüli 2019-es adatok alapján.

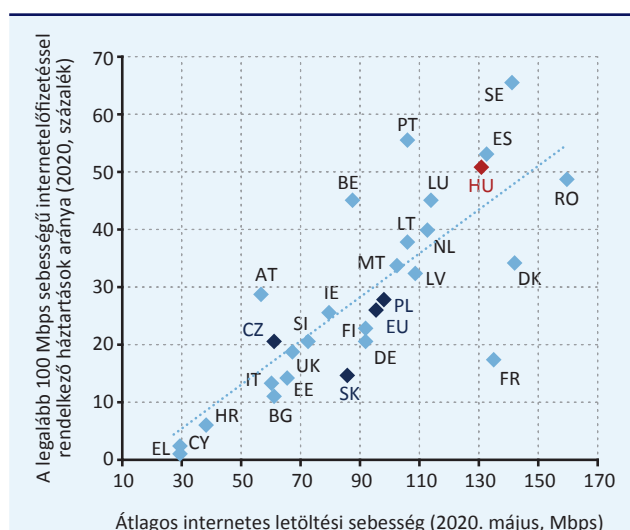
4.137. A nem tervezett, hosszabb ideig tartó elektromos szünetek hossza (2016)

Megjegyzés: Belgiumra és Ciprusra nem állnak rendelkezésre adatok.
Forrás: Európai Energia Szabályozók Tanácsa.

Az elektromos hálózat minősége jellemezhető az egy fogyasztóra jutó, előre nem tervezett áramkimaradások idő-hosszával. A magyar elektromos hálózatban az egy fogyasztóra jutó előre nem tervezett kieső idő hossza évi 59 perc, ami 37 perccel alacsonyabb az EU átlagnál és 65 perccel kevesebb a V3-ak átlagánál. Ezzel az eredménnyel a magyar elektromos hálózat a kilencedik legmegbízhatóbb az uniós tagállamok között. A váratlan áramkimaradásokban elfoglalt kedvező hazai pozíció mellett azonban az elektromos hálózat szigetelése –különösen a lakótelepek esetében – elavult, illetve az Európai Unióban az egyik legalacsonyabb a föld alatti elektromos vezetékek aránya. Az elektromos hálózatok kapacitásának fejlesztése és az előre nem várt hálózati kimaradások további csökkentése hozzájárulhat ahhoz, hogy a negyedik ipari forradalom új megoldásai nagyobb teret nyerjenek.

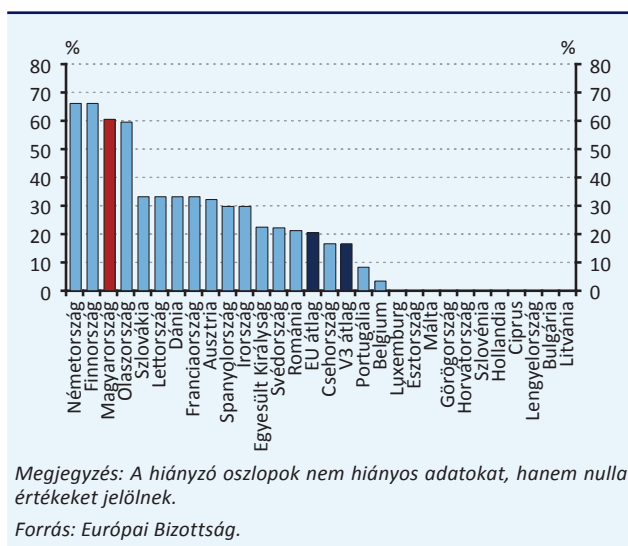
4.138. A szélessávú internet sebessége és elterjedtsége (2020)

Forrás: Európai Bizottság, Speedtest.

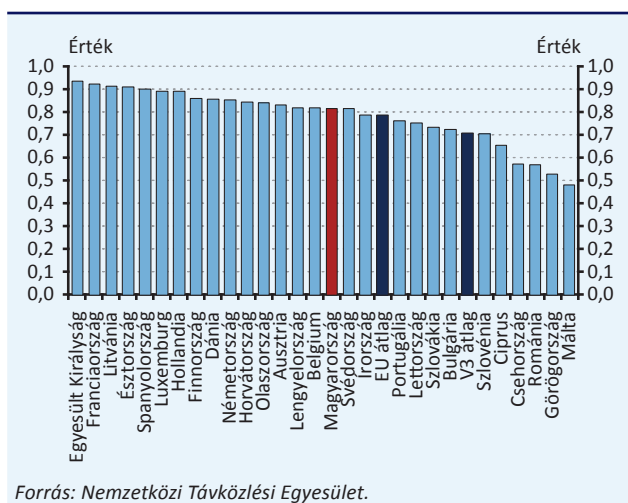
A szélessávú internet sebességét és elterjedtségét illetően Magyarország az EU élmezőnyébe tartozik. A magyar internet átlagos letöltési sebessége a visegrádi térség többi országához képest másodpercenként 50, az uniós átlaghoz képest 35 megabittel gyorsabb. Ezzel szoros kapcsolatban áll, hogy a másodpercenként legalább 100 megabites sebességű internetelőfizetéssel rendelkező háztartások aránya hazánkban eléri az 50 százalékot, ami 30 százalékponttal haladja meg a többi visegrádi ország átlagát és 25 százalékponttal az uniós átlagot. A gyors hazai internet, ami a magyar háztartások széles körében elterjedt, többek között lehetővé teszi a digitalizációs megoldások lakossági terjedését és az e-közigazgatási megoldások igénybevételét, felhasználási arányuk emelkedését. A gyors internet a vállalkozásokat is segíti termelő, illetve szolgáltató tevékenységük végzésében, ezzel növelve versenyképességüket a nemzetközi piacon.

4.139. 5G mobilinternet készültség (2020)

Az 5G mobilinternet készültség azt mutatja, hogy egy ország 5G szolgáltatásra alkalmas frekvenciáinak mekkora hányada kerül engedélyezésre és szolgáltatók általi használatba vételre 2020 végéig. Magyarország bronzérmes ebben a mutatóban az Európai Unióban, mivel számos uniós országgal – köztük Hollandiával és Luxemburggal – ellentétben már folyamatban van az 5G szolgáltatásra alkalmas frekvenciák értékesítése. Továbbá 2020 végére várhatóan a teljes alkalmas frekvenciakapacitás 60 százalékán működhet a technológia. Az 5G technológia elősegíti a dolgok internetének (IoT) vállalati elterjedését, ami jelentősen növelheti a termelékenységet, ezért lényeges, hogy hazánk meg tudja őrizni előnyét a technológia kiépítése folyamán. Versenyképességi előnyt jelent Magyarországnak, hogy a 4G mobilinternet szolgáltatás az ország közel 97 százalékában elérhető, míg például Németországban (94 százalékos lefedettség) és Szlovákiában (89 százalékos lefedettség) több vakfolt tapasztalható e szolgáltatásban.

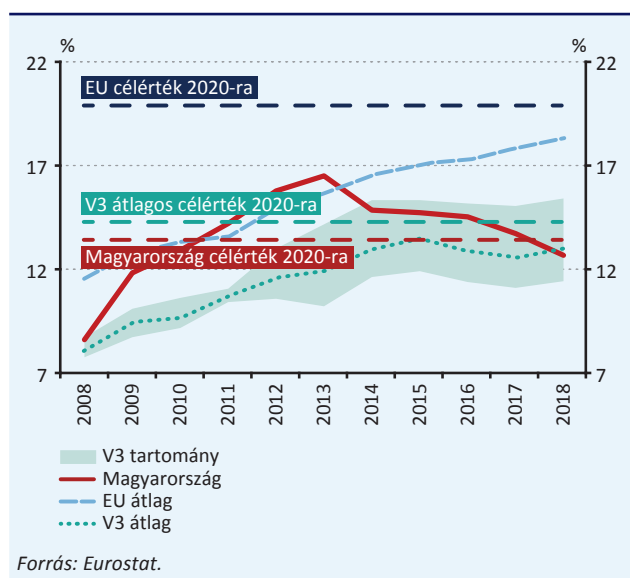
4.140. Globális Kiberbiztonsági Mutató (2018)

A modern telekommunikációs infrastruktúra működéséhez biztonságos környezetre van szükség. Ennek a biztonságos környezetnek az erősségét méri a Nemzetközi Távközlési Egyesület Globális Kiberbiztonsági Mutatója. Ez egy olyan 25 indikátorból álló kompozit mutató, amelyben az 1 a legjobb, a 0 a legrosszabb elérhető eredmény. Magyarország kiberbiztonsága meghaladja a többi visegrádi ország átlagát és kisebb mértékben az uniós átlagot is, azonban a fejlett észak- és nyugat-európai országoktól elmarad. A magyar vállalatok 80 százaléka nem rendelkezik fejlett információbiztonsági megoldással és a rosszindulatú kódokkal fertőzött robottámadások hazánkban a leggyakoribbak az unióban belül. A Nemzeti Kibervédelmi Intézet létrehozásával az állami és önkormányzati szervek információbiztonságát szavatoló intézményrendszer központosították, azonban a magyar információbiztonsági szoftveripar fejlesztésével Magyarország saját tudására is támaszkodhatna e területen.

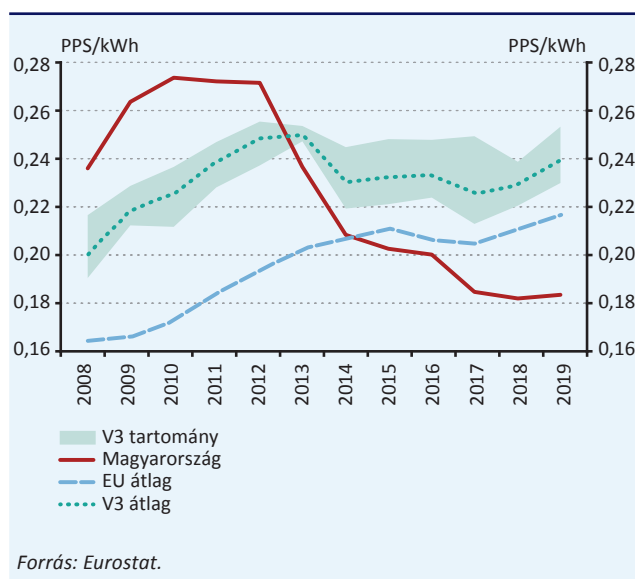
Hatékony energiafelhasználás

4.141. Megújuló energiaforrások használata

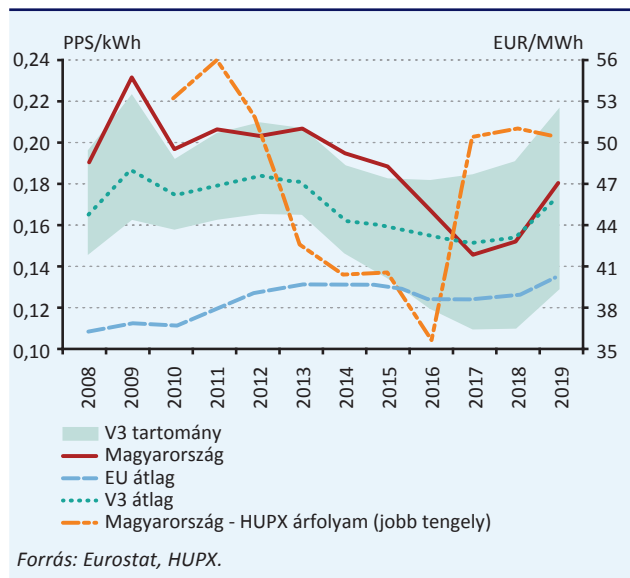
A megújuló energiaforrások használata a teljes energiahasználat arányában Magyarországon megfelel a visegrádi országok átlagának, de elmarad az EU átlagtól. A 2020-ig vállalt céltértéket már korábban teljesítette hazánk, de 2018-ban az alá csökkent a megújuló források használata. A csökkenés azonban részben kedvező folyamatból ered, ugyanis a gázfűtés – rezsicsökkentés következtében – olcsóbbá válásával csökkent a megújulónak tekintett tűzifa használata. A beépített napenergia kapacitás a 2013. évi 35 MW-ról 2019-re elérte az 1000 MW-ot és a kormány célja, hogy ez az érték 2030-ra legalább 6000 MW-ra nőjön. A napenergia kapacitások bővítése mellett a nem tűzifa alapú biomassza felhasználására és a geotermikus energia kihasználására épül az energia szakpolitika, ami a megújuló források részarányát 21 százalékra növelné 2030-ig.

4.142. A villamosenergia ára (háztartások számára)

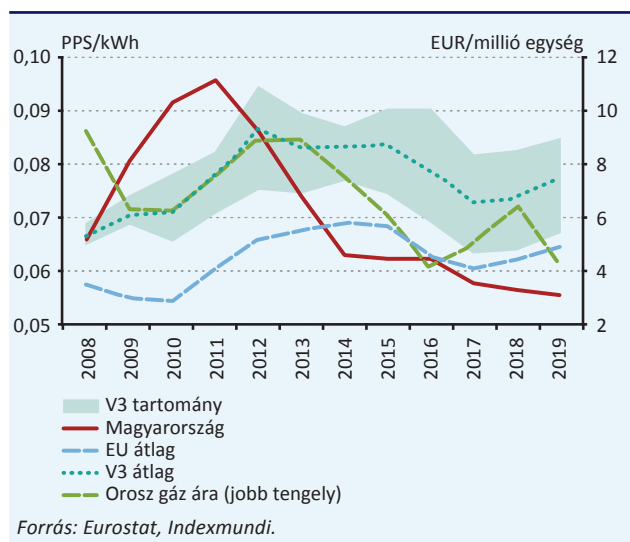
Az elektromos energia ára (a háztartások számára, adókkal és egyéb terhekkal, vásárlóerőparitáson számolva) Magyarországon a 2012-2014 időszakban a szabályozott árak több lépésben történő csökkentése következtében a visegrádi térség átlaga alá süllyedt és 2015-től már az uniós átlagnál is alacsonyabb. A csökkenés mértéke 2010-hez képest meghaladta a 30 százalékot. Az euróban mért magyar háztartási villamosenergia ára (adókkal és egyéb terhekkal) 2015 óta 0,11 EUR / kWh. A Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal nemzetközi árösszehasonlítása alapján a lakossági villamosenergia vásárlóerőparitáson mért ára 2020 elején a nyolcadik legalacsonyabb volt Budapesten az uniós fővárosok körében. Egy modellezett kétkeresős háztartás a jövedelme 3,4 százalékát fordítja energiakiadásokra, ami az uniós középmezőnynek felel meg.

4.143. A villamosenergia ára (ipari fogyasztók számára)

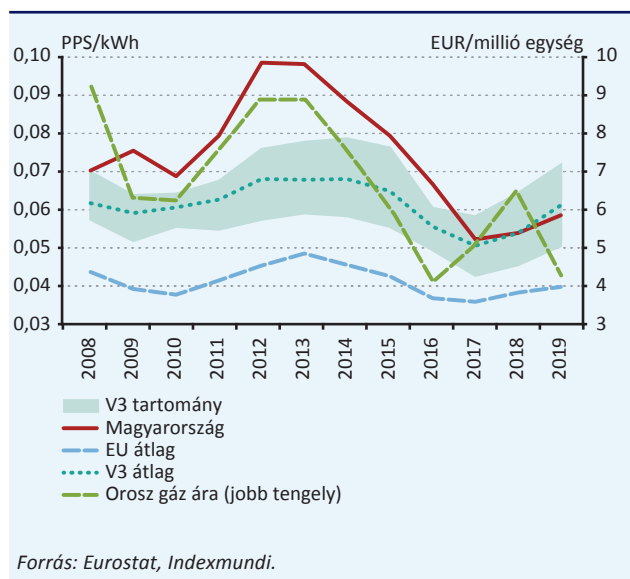
Míg a lakosság körében egyetemes szolgáltatási formában valósul meg az áramellátás, addig a vállalatok körében a szabadpiaci ellátás diverzifikáltabb áramárakat eredményez. Az egyes vállalatok egyedi menedzsment képességein (és az egyedi kereskedési struktúráikon) is nagyban múlik, hogy mennyire kedvező árfeltételek mellett jutnak hozzá az elektromos áramhoz. A magyar ipari áramárak (adókkal és egyéb terhekkel, vásárlóerőparitáson) 2013 és 2017 között a visegrádi térség többi országának átlagos árszintjére csökkentek, ugyanakkor továbbra is magasabbak az uniós átlagnál. Az euróban mért ipari felhasználású magyar villamosenergia ára (adókkal és egyéb terhekkel) 2019-ben 0,12 EUR / kWh volt. Emellett 2010 óta működik a HUPX, vagyis a magyar villamosenergia-tőzsde, amely kereslet-kínálat alapon határozza meg az ipari villamosenergia-kereskedés napi árfolyamát. Az osztrák és szlovák irányban jelentkező villamosenergia határkeresztezési kapacitások szűkössége korlátozza az olcsóbb villamosenergia importját, aminek következtében a magyar tőzsdei villamosenergia árszint évek óta magasabb, mint a szomszédos országokban. Az ipari áramárak további csökkenése azért lenne fontos, hogy a vállalatok fix költségei Magyarországon hosszú távon is alacsony szinten maradhassanak.

4.144. A gáz ára (háztartások számára)

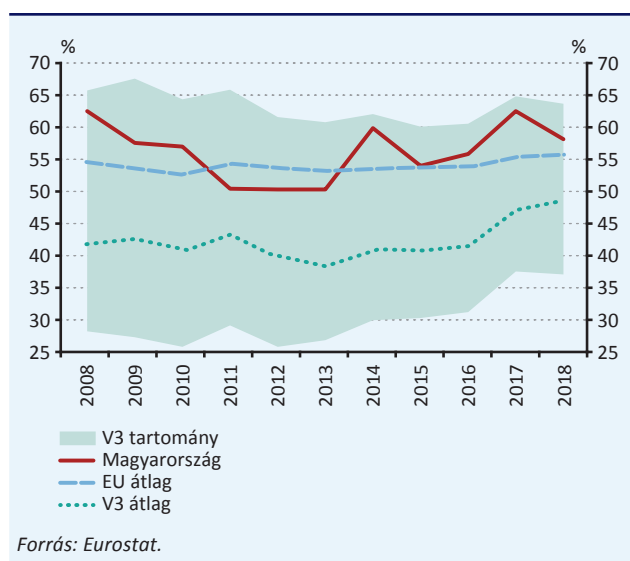
A lakossági gáz ára (hazai háztartások részére, adókkal és egyéb terhekkel, vásárlóerő-paritáson) Magyarországon a szabályozott árak több lépésben történő csökkentése következtében 2011 és 2014 között 34 százalékkal lecsökkent. Ennek köszönhetően 2013-tól a visegrádi, majd 2014-től az uniós átlagnál is alacsonyabbá vált a gáz ára a háztartások számára. 2019-ben 1 kWh lakossági fogyasztóknak nyújtott gáz ára (adókkal és egyéb terhekkel) 0,03 euróba kerül. A Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal nemzetközi árösszehasonlítása alapján a budapesti lakossági fogyasztók vásárlóerőparitáson mért földgáz ára 2020 elején az ötödik legalacsonyabb volt az uniós fővárosok körében. A lakossági gáz alacsony árszínvonala növeli más cikkek fogyasztását, vagy a háztartások megtakarításait, ezen keresztül pedig a gazdasági versenyképességet is, ezért lényeges a szabályozott energiaárak további csökkentési lehetőségének folyamatos vizsgálata a világgazdasági ár változásának függvényében.

4.145. A gáz ára (ipari fogyasztók számára)

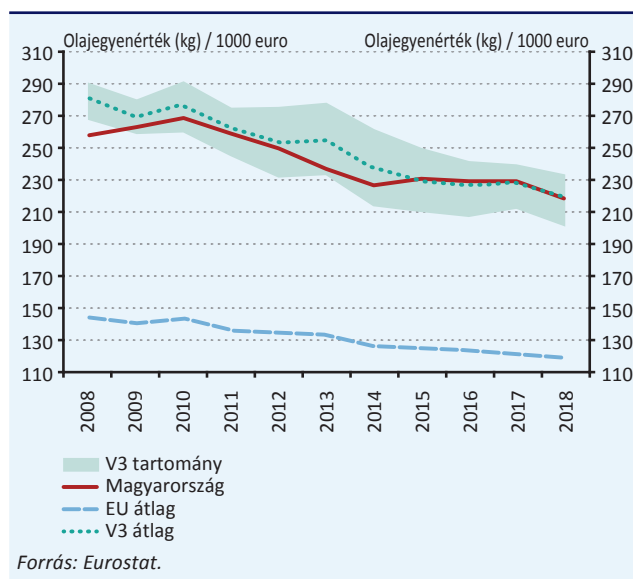
A háztartási gázárakhoz hasonlóan az ipari – vagyis vállalati – fogyasztók számára érvényesített gázárak (adókkal és egyéb terhekkel, vásárlóerőparitáson) 2013 és 2017 között a világpiaci folyamatok következtében lecsökkentek és utolérték a visegrádi térség átlagos árszintjét, azonban az uniós átlagtól bár a korábbi éveknél kisebb mértékben, de továbbra is elmaradnak. 2019-ben az ipari fogyasztók számára folyósított 1 kWh gáz ára (adókkal és egyéb terhekkel) 0,04 euro volt. 2013 és 2017 között érdemben csökkent a magyar ár, ami a világpiaci ár csökkenésének a hatása. Mivel a földgáz világpiaci ára folyamatosan változik, az alacsonyabb energiaárak fenntartásához hozzájárulhat az orosz gázfüggőség csökkentése Magyarországon. Ezt támogathatja a földgázimport útvonalak számának növelése a magyar-román, a magyar-szerb, a magyar-horvát és a magyar-szlovén-olasz kétirányú szállításra alkalmas határt átlépő gázhálózati összeköttetések kiépítésével.

4.146. Nettó energiaimport

A nettó energiaimport a teljes energiahasználat arányában az országok energiafüggőségének mérőszáma. A magyar energiaimport mértéke megközelítőleg 60 százalék, ami 10 százalékponttal haladja meg a többi visegrádi ország átlagát és ennél kisebb mértékben az uniós átlagot. Hazánkban az energiaimport aránya a válság éveiben (2009–2013) visszaesett, mivel csökkent a teljes energiafelhasználás, a gazdasági növekedés beindulásával azonban a nettó energiaimport arány megközelítőleg 10 százalékponttal megemelkedett a növekvő energiaigények következtében. A jegybank Versenyképességi programjában szereplő cél, hogy a nettó energiaimport 2030-ig 50 százalék alá csökkenjen, ami az energiahatékonyság erősítése mellett a hazai termelési kapacitások növelésével lehetséges. A nettó energiaimport csökkenésével egy adott ország energiafüggősége is csökken, amely következtében javul annak gazdasági függetlensége és versenyképessége. Az energiafüggőség további csökkenése javítaná hazánk energiabiztonságát.

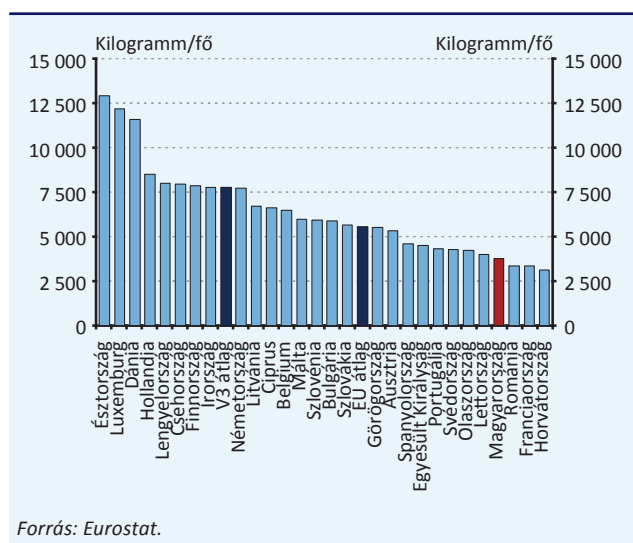
4.147. A gazdaság energiaintenzitása

A gazdaság energiaintenzitása megmutatja, hogy egységnyi gazdasági kibocsátás mekkora energiafelhasználást igényel. Hazánk energiaintenzitása a régiós átlag szintjével együtt mozog. A magyar és a visegrádi régió energiaintenzitása továbbra is mintegy kétszerese az uniós átlagnak. Az alacsonyabb energiaintenzitás a gazdaság működése számára olcsóbb, továbbá a hatékonyság növelése mellett környezetkímélőbb feltételeket biztosít a hosszú távon is sikeres felzárkózáshoz.

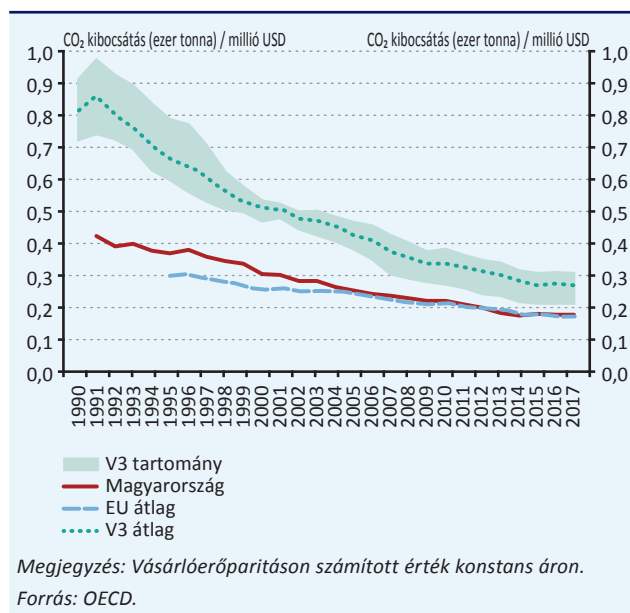
Zöld gazdaság

4.148. Egy főre jutó szén-dioxid kibocsátás (2018)

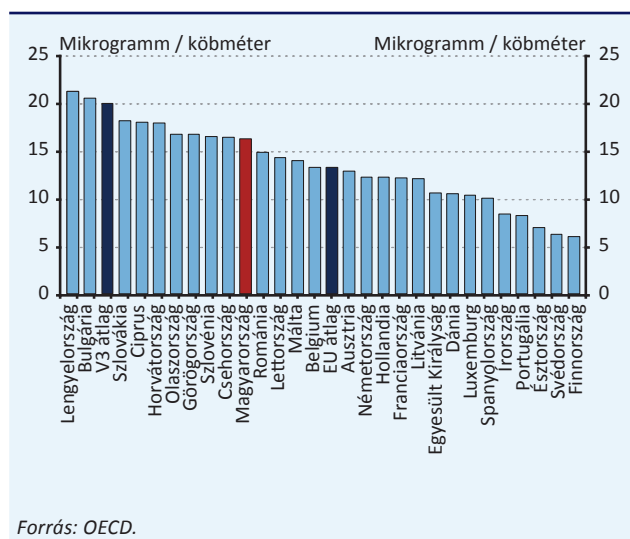
Magyarország egyike azon viszonylag kevés országnak, amelyek a bővülő gazdasági teljesítményük mellett jelentősen csökkentették szén-dioxid kibocsátásukat az utóbbi évtizedekben. Az egy főre jutó szén-dioxid kibocsátás mérséklésében hazánk az élenjárók közé tartozik, csak Horvátország, Franciaország és Románia szerepel jobban hazánknál az EU-ban. Ennek köszönhetően számottevően az európai uniós és V3 átlag alatti a magyar érték, bár az elmúlt években a gyors gazdasági növekedés következtében enyhén emelkedett. 2050-re – megfelelő pénzügyi forrás mellett – reális cél lehet gazdaságunk fokozatos karbonsemlegessé alakítása. Ez nemcsak a környezet védelmét, de új technológiák, magasabb hozzáadott értéket képviselő iparágak elterjedését is elősegítené, ezáltal hozzájárulva a fenntartható felzárkózáshoz.

4.149. Egységnyi megtermelt termékre jutó szén-dioxid kibocsátás

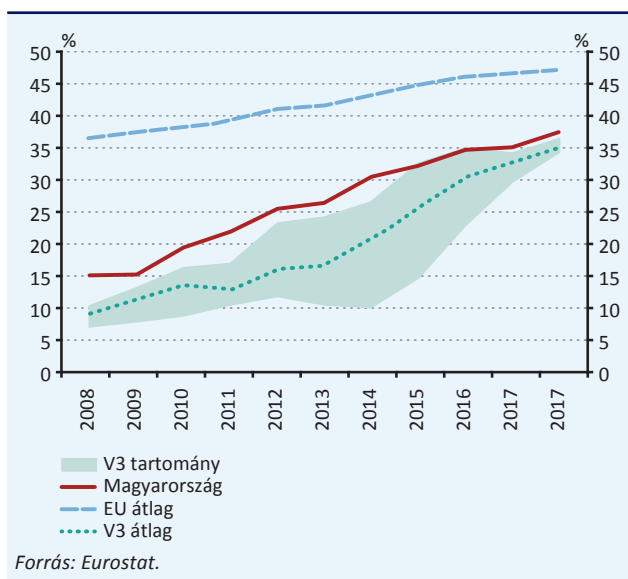
A gazdaság által megtermelt egységnyi termékre jutó szén-dioxid kibocsátás Magyarországon az uniós átlag körüli szinten alakul, és alacsonyabb, mint a többi visegrádi országban. Főként Csehország és Lengyelország gazdasága termel igen magas kibocsátási adatok mellett. Ugyanakkor az uniós rangsor elején Svédország kevesebb, mint fele annyi szén-dioxidot bocsát ki mint Magyarország. Az elmúlt években a gazdasági termelés gyorsabban nőtt, mint amennyire az egységnyi termékre jutó szén-dioxid kibocsátás csökkent, így a teljes CO₂ kibocsátásunk emelkedett. Az intenzív növekedési modellre való átállás hatására a gazdaság alacsony károsanyag kibocsátás mellett tudna fenntarthatóan magas növekedést elérni.

4.150. Lakosság kitettsége a légszennyezettségnek (2017)

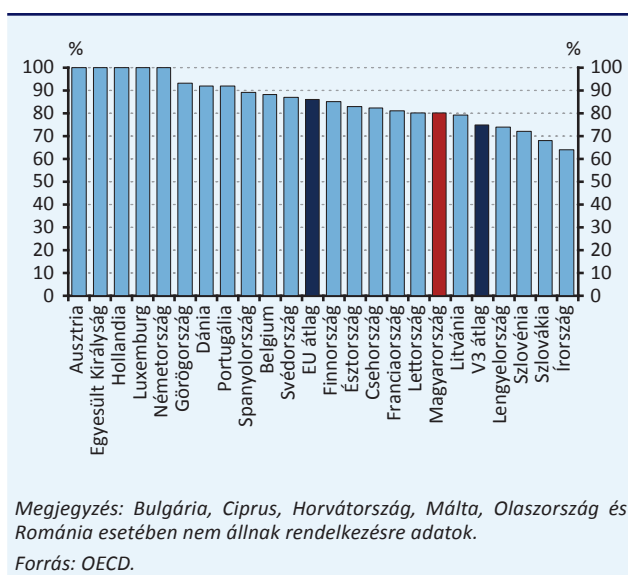
A lakosság részecskekibocsátásból származó levegőszennyezettségnek való kitettsége Magyarországon az uniós átlag feletti. Jelenleg hazánkban a tizedik legmagasabb az átlagosan egy köbméterre jutó 2,5 mikronnál kisebb légi szennyezőanyag koncentráció (16 mikrogramm/köbméter). A 2,5 mikronnál kisebb légi szennyezőanyagok belégzés után a tüdőből már nem ürülnek ki, így az ezeknek való hosszú távú kitettség komoly egészségügyi kockázatot jelent. A munkaerő romló egészségi állapota következtében a gazdasági termelőképesre is negatívan hat a magasabb légszennyezettség. A finomrészecske kibocsátás az Egészségügyi Világszervezet által meghatározott irányadó érték több, mint másfélszerese Magyarországon. A légszennyezettség fő forrása a szilárd tüzelőanyagok, hulladékok használata lakóházak fűtésére, így ezek visszaszorításával mérsékelhető lenne a szennyezettség.

4.151. Települési hulladék újrahasznosítási aránya

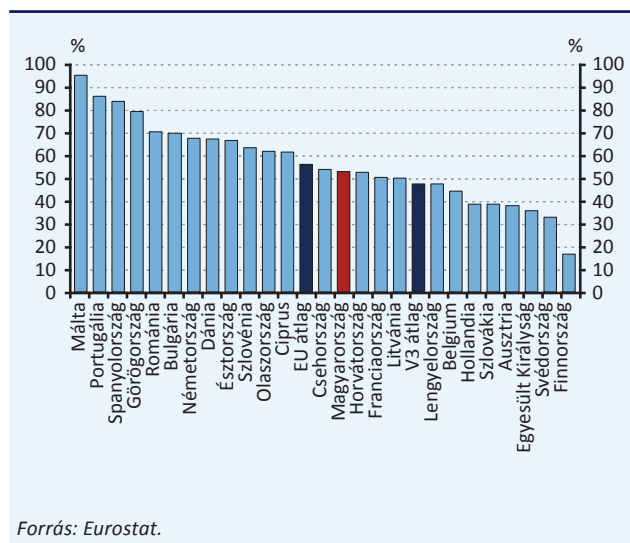
Az erőforrások hatékony felhasználása és az erőforrás-intenzitás csökkentése érdekében a hulladékgazdálkodás fontos szerepet kap. A települési hulladék újrahasznosítása vagy újrafeldolgozása területén az utóbbi tíz évben jelentős fejlődés látható. Magyarország kevesebb, mint felére tudta csökkenteni lemaradását az uniós átlagtól, miközben megtartotta a visegrádi országok közötti vezető helyét. A jelenlegi 37 százalékos újrahasznosítási arány további növelésével elkerülhető az erőforrások pazarlása, csökkenthetők a káros környezeti hatások, és mérsékelhető az elsődleges természeti erőforrások iránti szükséglet.

4.152. Szennyvízhálózathoz való csatlakozás (2018)

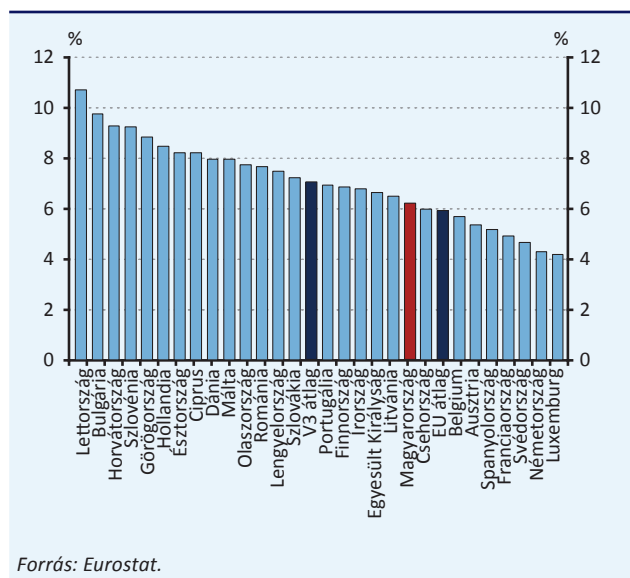
Magyarországon a lakosság 80 százaléka van rácsatlakoztatva a szennyvízhálózatra, ami a 2010-es 70 százalékos arányhoz képest előrelépés, azonban az uniós átlagtól 6 százalékponttal elmarad. Hazánkban a szennyvízhálózatba bekapcsolt háztartások aránya 5 százalékponttal meghaladja a többi visegrádi ország átlagát, a fejlett nyugat-európai országok egy része azonban legalább 90 százalékos bekapcsoltsággal rendelkezik. Az OECD által vizsgált országok közül Németország, az Egyesült Királyság, Ausztria, Hollandia és Luxemburg állnak az élen. Hazánkban elsősorban a 2000 főnél alacsonyabb lélekszámmal rendelkező településeken hiányos a szennyvízelvezetés kiépítettsége.

4.153. Öntözésbe vont területek aránya (2016)

Magyarországon az öntözésre alkalmas területek felét vonják ténylegesen öntözés alá, ami megközelítőleg megfelel az uniós és a többi visegrádi ország átlagának. Figyelembe véve, hogy az időjárási körülményeknek közvetlenül kitett növénytermesztés súlya 60 százalék körüli, ez az érték elmarad az optimálistól. Különösen fontos a mezőgazdaság felkészítése a Kárpát-medencét is egyre nagyobb mértékben elérő éghajlati változások hatásaira. Az öntözött területek arányának emelése és a rendelkezésre álló vízkészlet hatékony felhasználása jelentősen növelné az agrárium termelékenységét és reakcióképességét az éghajlatváltozás hatásaira.

4.154. Környezetvédelmi adóból származó bevételek a teljes adóbevétel arányában (2018)

A környezetvédelmi adókból származó bevételek Magyarországon az uniós átlagnál nagyobb mértékben járulnak hozzá a teljes kormányzati adóbevételekhez, azonban a visegrádi országok közül csak Csehországot előzi meg hazánk. A magyar arány meghaladja az uniós átlagot, amelyet olyan nagy gazdaságok csökkentenek le, mint Németország, Franciaország és Spanyolország. Az úgynevezett „zöld adókon” belül az Eurostat négy kategóriát különböztet meg. Ezek közül az energia adókból származó bevételek a legmagasabbak, amelyeket a közlekedésből származó adóbevételek követnek. Előbbiek a zöld adóbevételek mintegy háromnegyedét, utóbbiak az ötödét teszik ki. A környezetterhelésre kivetett adókból származó bevételek és az erőforrás adók együttesen is töredékét képezik a zöld adóbevételeknek. Magyarországon a környezetterhelési adókból származó bevételek azonban átlag feletti, a levegőterhelési, vízterhelési és talajterhelési díjakból származó bevételek eredményeként a zöld adókon belül közel 10 százalékos a részesedésük. Ezek az adófajták hivatottak a gazdaság legnagyobb szennyezőivel megfizettetni az olyan közjóságok használatát, mint a tiszta levegő és víz.

Szent-Györgyi Albert

(Budapest, 1893. szeptember 16. – Woods Hole, Massachusetts, 1986. október 22.)

Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas magyar orvos, biokémikus.

1904 és 1911 között a Lónyay utcai református gimnáziumban végezte a középiskolát, majd tanulmányait a Budapesti Tudományegyetem Orvostani Karán folytatta. Az első világháborúban katonaorvosként vett részt a keleti fronton. Életét kockáztatva segített a sérültek kimentésében, amiért Ezüst Vitézségi Érmét kapott. Az első világháború után Pozsonyban, Prágában, Berlinben, Leidenben, Groningenben folytatott tanulmányokat a biológia, az élettan, a gyógyszerstan, a bakteriológia, majd a fizikai-kémia terén.

Kutatásai során állatok mellékveséjében azonosított egy új anyagot, amelyet később káposztából és narancsból sikerült ki-nyernie. A $C_6H_8O_6$ összegképletű anyag a hexuronsav elnevezést kapta. 1927-ben megvédte a hexuronsav felfedezéséről írt doktori disszertációját a cambridge-i egyetemen, és a kémiai tudományok doktora lett.

1928. október 1-én kinevezték a szegedi egyetem tanárává, ahol 1931-ben kezdte meg kutatói és tanári tevékenységét az orvosi vegytani intézet professzoraként. 1931-től a C-vitamin kutatásával foglalkozott, amelynek pontos összetétele, akkor még ismeretlen volt. Szent-Györgyi viszont kimutatta, hogy a mellékvesében található hexuronsav és a C-vitamin ugyanaz az anyag. Ezt követően paprikából sikerült nagy mennyiségű C-vitamint előállítani. További kutatásai kiterjedtek többek között a biológiai oxidációra, az akkor egészében még nem ismert citrátciklus egyes részeinek vizsgálatára és a mechanikai izommozgás fehérjekémiai hátterének feltárására.

1937-ben élettani-orvosi Nobel-díjat kap a C-vitaminnal kapcsolatos kutatásaiért "a biológiai égés folyamatával kapcsolatos felfedezései, különösen a C-vitaminnal és fumársav katalizátorral végzett kutatómunkája elismeréseképpen". A Nobel-díjjal kapott érmét az akkoriban kitört finn háború szenvedőinek ajánlotta fel, amit Wilhelm Hilbert helsinki vállalati igazgató később megvett és 1940-ben a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozta, ahol a mai napig őrizik az érmét. 1938-ban a Magyar Tudományos Akadémia tagja lett.

1947-ben elhagyta az országot és a Boston melletti Woods-Hole-ban telepedett le, ahol előbb a tengerbiológiai laboratóriumának igazgatója, majd a Dartmouth-i Egyetem professzora volt. Élete utolsó két évtizedét a rákkutatásnak szentelte. Fontos meglátása volt a szabad gyökök szerepének felismerése a rák kialakulásában és a vitaminok (mint például a C-vitamin) gyökfogó szerepének felismerése. 1972-ben létrehozta a Nemzeti Rákkutató Alapítványt. Az 1960-as évek-ben elkezdett a politikával is foglalkozni. Számos cikket írt, amiben bírálta a nukleáris fegyverkezést és 1970-ben a vietnámi háború ellen is felszó-
lalt. 1978-ban tagja volt a koronázási ékszereket Magyarországra szállító küldöttségnek.

Szent-Györgyi Albert öregkorában is megtartotta szellemi és fizikai frissességét. 1986. október 22-én halt meg otthonában veseelégtelenség következtében. Az Atlanti-óceán partján lévő háza kertjében temették el.

VERSENYKÉPESSÉGI JELENTÉS

2020

Nyomda: Prospektus Kft.

8200 Veszprém, Tartu u. 6.

mnb.hu

©MAGYAR NEMZETI BANK

1054 BUDAPEST, SZABADSÁG TÉR 9.